



**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Tuukkanen Terhi, Somerkoski Brita, Kylläinen Antti, Puura Kaija

TITLE Lapsibarometri 2022 : ”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää” – lasten näkemyksiä turvallisuudesta

YEAR 2022

VERSION Publisher’s pdf

LISENCE



Tämä työ on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen Julkinen -lisenssillä (CC BY-NC-ND 4.0)

Lapsibarometri 2022

“Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää”

– lasten näkemyksiä turvallisuudesta



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsibarometri 2022

”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää”

– lasten näkemyksiä turvallisuudesta



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN



Lapsibarometri 2022

”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää” – lasten näkemyksiä turvallisuudesta

Terhi Tuukkanen (toim.)

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:9

ISBN (pdf): 978-952-400-334-6

ISBN (painettu): 978-952-400-318-6

ISSN (pdf): 1798-4009

ISSN (painettu): 1798-3991

Visuaalinen suunnittelu: Hansaprint Oy / Suunnittelutoimisto Tammikuu Oy

Kuvat: Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Adobe Stock ja s. 104–107 Brita Somerkoski

Painopaikka: Hansaprint Oy, Turenki 2022.

TIIVISTELMÄ

Lapsibarometri 2022

”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää” – lasten näkemyksiä turvallisuudesta

Lapsibarometri on vuodesta 2016 lähtien vuorovuosittain toteutettu 6–7-vuotiaiden Suomessa asuvien lasten näkemyksiä kartoittava tutkimussarja. Lapsibarometri 2022 perustuu 404 lapsen puhelinhaastatteluun, ja sen teemana on turvallisuus.

Vuoden 2022 Lapsibarometrissa selvitetään, mitä turvallisuus merkitsee 6–7-vuotiaille lapsille, millaiset asiat lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta ja millaiset asiat vähentävät sitä. Tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin lapsille kohdennetuilla puolistrukturoiduilla haastatteluilla, joihin haastattelurunko laadittiin lasten tapaamisen pohjalta. Tapaamisessa lasten kanssa keskusteltiin turvallisuudesta. Tapaamisen perusteella tutkimuksen teemoiksi muodostuivat turvallisuutta edistävät asiat, turvallisuuden kokeminen eri ympäristöissä, turvattomuuden kokemukset, turvallisuuden määritelmä ja lasten kokemukset haastattelusta.

Lapsibarometrin aineisto kerättiin puhelinhaastatteluilla, jotka toteutettiin kevään 2022 aikana. Aineisto koostuu 404 haastattelusta. Taustatiedot, kuten asuinalue ja vanhempien koulutus, kysyttiin lapsen vanhemmalta. Tämän jälkeen lapsi vastasi puhelimesta 13–18 kysymykseen. Vastaajajoukko painotettiin valtakunnallisesti edustavaksi sukupuolen ja asuinalueen osalta. Haastatteluaineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin, ja lasten vastaukset avoimiin kysymyksiin luokiteltiin sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että turvallisuus merkitsee lapsille turvallista elinympäristöä, joka myös tuntuu lapsista turvalliselta ja jossa on läheisiä ja hellyyttä tarjoavia aikuisia sekä kivoja kavereita. Turvallisen elinympäristön merkitys korostui, kun lapset kertoivat esimerkiksi turvallisuuden tarkoittavan turvassa tai turvallisessa paikassa olemista. Turvallista oloa lapsille toi se, että heidän lähellään on erityisesti vanhempia ja kavereita, jotka halaavat, lohduttavat ja pitävät huolta, kun pelottaa. Peräti neljännes lapsista kertoi pelkoon auttavan sen, kun aikuinen halaa, silittää tai ottaa syliin. Yhteiskunnallisesti isot, turvallisuuteen vaikuttavat ja paljon uutisissa esillä olleet asiat, kuten covid-19-pandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan tai ilmastokriisi eivät juuri näkyneet lasten vastauksissa. Turvallisuus näyttäytyi lapsille pikemminkin jokapäiväisessä elämässä ilmenevinä asioina.

Kokonaisuutena Lapsibarometrin tulokset ovat varsin myönteisiä. Suomessa asuvista esiopetusikäisistä lapsista 74 prosenttia ajattelee, että heillä on jokin turvallinen paikka, ja 92 prosenttia lapsista ilmoitti, että heillä on turvallinen ihminen elämässään. Vaikka turvallisuuden määrittelemisen osoittautui lapsille vaikeaksi, he kuitenkin tunnistivat monia turvallisuutta edistäviä ja sitä heikentäviä tekijöitä omassa elämässään.

Lapsista 81 prosenttia kertoi pelkäävänsä joskus. Yleisin pelkoa tuottava asia lapsille oli pimeys, jota kertoi pelkäävänsä 29 prosenttia vastanneista. Myönteisenä tuloksena voidaan nähdä sekin, että turvattomuuden tunteet liittyivät lapsilla useimmiten välittömään elinympäristöön, kuten pimeyteen, luontoon tai huvipuistoihin. Rakennettuun ympäristöön liittyvät pelot ovat usein helposti ratkaistavissa esimerkiksi valaistusta lisäämällä.

Taustamuuttujien näkökulmasta tarkasteltuna lasten vastausjakaumista löydettiin kolme tilastollisesti merkitsevää eroa. Yksi niistä koski turvaa tuovia leluja: tytöillä oli poikiin nähden selvästi useammin turvaa tuova lelu. Tulos on tärkeä muistutus aikuisille siitä, miten tärkeitä lelut ovat lapsille varsinkin pelottavissa tai jännittävässä tilanteissa.

Lapsibarometrin tulokset herättävät myös huolta. Huomio kiinnittyy erityisesti siihen, että vain 58 prosenttia lapsista koki aina olonsa turvalliseksi esikoulussa. Tätä ei voida pitää riittävän hyvänä tuloksena, kun lähtökohtana tulisi olla se, että jokainen lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi esikoulussa joka hetki. Lisäksi huolta herättää se, että vähemmän koulutettujen vanhempien lapset kokivat harvemmin olonsa turvalliseksi esikoulussa kuin korkeasti koulutettujen vanhempien lapset – tämä ero oli tilastollisesti merkitsevä. Sosioekonominen tausta ei saisi määrittää lasten esikoulukokemuksia, jos yhtenä koulutuksen tärkeimpänä tehtävänä pidetään Suomessa lasten tasavertaista oikeutta oppia ja kasvaa omaan potentiaaliinsa kotitaustasta riippumatta. Turvallisuudesta ja erityisesti turvallista oloa edistävästä ja vähentävistä tekijöistä on syytä keskustella lasten kanssa esiopetuksessa. Lasten kanssa voidaan myös harjoitella turvallisuutta edistäviä käytäntöjä.

Toinen huolta herättävä tulos on se, että osa lapsista koki, ettei heillä ole turvallista paikkaa tai ihmistä. Aineistossa oli myös lapsia, jotka eivät koskaan koe oloaan turvalliseksi esikoulussa tai ulkona. Tutkimuksen perusteella yksi selittävä tekijä lasten kokemuksille turvallisen paikan puutteesta voi olla perheiden koko, sillä ne lapset, joiden perheessä on korkeintaan kaksi lasta, kertoivat isommissa perheissä eläviä lapsia useammin, että heillä on jokin turvapaikka. Tämä ero oli tilastollisesti merkitsevä, ja sitä selittänee osaltaan asumisväljyys. Isommat perheet elävät usein ahtaammin, jolloin omaa, yksityistä tai turvalliseksi koettua tilaa voi olla vaikea löytää. Vaikka lapset yhdistivät turvapaikkaan usein läheiset ihmiset, voi sisarusten suurempi määrä myös aiheuttaa turvattomuutta, jos heidän kanssaan tulee eripuraa. Erityisesti monilapsisten perheiden vanhempien onkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että jokaisella perheen lapsella on kotona paikka, jossa hän voi kokea olonsa turvalliseksi ja jonka hän kokee omakseen.

Tutkimuksen johtopäätöksenä todetaan, että on tärkeää selvittää lasten näkemyksiä turvallisuudesta eri tilanteissa ja ympäristöissä. Lasten näkemysten selvittäminen on osa lapsivaikutusten arviointia, joka tulisi toteuttaa aina päätöksiä tehtäessä ja esimerkiksi asuinympäristöjä ja lapsille tärkeitä paikkoja, kuten päiväkodin tai koulun piha-alueita, valaistusta, leikkipuistoja ja muita vapaa-ajan paikkoja suunniteltaessa. Toinen tapa lisätä lasten turvallisuuden tunnetta on keskustella siitä nykyistä enemmän lasten kanssa. On tärkeää, että lasten pelkoja ei vähätellä, vaan lasten tunteita pyritään ymmärtämään ja sanallistamaan yhdessä lasten kanssa. Tämän Lapsibarometrin perusteella kaikkein tärkein turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta edistävä tekijä lasten elämässä onkin läheiset ihmiset. Kavereiden läsnäolo ja vanhemmilta saatu hellyys ja huolenpito antavat turvaa silloinkin, kun pelottaa.

Avainsanat: Lapsibarometri, lapset, turvallisuus, pelko, esikoulu, asuinympäristö, aikuiset.

SAMMANDRAG

Barnbarometern 2022

”Om jag har någon nära mig då är jag inte rädd” – barns åsikter om trygghet

Barnbarometern är en serie studier som kartlägger åsikter och upplevelser av 6–7-åringar bosatta i Finland. Barnbarometern har genomförts vartannat år sedan 2016. Barnbarometern 2022 grundar sig på telefonintervjuer av 404 barn. Temat är trygghet.

Barnbarometern 2022 reder ut vad trygghet betyder för 6–7-åriga barn samt vad som ökar och minskar trygghetskänslan hos barn. Datainsamlingen till undersökningen genomfördes med halvstrukturerade intervjuer av barn. Intervjustommen upprättades på basis av ett möte med barn där vi diskuterade trygghet. På basis av mötet valdes följande som teman för undersökningen: faktorer som främjar tryggheten, trygghetskänsla i olika miljöer, känslor av otrygghet, hur man definierar trygghet och hur barnen upplevde intervjun.

Materialet för Barnbarometern samlades in med telefonintervjuer som genomfördes under våren 2022. Materialet består av 404 intervjuer. Bakgrundsinformation såsom typ av bostadsområde och föräldrarnas utbildningsnivå lämnades av barnens föräldrar. Därefter svarade barnen på 13–18 frågor under telefonsamtalet. Respondenturvalet viktades för att vara nationellt representativt för kön och bostadsområde. Materialet analyserades med statistiska metoder och barnens svar på de öppna frågorna kategoriserades genom innehållsanalys.

Resultaten visar att trygghet för barn betyder en trygg livsmiljö som också känns trygg för barn där det finns närstående vuxna som ger ömhet för barn samt trevliga kompisar. Betydelsen av en trygg livsmiljö betonades när barnen berättade till exempel att trygghet betyder att man är i säkerhet eller på en trygg plats. Barn kände sig trygga när de har i synnerhet föräldrar och kompisar i sin närhet som kramar om dem, tröstar dem och tar hand om de när de är rädda. Hela 25 % av barnen berättade att det hjälper när en vuxen kramar om dem, smeker dem eller tar dem i famnen när de är rädda. Stora samhällsfrågor som påverkar säkerheten och som ofta har förekommit i nyheterna såsom covid-19-pandemin, Rysslands anfallskrig i Ukraina eller klimatkrisen förekom inte så ofta i barnens svar. Trygghet för barn yppade sig snarare som sådant som förekommer i deras vardagliga liv.

Som helhet är resultaten av Barnbarometern mycket positiva. 74 procent av barn i förskoleåldern i Finland anser att de har någon trygg plats, och 92 procent av barnen angav att de har någon trygg person i sitt liv. Trots att det visade sig vara svårt för barnen att definiera trygghet identifierade de ändå flera faktorer som främjar eller minskar tryggheten i deras eget liv.

81 procent av barnen berättade att de ibland är rädda. Det som barnen oftast var rädda för var mörker. 29 procent av respondenterna sade att de är rädda för mörker. Det kan också ses som ett positivt resultat att otrygghetskänslorna hos barn oftast förknippades med deras omedelbara

livsmiljö, till exempel mörker, natur och nöjesparker. Det är ofta enkelt att minska rädslor som förknippas med den bebyggda miljön, till exempel genom att utöka belysningen.

Ur perspektivet för bakgrundsvariabler hittades tre statistiskt betydande skillnader i barnens svarsfördelningar. En av dem var leksaker som ger trygghet: flickor hade klart oftare än pojkar någon leksak som ger trygghet. Resultatet är en viktig påminnelse för de vuxna om betydelsen av leksaker för barn, i synnerhet i skrämmande eller spännande situationer.

Resultaten för Barnbarometern ger också anledning till oro. Det som är särskilt beaktansvärt är att endast 58 procent av barnen kände sig alltid trygga på förskolan. Detta kan inte betraktas som ett tillräckligt gott resultat med tanke på att utgångspunkten bör vara att alla barn hela tiden kan känna sig trygga på förskolan. En annan anledning till oro är att barn till föräldrar med lägre utbildningsnivå kände sig mer sällan trygga på förskolan än barn till högre utbildade föräldrar – denna skillnad var statistiskt betydande. Den socioekonomiska bakgrunden får inte definiera barns upplevelser om förskolan om en av de viktigaste uppgifterna av utbildningen i Finland anses vara barnens lika rätt att lära sig och utveckla sin egen potential oberoende av deras familjebakgrund. Det finns skäl att diskutera trygghet och i synnerhet vilka faktorer som främjar eller minskar trygghetskänslan med barnen inom förskoleundervisningen. Man kan också öva med barnen förfaringsätt som ökar tryggheten.

Ett annat resultat som ger anledning till oro är att en del av barnen ansåg att de inte har någon trygg plats eller människa i sitt liv. I materialet fanns även barn som aldrig känner sig trygga när de är på förskolan eller utomhus. På basis av undersökningen kan en förklaring till barnens upplevda brist på en trygg plats vara familjestorleken, eftersom barn vars familjer har högst två barn berättade oftare än barn som lever i större familjer att de har en trygg plats. Denna skillnad var statistiskt betydande och torde till en del kunna förklaras med boenderymlighet. Större familjer bor oftare trångt, och då kan det bli svårt att hitta sitt eget, privata utrymme som känns tryggt. Trots att barnen ofta förknippade sin trygga plats med sina närstående människor, kan ett större antal syskon också ge upphov till otrygghet om man hamnar i gräl med dem. Föräldrar särskilt i familjer med flera barn bör också ta hänsyn till att alla barn i familjen har en plats i hemmet där de kan känna sig trygga och som de känner som sin egen plats.

Som en slutsats av undersökningen konstateras att det är viktigt att utreda barnens åsikter om trygghet i olika situationer och miljöer. Utredning av barnens åsikter är en del av bedömning av konsekvenserna för barn som alltid bör genomföras när beslut fattas och när man till exempel planerar platser som är viktiga för barn, såsom gårdsutrymmen av daghem och skolor, belysning, lekparker och andra fritidsplatser. Ett annat sätt att öka barnens trygghetskänsla är att diskutera det mer med barnen. Det är viktigt att inte underskatta barnens rädslor, utan man ska försöka förstå barnens känslor och verbalisera dem tillsammans med barnen. På basis av denna Barnbarometer är den allra viktigaste faktorn för främjande av barnens trygghet och trygghetskänsla deras närstående människor. Att kompisar är närvarande och man får ömhet och omvårdnad av föräldrarna ger trygghet även när man är rädd.

Nyckelord: Barnbarometern, barn, trygghet, rädsla, förskola, livsmiljö, vuxna.

ČOAHKKÁIGEASSU

Mánábaromehter 2022

”Jos gii nu lea mu lahka, dalle in bala” – mánáid oainnut dorvvolašvuodas

Mánábaromehter lea jagi 2016 rájes juohke nuppi jagi ollašuhthtojuvvon 6–7-jahkásaš Suomas ássán mánáid dutkamušráidu, maiguin kártejit oainnuid. Mánábaromehter 2022 vuodđuduvvá 404 máná telefonjearahallamii, ja dan temán lea dorvvolašvuolta.

Jagi 2022 Mánábaromehteris čielggadit, maid dorvvolašvuolta mearkkaša 6–7-jahkásaš mánáide, makkáraš áššit lasihit mánáid dorvvolašvuolta dovddu ja mat geahpedit dan. Dutkamusa diehtočoaggin ollašuhthtojuvvui mánáide oaivvilduvvon belohahkii strukturerejuvvon jearahallamiiguin, maid jearahallanvuodđu dahkkojuvvui mánáid deaivama vuodul. Deaivvadeamis mánáiguin háleštedje dorvvolašvuolta birra. Deaivvadeami vuodul dutkamusa temát leat dorvvolašvuolta ovddideaddji áššit, dorvvolašvuolta vásiheapmi sierra birrasiin, dorvvohisvuolta vásáhusat, dorvvolašvuolta meroštallan ja mánáid vásáhusat jearahallamis.

Mánábaromehtera materiála čoggojuvvui telefonjearahallamiiguin, mat ollašuhthtojuvvojedje giđa 2022 áigge. Materiála čoaggana 404 jearahallamis. Duogášdieđuid, dego ássanguovlu ja vanhemiid skuvlejupmi jerrojuvvui máná vanhemiid. Dán maŋŋá mánáid vástidii telefonna 13–18 gažaldahkii. Vástideaddji oavku deattuhuvvui riikkaviidosaččat ovddasteaddjin sohka beali ja ássanguovllu beales. Gažaldatmateriála analyserejuvvui statistihkalaš vugiiguin, ja mánáid vástádušat rabas gažaldagaide klassifiserejuvvojedje sisdoalloanalysa vugiiguin.

Dutkamusa bohtosat čujuhit, ahte dorvvolašvuolta mearkkaša mánáide dorvvolaš eallinbirrasa, mii maid dovdo mánáid mielas dorvvolažžan ja gos leat lagaš ja jiellahasti rávesolbmot ja somás skihpárat. Dorvvolaš eallinbirrasa mearkkašupmi badjánii, go mánát muitaledje ovdamearkka dihtii, ahte dorvvolašvuolta oaivvilda dorvvus dahje dorvvolaš báikkis orruma. Dorvvolaš dovddu mánáide buvttii dat, ahte sin lahka leat earenoamážit vanhemat ja skihpárat, geat salastit, jedđejit ja fuolahit, go ballá. Juoba njealjátuoassi mánáin muitalii, ahte ballamii veahkeha dat, go rávesolmmoš salasta, njávkada dahje váldá salli. Servodatlaččat stuorra, dorvvolašvuhtii váikkuheadđi ja olu ođđasiin leamašan áššit, dego covid-19-pandemia, Ruošša falleheapmi Ukrainai dahje dálkkádatkriisa eai olus oidnon mánáid vástádušain. Dorvvolašvuolta bođii ovdan mánáide eanetge beaivválaš eallima áššiin.

Ollislašvuotán Mánábaromehter bohtoset leat oalle positiivvalaččat. Suomas ássi ovdahpáhuseagi mánáin 74 proseantta jurddaša, ahte sis lea juoga dorvvolaš báiki, ja 92 proseantta mánáin almmuhii, ahte sis lea dorvvolaš rávesolmmoš eallimis. Vaikko dorvvolašvuolta meroštallan čájehii leat váttis mánáide, sii goittotge dovde maŋggaid dorvvolašvuolta ovddideaddji ja dan heajosmahtti dahkkiid sin eallimis.

Mánáin 81 proseantta muitalii, ahte sii ballet goas nu. Dábálemos balu dagaheadđi ášši mánáide lei seavdnjatvuolta, mas 29 proseantta vástideaddjiin balai. Sáhtá geahččat, ahte positiivvalaš

boadus lea maiddá datge, ahte dorvvohisvuoda dovddut laktásedje mánáin dávjjimustá njuolga eallinbirrasii, dego seavdnjatvuhtii, lundui dahje hervvoštallangárddiide. Huksejvvon birrasii laktásan baluid lea dávjá álki čoavdit ovdamearkka dihtii lasihemiin čuovgga.

Duogášvariabeliid perspektiivvas mánáid vástádusjuohkašumis gávdnojedje golbma statistihkalaččat mearkkašahtti earu. Okta dain guoskkahii dorvvu buktán duhkorasaid: nieiddain lei čielgasit dávjjit dorvvu buktán duhkoras go gánddain. Boadus lea dehálaš muittuhus rávesolbmuide das, man dehálaččat duhkorasat lea mánáide earenoamážit balddihahtti dahje gelddolaš dáhpáhusain.

Mánábaromehtera bohtosat bokat maiddá fuola. Fuomášupmi manná earenoamážit dasa, ahte dušše 58 proseantta mánáin vásihii, ahte lea álo leamašan dorvvolaš dilli ovdaskuvllas. Dán ii sáhte atnit doarvái buorre boadusin, go vuolggasadjin galggašii leat dat, ahte juohkehaš máná sáhtta dovdat dorvvolašvuoda ovdaskuvllas olles áigge. Lassin fuola bokta dat, ahte vuollegut skuvlejuvvon vanhemiid mánát vásihedje hárvvibut dorvvolašvuoda ovdaskuvllas go allagat skuvlejuvvon vanhemiid mánát – dát earru lei statistihkalaččat fuomášahtti. Sosioekonomalaš duogáš ii oáččošii meroštallat máná ovdaskuvlavásáhusaid, jos oktan skuvlejumi deháleamos bargun Suomas doalahit máná dásseveardásaš vuoigatvuoda oahppat ja šaddat iežas čehppodahkii ruovttuduogážiš fuolatkeahttá. Dorvvolašvuodas ja earenoamážit dorvvolaš dili ovddideaddji ja geahpedeaddji dahkkiin lea ágga ságastallat mánáiguin ovdaoahpáhusas. Mánáiguin sáhtta maiddá hárhallat dorvvolašvuoda ovddideaddji vugiid.

Nubbi fuola boktán boadus lea dat, ahte oassi mánáin vásihii, ahte sis ii leat dorvvolaš báiki dahje olmmoš. Materiálas ledje maiddá mánát, geain ii leat goassige dorvvolaš dovdu ovdaskuvllas dahje olgun. Dutkamuša vuodul okta čilgejeaddji dahkki mánáid vásáhusaide dorvvolaš báikki váilumis sáhtta leat bearrašiid sturrodát. Dat mánát, geaid bearrašis leat eanemustá guokte máná, muitaledje dávjjibut go stuorra bearrašiin ássán mánát, ahte sis lea juoga dorvobáiki. Dát earru lei statistihkalaččat mearkkašahtti, ja oassái dan čilge ássansadji. Stuorát bearrašat ássat dávjá gáržžibut, goas iežas, priváhta dahje dorvvolažžan vásihuvvon báikki sáhtta leat váttis gávdnat. Vaikko mánát ovttašte dorbobáikái dávjá lagaš olbmuid, sáhtta mánáid stuorát mearri maiddá dagahit dorvvohisvuoda, jos singuin leat sierramielalašvuodát. Earenoamážit mángga máná bearrašiid vanhemiid gánneha vuhtiiváldit dan, ahte juohkehaččas bearraša mánáin lea ruovttus báiki, gos sus lea dorvvolaš dovdu ja man son vásiha iežas báikin.

Dutkamuša čoahkkáigeassun sáhttit gávnnaht, ahte lea dehálaš čielggadit mánáid oainnuid dorvvolašvuodas sierra dáhpáhusain ja birrasiin. Mánáid oainnuid čielggadeapmi lea oassi mánáváikkusaid árvvoštallamis. Dan galggašii ollašuttit álo mearrádusaid dagadettiin ja ovdamearkka dihtii plánedettiin ássanbirrasiid ja mánáide dehálaš báikkiid, dego beaiveruovttu dahje skuvla šiljuid, čuovggaid, stoahkanšiljuid ja earáid astoáiggi báikkiid. Nubbi vuohki lasihit mánáid dorvvolašvuoda dovddu lea ságastallat das mánáiguin eanet go dán áigge. Lea dehálaš, ahte ii badjelgeahča mánáid baluid, muhto geahččalit áddet ja dahkat sátnin máná dovdduid ovttas mánáin. Dán Mánábaromehtera vuodul buot deháleamos dorvvolašvuoda ja dorvvolašvuoda dovddu ovddidan dahkki máná eallimis leatge lagaš olbmot. Skihpáriid lahka orrun ja vanhemiid addán njuorasvuohhta ja fuolaheapmi addet dorvvu maiddá dalle, go ballá.

Čoavddasánit: Mánábaromehter, mánát, dorvvolašvuohhta, ballu, ovdaskuvla, ássanbiras, rávesolbmot.

ČUÁKÁNKIÄSU

Pärnibarometri 2022

”Jis kiinii lii muu alda, talle jiem poolâ” – paarnij uáinuh torvolášvuodâst

Pärnibarometri lii ive 2016 räajist vuáruivij olášuttum 6–7 -ihásij Suomâst ässee párnái uáinuid totkee tutkâmušráidu. Pärnibarometri 2022 vuáđudivá 404 páärni puhelinsahhiittálmân, já ton teeman lii torvolášvuotâ.

Ive 2022 Pärnibaromeetrist selváttep, maid torvolášvuotâ meerhâš 6–7 -ihásáid párnáid, magareh ääših lasetteh paarnij torvolášvuodâtoبدو já magareh ääših kepideh tom. Tutkâmuš tiäđuskappum olášuttui parnijd čyeccee pelistrukturistum sahiittálmijguin, moid sahiittállámrunko rahtui párnái teivámij vuáđuld. Teivámist párnáiguin sáárnuim torvolášvuodâst. Teivám vuáđuld tutkâmuš teeman šoddii torvolášvuodâ ovdedeijee ääših, torvolášvuodâ feerim sierâ pirrásijn, torvottesvuodâ feeriimeh, torvolášvuodâ miäruštállám já paarnij feeriimeh sahiittálmist.

Pärnibaromeetri amnâstuv nuurâim puhelinsahhiittálmáiguin, moh olášuvvii kiidâ 2022 äigin. Amnâstuvvâst láá 404 sahiittállám. Tuávváštiäđuid, tego aassâmsaje já vanhimijškovliittâs, kojâdijm páärni vanhimijn. Taam maŋa páärni västidij puhelimest 13–18 koččâmâšân. Västideijeejuávhu tiäduittijm väldikodálávt ovdâsteijen suhâpele já aassâmsaje uásild. Sahiittállámamnâstuv analysistijm lovottâhvuáháduvâiguin, já párnái västádâsáid ávus koččâmâsáid luokittálm siskáldâsanalyysi vievâst.

Tutkâmuš puátuseh čäittih, ete torvolášvuotâ meerhâš párnáid torvoláš eellimpirrâs, mii meiddei tobdo párnái mielâst torvolâžžân já kost láá aldaulmuuh já kieresvuodâ fálee vuorâsulmuuh sehe šiev skipáreh. Torvolii eellimpirrâs merhâšume tiäduittui, ko párnááh mainâstij ovdâmerkkân, ete torvolášvuotâ meerhâš torvoost tâi torvoláš saajeest orroom. Torvolii tobdo párnái puovtij tot, ete sij alda láá eromâsávt vanhimeh já skipráh, moh saloh, lohđutteh já aneh huolâ, ko lii palo. Jobá niäljádâs párnáin mainâstij, ete polámist iššeed tot, ko vuorâsolmooš salo, njávkká tâi váldá aaskan. Ohtsâškodálávt stuorrâ, torvolášvuotân vaigutteijeeh já ennuv uđđâsijn oinum ääših, tego covid-19-pandemi, Ruošâ volliittensuáti Ukrainan tâi šodđádâhkriisi iävâ ennuv oinum párnái västádâsâin. Torvolášvuotâ oinui párnáid eenâb argâpiäiválâš elimist orroo äššin.

Olesvuottân Pärnibaromeetri puátuseh láá uáli positiivliih. Suomâst ässee ovdâškovlâahasijn párnáin 74 prosenttid juurdâš, ete sist lii miinii torvoláš soojijd, já 92 prosenttid almottij, ete sist lii torvoláš olmooš sii elimist. Veikkâ torvolášvuodâ miäruštállám lâi párnáid vaigâd, sij kuittâg tubdii maangâid torvolášvuodâ ovdedeijeid já tom hiäjusmitteid aasijd jieijâs elimistis.

Párnáin 81 prosenttid mainâstij, ete pala motomin. Táválumos palo šoddâdeijee äšši párnáid lâi sevñâdvuotâ, mon poolâi 29 prosenttid västideijein. Positiivlâš puátusin puáhtá uáiniđ meiddei tom, ete torvottesvuodâ tobdoh lohtâšuveh párnáin táválávt aldemus eellimpirrâsân, tego sevñâdvuotân, luándun tâi suotâstállámsoojijd. Huksejum pirrásân lohtâšuvvee paloh láá távjá älkkeht tivvoomnáál ovdâmerkkân čuovâ lasseetmáin.

Tuávvášmuttojeiei uáinust párnái vástádásjuáháásmijn kávnjii kilmá lovottáhlávt merhášittee iáru. Ohtá tain kuoskái torvo pyehtee sierâid: nieidâin lâi kandái iárun čielgásávt tävjibeht torvo pyehtee sierâ. Puáđus lii tehálâš muštáttâs vuorâsulmuid tast, mon teháliih párnááh láá párnáid aainâs-uv paldee tâi jiaráskittee tilálâšvuodâin.

Párnibarometri puátuseh tovâtteh meiddei huolâ. Lâi huámášuttee, ete tuše 58 prosenttid párnáin lâi ain torvolâš tobdo ovdâškoovlâst. Taam ij pyevti anneeđ tuárvi šiev puátusin, ko vuálgusaijeen kolgáččij lede tot, ete puoh párnááh pyehtih tubdâđ torvolâšvuodâ ovdâškoolâst ubâ ääigi. Lasseen huolâ šoodâi tast, ete uceeb škuávlejum vanhimij párnááh tubdii härvibeht torvolâšvuodâ ko alebeht škuávlejum vanhimij párnááh – taat iáru lâi lovottáhlávt merhášittee. Sosioekonomisâš tuávvâš ij uázuččij meridij párnái ovdâškovláfeeriimijd, jis ohtá škovliittâs tehálumosin pargon aneh Suomâst párnái täsiárvusâš vuoigâdvuodâ oppâđ já šoddâđ jieijâs potentiaalân päikkituávváást peeruusthánnáá. Torvolâšvuodâst já eromâsávt torvolii tobdo ovdedeijein já kepideijein tahhein lii pyeri savâstállâđ párnáiguin ovdámáttááttâsâst. Párnáiguin puáhtá meiddei härjuttállâđ torvolâšvuodâ ovdedeijeid vuáválâšvuodâid.

Nubbe huolâ tahhee puáđus lii tot, ete uási párnáin noobdij, ete sist ij lah torvolâš saje tâi olmooš. Amnâstuvvâst lijii meiddei párnááh, kiáh iä kuassin tuubdâ torvolâšvuodâ ovdâškoovlâst tâi olgon. Tutkâmuš vuáđuld ohtá čielgejejee tahhee párnái feeriimijd torvolii saje väänist puáhtá lede perrui stuárudâh, tastko toh párnááh, kiäi perrust láá enâmustáá kyehti päärni, mainâstij stuárrâb perruin ellee párnái tävjibeht, ete sist lii miinii torvosoojijd. Taat lii iáru lâi lovottáhlávt merhášittee, já tom čielgiš uásild aassâmsaijaavuotâ. Stuárrâb perruuh eellih távjá käržibeht, kuás jieijâs priivaat tâi torvolâžžân onnum saje puáhtá lede vaigâd kavnâđ. Veikkâ párnááh ovtâstittii torvosajan távjá aldaulmuid, puáhtá viälžái stuorrâ meeri meiddei toohâđ torvottesvuodâ, jis siiguin šaddeh rijdoh. Eromâsávt maangâpääрни perrui vanhimij lii-uv pyeri huámásiđ, ete perruu jyehi párnâst lii päähist saje, kost puáhtá tubdâđ torvolâšvuodâ já mon sun puáhtá anneeđ alnestis.

Tutkâmuš juurdâpuátusin pahudep, ete lii tehálâš čielgiđ párnái uáinuid torvolâšvuodâst sierâ tilálâšvuodâin já pirrâsijn. Párnái uáinui čialgim lii uási párnivaiguttâsâi árvustállâm, mon kolgáččij olášuttid ain ko meerrid aášijn já ovdâmerkkân aassâmpirrâsijd já párnáid tehálijd soojijd, tego peivikiäju tâi škoovlá šiiljoid, čuovvim, sierâdemkiedijd já eres rijjääägi soojijd vuáváadijn. Nubbe vyehi lasettid párnái torvolâšvuodâtoobdo lii savâstállâđ tast eenâb párnáiguin. Lii tehálâš, ete párnái paloid ij uccáát, peic párnái tobdoid iirât iberdid já sánalistid oovtâst párnáiguin. Taan Párnibarometri vuáđuld puoh tehálumos torvolâšvuodâ já torvolâšvuodâtoobdo ovdedejee tahhee párnái elimist lii-uv aldaulmuuh. Skipárij mieldiorroom já vanhimij kieresvuotâ já huolâanneem adeleh torvo meiddei talle, ko pala.

Čoovdâsäänih: Párnibarometri, párnááh, torvolâšvuotâ, palo, ovdâškovlá, aassâmpiirâs, vuorâsulmuuh.

Õ'HTTEĶEÄSSMÕŠ

Päärnažbaromettar 2022

”Jõs kii-ne lij muu paaldâst, tâ'l mon jiõm põõl” –päärnai vuei'nlmid staanvuõdâst

Päärnažbaromettar lij ee'jjest 2016 ää'ljeen vuârree'jji čõõdtum 6–7 ekksai Lää'ddjânnmest jeälsteei päärnai vuei'nlmid kartteei tu'tkķeemräidd. Päärnažbaromettar 2022 vuâdđad 404 päärna te'lfonsaaggtummša, da tõn tee'mmen lij staanvuõtt.

Ee'jj 2022 Päärnažbaromettrest se'lvvte, mâi'd staanvuõtt miârkkad 6–7 ekksaid päärnaid, mu'vddem ää'sš lââ'zzte päärnai staanvuõd tââbd da mu'vddem ää'sš uu'ccee tõn. Tu'tkķõõzz teättnoormõõžž čõõdte päärnaid puõttlõsttum pie'llstrukturõsttum saaggtummšin, koozz saaggtemmaamm ra'jje päärnai teivvmõõžž vuâdast. Teivvmõõžžâst päärnaivui'm sagstõõlim staanvuõdâst. Teivvmõõžž vuâdast tu'tkķõõzz tee'mmen hâmmne staanvuõd oou'deei ää'sš, staanvuõd ķiõččlâsttmõš jee'res pirrõõzzin, staante'mesvuõd ķiõččlâsttmõõžž, staanvuõd meä'rtõõllmõš da päärnai ķiõččlâsttmõõžž saaggtummšest.

Päärnažbaromettar aunstõs nâ'rre te'lfonsaaggtummšin, koid čõõdte ķiõd 2022 poddân. Aunstõs nârrai 404 saaggtummšest. Tuâggažteâđ, mâ't-a jeälstempäi'kk da puârresi škooultõs, kõ'čče päärnai puârresin. Tån mânia päärnaž vä'sttii te'lfõo'nest 13–18 kõõččmõ'sše. Vä'stteeijook teâddee vä'lddkââddlânji e'tkķee'jen sooggbeä'l da jeälstempäi'k vue'zzest. Saaggtemaunstõs analysõ'stte norrõsteâđ mõõntõõllmõõžžin, da päärnai va'sttõõzz ääv kõõččmõõžžid klasstõ'le siiskâžanalyys kuânstin.

Tu'tkķõõzz puâdõõzz čuä'jte, što staanvuõtt miârkkšââvv päärnaid na'ddjõõzz jie'llempirrõõzz, kââ'tt tâbdai še päärnain staanjõssân da ko'st liâ â'lddõmmu da lâä'desvuõd ta'rjeei vuõrâsoummu de moddai taurõõžž. Na'ddjõõzz jie'llempirrõõzz miârkkõs pâjjni, gu päärna mainste ouddmiârkkân staanvuõd miârkktem staanâst le'be na'ddjõõzzâst päi'kest âârrmõõžž. Na'ddjõõzz jeäl päärnaid puu'ti še tõt, gu sij ââlda liâ jeärbõ'žžen puârraz da taurõõžž, kook âskkee, ää'jte da â'ne huõl, gu põõlat. Kuâđdra neelljadvue'ss päärnain peäggti põõllmõ'sše veä'kķen tõn, gu puârraz âskkee, tro'cce le'be vä'ldde âskka. Õhttsažkââddlânji šuur, staanvuõ'tte vaikkteei da jiânnai odđsin õllmšest âârrai ää'sš, mâ't-a covid-19–pandemia, Ruõššjânnam kõrmmlemvâinn Ukrainaa'je le'be äimmkriis jiâ kuâsttam päärnai va'sttõõzzin. Staanvuõtt čuäjtõõdi päärnaid jeänab juõ'kķpeivvsast jie'llmest očndõõvvin ää'sšin.

Ceâlaivuõttân Päärnažbaromettar puâdõõzz liâ miâlggâd miõttâl. Lää'ddjânnmest jeälstee'jin vuõssmätt'temekksain päärnain 74 prosee'nt ju'rdde, što see'st lij mii-ne na'ddjõs päi'kk, da 92 prosee'nt päärnain i'lmte, što see'st lij na'ddjõs ooumaž jie'llmest. Hâ't staanvuõd meä'rtõõllmõš očndõõvi päärnaid vai'ggsõ'zzen, sij kuuitâg tobste määngaid staanvuõd oou'dee'jid da tõn hue'nee'jid ää'sšid jiiijas jie'llmest.

Päärnain 81 prosee'nt peäggte što põõlat måttmešt. Jäänmõssân põõlltõõzz pu'htti ä'sš päärnaid leäi seu'ņnedvuõtt, koon peäggte 29 prosee'nt va'sttee'jin. Miõttlen ä'sšen vuäitt vuei'nned še tõn gu

staante'mesvuõd tååbd ko'le päärnain tääu'jmõssân argg jie'llempirrõ'sse, mâ't-a seu'ηηõ'sse, luõttu le'be siõrrâmkaardsid. Rajjum pirrõ'sse kuulli pââl liâ täujja hiâlpeld ra'tkķkeemnalla ouddmiârkkân çuõvid lââ'zztee'l.

Tuâggažmottjee'ji vuei'nnemkuu'limest tårkõstõõleen päärnai va'sttõõzzin käu'ne kolmm norrõsteâtan miârkkteei räätk. Õhtt tõin kuõski staan pu'htti siõrid: niõdin leäi paa'rnid ve'rddeen çiołggsânji tääu'jben staan pu'htti siõr. Puådõs lij vääžnai muštt'tõs puârnsid tõ'st, kâkkvââ vääžnai siõr le'jje päärnaid jeärbõ'žžen põõltee'jin le'be heärvtee'jin vue'jjin.

Päärnažbaromettar puådõõzz çâu'ne še huõl. Vuâmmaš ķiddââvv jeärbõ'žžen tõõzz, što pâi 58 prosee'nt päärnain ķiõççlõõdi pâi jeälas na'ddjõssân vuõss-škooulâst. Tån jiâ vuei't ââ'nned ri'ttjeei pue'rren puådõssân, gu vue'lğgẽmsââ'jjen õõłgçi lee'd tõt, što juõ'ķķ'kaž päärnaž vuäitt tobddâd jeälas na'ddjõssân vuõss-škooulâst juõ'ķķ poodd. Lââ'ssen huõl çâunn tõt, što uu'ccben škooultõttum puârnsi päärna ķiõççlõ'stte hää'rvben jeälas na'ddjõssân vuõss-škooulâst gu õll'janja škooultum puârnsi päärna – tät rätkk lij norrõsteâtan miârkkteei. Sosioekonoomlaž tuâggaž ij vuäitçi meä'rtõõllâd päärnai vuõss-škooul ķiõççlâsttmõõžž, jõs õhttân škooultõõzz vääžnjummsen tuâjjan â'ne Lää'ddjânnmest päärnai tää'ssverddsaz vuõiggâdvuõd mättjed da šõddâd jiiijas potentiaa'le dommtuâggast huõłķani. Staanvuõdâst da jeärbõ'žžen na'ddjõõzz jeäl ouu'dee'jin da uu'cee'jin tuejje'jin lij mäinn sagstõõllâd päärnaivui'm vuõssmätt'tõõzzâst. Päärnaivui'm vuäitt še harjttõõllâd staanvuõd ouu'dee'jid vue'jjid.

Nu'bb huõl counni puådõs lij tõt, što pie'ķķ päärnain ķiõççlõ'stte, što see'st ij leäkku na'ddjõs pâi'ķķ le'be ooumaž. Aunstõõzzâst le'jje še päärna, kook jiâ ni kuâ'ss ķiõççlââ'st jeälas na'ddjõssân vuõss-škooulâst le'be ålggan. Tu'tkķõõzz vuâdast õhtt çio'łgğeei raajji päärnai ķiõççlâsttmõ'sše na'ddjõõzz pääi'ķ pottjummsẽst vuäitt lee'd piârri šorradvuõtt, tõ'nt gu tõk päärna, kooi piârriin liâ jäänmõssân kue'htt päärna, peägge šuurab piârriin jie'li päärnaid tääu'jben, što see'st lij mii-ne staanpâi'ķķ. Tät rätkk leäi norrõsteâđai mie'ldd miârkkteei, da tõn çio'łgğe'çi pie'ķķen jeälstemluâbllvuõtt. Šuurab piârri jeälste täujja naggsun, tâ'l jiiijas na'ddjõssân ķiõççlõsttum sââj vuäitt lee'd vaiggâd kaunnâd. Hâ't päärna õhttee staanpäikka täujja â'lddoummid, vuäitt päärnai šuurab mie'rr še pu'htted staante'mesvuõd, jõs sijvui'm puätt jee'resmiõllvuõtt. Jeärbõ'žžen määngpäärnaž piârri puârraz â'łgğe še ķiddeed vuâmmšõõzz tõõzz, što juõ'ķķkast piârri päärnast lij doomâst pâi'ķķ, ko'st son vuäitt ķiõççlâ'stted jeälas na'ddjõssân da koon son tåbddd jiiijas pâi'ķķen.

Tu'tkķõõzz jurddtu'mmstõkkân tue'tte, što lij vääžnai se'lvvted päärnai vuei'nłmid staanvuõdâstjee'res vue'jjin da pirrõõzzin. Päärnai vuei'nłmi se'lvvtummuš lij pie'ķķ päärnažvaikktõõzzi arvvlâsttmõš, kââ'tt õõłgçi pâi çõõđted tu'mmstõõggid tuejje'mmen da ouddmiârkkân jeälstempirrõõzzid da päärnaid vääžnai paai'ķid, mâ't-a pei'vvpâai'ķ le'be škooul šelljpaai'ķid, çuõvtõõzz, siõrrâmkaardsid da jee'res pããđããi'jpaai'ķid plaane'mmen. Nu'bb nãã'l lââ'zzted päärnai staanvuõd tååbd lij sagstõõllâd tõ'st ânn'jõõžž jeänab päärnaivui'm. Lij vääžnai, što päärnai pââlaid ij occnjõõžž, ba päärnai tååbdaid åłgg põrggâd fi'ttjed da sä'nnâ'tted õõutsââ'jest päärnaivui'm. Tån Päärnažbaromettar vuâdast pukid vääžnjummuš staanvuõd da staanvuõd tååbd ouu'deei raajji päärnai jie'llmest liâ â'lddoummu. Taaurõõžžin da puârnsin vuâžžum lââ'desvuõtt da huõl âânmmõš ou'dde staan še tâ'l, gu põõlat.

Kõskksažsää'n: Päärnažbaromettar, päärna, staanvuõtt, pââll, vuõss-škooul, jeälstempirrõs, vuõrâsoummu.

SUMMARY

Child Barometer 2022

“If I’ve got someone close to me, I won’t be scared” – Childrens opinions on security

The Child Barometer is a series of studies aimed at surveying the views and experiences of 6–7-year-old Finnish children. The survey has been carried out every other year since 2016. The Child Barometer 2022 is based on telephone interviews of 404 children and it focuses on the theme of security.

The Child Barometer 2022 surveyed what security means to 6–7-year-old children, what kind of things increase the sense of security of the children and what kind of things reduce it. The information gathering in the survey was carried out through semi-structured interviews with children, and the framework for the interviews was drawn up based on a meeting with children. At the meeting, the topic discussed with children was security. Based on the meeting, things that promote security, experiences of security in different environments, experiences of insecurity, the definition of security and the children’s experiences with the interviews became the themes of the survey.

The data material for the Child Barometer was collected through telephone interviews, which were conducted in the spring of 2022. The data material consists of 404 interviews. The child’s parents were asked for background information, such as the place of residence and the parents’ educational background. After this, the child answered 13–18 questions on the phone. The group of respondents was weighted so as to be representative of the whole of Finland regarding gender and place of residence. The data collected from interviews was analysed using statistical methods and children’s answers to open questions were categorised through content analysis.

The results of the survey show that for children, security means a safe living environment where the children also feel secure and where they have nice friends as well as adults close to them who provide affection. The importance of a safe living environment was emphasised when the children said, for instance, that security means being safe or being in a safe place. The children received a sense of security especially from having parents and friends close to them that hug them, comfort them and take care of them when they are scared. As many as one fourth of the children said that when they are scared, it helps when an adult hugs them, caresses them or holds them in their lap. Major social issues that affect security and that have been present in the news often, such as the covid-19 pandemic, the offensive war by Russia against Ukraine or the climate crisis were not very visible in the children’s responses. Instead, the children’s views on security focused on things related to everyday life.

On the whole, the results of the Child Barometer are very positive. Of the pre-primary education aged children living in Finland, 74 % think that they have a safe place, and 92 % of the children said that they have a safe person in their lives. Even though defining security proved to be difficult for children, they nevertheless identified many factors that promote or reduce security in their own lives.

81 % of the children said that they are afraid sometimes. The most common thing that caused children fear was darkness; 29 % of the respondents said that they were afraid of the dark. The fact that

feelings of insecurity in children were most often related to their immediate living environment, such as darkness, nature or amusement parks, can also be considered a positive result. Fears related to the built environment can often be removed easily by increasing lighting, for instance.

When studied from the perspective of background variables, three statistically significant differences were found in the distribution of the children's responses. One of them was related to toys that provide security: girls had a toy that brought them security much more often than boys. The result is an important reminder for adults about how important toys are for children, especially in scary or exiting situations.

The results of the Child Barometer also caused concern. Attention is drawn especially to the fact that only 58 % of the children always felt safe at preschool. This result cannot be considered good enough, when the starting point should be that every child can feel safe at preschool all of the time. Another cause for concern is that the children of parents with a lower level of education felt safe at preschool less often than the children of highly educated parents – this difference was statistically significant. Children's socioeconomic background should not determine their experiences in preschool, if the equal right of children to learn and grow into their own potential regardless of their home background is considered as one of the most important tasks of education in Finland. Security and especially the factors that promote and reduce the sense of security should be discussed with children in pre-primary education. Practices that promote security can also be practised with children.

Another result that causes concern is that some of the children felt that they do not have a safe place or person. The material also included children who never feel safe in preschool or outdoors. Based on the survey, one factor explaining the children's experiences of a lack of a safe place can be family size, because the children in families with a maximum of two children said that they have a safe place more often than children living in larger families. This difference is statistically significant, and it may be partially explained by the living space. Larger families often live in more cramped conditions, meaning that it can be difficult to find a space of your own that is private or feels safe. Even though children often linked people close to them with the safe place, a large number of siblings may also cause insecurity, if they have a fight. The parents of families with many children in particular should therefore focus on making sure that every child in the family has a place at home where they can feel safe and that belongs to the child.

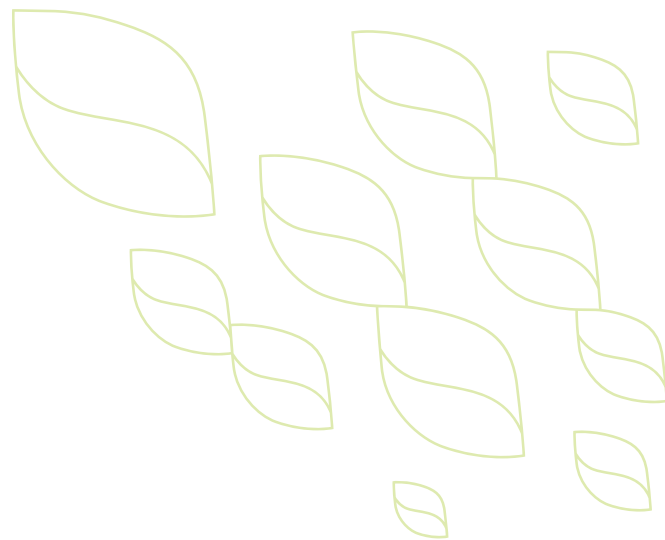
As a conclusion of the survey, it is noted that it is important to find out the opinions of children on security in different situations and environments. Studying the opinions of children is a part of the child impact assessment that should always be carried out when making decisions and, for instance, designing living environments and places important to children, such as the yard of a school or a day care centre, lighting, play parks and other leisure time locations. Another way of increasing the sense of security of children is to have more discussions with children on the topic. It is important not to diminish children's fears; instead, the aim is to understand and verbalise their feelings together with the children. In fact, based on this Child Barometer, the most important factor that promotes safety and the sense of security in the lives of children is the people close to them. The presence of friends and the care and affection provided by the parents provide security even when they are scared.

Keywords: Child Barometer, children, security, fear, preschool, living environment, adults.

Sisällysluettelo

Esipuhe	17
1. Johdanto	19
2. Turvallisuus lasten elämässä	23
2.1 Mitä turvallisuus tarkoittaa?	23
2.2 Mitä turvallisuus on lasten elämässä?	25
2.3 Kuinka turvalliseksi lapset kokevat elämänsä?	31
2.4 Miten lasten turvallisuutta on pyritty edistämään?	34
3. Lapsibarometrin toteutus	39
3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja kysymyksenasettelu	39
3.2 Aineistonkeruu	45
4. Taustamuuttajat	49
5. Lasten näkemykset turvallisuudesta	53
5.1 Turvallisuutta edistävät asiat	53
5.2 Turvallisuuden kokeminen eri ympäristöissä	62
5.3 Turvattomuuden kokemukset	67
5.4 Turvallisuuden määritelmä	74
5.5 Kokemukset haastattelusta	75
5.6 Yhteenvedo tuloksista	78
6. Pohdinta	81
6.1 Tutkimuseettinen pohdinta	81
6.2 Tutkimuksen johtopäätökset	83
Lähteet	91

Näkökulmia	99
”Ett on niinku hyvä olla, ei tapahdu mitään”Turvallisuus, turvattomuus ja turvallisuuspedagogiikka eskari-ikäisen kasvu- ja oppimisympäristössä	101
Brita Somerkoski, Turun yliopisto	
Hyveet ja turvallisuus	117
Antti Kylliäinen, Lykeion Oy	
”Joku aikuinen on apuna, kun pelottaa” Lasten turvallisuuden tunteen kehitys kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta	125
Kaija Puura, Tampereen yliopisto ja Tampereen yliopistollinen sairaala	
Kirjoittajat	134
Liitteet	135



Esipuhe

Kun olin pieni, pelkäsin kuollakseni vampyyreja. Olin lukenut Noidan käsikirjasta, että niitä voitaisiin häätää valkosipulilla ja krusifikseilla. Tappaminen olisi edellyttänyt seivästämistä. Tämä kaikki tuntui kovin vaikealta toteuttaa, joten opettelini nukkumaan peitto korvilla, jotta vampyyrit eivät olisi päässeet puremaan kaulaani. Tämä turvallisuutta tuova tapa jatkuu edelleen: nukun hupussa kesähelteilläkin.

Me aikuiset usein tiedämme, mikä lapsille on turvallista ja mikä taas vaarallista. Tämä viisaus auttaa meitä suojelemaan lapsia. Me estämme lapsia juoksemasta liikenteen sekaan, opetamme heidät varomaan kuumia kattiloita ja kiellämme heitä lähtemästä vieraiden ihmisten matkaan. Harvemmin kuitenkaan pysähdymme kuuntelemaan, mitkä asiat lapsista tuntuvat turvallisilta ja mitkä asiat taas aiheuttavat heille pelkoa. Turvallisuuden kokemus on kuitenkin äärimmäisen tärkeää ihmisen hyvinvoinnille. Sen tähden meidän tulisi olla turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksista kiinnostuneita.

Tämän Lapsibarometrin aiheena on turvallisuus 6–7-vuotiaiden eli esiopetusikäisten lasten näkökulmasta. Lapsibarometrin tavoitteena on herättää aikuisia pohtimaan aihetta lasten näkökulmasta. Teoksen luettuaan ymmärtää, että lasten näkemykset turvallisuudesta voivat jopa kyseenalaistaa joitain kasvatuksessa yleisiä käytäntöjä. Kulttuuriimme esimerkiksi kuuluu käsitys, että lasten on hyvä nukkua yksin omassa huoneessaan, ja mielellään pimeässä. Moni esiopetusikäinen näin teekin. Kuitenkin Lapsibarometrissa kolmannes vastaajista kertoi pelkäävänsä pimeää ja yöaikaa. Havainto herättää kysymyksen siitä, onko kaikki lapset jo pienestä pitäen opetettava nukkumaan yksin, ja usein vielä pimeässä.

Perinteiseen kasvatukseen on kuulunut kuri, ja monet aikuiset kertovat kärsivänsä siitä, etteivät he saaneet osakseen riittävästi hellyyttä. Oikeus hellyyteen on kirjattu lakiin lapsen huollosta jo vuonna 1984 ja nykyään ymmärretäänkin, että lapsi tarvitsee kosketusta ja läheisyyttä. Lapsibarometri painottaa hellyyden merkitystä. Lapsi tarvitsee syliä, halauksia ja silittämistä aina, mutta erityisesti silloin, kun hänellä on turvaton olo.

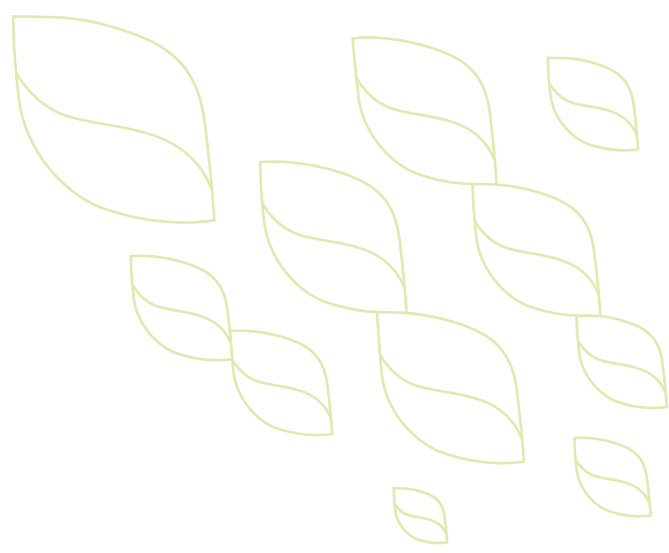
Lapsibarometri osoittaa, että myös toiset ihmiset voivat herättää lapsissa pelkoa. Läheisetkin ihmiset voivat aiheuttaa lapsille pelkoja. Tämä voi johtua ajattelemattomuudesta, mutta pelottelua käytetään myös kasvatukseen. Lapsibarometrissa lapset kertoivat pelkäävänsä ”jos isi tai äiti on vihainen” tai ”kun tekee väärin”. Lastensuojelun Keskusliiton vuonna 2021 julkaistussa kyselyssä viidennes vastaajista kertoi uhanneensa lastaan väkivallalla. Tällaiset tavat on aika kitkeä suomalaisesta kasvatuskulttuurista.

On tärkeää ymmärtää, että turvattomuus heikentää niin lapsen henkistä kuin fyysistä hyvinvointia. Siksi lasten kanssa on syytä keskustella siitä, mikä pelottaa, voiko pelkoa poistaa ja miten turvallisuuden tunnetta voi pelosta huolimatta lisätä. On mahdollista, että samalla aikuinen joutuu kohtaamaan omia pelkojaan ja pohtimaan, millaisia ajattelumalleja haluaa siirtää lapsilleen. Omat lapseni joutuivat esiopetusikäisinä nukkumaan omissa huoneissaan, mutta heillä oli sentään yövalo. Yövalo kun olisi estänyt minuakin pelkäämästä vampyyreista niin kamalan paljon.

Jyväskylässä 10.10.2022

Elina Pekkarinen

Lapsiasiavaltuutettu



1. Johdanto

Lasten turvallisuus on tällä hetkellä ajankohtaisempaa kuin pitkiin aikoihin. Vuoden 2019 alussa puhjennut covid-19-pandemia ja helmikuussa 2022 alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat vaikuttaneet lasten elämään suoraan tai ainakin välillisesti. Esimerkiksi pandemian johdosta tehdyt koulunkäynnin ja harrastusten rajoitukset kohdistuivat suoraan lapsiin, ja Ukrainassa käytävä sota on saanut monet lapset pohtimaan, millaista on elää sodan keskellä. Lisäksi ilmastokriisin on jo aiemmin todettu olevan lapsille tärkeä ja osalle lapsista myös ahdistusta aiheuttava asia (Pekkarinen & Tuukkanen 2020). Turvallisuus on ollut keskeinen aihe viime aikojen yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa, ja on pohdittu, miten nykyisessä maailmantilanteessa pystytään turvaamaan sekä nykyisten että tulevien sukupolvien turvallisuus. Keskustelua on käyty valitettavan aikuiskeskisessä, eivätkä lasten näkemykset ole riittävästi välittyneet keskusteluun. Tämä on aiheuttanut lapsissa turhautumista ja jopa vieraantumista yhteiskunnallisesta keskustelusta ja päätöksenteosta (Meriläinen & Piispa 2020).

Turvallisuus korostaa lasten ja aikuisten kyvykkyyden eroja. Tämä näkyy siten, että turvallisuutta koskevissa keskusteluissa asetelma on tyypillisesti se, että aikuinen on toimija ja lapsi toiminnan kohde, eli aikuinen suojelee lasta. Yhtäältä näin kuuluukin olla. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (SopS 59–60/1991, LOS) muistutetaan niistä lukuisista kansainvälisistä julistuksista, joissa lapsen oikeus erityiseen huolenpitoon ja suojeluun on todettu¹. Erityisen merkittävä lasten suojelun kannalta oli jo vuonna 1959 YK:n yleissopimuksen hyväksymä lapsen oikeuksien julistus, jossa todettiin, että ”lapsi ruumiillisen ja henkisen kypsymättömyytensä vuoksi tarvitsee erityistä suojelua ja huolenpitoa, siihen luettuna asianmukainen hoito sekä ennen syntymää että sen jälkeen”. Tähän sopimusvaltiot ovat sitoutuneet YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa, jonka useissa artikloissa ja yleiskommenteissa korostetaan suojelun ja turvallisuuden merkitystä lapsille. Turvallisuuden arvo on vastaansanomaton (Koskela 2012) ja on aikuisten velvollisuus huolehtia siitä, että lapsi, jonka ei voida vielä olettaa kykenevän huolehtimaan itsenäisesti omasta turvallisuudestaan, saa elää turvassa.

1 Geneven lapsen oikeuksien julistus vuonna 1924, YK:n vuonna 1959 hyväksymä lapsen oikeuksien julistus, ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (erityisesti sen 23 ja 24 artiklat), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (erityisesti sen 10 artikla) ja lasten hyvinvoinnista huolehtivien erityisjärjestöjen ja kansainvälisten järjestöjen säännöt ja asiaan liittyvät asiakirjat

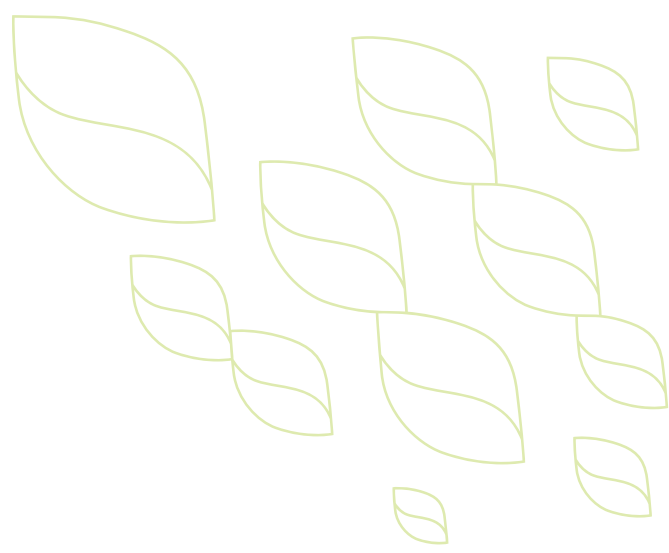
Toisaalta turvallisuudesta puhuttaessa ei tulisi uusintaa käsitystä lapsesta ainoastaan suojelun kohteena, aikuisen toiminnan objektina, vaan tunnistaa myös lasten oma aktiivinen toimijuus eli lasten subjektiasema. Lapset tekevät ja kokevat turvallisuutta ja turvattomuutta arjessaan päivittäin esimerkiksi tunnistamalla turvallisia ja turvattomia asioita sekä toimimalla erilaisissa tilanteissa tiettyjen strategioiden tai rutiinien mukaisesti. Lapset tietävät, kokevat ja näkevät sellaisiakin asioita, joita aikuiset eivät ymmärrä, näe tai huomaa. Siksi lasten näkemysten pitäisi kuulua niissä keskusteluissa, joissa päätetään heidän turvallisuuttaan koskevista asioista. Samaa viestiä ovat välittäneet monet tutkijat. Esimerkiksi J. Marshall Beierin (2015) mukaan lapset nähdään liian usein suojeltavina uhreina, poliittisena ongelmana tai sosiaalisena resurssina, kun heidät tulisi nähdä aitoina poliittisina toimijoina myös turvallisuuden kentällä. Beier ei määrittele, mitä lasten poliittinen toimijuus tarkoittaa, mutta hän viittaa esimerkiksi nuoriin aktivisteihin ja peräänkuuluttaa turvallisuuden tarkastelua lasten omien näkemysten ja kokemusten näkökulmasta (lived childhood). Kylie Smithin (2014) tutkimus osoittaa, miten aikuiset voivat mennä liian pitkälle pyrkiessään suojelemaan lapsia, jolloin lopputuloksena onkin lasten elämän liiallinen rajoittaminen lukkojen ja aitojen taakse ja sen myötä lasten sosiaalinen eristäytyminen. Tähän ongelmaan on kiinnitetty huomiota myös YK:n lapsen oikeuksien komitean (2013) yleiskommentissa 17, jossa korostetaan riskien ja turvallisuuden yhteensovittamisen tärkeyttä. Aikuisten hyvää tarkoittava pyrkimys suojella lapsia voi epäonnistua, ellei selvitetä lasten omia näkemyksiä siitä, mitä turvallisuus heille merkitsee ja millaista apua ja tukea he aikuisilta tarvitsevat ollakseen turvassa.

Lasten näkemyksiä turvallisuudesta on aiemmin tutkittu, mutta usein kouluikäisten näkökulmasta tai keskittyen tiettyyn turvallisuuden osa-alueeseen. Esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa Kouluterveyskyselyssä lapsilta kysytään kasvuympäristön turvallisuuteen liittyen koulukiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta, tapaturmista, oppilaitoksen fyysisistä työoloista sekä päihteiden käytöstä. Suomessa ei säännönmukaisesti selvitetä lasten näkemyksiä tai kokemuksia turvallisuudesta yleisesti. Kansainvälistä tutkimustietoa kouluikäisten lasten turvallisuutta koskevista kokemuksista on saatavilla (Rees ym. 2020). Turvallisuustutkimuksen kentällä lasten kokemuksia tai näkemyksiä on tutkittu harvemmin. Näkökulma on siellä ollut usein aikuiskeskäinen ja lapsuutta on tarkasteltu vain pintapuolisesti (Beier 2015; Brocklehurst 2015). J. Marshall Beier (2015) peräänkuuluttaakin turvallisuustutkimukseen syvällisempää tarkastelua, jossa problematisoidaan ja määritellään uudelleen koko turvallisuuden käsite lasten näkökulmasta.

Tässä Lapsibarometrissa turvallisuutta tarkastellaan 6–7-vuotiaiden, vuonna 2015 syntyneiden lasten näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitetään, mitä turvallisuus merkitsee lapsille, millaiset asiat lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta ja millaiset asiat vähentävät sitä. Tutkimuksen suunnittelu aloitettiin tapaamalla esiopetusikäisiä lapsia ja keskustelemalla heidän kanssaan turvallisuudesta. Lasten näkemyksiä hyödynnettiin suunniteltaessa haastattelurunkoa, jonka avulla kerättiin 404 suomalaislapsen näkemyksiä turvallisuudesta. Aineistonkeruu toteutettiin puhelinhaastattelumenetelmällä keväällä 2022, jolloin haastateltavat lapset olivat esiopetusikäisiä. Tutkimus on jatkoa vuodesta 2016 lähtien joka toinen vuosi toteutetulle Lapsibarometrille. Aiemmat tutkimukset ovat keskittyneet tarkastelemaan lasten luottamusta, liikuntaa ja vapaa-aikaa sekä hyvää elämää.

Käsillä oleva julkaisu koostuu Lapsibarometrin tutkimusosuudesta sekä sitä täydentävistä näkökulma-artikkeleista. Tutkimusosuus koostuu kuudesta pääluvusta, joista toisessa tarkastellaan aikaisempaa tietopohjaa turvallisuudesta lasten elämässä. Luvussa pohditaan aikaisemman tutkimustiedon pohjalta, mitä turvallisuus tarkoittaa, mitä se on lasten elämässä, kuinka turvallisiksi lapset kokevat elämänsä ja miten lasten turvallisuutta on pyritty edistämään. Tämän jälkeen esitellään Lapsibarometrin toteutus ja taustamuuttajat. Tulososiossa kerrotaan tutkimuksen tulokset haastattelurungon teemoja seuraten. Johtopäätöksissä tutkimuksen tuloksia peilataan aikaisempaan tutkimustietoon ja tuodaan esille tämän Lapsibarometrin keskeiset päätelmät ja suositukset. Tutkimusosuuden jälkeisissä näkökulma-artikkeleissa eri alojen tutkijat syventävät ja pohtivat Lapsibarometrin tuloksia itse valitsemistaan näkökulmista. Lapsibarometrin tutkimusosuus tai artikkelit eivät ole vertaisarvioituja, mutta ne ovat käyneet läpi tutkijakoulutuksen saaneiden asiantuntijoiden arvion.





2. Turvallisuus lasten elämässä

2.1 Mitä turvallisuus tarkoittaa?

Turvallisuudelle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Arkisessa puheessa sillä viitataan usein toimintatapaan, jolla pyritään välttämään vaaroja. Jo pienille lapsille opetetaan esimerkiksi liikennesääntöjä ja kaveritaitoja, ja heidän kanssaan harjoitellaan toimimista tulipalon sattuessa. Turvallisuus on arvo, jonka toteutumista edesauttavat tietynlaiset hyveet eli yksilön luonteenpiirteet, kuten esimerkiksi ennakoivuus, harkitsevuus, huolellisuus ja varovaisuus (Kylliäinen 2021). Turvallisuus on myös ihmiskunnan ja koko maapallon kokoinen asia. Turvallisuuteen liittyy esimerkiksi kysymys siitä, millaiselta ihmiskunnan tulevaisuus näyttää maapallon kantokyvyn rajojen tullessa vastaan ja ilmastonmuutoksen edetessä. Turvallisuus on yhtäältä sitä, että on turvassa, eikä mikään vaara uhkaa. Toisaalta se on ihmisen tunnetila. Jotta turvallisuus toteutuu, näiden molempien täytyy toteutua. Turvallisuutta ei voi tarkastella ympäristöstä tai ihmisistä irrallisena ilmiönä. Esimerkiksi ilmapiiri ja tilanne niin perheissä, asuinalueilla ja kaupungeissa kuin maailmassa yleisesti vaikuttaa siihen, mikä on turvallisuuden todellinen tila ja miten turvalliseksi elämä koetaan. Lapsi, joka elää turvallisissa olosuhteissa, voi kokea olonsa turvattomaksi, ja lapsi, joka elää turvattomissa olosuhteissa, voi kokea olonsa turvalliseksi.

Lapsiasiavaltuutettu on vuoden 2022 toimintasuunnitelmassaan määritellyt turvallisuuden kolmeen osaan jakautuneena: rakenteellisena, sosiaalisena ja koettuna (ts. psykologisena) turvallisuutena. Rakenteellisella turvallisuudella tarkoitetaan niitä yhteiskunnan rakenteita, jotka luovat lapsille elämisen puitteet. Tällaisia ovat esimerkiksi infrastruktuuri, asuinalueet ja kaavoitus, normit ja lainsäädäntö, instituutiot ja organisaatiot, kuten puolustusvoimat ja sosiaalihuolto sekä yhteiskunta- ja turvallisuuspolitiikka. Rakenteellista turvallisuutta voidaan lisätä luottamusta herättävän kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuspolitiikan avulla sekä instituutioiden resursseihin ja suunnitteluun panostamalla. Sosiaalinen turvallisuus tarkoittaa rakenteellisen turvallisuuden toimeenpanoa, esimerkiksi rakentamista, palveluja, päätöksentekoa ja tulonsiirtoja, mutta myös sosiaalisten yhteisöjen ja ihmissuhteiden epävirallisempaa toimivuutta, kuten arkielämän apua, tukea ja

kohtaamisia sekä juhlia ja rituaaleja. Sosiaalista turvallisuutta lisätään huolehtimalla lakien ja ohjelmien toimeenpanosta, perheiden toimeentulosta ja palveluista, ehkäisemällä parisuhteiden ristiriitoja ja väkivaltaa sekä estämällä rikollisuutta. Koettu turvallisuus on puolestaan kytköksissä läheisiin ihmissuhteisiin, elinympäristössä kohdattaviin ilmiöihin ja arjen kokemuksiin. Koettua turvallisuutta voidaan vahvistaa luomalla yhteiskuntaan sitä tukevat rakenteet, kuten tiivistämällä lähiyhteisöä ja edistämällä lähidemokratiaa. (Lapsiasiavaltuutettu 2021.)

Turvallisuuden osa-alueet sekä turvallisuutta edistävät ja vaarantavat tekijät muuttuvat yhteiskunnan ja maailman muuttuessa. Esimerkiksi digitaalinen kehitys, perhemuotojen monimuotoistuminen ja ilmastonmuutos ovat avanneet lasten elämässä uusia turvallisuuteen liittyviä näkökulmia. Noora Ellonen ja Eija Paavilainen (2021) toteavat, että nuorten kaltoinkohtelun muodot ovat muuttuneet, kun esimerkiksi digitaalinen kehitys on tuonut mukanaan uudenlaisia kiusaamisen muotoja ja perheiden monimuotoistuminen on monimuotoistanut myös perheväkivallan käsitettä. YK:n lapsen oikeuksien komitean (2021) mukaan digitaalinen ympäristö voi avata uusia tapoja tehdä lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja kriisit, kuten pandemiat, saattavat johtaa verkossa tapahtuvien vahinkojen vaaran lisääntymiseen, koska tällaisissa tilanteissa lapset viettävät enemmän aikaa virtuaalialustoilla. Lisäksi toisten ihmisten suhtautuminen maahan- ja maastomuuttoon sekä sukupuoli-identiteettien moninaisuuteen voivat tuottaa kaltoinkohtelun kokemuksia monille nuorille (Ellonen & Paavilainen 2021). Vaikka tieto lapsiin kohdistuvista uhista ja vaaroista on monin tavoin lisääntynyt ja levinnyt esimerkiksi digitaalisen median kehittyessä, joutuvat ihmiset ja yhteiskunnat kohtaamaan myös odottamattomia turvallisuutta vaarantavia tekijöitä. Esimerkiksi covid-19-pandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat osoittaneet, että turvallisuus ei ole muuttumaton tila tai kokemus.

Turvallisuus on yksi ihmisen perustarpeista, mikä tekee siitä tärkeän tilan tai kokemuksen. Abraham Maslow'n (1943) klassisen tarvehierarkiateorian mukaan turvallisuus on yksi ihmisen perustavanlaatuisimmista tarpeista heti fysiologisten tarpeiden jälkeen. Kehityspsykologiassa turvallisuus tunnustetaan keskeiseksi lapsen kehitykseen vaikuttavaksi tekijäksi (Freud 1982; Erikson 1982). Kehityspsykologiassa puhutaan kiintymyssuhdeteoriasta, jonka mukaan pieni lapsi tarvitsee kehitykseen huolenpitoa ja läheisyyttä turvallisilta aikuisilta (Bowlby 1979). Lapsen ja aikuisen välisessä turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsen hätään vastataan johdonmukaisesti ja sensitiivisesti, kun taas turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsen hätään ei vastata tai aikuinen toimii lapsen kannalta arvaamattomalla tavalla. Lapsen kehittymisen kannalta turvallisuus merkitsee siis erityisesti ennakoitavuutta ja sitä, että lapsella on ainakin yksi aikuinen, joka pitää hänestä huolta. (Ainsworth ym. 1978; Sinkkonen 2004.) Antero Langinauer (2011) puhuu lapsen turvaistumistarpeesta turvallisuuden kokemuksen häiriintyessä. Pieni lapsi tarvitsee turvaistumiseen apua aikuiselta, joka voi tarjota lapselle keinoja turvattomasta tilanteesta selviämiseen. Tällöin tavoitteena on luoda turvalliset olosuhteet lapselle. (Langinauer 2011.) Vaikka edellä mainitut teoriat ovat saaneet osakseen myös kritiikkiä, kertovat ne kuitenkin vastaansanomattomasti turvallisuuden suuresta merkityksestä lapselle ja hänen kehitykselleen.



Turvallisuuden merkitystä voi pohtia siitäkin näkökulmasta, että sitä ei olisi. Turvallisuuden vastakohtana pidetään usein turvattomuutta ja sen aiheuttamaa pelkoa. Hille Koskelan (2009) mukaan pelko voi olla sosiaalista, jos ihmiset uskottelevat toisilleen, että jokin vaara uhkaa. Toisaalta pelko on aina kokijalleen ongelma riippumatta sen suhteesta laskennalliseen riskiin (Koskela 2009). Lasten kohdalla turvattomuuden kokeminen on haitallista niin psykologisen kehityksen, fysiologisten toimintojen kuin sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Turvattomuuden kokemuksen on arveltu aiheuttavan havaittavia muutoksia aivotoinnoissa ja jopa aivorakenteissa (Langinauer 2011). Laaja ACE-tutkimussuuntaus (*adverse childhood experiences*) on osoittanut yhteyden lapsuudenaikaisen turvattomuuden ja aikuisuudenaikaisten somaattisten ja psyykkisten sairauksien sekä sosiaalisen huono-osaisuuden välillä (Asmundson & Afifi 2020). Turvallisuuden ja turvattomuuden kokemukset ovat yhteydessä myös lasten subjektiiviseen hyvinvointiin: turvallisuuden kokemukset lisäävät lasten koettua hyvinvointia, kun taas turvattomuuden kokemukset heikentävät lasten kokemusta hyvinvoinnista (Ben-Arieh & Shimon 2014; González-Carrasco ym. 2018; Steckermeier 2019).

2.2 Mitä turvallisuus on lasten elämässä?

Lasten ajatuksia turvallisuudesta on tutkittu jonkin verran eri puolilla maailmaa. Tutkimusten tulokset ovat varsin yhteneväisiä. Lapset niin Yhdysvalloissa, Skotlannissa, Australiassa kuin Pakistanissa ajattelevat hyvin samalla tavalla turvallisuudesta. Huomionarvoista on, että lasten

ajatukset turvallisuudesta, sen määritelmästä sekä sitä edistäväistä ja vaarantavista tekijöistä ovat pysyneet tutkimuskirjallisuuden perusteella suhteellisen muuttumattomina jo kahdenkymmenen vuoden ajan. Lapset puhuivat turvallisuudesta samaan tapaan vuosituhannen alussa (Harden ym. 2000; Collins 2001) ja 2020-luvun alussa (Robinson & Graham 2020; Ahmed, Sabir & Zaman 2022).

Aiemmissä tutkimuksissa lapset ovat määritelleet turvallisuuden ennen kaikkea negaation kautta: turvallisuus merkitsi lapsille vaaran puuttumista ja tunnetta, ettei tarvitse pelätä (Collins 2001; Moore & McArthur 2017; Robinson & Graham 2020; Ahmed, Sabir & Zaman 2022). Turvallisuuden tunnetta toivat lapsille turvallisesti ihmiset ja paikat. Turvallisena paikkana lapset pitivät lähes kaikissa tutkimuksissa kotia, jossa on turvallisia ihmisiä (Harden ym. 2000; Collins 2001; Smith 2014; Katz, McLeigh & El scwec 2017; Moore ym. 2017; Robinson & Graham 2020; Kallinen ym. 2021; Ahmed, Sabir & Zaman 2022). Turvallista paikkaa lapset luonnehtivat myös ennustettavuuden kautta: siellä on arjen rutiineja ja vakautta sekä reilut säännöt (Moore ym. 2017; Kallinen ym. 2021). Turvallisina ihmisinä lapset mainitsivat perheenjäsenet, kuten vanhemmat ja sisarukset sekä ystävät. Turvallisen ihmisen ominaisuuksina pidettiin luotettavuutta ja sitä, että tämä pitää lapsesta huolta ja arvostaa häntä. Turvalliselle ihmiselle uskalsi myös kertoa omista huolistaan ja murheistaan. (Collins 2000; Harden ym. 2000; Smith 2014; Katz, McLeigh & El szwec 2017; Ahmed, Sabir & Zaman 2022.) Lasten näkökulmasta turvallinen ihmissuhde perustuu siis toimivaan vuorovaikutukseen ja molemminpuoliseen kunnioitukseen – asioihin, joihin kasvatuksen ja kehityksen ammattilaiset ajattelevat ylipäättään lapsen hyvän kasvatuksen perustuvan (Puura 2019).

Turvaa lapsille voivat tuoda myös lelut tai tavarat. Kehityspsykologiassa näitä turvallisia esineitä kutsutaan siirtymäobjekteiksi. Tämä tarkoittaa, että lapsella on jokin hänelle tärkeä lelu tai tavara, joka muistuttaa esimerkiksi turvallisesta vanhemmasta ja siten tuo turvaa lapselle silloinkin, kun vanhempi ei ole läsnä. Lapsi valitsee siirtymäobjektinsa itse, eivätkä vanhemmat tai muut aikuiset voi vaikuttaa siihen, minkä lelun tai tavaran lapsi valitsee siirtymäobjektikseen. (Winnicott 1971.) Erään psykologian alalla kehitetyn teorian mukaan siirtymäobjektit ovat usein miellyttävän tuntuisia ja pehmeitä, sillä lapsilla on sisäsyntyinen tarve kiintyä johonkin pehmeään, kuten äidin vaatteisiin (Harlow 1958). Yleisesti kuitenkin tiedetään, että siirtymäobjekti voi olla muukin kuin pehmolelu tai vaatekappale, esimerkiksi läheiseltä ihmiseltä saatu postikortti tai leikkiauto. Tähän tutkimukseen tehdyssä kirjallisuuskatsauksessa ei löydetty tutkimuksia, joissa olisi tarkasteltu sitä, ovatko siirtymäobjektit yhtä yleisiä lapsilla heidän taustastaan riippumatta, tai ovatko ne lapsilla erilaisia esimerkiksi sukupuolen mukaan.

Turvattomuutta lapset määrittivät suhteessa riskeihin ja vaaroihin sekä ihmisiin, paikkoihin ja asioihin, jotka voivat aiheuttaa harmia (Moore & McArthur 2017). Turvattomuutta aiheuttivat lasten mielestä pelot ja murheet, jotka liittyvät esimerkiksi kiusaamiseen, väkivaltaan, tuntemattomiin ihmisiin, yksinäisyyteen ja siirtymiin (Harden ym. 2000; Collins 2001; Moore ym. 2017; Robinson & Graham 2020; Ahmed, Sabir & Zaman 2022). Lisäksi kuoleminen, perheenjäsenen sairastuminen ja myrskyt toivat lapsille turvattomuuden tunnetta (Collins 2001). Myös tila ja aika vaikuttavat lasten ajatuksiin turvattomuudesta. Jeni Hardenin ja kumppaneiden tutkimuksessa (2000) lapset pitivät

kaupunkeja turvattomampina paikkoina kuin maaseutua. Tietty aika päivästä tai vuodesta voi aiheuttaa lapsille erityistä pelkoa. Esimerkiksi pimeys on tullut esille useissa tutkimuksissa lapsille pelkoa aiheuttavana asiana (Harden ym. 2000; Tuukkanen 2020; Ahmed, Sabir & Zaman 2022).

Monille lapsille pelkoa ja turvattomuutta aiheuttavat asiat ja ilmiöt, jotka eivät välttämättä suoraan näy tai kuulu lasten omassa arjessa, mutta joista he ovat tietoisia. Yksi tällaisista asioista on ilmastomuutos, jonka on todettu aiheuttaneen lapsille pelkoa, turvattomuutta ja ahdistusta (Pihkala ym. 2020). Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa 67 prosenttia yli 15-vuotiaista nuorista kertoi kokeneensa epävarmuutta tai turvattomuutta erittäin tai melko paljon ihmisestä johtuvan ilmastomuutoksen takia. Kymmenessä vuodessa muutos on ollut suuri, sillä vielä vuonna 2008 vastaava luku oli 40 prosenttia. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019.) Vuoden 2021 Nuorisobarometrissa peräti 76 prosenttia yli 15-vuotiaista kertoi olevansa samaa tai täysin samaa mieltä väitteen ”tunnen surua luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä ja lajien sukupuutosta” kanssa. Lisäksi 59 prosenttia nuorista ilmoitti puhuneensa muiden kanssa ilmastoahdistuksesta usein tai joskus. (Kiilakoski & Laine 2022.) Ilmastomuutoksesta johtuva epävarmuus tai turvattomuus ei ole yksinomaan nuorten asia, vaan vastaavia kokemuksia on havaittu nuoremmillakin lapsilla (Söderling & Grönlund 2020; Tuukkanen & Pekkarinen 2020). Myös covid-19-pandemian on todettu aiheuttaneen monille lapsille pelkoja ja ahdistusta, psyykkistä kuormitusta ja yksinäisyyttä (Aapola-Kari ym. 2021; Kauhanen ym. 2022). Lasten pelot ovat liittyneet itse sairauteen ja sairastumiseen, mutta myös siihen, että heidän läheisilleen tapahtuu jotain pahaa (Kekkonen 2021).

Merkille pantavaa aiemmissa tutkimuksissa on, että lasten ajatukset turvallisuudesta liitetään usein keskusteluun heidän toimijuudestaan. Turvallisuuteen liittyvä toimijuus nähdään lasten kykynä tehdä jokapäiväisessä elämässään päätöksiä siitä, mikä on riskialtista ja miten he pitävät itsensä turvassa (Harden ym. 2000), mallintaa turvallisuutta ennakkoon (Collins 2001; Morris, Humphreys & Hegarty 2015) ja osallistua itse turvallisen ilmapiirin luomiseen osoittamalla rakkautta, kunnioitusta ja huolenpitoa muille (Ahmed, Sabir & Zaman 2022). Toimijuuden kokemuksella on merkittävä vaikutus siihen, miten ja missä määrin turvallisuuden ja turvattomuuden kokemukset vaikuttavat lasten subjektiiviseen hyvinvointiin. Se, että lapset pystyvät itse vaikuttamaan omaan turvallisuuteensa, vähentää turvattomuuden kokemusten vaikutusta heidän subjektiiviseen hyvinvointiinsa. Toimijuuden kokeminen ehkäisee siis turvattomuuden huonoja vaikutuksia hyvinvointiin. (Steckermeier 2019.) Vastaavaan havaintoon ovat päätyneet Mónica González-Carrasco kumppaneineen (2018), joiden tutkimuksen mukaan tyytyväisyys turvallisuuteen on vahvasti yhteydessä tyytyväisyyteen elämään kokonaisuutena, sekä Asher Ben-Arieh ja Edna Shimon (2014), joiden mukaan turvallisuuden kokeminen on yhteydessä subjektiiviseen hyvinvointiin.

Turvattomuuden ja osallisuuden suhdetta ovat pohtineet Lotta Virrankari ja Lars Leemann (2022a; 2022b) julkaisuissa, jotka tarkastelivat osallisuuden kokemusta, seksuaaliväkivaltaa ja seksuaalista häirintää Kouluterveyskyselyn vuoden 2019 tulosten näkökulmasta. Keskeinen tulos oli, että sekä seksuaalista häirintää että erityisesti seksuaaliväkivaltaa kokeneilla yläkoulun oppilailta ja toisen asteen opiskelijoilla oli matalampi osallisuuden kokemus. Osallisuuden kokemus määriteltiin

esimerkiksi mahdollisuuksina vaikuttaa ja kokemuksena siitä, että omilla tekemisillä on merkitystä ja että kuuluu itselleen tärkeään yhteisöön. Samalla tavalla kouluksaamisen sekä vanhempien henkisen ja fyysisen väkivallan on todettu olevan yhteydessä nuorten matalaan osallisuuden kokemukseen (Virrankari, Leemann & Kivimäki 2020; 2021a; 2021b). Turvallisuus on siis tärkeä osa lasten osallisuuden ja hyvinvoinnin kokemusta, ja siksi turvattomuuden ehkäisy on yksi olennainen tapa edistää lasten hyvinvointia (Virrankari & Leemann 2022a; 2022b).

Lasten toimijuuden suhdetta turvallisuuteen on selvitetty myös aikuisten roolin näkökulmasta. Kylie Smith (2014) totesi tutkimuksessaan, että aikuiset yhä enemmän hallinnoivat lasten toimintaa suojelakseen heitä riskeiltä ja pitääkseen heidät turvassa. Lasten etuun vedoten aikuiset kontrolloivat, rajoittavat ja tarkkailevat lasten toimintaa jopa siinä määrin, että monen lapsen elinpiiri rajoittuu kotiin lukkojen ja aitojen taakse. Tämä johtaa siihen, että lapset kokevat turvalliseksi

ainoastaan yksityiseen piiriin kuuluvat asiat, kun taas ulkoinen maailma näyttää turvattomana ja pahana: leikkimisestä aitojen sisällä ja vartioiduissa tiloissa tulee uusi normaali. Aikuiset toimivat eräänlaisessa portinvartijan roolissa, mikä vahvistaa lasten ja aikuisten välistä valta-asetelmaa: aikuisten valta vahvistuu ja lapset jäävät ilman valtaa uhrien rooliin. Pahimmillaan tuloksena voi olla lasten oma-aloitteisen liikkumisen rajoittuminen, lasten eristäytyminen ympäröivästä yhteisöstä ja yhteiskunnasta, yhteenkuuluvuuden tunteen vähentyminen, sosiaalisten taitojen heikentyminen ja se, että lapsen kyky selviytyä stressaavista tilanteista heikentyy. (Smith 2014.) Samantyyppiseen havaintoon ovat päätyneet tutkimuksessaan Mònica González-Carrasco kumppaneineen (2018), joiden tutkimuksen mukaan lapset kokevat olonsa turvallisimmaksi ympäristöissä, joita aikuiset kontrolloivat: kodissa ja koulussa. Tutkijoiden mukaan tämä herättää huolta siitä, että aikuiset rajoittavat liikaa lasten autonomiaa pyrkiäkseen pitämään lapset turvassa.

YK:n lapsen oikeuksien komitea (2013) on yleiskommentissaan todennut, että lapsen oikeutta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin voivat joskus rajoittaa



turvallisuuteen liittyvät asiat. Nämä asiat voivat olla sekä fyysisiä vaaroja että inhimillisiä tekijöitä. Esimerkiksi sääntelemätön liikenne, heikko katuvalaistus, turvallisten lähileikkialueiden puute, myrkylliset ympäristöt, korkea rikollisuus tai huume- ja jengiväkivalta voivat altistaa lapset riskeille julkisessa ympäristössä. Komitea tunnistaa, että pelko riskeistä on joissakin osissa maailmaa lisännyt valvontaa ja tarkkailua, jolloin lasten oikeutta leikkiin ja virkistystoimintaan on rajoitettu. Komitea kuitenkin painottaa, että tarpeettomia rajoituksia ei tulisi tehdä, vaan yhteensovittaa toimenpiteitä, joilla vähennetään vaaroja lasten ympäristöstä ja parannetaan lasten valmiuksia lisätä omaa turvallisuuttaan. Vaikka leikkiin ja virkistystoimintaan liittyy jonkin verran riskejä ja haasteita, tulisi niitä arvioida suhteessa toiminnasta saataviin hyötyihin. Lisäksi komitea korostaa lasten kokemusten ja huolenaiheiden kuuntelemista, kun määritellään riskitasoa, jolle lapset voidaan altistaa. (YK:n lapsen oikeuksien komitea 2013.)

Turvallisuuden maksimoiminen ei ole aina hyvä asia, sillä sen seurauksena voi olla ihmisten oman arviointikyvyn ja suhteellisuudentajun heikentyminen (Koskela 2012). Tätä väitettä tukee Smithin (2014) sekä González-Carrascon ja kumppaneiden (2018) tutkimusten lisäksi Makhtoom Ahmedin, Imran Sabirin ja Muhammad Zamanin (2022) tutkimus, jossa he tarkastelivat pakistanilaisten lasten ajatuksia turvallisuudesta ja toimijuudesta. Heidän tutkimuksessaan todettiin, että lapset kokivat moraalista velvollisuutta osallistua kotitöihin, hyväksyä vanhempien asettamat rajoitukset, osoittaa solidaarisuutta perheenjäsenille sekä huolehtia pienemmistä sisaruksista. Lapsille perhe merkitsi pakistanilaisen kulttuurin tapaan paljon, ja siten myös lasten ajatuksia turvallisuudesta määrittä pitkälti perhe. Kääntöpuolena tutkimuksessa tuotiin esille perheen sisäiset ongelmat ja etenkin väkivalta. Tutkimuksessa monet pakistanilaiset lapset kertoivat kokevansa väkivaltaa ja kurittamista etenkin isien, isoveljien ja opettajien taholta. Joillakin lapsilla oli myös kokemus, että vanhemmat ja opettajat eivät kuuntele heitä, mikä teki heidän olonsa turvattomaksi. (Ahmed, Sabir & Zaman 2022.)

Lapsille turvallisen ja hyvän ympäristön piirteitä on tarkastellut Marketta Kyttä omassa väitöstutkimuksessaan (2003) sekä artikkelissaan Anna Brobergin ja Maarit Kahilan kanssa (2009). Niissä lapsiystävällistä ympäristöä kuvataan Astrid Lindgrenin sadusta tutuksi ”melukyläksi”, jossa toteutuneiden tarjoumien eli toimintamahdollisuuksien määrä ja itsenäisen liikkumisen aste on suuri. Lasten on siis mahdollista liikkua omaehtoisesti, tutkia ympäristöä ja seikkailla omassa ympäristössään. Tällaisen ympäristön vastakohta on ”seli”, jossa sekä lapsen itsenäisen liikkumisen aste että toimintamahdollisuuksien määrä ovat pieniä. (Kyttä 2003.) Artikkelissaan Kyttä, Broberg ja Kahila (2009) toteavat, että elinympäristön koettu turvattomuus on yksi keskeisimmistä tekijöistä, joka haittaa lasten liikkumista. Turvattomuuden kokemukset liittyvät pääosin liikenteeseen, sosiaalisiin tilanteisiin ja erityisesti vieraiden ihmisten pelkoon, joka monissa maissa rajoittaa lasten liikkumista. Arkisella liikkumisella on vaikutusta esimerkiksi terveellisten elämäntapojen omaksumiseen, joten pahimmillaan turvattomuuden kokeminen voi johtaa liikkumisen rajoittamisen kautta terveyshaittoihin. (Kyttä, Broberg & Kahila 2009.) Lapsille hyvässä ympäristössä aikuiset siis huolehtivat lasten turvallisuudesta tekemällä elinympäristöstä turvallisen leikkiä, liikkua ja elää yhdessä muiden ihmisten kanssa, ilman tarpeettomia rajoituksia. Rajoitusten tarpeellisuus on aina arvioitava tilannekohtaisesti ja lapsia kuunnellen.

Aiemmissä tutkimuksissa on tuotu esille lasten ajatuksia siitä, miten turvallisuutta voisi parantaa. Liikenteessä turvallisuutta edistävät lasten mielestä kaupunkien pieni koko, jolloin liikenteen määrä pysyy vähäisenä, liikennevalojen lisääminen, turvallisten leikkipaikkojen rakentaminen sekä liikennesääntöjen parempi noudattaminen (Alonso ym. 2017). Institutionaalisessa turvallisuudessa on lasten mielestä edelleen kehittämisen varaa erityisesti lasten toimijuuden tunnustamisen näkökulmasta. Tim Mooren (2017) tutkimuksessa lapset ajattelivat, että aikuiset pitävät heidän näkemyksiään lapsellisina ja vähemmän tärkeinä kuin aikuisten ja että instituutioissa, kuten kouluissa, lapsilla on liian vähän vaikuttamisen mahdollisuuksia. Keskeinen viesti tutkimuksessa on se, että aikuisten tulisi kunnioittaa lasten huolia ja tehdä lasten omien ajatusten esille tuominen mahdolliseksi. Lisäksi valituskanavia tulisi tehdä lapsiystävällisemmiksi (Moore 2017; lapsiasiavaltuutettu 2017).

Eila Lindfors ja Brita Somerkoski (2018) tarkastelevat artikkelissaan turvallisuuden edistämistä oppimisympäristössä. He toteavat, että oppimisympäristöjen turvallisuudessa olisi parantamisen varaa ja turvallisuuden edistämistyössä tulisi huomioida fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen ulottuvuus. Tutkijat näkevät oppilaitosten turvallisuuden näkökulmasta ensisijaisena positiivisen ilmapiirin ja eri toimijoiden välisen vuorovaikutuksen edistämisen: tärkeää olisi ottaa oppilaat turvallisuuskulttuurin ylläpitäjiksi ja kehittäjiksi ja siten toteuttaa turvallisuuskasvatusta. (Lindfors & Somerkoski 2018.) Turvallisuuden ja osallisuuden välistä suhdetta voi tarkastella myös toisinpäin. Esimerkiksi osallisuutta varhaiskasvatuksessa tutkinut Elina Weckström (2021) painottaa turvallisuutta osallisuuden onnistumisen lähtökohtana. Hän viittaa turvallisuudella yhtäältä siihen, että lapset ja aikuiset tuntevat toisensa, uskaltavat tehdä aloitteita ja pyytää tarvittaessa apua, ja toisaalta siihen, että kaikki lapset, heidän kiinnostuksen kohteensa ja tarpeensa, huomioidaan osana ryhmän toimintaa.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa turvallisuus linjataan yhdeksi keskeiseksi periaatteeksi esiopetuksessa: ”Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt.” (Opetushallitus 2014, 13.) Siitä, miten periaatteet toteutuvat käytännössä, ei ole tarkkaa tietoa. Tutkimuksesta ja näkökulmasta riippuen näkemykset ja kokemukset asiasta vaihtelevat. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin (2020) toteuttaman arvioinnin mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee, että lapsilla ja aikuisilla on varhaiskasvatustyössä turvallinen olo. He arvioivat myös varhaiskasvatustyön ilmapiiriä varsin myönteisesti. Toisaalta muutaman vuoden takaisen, kiusaamista päiväkodeissa tarkastelleen väitöstutkimuksen mukaan kiusaaminen koski jopa 12 prosenttia päiväkotilapsista. Tutkimuksen mukaan kiusaaminen ilmeni useimmiten kaverisuhteiden ulkopuolelle sulkemisena, ja pojat olivat ilmiön kanssa useammin tekemisissä kuin tytöt. (Repo 2015a.) Myös vanhemmat ovat olleet huolissaan esimerkiksi varhaiskasvatustyön tilojen turvallisuudesta (Alasuutari ym. 2014).

2.3 Kuinka turvalliseksi lapset kokevat elämänsä?

Lasten turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksia on tutkittu useissa kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa. Eri maissa tehtyjen tutkimusten vertaileminen on kuitenkin vaikeaa, sillä yhteistä käsitystä lasten turvallisuuden kokemuksista mittaavista indikaattoreista ei ole. Jokaisessa maassa ja kulttuurissa on turvallisuuteen liittyviä erityispiirteitä, jotka eivät välttämättä päde toisessa maassa tai kulttuurissa (González-Carrasco ym. 2018). Joitakin suuntaviivoja lasten turvallisuuden kokemuksista löytyy kuitenkin eri maissa tehdyistä tutkimuksista.

Suomessa lasten ja nuorten kasvuympäristön turvallisuutta selvitetään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyssä, johon vastaa joka toinen vuosi yli 270 000 lasta ja nuorta perusopetuksen 4.–5. ja 8.–9. luokilta sekä lukioista ja ammatillisista oppilaitoksista. Kyselyssä lasten ja nuorten turvallisuuden kokemuksia selvitetään erilaisten aiheiden kautta, joita olivat viimeisimmässä, vuoden 2021 aineistonkeruussa koulukiusaaminen, syrjivä kiusaaminen, häirintä ja väkivalta, tapaturmat, oppilaitoksen fyysiset työolot sekä päihteiden käyttö kasvuympäristössä. Tulokset vuoden 2021 kyselystä olivat monelta osin huolestuttavia ja menneet aiempaan nähden huonompaan suuntaan. Esimerkiksi 8.–9. luokan oppilaista koulukiusatuksi joutuu viikoittain kuusi prosenttia. Neljännen ja viidennen luokan oppilaista joka neljäs on kokenut tapaturman koulussa tai koulumatkalla ja kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista viisi prosenttia on kokenut vanhemman liiallisesta alkoholinkäytöstä olevan heille haittaa. Tulokset ovat huonontuneet erityisesti seksuaalisen ahdistelun, häirinnän ja väkivallan osalta. Kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista



30 prosenttia kertoi vuonna 2021 kokeneensa häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, kun vastaava luku vuonna 2019 oli 21 prosenttia. Myös niiden lasten osuus, jotka raportoivat vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysisestä ja henkisestä väkivallasta, on lisääntynyt selvästi viimeisten vuosien aikana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a.)

Vuoteen 2013 saakka lasten ja nuorten uhrikokemuksia eri elämänalueilla ja elinympäristöissä kartoitettiin Suomessa myös lapsiuhritutkimuksessa. Tämän jälkeen varsinaista lapsiuhritutkimusta ei ole tehty, vaan asiaa on kartoitettu osana Kouluterveyskyselyä. Vuonna 2022 lapsiuhritutkimus on toteutettu jälleen osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa. Pienten, alle kouluikäisten lasten kasvuympäristön turvallisuutta on Suomessa tarkasteltu FinLapset-kyselytutkimuksessa, johon vastaavat 3–6 kuukauden ikäisten vauvojen sekä neljävuotiaiden lasten vanhemmat. Kouluterveyskyselyn tapaan tutkimuksessa selvitetään kasvuympäristön turvallisuutta kartoittamalla lasten kiusatuksi joutumista sekä päihteiden käyttöä kasvuympäristössä. Tulosten mukaan 35 prosenttia neljävuotiaista lapsista on joutunut vanhempien vastausten mukaan kiusatuksi kotona, hoidossa tai vapaa-ajalla viimeisen vuoden aikana. Lähes kymmenen prosenttia neljävuotiaista on altistunut toisen tai molempien vanhempien humalahakuiselle juomiselle viimeisen vuoden aikana. Lisäksi noin kaksi prosenttia synnyttäneistä vanhemmista on kyselyn mukaan käyttänyt alkoholia raskauden aikana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b.)

Turvallisuutta on tarkasteltu lasten ja nuorten näkökulmasta myös Australiassa. Vuonna 2008 toteutetussa tutkimuksessa turvallisuutta lähestyttiin eri teemojen näkökulmasta. Näitä olivat lasten kaltoinkohtelu ja hyväksikäyttö, perheessä koettu väkivalta, lapset rikosten uhreina, kodittomuus, internet ja lapset sekä koulukiusaaminen. Lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin lasten turvallisuuden kokemuksia erilaisissa tilanteissa, esimerkiksi silloin kun he kävelevät yksin lähiössä pimeällä, sekä lasten tarpeita turvallisuuteen liittyen. Verkkokyselyllä toteutettuun tutkimukseen osallistui 600 iältään 10–14-vuotiasta lasta. Tutkimuksen tulokset ovat suomalaisittain tarkasteltuna huolestuttavia. Tulosten mukaan jopa 28 prosenttia lapsista pelkäsi, että aikuinen satuttaa häntä, ja 27 prosenttia lapsista pelkäsi joutuvansa rikoksen uhriksi. Lapsista 58 prosenttia kertoi olevansa huolissaan kiusatuksi joutumisesta ja kaksi viidestä lapsesta tunsivat olonsa turvattomaksi julkisilla paikoilla, kuten ostoskeskuksissa, urheilukentillä tai koulumatkalla. Tutkimuksessa peräänkuulutetaan aikuisten roolia luoda luottamusta, kuulla lapsia ja kunnioittaa heidän näkemyksiään, jotta lasten olisi mahdollista tarvittaessa kääntyä heidän puoleensa. (Tucci, Mitchell & Goddard 2008.)

Iso-Britanniassa Holly Bentley kumppaneineen (2020) on tarkastellut lasten ja nuorten turvallisuutta National Society for the Prevention of Cruelty to Children -järjestön raportissaan. Tutkijat perustavat selvityksensä kymmeneen indikaattoriin, joita ovat esimerkiksi nuorten tekemät itsemurhat ja tapot, fyysiseen ja seksuaaliseen kaltoinkohteluun liittyvät rikokset, lasten kaltoinkohtelu verkkoympäristöissä, lastensuojelusuunnitelmat ja -rekisterit sekä auttamispalveluun tulleet yhteydenotot. Keskeinen johtopäätös raportissa on, että indikaattorit osoittavat lasten ja nuorten turvallisuustilanteen menneen monelta osin huonompaan suuntaan Iso-Britanniassa. Tähän yhtenä syynä pidetään covid-19-pandemiaa: se on lisännyt perheiden paineita ja vaikuttanut esimerkiksi

perheiden talouteen sekä lasten ja vanhempien mielenterveyteen. Huolta on aiheuttanut myös se, että monissa palveluissa ei ole pystytty tapaamaan lapsia ja perheitä kasvotusten, mikä olisi erittäin tärkeää avun saamiseksi. (Bentley ym. 2020.)

Kansainvälistä vertailua lasten hyvinvointia ja myös turvallisuutta koskevista kokemuksista on tehty Children's Worlds -tutkimuksessa, jossa vastaajina ovat 8-, 10- ja 12-vuotiaat lapset. Tutkimuksen mukaan Suomi sijoittuu materiaalsen hyvinvoinnin osalta yli 40 maan vertailussa kärkimaiden joukkoon, joten vain pienellä osalla suomalaislapsia turvallisuuden tunnetta horjuttavat materiaaliset puutteet. Suomalaislapsista 83 prosenttia koki olonsa turvalliseksi kotona ja 61 prosenttia koki olonsa turvalliseksi koulussa. Lähiympäristön turvallisuutta kartoitettiin tutkimuksessa esittämällä lapsille väittämä ”tunnen oloni turvalliseksi kävellessäni asuinalueellani”. Väittämän kanssa täysin samaa mieltä oli 64 prosenttia suomalaislapsista. Kansainvälisessä vertailussa Suomi sijoitui toiselle sijalle ollen siten yksi turvallisimman tuntuisista maista lapsille asuinalueiden osalta. Sen sijaan tarkasteltaessa psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta lasten vertaissuhteiden kautta Suomella on kansainvälisesti vertaillen parannettavaa. Kun lapsille esitettiin väittämät ”ystäväni ovat yleensä mukavia minulle” ja ”jos minulla on ongelma, minulla on ystävä, joka tukee minua”, vain alle puolet suomalaislapsista oli niiden kanssa täysin samaa mieltä. Vertailussa muihin maihin Suomi sijoittui tältä osin häntäpäähän. Tutkimuksessa selvitettiin lisäksi lasten yleistä turvallisuuden tunnetta tiedustelemalla lapsilta heidän tyytyväisyyttään siihen, kuinka turvalliseksi he kokevat olonsa. Lasten vastausten perusteella Suomi sijoittui maiden välisessä vertailussa sijalle 14. Vaikka Suomea yleisesti pidetään turvallisena maana lapsille, ja monilta osin se sitä onkin, lasten kokemuksiin perustuvassa vertailussa Suomi ei kuitenkaan ole maailman kärjessä. (Rees ym. 2020.)

Youth for safer youth -projektissa on selvitetty nuorten turvallisuuden tunteita Suomessa, Latviassa ja Liettuassa. Projektissa aineisto kerättiin kyselyllä, johon vastasi Suomesta yli 3 000 pääosin 14–18-vuotiasta nuorta. Kyselyssä nuorilta tiedusteltiin näkemyksiä turvallisuuteen liittyvästä tietotasosta ja kokemuksia turvallisuuteen liittyvistä käytännöistä. Tulosten mukaan suomalaisnuoret kokevat turvallisuuteen liittyvän tietotasonsa verrattain hyväksi muihin maihin nähden. Eri turvallisuuden osa-alueista suomalaisnuoret kokivat tietävänsä parhaiten kouluun liittyvästä turvallisuudesta, internetin turvallisuudesta sekä liikenneturvallisuudesta ja vähiten ensiavusta, psykologisesta turvallisuudesta ja vesiturvallisuudesta. Kyselyssä 55 prosenttia suomalaisnuorista kertoi saaneensa paloturvallisuuteen liittyvää koulutusta, 91 prosenttia nuorista kertoi käyttävänsä autossa aina turvavyötä ja 94 prosenttia kertoi tuntevansa turvallisen internetin käytön periaatteet. Lisäksi suomalaisnuorista 59 prosenttia kertoi saaneensa itsepuolustukseen liittyvää koulutusta ja 74 prosenttia ensiapukoulutusta. Kun nuoria pyydettiin arvioimaan yleistä turvallisuuden tunnettaan, 44 prosenttia suomalaisnuorista koki olonsa erittäin turvalliseksi. Melko turvalliseksi olonsa koki 45 prosenttia suomalaisnuorista. Kolme prosenttia suomalaisista nuorista ei kokenut oloaan turvalliseksi. (Council of the Baltic Sea States 2020.)

Lasten turvallisuutta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa erilaisten lasten näkökulmia selvittäviä tutkimuksia on hyvin vähän. Yksi harvoista tutkimuskatsauksessa löydettyistä tutkimuksista on Mònica González-Carrascon ja kumppaneiden tutkimus (2018), jossa tarkasteltiin 10–12-vuotiaiden lasten ajatuksia turvallisuudesta eri ympäristöissä erityisesti lasten iän ja sukupuolen näkökulmista. Tutkimuksessa todettiin, että 10-vuotiaat kokivat enemmän turvallisuutta lähiympäristössä ja koulussa kuin 12-vuotiaat, kun taas 12-vuotiaat kokivat nuorempiin verrattuna olonsa turvallisemmaksi kotona. Pojat kokivat olonsa turvallisiksi lähiympäristössä useammin kuin tytöt, kun taas tytöille koulu näyttäytyi turvallisempaa paikkana. (González-Carrasco ym. 2018.) Lasten taustatekijöiden vaikutusta tiettyihin turvallisuuden osa-alueisiin on tarkasteltu esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyssä. Tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkastella lasten kokemuksia turvallisuudesta yleisesti. Suomesta ei löydetty tätä tutkimusta varten tehdyssä kirjallisuuskatsauksessa tutkimuksia, joiden perusteella voitaisiin päätellä, miten erilaiset ja erilaisista taustoista tulevat lapset kokevat turvallisuuden yleisesti.

2.4 Miten lasten turvallisuutta on pyritty edistämään?

Lasten turvallisuutta on pyritty Suomessa edistämään ohjelmien avulla. Lisäksi on tehty nykytilan kartoituksia ja suosituksia listaavia julkaisuja. Turvallisuuskomitean tekemässä ”Turvallinen Suomi 2018: Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta” -julkaisussa elintärkeiksi toiminnoiksi listataan johtaminen, kansainvälinen ja EU-toiminta, puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, talous,



infrastruktuuri ja huoltovarmuus, väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys. Julkaisussa korostetaan kokonaisturvallisuuden periaatetta, joka tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, järjestöjen, elinkeinoelämän ja kansalaisten yhteistoimintana. Kirjassa kuvataan, miten näiden toimintojen turvaamiseen on käytännön tasolla varauduttu. Lapset mainitaan julkaisussa vain kahdesti: influenssapandemian mahdollisena riskiryhmänä (Eskola 2017) sekä medialukutaidon opettamisen tärkeänä kohderyhmänä sisäisen informaatiovaikuttamisen yhteydessä (Mölsä 2017). Vuonna 2022 julkaistussa vuosikertomuksessaan lapsiasiavaltuutettu kritisoikin kansallisia varautumis-, valmius- ja turvallisuussuunnitelmia lasten tarpeiden unohtamisesta (Pekkarinen & Mettinen 2022). Turvallisuustilanteen muutos covid-19-pandemian ja Venäjän hyökkäyssodan myötä on osoittanut monien kirjassa esitettyjen turvallisuusuhkien ajankohtaisuuden, mutta samalla ne alleviivaavat lasten huomioimisen tärkeyttä.

Lapset mainitaan lyhyesti myös valtioneuvoston ajankohtaisselonteossa koskien turvallisuusympäristön muutosta. Keväällä 2022 julkaistussa selonteossa käsitellään lapsiin liittyen Ukrainasta pakenneiden vastaanottoa sekä henkistä kriisinsietokykyä. Selonteossa tuodaan esille varhaiskasvatuksen ja koulun turvallisen arjen sekä vähimmäistoimeentulon ja toimivien peruspalvelujen turvaamisen merkitystä ihmisten osallisuuden, toimintakyvyn ylläpidon ja hyvinvoinnin ja sitä kautta koko yhteiskunnan kriisinsietokyvyn kannalta. Koska selonteko keskittyy tarkastelemaan laajasti Suomen ja Euroopan turvallisuus- ja toimintaympäristössä tapahtunutta muutosta Venäjän hyökättyä Ukrainaan, siinä ei käsitellä lasten asemaa tai tilannetta tarkemmin. (Valtioneuvosto 2022.)

Sisäministeriön ”Asenne ratkaisee – pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyssäkin: Valtakunnallinen yhteenveto nykyisistä onnettomuuksien ehkäisyn valmiuksista sekä toimenpiteistä toimintaohjelman käytäntöön saattamiseksi” -julkaisussa yhtenä keskeisenä tavoitteena pidetään lasten ja nuorten turvallisuuspääoman kasvamista. Turvallisuuspääoman katsotaan koostuvan tiedoista, taidoista ja asenteista, joihin toimenpiteillä pyritään vaikuttamaan. Tavoitteena on, että lapsilla ja nuorilla on valmiudet ennakoida riskejä, että he osaavat ehkäistä riskejä etukäteen ja että he osaavat toimia kriisitilanteissa. (Nurmi, Joentakanen & Lepistö 2021.) Osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjaa on julkaistu myös ”Turvalliseksi koetun lähiympäristön ohjauksen ja suunnittelun nykytila ja suosituksia” -raportti, jossa käydään läpi lähiympäristön turvallisuuden ja koettuun turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä sekä esitellään turvallisuusarvioinnin keinoja ja mahdollisuuksia. Keskeinen johtopäätös raportissa on, että turvallisuus tulisi huomioida kokonaisvaltaisesti lähiympäristön ohjauksessa ja suunnittelussa. Raportissa ei tuoda esille erityisesti lasten tai nuorten näkökulmaa. (Mäkeläinen ym. 2019.)

Liikenne- ja viestintäministeriön Liikenneturvallisuusstrategiassa vuosille 2022–2026 lapset ja nuoret huomioidaan muutamissa toimenpiteissä. Strategiassa korostetaan huoltajien merkitystä lasten liikennekasvatuksessa, ja siinä pyritään vahvistamaan myös varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen roolia liikennekasvatuksessa. Strategiassa tuodaan esille nuorten kuljettajien yliedustus tieliikenteen onnettomuustilastoissa. Vuosina 2016–2020 tieliikenteessä kuolleista lähes viidennes oli iältään 15–24-vuotiaita. Ongelmana nuorten kohdalla on

impulsiivisuus, heikko päätöksentekokyky, ennakkoinnin vähäisyys, ylinopeus ja päihteiden käyttö. Erityisesti nuorten miesten riski kuolla liikenteessä henkilöauton kuljettajana on muita ikäryhmiä suurempi. (Rekola ym. 2022.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisi vuonna 2018 Kansallisen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen ohjelman tavoite- ja toimenpidesuunnitelman vuosille 2018–2025. Suunnitelmassa linjattiin useita toimenpiteitä lasten ja nuorten tapaturmien ja itsemurhien sekä lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Siinä oli kuusi eri teemaa, jotka olivat tieliikenneonnettomuudet, myrkytykset, hukkumiset ja vesiliikenneonnettomuudet, kaatumiset ja putoamiset, itsemurhat ja itsensä vahingoittamiset sekä kuritusväkivalta. (Korpilahti 2018.) Nykyisin suunnitelmaa ei enää toteuteta, vaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos koordinoi työtä lasten ja nuorten turvallisuuden edistämiseksi kolmen erillisen kokonaisuuden kautta. Näitä kokonaisuuksia ovat tapaturmat, itsemurhat ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy.

Tapaturmien ehkäisyyn liittyen julkaistiin vuonna 2020 ”Turvallisesti kaiken ikää: Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021–2030 sekä selvitys kustannuksista” -julkaisu. Lapset nähdään ohjelmassa yhtenä erityisen haavoittuvassa asemassa olevana ryhmänä, ja siksi yhtenä tavoitteena on parantaa erityisesti heidän turvallisuuttaan. Tavoitteet kohdistuvat lasten ja nuorten osalta kaatumis- ja putoamistapaturmien, myrkytystapaturmien, tieliikenneonnettomuuksien, hukkumistapaturmien ja palovammojen ehkäisyyn. Toimenpiteinä esitetään esimerkiksi lapsivaikeutusten arviointia lasten ja nuorten eri toimintaympäristöjen suunnittelun yhteyteen, turvallisuuskasvatuksen kehittämistä, neuvolapalvelujen terveysneuvonnan kehittämistä sekä tukitoimien kohdentamista erityisesti tietyille lapsiryhmille. (Korpilahti ym. 2020.)

Vuonna 2020 julkaistu kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030 sisältää useita tavoitteita lasten ja nuorten mielenterveyden tukemiseksi. Strategian mukaan pyrkimyksenä on luoda edellytykset turvalliselle elämälle perheissä ja muissa keskeisissä kasvuympäristöissä ja yhteiskunnan muutoksissa sekä turvata jokaiselle lapselle yhtäläiset mahdollisuudet hyvään itsetuntoon ja mielenterveystaitoihin, oppimiseen ja onnistumisen kokemuksiin. Lisäksi strategiassa asetetaan tavoitteeksi seuraavat asiat: annetaan jokaiselle lapselle ja nuorelle yhtäläinen mahdollisuus osallistua turvallisiin ja kehitystä edistäviin harrastuksiin, turvataan haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevien lasten ja nuorten oikeudet sekä vähennetään lapsiperheköyhyyttä ja lasten ja nuorten syrjäytymistä. (Vorma ym. 2020.)

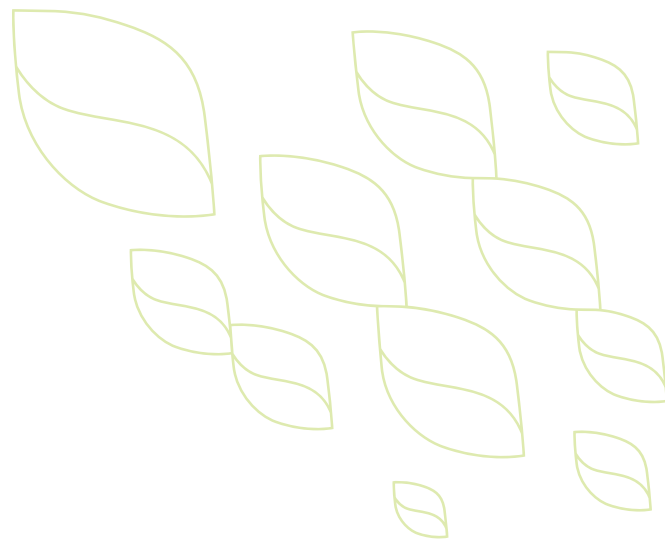
Kolmas Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen strateginen kokonaisuus on ”Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025”, jossa käsitellään laajasti erilaisia lapsiin kohdistuvan väkivallan muotoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lähisuhdeväkivalta perheessä, väkivalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa sekä lasten seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta fyysisessä ja digitaalisessa ympäristössä. Näiden lisäksi julkaisussa tarkastellaan joitakin lasten turvallisuuteen liittyviä erityiskysymyksiä, kuten lapsiin kohdistuvaa ihmiskauppaa, tyttöjen

sukuelinten silpomista, poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta, väkivaltaista ekstremismää, kunniaan liittyvää väkivaltaa ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa uskonyhteisöissä. Julkaisussa esitetään myös mittava lista tavoitteita ja toimenpiteitä lapsen oikeuksien edistämisestä lasten osallisuuden ja monialaisen työn edistämiseen. (Korpilahti ym. 2019.) Lapsiasiavaltuutettu on vuonna 2021 julkaistussa vuosikertomuksessaan kritisoinut, että vertaisten välinen väkivalta on jäänyt ohjelmassa vaille huomiota (Pekkarinen & Mettinen 2021).

Lapset ja nuoret mainitaan myös sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisemassa Päihde- ja riippuvuusstrategiassa, jossa tavoitteeksi asetetaan päihde- ja riippuvuusongelmien tukeminen lasten ja nuorten näkökulmasta. Strategiassa (s. 14) linjataan, että ”huomiota kiinnitetään niiden lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseen, joiden perheissä on päihde- ja riippuvuusongelmia tai jotka itse kokeilevat tai käyttävät alkoholia, tupakka- ja nikotiinituotteita tai huumeita tai pelaavat rahapelejä”. Tarkentavana linjauksena strategiassa tuodaan esille muiden muassa lasten ja nuorten päihde- ja riippuvuuspalvelujen riittävyys ja vaivaton palveluihin pääsy. Hallituskauden 2019–2023 toimenpiteinä strategiassa listataan esimerkiksi kansallinen lapsistrategia, Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE, Liikenneturvallisuusstrategia ja Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma, joiden avulla on pyritty vahvistamaan nuorten omien tai heidän läheistensä päihdeongelmien ja riippuvuuksien tunnistamista ja tukea. (Kotovirta ym. 2021.)

Turvallisuutta koskevien strategioiden ja ohjelmien tarkastelu osoittaa, että lapset mainitaan niistä useimmissa. Strategioiden ja ohjelmien todellinen merkitys nähdään kuitenkin aina vasta käytännön tasolla. Esimerkiksi covid-19-pandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat osoittaneet, että onnettomuuksiin ja kriiseihin varautumisessa lapset huomioidaan lopulta heikosti. Lapsiasiavaltuutettu onkin vaatinut, että kriiseihin varautumista tulisi päivittää lapsia varten. (Pekkarinen & Mettinen 2022.) Tulevaisuudessa nähdään, mitä tilastot osoittavat esimerkiksi edellä luetelluissa ohjelmissa mainittujen liikenneonnettomuuksien, tapaturmien, lapsiin kohdistuvan väkivallan sekä mielenterveyspalvelujen tarpeen ja niihin pääsyn osalta. Yksi tärkeimmistä mittareista strategioiden ja ohjelmien vaikutusten arvioinnissa on lasten oma kokemus: kuinka turvaliseksi tai turvattomaksi he kokevat elämänsä. Tämä Lapsibarometri mittaa osaltaan aiempien turvallisuutta koskevien strategioiden vaikutuksia lasten elämään selvittämällä, mitä lapset vuonna 2022 ajattelevat turvallisuudesta. Seuraavaksi tarkastellaankin tämän tutkimuksen tarkoitusta ja toteutusta.





3. Lapsibarometrin toteutus

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja kysymyksenasettelu

Lapsibarometrin tarkoituksena on selvittää 6–7-vuotiaiden lasten näkemyksiä turvallisuudesta. Tutkimuskysymykset ovat

1. Mitä turvallisuus merkitsee lapsille?
2. Millaiset asiat lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta?
3. Millaiset asiat vähentävät lasten turvallisuuden tunnetta?

Tutkimuksen kysymyksenasettelun suunnittelua varten järjestettiin tapaaminen kahden esiopetusryhmän kanssa Nenäinniemen päiväkotikoulussa Jyväskylässä tammikuussa 2022. Tapaamisen tarkoituksena oli selvittää esiopetusikäisten lasten ajatuksia turvallisuudesta ja hyödyntää lasten esille tuomia asioita kysymyksenasettelun suunnittelussa. Lasten kanssa pohdittiin, mitä lapsi tarvitsee, jotta hänellä on turvallinen olo, millainen on turvallinen paikka tai ihminen, mikä lapsia pelottaa ja mikä pelkoon auttaa. Lapsia oli pyydetty ennen tapaamista myös piirtämään kuva turvalisesta paikasta. Tapaamisessa lapset saivat esitellä piirroksensa ja kertoa, mitä he olivat piirtäneet. Tapaaminen nauhoitettiin ja litteroitiin analyysia varten. Siihen osallistui yhteensä 21 esiopetukseen osallistuvaa lasta.

Tapaaminen osoitti, että lapset hahmottavat turvallisuutta välittömän elinympäristönsä näkökulmasta. Lapset kertoivat, että he tarvitsevat kodin, tuttuja ihmisiä, huolenpitoa, läheisyyttä sekä leikkiä ja leluja kokeakseen olonsa turvalliseksi. Tuttuina ihmisinä lapset mainitsivat vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat sekä serkut. Huolenpidolla lapset tarkoittivat sitä, että heillä on ruokaa, juomaa, vaatteita, oma sänky ja mahdollisuus peseytyä. Turvallista ihmistä lapset kuvasivat sellaiseksi, joka pitää huolta, antaa haleja, on ystävällinen ja tuttu. Turvallisina paikkoina mainittiin koti, eskari, jäähalli, mummola ja kesämökki, ja useimmat lapset kuvasivat omassa piirroksessaan nimenomaan kotia. Lapset kertoivat, että heitä pelottavat kummitukset, liikenne, oudot äänet, pimeys ja

varjot, autiot talot, yksinäisyys, jotkut eläimet ja kaapit. Pelon vievät pois vanhempien läheisyys, valo, pehmolelu tai jokin esine, kuten lapsen mainitsema unimaski tai pihapatsas.

Tapaamisen perusteella haastattelurungon kysymykset pyrittiin muotoilemaan mahdollisimman ymmärrettäviksi ja selkeiksi. Suunnitteluvaiheessa pohdittiin erityisesti sitä, kohdistetaanko kysymykset tiettyihin yksittäisiin asioihin, joita lapset toivat tapaamisessa esille, esimerkiksi liikenteeseen, yksinäisyyteen tai pimeyteen. Koska kysymysten määrä voi pienille lapsille suunnatussa haastattelurungossa olla hyvin rajallinen, päädyttiin kysymykset muotoilemaan pääosin yleisemmälle tasolle ja mahdollisimman avoimiksi, jotta lapset voivat vapaasti kertoa ajatuksistaan. Haastattelurungossa päätettiin hyödyntää myös samoja kysymyksiä kuin lasten tapaamisessa siltä osin kuin ne tapaamisessa osoittautuivat toimiviksi.

Haastattelurunkoa testattiin kolmen eri testihaastattelukierroksen avulla. Ensimmäinen testihaastattelukierros tehtiin tammikuussa 2022 haastatteleamalla puhelimitse kahdeksaa esiopetusikäistä lasta. Haastattelurunko osoittautui monelta osin liian vaikeaksi ja moniselitteiseksi. Niinpä runkoa muutettiin muokkaamalla kysymyksiä ja lyhentämällä sitä. Toinen testihaastattelukierros tehtiin tammi–helmikuussa 2022 haastatteleamalla puhelimitse neljää 5–7-vuotiasta lasta. Tällä kerralla haastattelurunko osoittautui lähes kaikilta osin toimivaksi. Pienten muokkausten jälkeen runkoa testattiin vielä virallisissa, Taloustutkimuksen maaliskuussa 2022 toteuttamissa testihaastatteluissa, joihin osallistui 11 kuusi- tai seitsemänvuotiasta lasta. Näiden testihaastattelujen perusteella haastattelurunko vaikutti toimivalta, eikä siihen tehty niiden perusteella muutoksia.

Lopulta kysymyksenasettelu muotoutui viiden teeman kautta, joita ovat turvallisuutta edistävät asiat, turvallisuuden kokeminen eri ympäristöissä, turvattomuuden kokemukset, turvallisuuden määritelmä ja lasten kokemukset haastattelusta. Turvallisuutta edistävät asiat jaettiin turvallisuutta edistäviin tavaroihin, paikkoihin ja ihmisiin. Turvallisuuden kokeminen eri ympäristöissä -teemaan liittyvät kysymykset tarkastelivat lasten turvallisuuden kokemusta esikoulussa ja ulkona. Ensimmäisessä testihaastatteluvaiheessa tarkasteltiin myös lasten turvallisuuden kokemuksia kotona. Kotiympäristön turvallisuus osoittautui kuitenkin testihaastattelujen perusteella liian arkaluontoiseksi teemaksi selvittää puhelinhaastattelujen avulla, joten siitä luovuttiin. (Tähän liittyvää pohdintaa lisää luvussa 6.1.) Turvattomuuden kokemuksiin liittyen selvitettiin lasten pelon kokemuksia, pelkoa aiheuttavia asioita ja paikkoja sekä pelkoa helpottavia asioita. Turvallisuuden määritelmää tarkasteltiin kysymällä lapsilta suoraan, mitä he ajattelevat turvallisuuden tarkoittavan.

Viimeinen teema keskittyi Lapsibarometrin metodologiseen kehittämiseen. Haastattelun herättämiin tuntemuksiin liittyvien kysymysten tarkoituksena oli saada tietoa Lapsibarometrin puhelinhaastattelumenetelmän toimivuudesta lasten kokemana. Samalla kysymyksiin liittyi tutkimuseettinen tarkoitus: niiden avulla oli tarkoitus selvittää, miltä lapsista tuntuu haastattelun jälkeen, kun he ovat pohtineet turvallisuuteen liittyviä, mahdollisesti arkaluontoisiakin asioita ja tapahtumia. Tässä julkaisussa raportoidaan tulokset kaikkien haastattelurungon kysymysten osalta, mutta pääpaino on tutkimuskysymysten mukaisesti turvallisuutta koskevien kysymysten tulosten raportoinnissa.

Lapsibarometrin metodologiaan keskittyvien kysymysten ja tulosten tarkempi tarkastelu tehdään erillisessä julkaisussa. Haastatteluissa käytetty haastattelurunko on tämän julkaisun liitteenä (Liite 2). Seuraavaksi käydään läpi kaikki kysymykset ja perustelut niiden valinnalle ja muotoilulle.

Teema 1: turvallisuutta edistävät asiat

Kysymykset: Onko sinulla joku lelu tai tavara, joka tuo sinulle turvallisen olon? Mikä se on?

Perustelu: Esiopetukseen osallistuvien lasten tapaamisessa lelujen ja tavaroiden suuri merkitys tuli esille, kun lapsilta kysyttiin, mitä lapsi tarvitsee, jotta hänellä on turvallinen olo tai mikä vie pelon pois. Tapaamisessa lapset kertoivat innokkaasti omista pehmo-leluistaan, pihapatsaista ja unimaskeista. Monilla oli jokin tietty pehmolelu, joka oli heille tärkeä ja toi turvaa esimerkiksi nukkumaan mennessä. Siirtymäobjektien merkitys lapsille on tunnistettu myös aiemmissa tutkimuksissa (Winnicott 1971). Kysymysten tarkoituksena oli haastattelun alussa johdattaa lasten ajatukset turvallisen olon tuoviin leluihin ja tavaroihin ja siten rentouttaa haastattelun tunnelmaa. Konkreettisiin asioihin liittyvillä helpoilla kysymyksillä oli tarkoitus myös antaa mahdollisimman monelle lapselle haastattelun alkuun kokemus siitä, että haastattelussa ollaan kiinnostuneita lasten omista asioista ja ajatuksista ja että he pystyvät vastaamaan kysymyksiin.

Kysymykset: Onko sinulla jokin turvapaikka eli paikka, jossa sinulla on turvallinen olo? Mikä se on?

Perustelu: Esiopetusikäisten lasten tapaamisessa huomattiin, että lapsille oli luontaista pohtia turvallisuutta erilaisten paikkojen näkökulmasta. Lapset kertoivat turvallisiksi ja toisaalta pelottaviksi kokemistaan paikoista sekä keskusteluissa että piirroksissa. Siksi haastattelurunkoon haluttiin sisällyttää kysymys turvallisesta paikasta. Myös muissa maissa, esimerkiksi Australiassa, toteutetuissa tutkimuksissa lapset ovat lähestyneet turvallisuusteemaa erilaisten paikkojen näkökulmasta (Moore ym. 2017; Robinson & Graham 2020). Koska ympäristö ja kulttuuri ovat kuitenkin erilaisia eri maissa eivätkä tulokset siten ole vertailukelpoisia, tarvitaan tietoa myös siitä, millaisissa paikoissa suomalaiset lapset kokevat olonsa turvallisiksi.

Kysymykset: Onko sinulla turvallista ihmistä? Kuka hän on? Mitä hän tekee, että sinulle tulee turvallinen olo?

Perustelu: Kun esiopetukseen osallistuvilta lapsilta kysyttiin tapaamisessa, mitä lapsi tarvitsee, jotta hänellä on turvallinen olo ja mikä vie heidän pelkonsa pois, esille tuli toisten ihmisten tärkeä rooli. Lapset kertoivat vanhempien, sisarusten, isovanhempien tai muiden sukulaisten tuovan turvaa. Turvallista ihmistä kuvattiin ystävälliseksi,

huolehtivaksi ja tutuksi. Samanlainen havainto on tehty Australiassa ja Israelissa toteutetuissa tutkimuksissa (Smith 2014; Katz, McLeigh & El szwec 2017). Tätä tutkimusta varten tehdyssä kirjallisuuskatsauksessa ei löydetty Suomessa toteutettua tutkimusta, jossa olisi tarkasteltu lasten omia näkemyksiä siitä, ketkä ja millaiset ihmiset tuovat heille turvaa. Siksi tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää tarkemmin, ketkä ovat lapsille turvaa antavia ihmisiä ja millainen toiminta edistää lasten turvallisuuden tunnetta. Lasten vastaukset antavat tärkeää tietoa kaikille lasten parissa eläville ja työskenteleville ihmisille siitä, miten lasten parissa tulisi toimia, jotta lapset voivat tuntea olonsa turvalliseksi.

Teema 2: turvallisuuden kokeminen eri ympäristöissä

Kysymykset: Onko sinulla turvallinen olo eskarissa? Mikä tekee eskarista turvallisen? Mikä tekisi eskarista turvallisen?

Perustelu: Esikoulu on 6–7-vuotiaille lapsille yksi tärkeimmistä arjen ympäristöistä. Esikoululla on iso merkitys lasten turvallisuuden tunteen kehittämisessä, ja esiopetukseen osallistuvien tapaamisessa lapset pitivätkin esikoulua turvallisenä paikkana ja siellä olevia aikuisia tuttuina ja turvallisina. Kaikille lapsille esikoulu ei kuitenkaan ole turvallinen paikka esimerkiksi kiusaamisen vuoksi (Repo 2015b). Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, kuinka moni lapsi kokee olonsa turvalliseksi esikoulussa ja kuinka monelle esikoulu ei aina ole turvallinen paikka. Lisäkysymyksillä haluttiin selvittää lasten näkemyksiä asioista, jotka tekevät tai tekisivät esikoulusta turvallisen.

Kysymykset: Onko sinulla turvallinen olo ulkona? Mikä tekee ulkona olemisesta turvallista? Mikä tekisi ulkona olemisesta turvallista?

Perustelu: Esiopetukseen osallistuvien lasten tapaamisessa lapset kertoivat pelkäävänsä monia ulkona olevia asioita, kuten liikennettä, pimeyttä tai autiotaloja. Muissa maissa tehdyt tutkimukset osoittavat, että monet lapset kokevat olonsa turvalliseksi aitojen ja lukkojen takana, kun taas ulkopuolinen maailma saattaa näyttytyä lapsille vaarallisena ja uhkaavana (Smith 2014; González-Carrasco ym. 2018). Miltä ulkomaailma näyttää suomalaisten lasten silmin? Tuovatko aidat ja lukot myös suomalaislapsille turvallisen olon? Tätä haluttiin selvittää kysymällä lapsilta, kokevatko he olonsa turvalliseksi ulkona ollessaan ja mitkä asiat tekevät tai tekisivät ulkona olemisesta turvallista.

Teema 3: turvattomuuden kokemukset

Kysymys: Pelottaako sinua joskus?

Perustelu: Esiopetukseen osallistuvien lasten tapaamisessa opittiin, että pelko on lapsille tuttu käsite ja monille lapsille omista peloista puhuminen oli luontevaa. Monet lapset kertoivat kokevansa toisinaan pelkoa. Kysymys ”pelottaako sinua joskus?” esitettiin myös vuoden 2020 Lapsibarometrissa. Koska maailmantilanne on muuttunut esimerkiksi covid-19-pandemian myötä ja Venäjän hyökättyä Ukrainaan, kysymys haluttiin toistaa tämänvuotisessa tutkimuksessa. Tarkoituksena oli näin saada vertailutietoa siitä, onko lasten pelon kokeminen muuttunut kahden viimeisen vuoden aikana.

Kysymykset: Mikä sinua pelottaa? Millaisissa paikoissa lapsia voi pelottaa?

Perustelu: Tapaamisessa lasten kanssa käyty keskustelu peloista oli hyvin vilkasta ja elävää. Lapset kertoivat monenlaisista pelon aiheista ja paikoista. Kysymys ”mikä sinua pelottaa?” kysyttiin Lapsibarometrissa myös vuonna 2020. Kysymys haluttiin toistaa tämänkertaisessa tutkimuksessa edellä mainitun maailmassa tapahtuneen turvallisuustilanteen muutoksen vuoksi. Huomiota kiinnitetään siihen, missä määrin lasten esille tuomissa pelon aiheissa näkyvät esimerkiksi covid-19-pandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan tai ilmastokriisi, jotka viimeisen kahden vuoden aikana ovat olleet mediassa paljon esillä. Pelkoa aiheuttavien asioiden lisäksi haastattelurunkoon haluttiin kysymys pelkoa aiheuttavista paikoista.

Kysymykset: Millä pelkosi lähtee pois? Miten aikuinen voi auttaa, jos lasta pelottaa?

Perustelu: Esiopetukseen osallistuvien lasten tapaamisessa keskustelu sai aivan uuden tason, kun lapset pääsivät kertomaan, mikä heidän pelkoihinsa auttaa. Jotkut lapset innostuivat kuvailemaan hyvinkin runsassanaisesti, kuinka pelottavia kummituksia voi häätää tai taistella niitä vastaan. Kysymys ”millä pelkosi lähtee pois?” osoittautui siis toimivaksi, ja se haluttiin siksi sisällyttää myös haastattelurunkoon. Kysymys aikuisen tuesta pelottavassa tilanteessa haluttiin haastattelurunkoon, koska monet lapset pohtivat asiaa tapaamisessa. He kertoivat esimerkiksi aikuisen halauksen, syliin ottamisen tai huolenpidon auttavan, kun pelottaa.

Teema 4: turvallisuuden määritelmä

Kysymys: Mitä turvallisuus sinun mielestäsi tarkoittaa?

Perustelu: Australiassa ja Pakistanissa toteutetuissa tutkimuksissa on aiemmin tarkasteltu sitä, miten lapset ymmärtävät turvallisuuden (Moore & McArthur 2017; Ahmed, Sabir & Zaman 2022). Suomesta vastaavaa tarkastelua ei tätä tutkimusta varten tehdyssä kirjallisuuskatsauksessa löytynyt. Tätä aukkoa halutaan tässä tutkimuksessa paikata kysymällä lapsilta heidän ajatustaan siitä, mitä turvallisuus tarkoittaa. Lasten vastaukset antavat tärkeää tietoa siitä, miten tuttu käsite turvallisuus on lapsille ja missä määrin ja millaisiin asioihin suuntautuvaa turvallisuuskasvatusta lapset jatkossa tarvitsevat.

Teema 5: kokemukset haastattelusta

Kysymykset: Miltä sinusta tuntui vastata näihin kysymyksiin? Miltä sinusta tuntui puhua puhelimesta?

Perustelu: Vaikka tämänkertaisen Lapsibarometrin pääpaino ei ole metodologisessa tarkastelussa, haastattelurunkoon haluttiin sisällyttää kaksi puhelinhaastatteluun liittyvää kysymystä. Lapsibarometrin metodologiaa ja lasten vastauksia näihin kysymyksiin tarkastellaan syvällisemmin myöhemmin julkaistavassa, erillisessä tieteellisessä julkaisussa. Lasten kokemukset kysymyksiin vastaamisesta ja puhelinhaastattelusta ovat tärkeitä, kun Lapsibarometrin toteutustapaa pohditaan jatkossa.

Taustakysymykset

Lasten taustatiedot kysyttiin heidän huoltajiltaan. Taustakysymykset olivat:

- Montako lasta taloudessanne on?
- Asuuko vuonna 2015 syntynyt lapsi: a) kahden vanhemman kanssa, b) yhden vanhemman kanssa, c) vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa kodissa, d) muun huoltajan kanssa?
- Mikä on vuonna 2015 syntyneen lapsen sukupuoli? a) tyttö, b) poika, c) muu, d) ei halua vastata
- Mikä on korkein koulutus, jonka lapsen vanhemmat ovat suorittaneet? a) peruskoulu tai vastaava, b) lyhyt ammatillinen koulutus (ammattikoulu, -opisto, -instituutti, -kurssi), c) opistotason ammatillinen tutkinto, d) ylioppilastutkinto, e) ammattikorkeakoulututkinto tai vastaava, f) yliopistotutkinto
- Mikä on asuinpaikkanne postinumero?
- Mikä seuraavista kuvaa parhaiten taloutenne taloudellista tilannetta ja

- käytettävissä olevaa rahamäärää tällä hetkellä? a) tulemme erinomaisesti toimeen,
b) tulemme melko mukavasti toimeen, c) pärjäämme, kun teemme ostokset harkiten,
d) joudumme ajoittain tinkimään ostoksista, e) joudumme tinkimään lähes kaikesta,
f) en osaa sanoa / en halua kertoa

Haastateltavan lapsen äidinkieli saatiin väestötietojärjestelmästä.

3.2 Aineistonkeruu

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat 6–7-vuotiaat vuonna 2015 syntyneet lapset Manner-Suomessa. Aikaisemmissa Lapsibarometri-tutkimuksissa vuosina 2016, 2018 ja 2020 kohderyhmänä olivat kuusi-vuotiaat lapset. Otanta tehtiin aiemmin siten, että lapsi on haastatteluhetkellä kuusivuotias. Tämä tarkoitti sitä, että mukaan valikoitui eri vuosina syntyneitä lapsia. Tällä kertaa kohderyhmä rajattiin vuonna 2015 syntyneisiin lapsiin. Näin varmistettiin, että tutkimukseen osallistuvat lapset olivat esiopetuksessa. Muutoksen myötä osa kohderyhmän lapsista oli puoli vuotta vanhempia kuin aikaisempien tiedonkeruiden kohderyhmän lapset. Tutkimuksen tulosten kannalta muutos ei ole merkittävä. Tulokset ovat soveltuvilta osin edelleen vertailukelpoisia aikaisempien Lapsibarometri-tulosten kanssa.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston toimeksiannosta aineiston keräsi Taloustutkimus Oy, joka on toteuttanut Lapsibarometrin aineistonkeruun myös vuosina 2016 ja 2020. Tutkimuksen otanta tehtiin satunnaisotannalla Digi- ja väestötietoviraston väestötietojärjestelmästä siten, että mukaan poimittiin 6 000 Manner-Suomen suomen- tai ruotsinkielistä taloutta, joissa asuu ainakin yksi vuonna 2015 syntynyt lapsi. Poiminnassa olivat mukana vain sellaiset henkilöt, joilla oli väestötietojärjestelmään kirjattu vakinainen osoite ja joilla ei ollut turva- tai suoramarkkinointikieltoa. Otokseen poimittiin sekä lapsi että toinen hänen vanhemmistaan, ensisijaisesti äiti. Määrittely, jonka mukaan otokseen poimittiin ensisijaisesti äidin tiedot, tuli suoraan Digi- ja väestötietoviraston poimintapalvelusta: poimintaan otettiin lapsen kanssa samassa huoneistossa asuvan vanhemman nimi, joka automaattisesti oli ensisijaisesti äidin nimi. Puhelinhaastatteluja varten otokseen poimittujen vanhempien puhelinnumerot hankittiin Bisnode Oy:n henkilömarkkinointirekisteristä. Rekisteristä löytyi 2 130 vanhemman puhelinnumero. Otosta täydennettiin aineistonkeruun edetessä poimimalla 998 henkilön puhelinnumerollinen otos Digi- ja väestötietoviraston väestötietojärjestelmästä.

Puhelinhaastatteluja teki yhdeksän henkilöä, joista kahdeksalla oli kokemusta myös aikaisemmista Lapsibarometrin tiedonkeruista. He valikoituivat haastattelijoina aikaisemman kokemuksensa ja oman kiinnostuksensa perusteella. Ennen aineistonkeruuta haastattelijaille järjestettiin koulutus, jossa käytiin läpi tutkimuksen perustiedot, lapsille ja lasten vanhemmille lähetetty ennakkokirje, haastattelurunko sekä tärkeimpiä lasten haastattelemiseen liittyviä periaatteita. Koulutuksessa syntyneen keskustelun johdosta ennakkokirjeeseen ja testihaastattelujen pohjalta muokattuun

haastattelurunkoon tehtiin pieniä tarkennuksia. Varsinainen aineistonkeruu käynnistyi maaliskuussa 2022 ennakkokirjeiden lähettämällä lapsille ja heidän vanhemmilleen (Liite 1). Noin kaksi viikkoa ennen ennakoitua puhelinhaastattelua lapsille ja vanhemmille lähetettiin molemmille oma kirje, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, toteutustavasta, eettisistä periaatteista ja aineiston käytöstä. Lapsille suunnatussa kirjeessä asia pyrittiin ilmaisemaan mahdollisimman yksinkertaisesti, selkeästi ja lyhyesti. Lisäksi tutkimuksen kulkua havainnollistettiin sarjakuvan avulla. Vanhemmille suunnattu kirje sisälsi yksityiskohtaisempaa tietoa tutkimuksesta. Ennakkokirje lähetettiin 3 128 kotitalouteen.

Puhelinhaastattelut tehtiin 4.4.–31.5.2022 välisenä aikana. Haastattelut toteutettiin siten, että noin kahden viikon sisällä ennakkokirjeen lähettamisestä soitettiin lapsen vanhemman, ensisijaisesti äidin, puhelimeen ja kysyttiin halukkuutta osallistua tutkimukseen. Mikäli vanhempi ja lapsi antoivat suostumuksen ja heille sopi, tehtiin lapsen haastattelu heti, tai sovittiin tarpeen mukaan sopiva haastattelu-aika. Haastattelun alussa taustakysymykset kysyttiin vanhemmalta, jonka jälkeen vanhempaa pyydettiin ojentamaan puhelin lapselle. Lapselle kerrattiin aluksi lyhyesti, mistä tutkimuksessa on kyse, ja sen jälkeen, mikäli lapsi oli halukas osallistumaan, hänelle esitettiin 13–18 kysymystä. Jos lapsi vastasi kysymyksiin myönteisesti, hänelle esitettiin lisäkysymyksiä, kuitenkin yhteensä enintään 18 kysymystä. Suomenkieliset haastattelut kestivät keskimäärin 14 minuuttia ja ruotsinkieliset haastattelut 16 minuuttia. Haastattelijat kirjasiivat lasten vastaukset sanasta sanaan juuri siten kuin lapsi vastauksensa sanoitti. Aineistoa käsiteltäessä lasten vastauksia ei käännetty eri kielelle, vaan ruotsinkieliset vastaukset käsiteltiin ruotsinkielisinä. Aikaisempien Lapsibarometriä tapaam haastattelut nauhoitettiin ainoastaan Taloustutkimuksen sisäistä laaduntarkkailua varten. Tallenteita ei käytetty tutkimusaineistona².

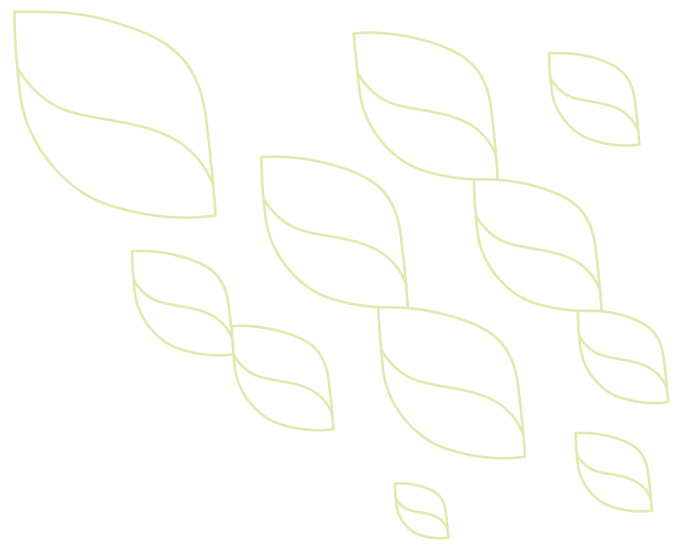
Laaduntarkkailussa haastattelujen todettiin sujuneen hyvin. Haastattelijat rohkaisivat lapsia vastaamaan, mutta he eivät kuitenkaan painostaneet, vaan ilmaisivat hyväksyntänsä, jos lapsi ei osannut tai halunnut vastata kysymyksiin. Lasten vastaukset kirjattiin murteineen ja lapsen kertoman mukaisesti sanasta sanaan. Monessa kohdassa aineistosta välittyi sekä haastattelijoiden että haastateltavien persoonallisuus, ja haastattelussa vallinnut hyvä ja luottamuksellinen tunnelma. Luottamuksesta kertoi esimerkiksi se, että moni lapsi halusi haastattelun lopussa kertoa oma-aloitteisesti ajatuksiaan, vaikka varsinaisia kysymyksiä ei enää ollut. Lasten vastausten pituus avoimiin kysymyksiin vaihteli, mikä kertoo luonnollisista yksilöllisistä eroista lasten välillä. En osaa sanoa -vastauksia saatiin aiempaan tapaan: vastausjakauksissa niitä oli 1–34 prosenttia kysymyksestä riippuen. Kaiken kaikkiaan haastattelut sujuivat suunnitelmien mukaisesti. Niistä 3 128 kotitaloudesta, joihin ennakkokirje lähetettiin, 404 osallistui tutkimukseen. Tutkimuksesta kieltäytyneitä vanhempia tai lapsia oli 844. Loput 1 880 kotitaloutta olivat esimerkiksi sellaisia, joita ei tavoitettu tai joihin

2 Nauhoitus olisi tehnyt aineistosta tunnistettavan, minkä vuoksi Taloustutkimus Oy olisi markkinatutkimuksen sääntöjen mukaisesti tarvinnut erilliset luvat vanhemmilta ja lapsilta aineiston välittämiseksi lapsiasiavaltuutetun toimistolle. Tällainen ylimääräinen lupakäytäntö olisi todennäköisesti karsinut osan vastaajista pois, ja vastaajajoukosta olisi siten tullut entistä valikoituneempi. Noin 400 haastattelun litterointi olisi myös vienyt paljon aikaa ja vaatinut lisäresursseja, joita tutkimukseen ei pystytty osoittamaan. Vaihtoehtoisesti tutkimuksessa olisi jouduttu tyytymään pienempään otokokoon ja siten epäluotettavampiin tuloksiin.

ei soitettu vastauskiintiön täytyttyä. Lopullisen aineiston koko oli tavoitteen mukaisesti 404 haastattelua, ja se painotettiin valtakunnallisesti edustavaksi lapsen iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan.

Aineisto analysoitiin SPSS-ohjelman avulla perusjakaumia ja ristiintaulukointeja tarkastellen. Määrällisten kysymysten osalta lasten vastausjakaumissa tarkasteltiin taustamuuttujien välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä. Tässä hyödynnettiin Khiin neliö -testiä. Lasten vastaukset avoimiin kysymyksiin luokiteltiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Luokittelu aloitettiin lukemalla lasten vastauksia läpi, etsimällä niistä samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, muodostamalla luokat ja luokittelemalla lasten vastaukset yhteen tai useampaan luokkaan sisällön mukaan. Liiallisen tulkinnan välttämiseksi, ja siten analyysin luotettavuuden varmistamiseksi, luokittelua toteutti kaksi henkilöä, lapsiasiavaltuutetun toimiston erikoistutkija ja suunnittelija. Luokittelu toteutettiin siten, että suunnittelija teki alustavan luokittelun, jonka jälkeen erikoistutkija kävi luokittelun läpi ja teki siihen muutoksia. Tämän jälkeen molemmat kävivät luokittelun vielä kertaalleen läpi tarkistaakseen sen. Perustelut luokittelulle ja siihen tehdyille muutoksille kirjattiin erilliseen tiedostoon, jotta niihin voitiin tarvittaessa palata jälkeinpäin.





4. Taustamuuttajat

Lasten taustatiedot kysyttiin haastattelun alussa lapsen vanhemmalta. Taustakysymyksiä oli kuusi, ja niillä selvitettiin lasten määrä taloudessa, lapsen asumismuoto, lapsen sukupuoli, vanhempien koulutustaso, asuinalue ja kotitalouden taloudellinen tilanne. Lisäksi lapsen äidinkieli saatiin rekisteristä. Haastatteluja tehtiin yhteensä 404 kappaletta, mikä on suhteellisen pieni määrä taustamuuttajien moniluokkaiseen luokitteluun. Analyysin luotettavuuden varmistamiseksi osa taustamuuttajista luokiteltiin uudelleen. Analyysissa käytetyt taustamuuttajat on esitetty jakaumittain kuviossa 1.

Lapsista 96 prosenttia oli äidinkieleltään suomenkielisiä. Ruotsinkielisiä lapsia tutkimukseen osallistuneista oli viisi prosenttia³. Koko Manner-Suomen 5–9-vuotiaista lapsista 84 prosenttia on äidinkieleltään suomenkielisiä ja viisi prosenttia ruotsinkielisiä (Tilastokeskus 2022a). Tutkimukseen osallistuneiden ruotsinkielisten lasten osuus on siten koko samanikäiseen väestöön nähden samansuuntainen. Muunkielisiä 5–9-vuotiaita lapsia on Manner-Suomessa 11 prosenttia (Tilastokeskus 2022a). Muun kuin suomen- tai ruotsinkielisten lasten ei ollut mahdollista osallistua tutkimukseen, sillä haastattelut tehtiin suomeksi tai ruotsiksi. Koska ruotsinkielisten lasten osuus aineistossa on pieni, äidinkieltä ei käytetty analyysissa taustamuuttajana.

Tutkimukseen osallistuneista lapsista 49 prosenttia oli tyttöjä ja 51 prosenttia poikia. Aineistossa ei ollut vanhempien vastausten perusteella yhtään muunsukupuolista lasta. Koko maan väestön 6–7-vuotiaista tyttöjä on 49 prosenttia ja poikia 51 prosenttia (Tilastokeskus 2022b). Vastaajajoukko on siten koko maan väestön samanikäisiin nähden edustava.

Lapsen asuinalue selvitettiin tutkimuksessa kysymällä huoltajilta asuinpaikan postinumeroa. Postinumeron perusteella saatiin tieto maakunnasta ja suuralueesta, jolla vastaajat asuvat. Taustamuuttajaksi valittiin suuralue. Tutkimukseen osallistui lapsia eri puolilta Suomea siten, että 32 prosenttia lapsista asui Helsingissä tai Uudellamaalla, 19 prosenttia Etelä-Suomessa, 26 prosenttia Länsi-Suomessa ja 24 prosenttia Pohjois- tai Itä-Suomessa. Koko Suomeen nähden otos on lähes edustava, sillä Helsingissä tai Uudellamaalla asuu 32 prosenttia, Etelä-Suomessa 19 prosenttia, Länsi-Suomessa 25 prosenttia ja Pohjois- ja Itä-Suomessa 23 prosenttia kaikista kuusi- ja seitsemänvuotiaista

³ Prosenttilukujen summa ei ole 100 pyöristyksestä johtuen.

lapsista (Tilastokeskus 2022c). Lisäksi yksi prosentti 6–7-vuotiaista lapsista asuu Ahvenanmaalla, joka rajautui tästä tutkimuksesta pois.

Tutkimukseen osallistuneista lapsista 87 prosenttia asui kahden vanhemman kanssa, kuusi prosenttia yhden vanhemman kanssa ja seitsemän prosenttia vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa kodissa. Kukaan vastanneista ei ilmoittanut lapsen asuvan muun huoltajan kanssa, mikä oli haastattelurungossa yksi vastausvaihtoehto. Kun vastaajajoukon asuinmuotojakaumaa verrataan koko maan 5–8-vuotiaiden lasten vastaavaan jakaumaan, huomataan, että vastaajajoukossa on enemmän kahden vanhemman kanssa asuvia. Koko maan 5–8-vuotiaista 80 prosenttia asuu kahden vanhemman kanssa ja 20 prosenttia joko yhden vanhemman kanssa tai vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa eri kodissa (Tilastokeskus 2021a). Vaikka yhden vanhemman kanssa ja vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa eri kodissa asuvia lapsia yhdistää vanhempien ero, kyse on tilastojen mukaan varsin erilaisista lapsiryhmistä. Lapsen vuoroasuminen on sitä tavallisempaa, mitä korkeammin koulutettuja tai mitä paremmin toimeentulevia vanhemmat ovat (Miettinen ym. 2020).

Tässä tutkimuksessa lasten vastausjakaumia tarkasteltiin aluksi heidän asuinmuotoaan taustamuuttujana hyödyntäen. Koska yhden vanhemman kanssa asuvien ja vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa eri kodissa asuvien lasten määrä oli niin pieni, näitä tietoja ei voitu kuitenkaan käyttää tutkimuksessa erillisinä taustamuuttujina. Tutkimuksessa pohdittiin myös näiden kahden lapsiryhmän yhdistämistä samaan luokkaan. Se ei kuitenkaan ollut luotettavan analyysin kannalta järkevää, sillä yhden vanhemman kanssa asuvien ja kahdessa eri kodissa asuvien lasten vastaukset erosivat liikaa toisistaan. Vaikka heidän vastauksensa avoimiin kysymyksiin olivat pääosin samansuuntaisia, ne erosivat merkittävästi toisistaan määrällisten kysymysten osalta. Niinpä asuinmuoto päädyttiin jättämään analyysin taustamuuttujista kokonaan pois.

Vastaajajoukon lapset asuivat erikokoisissa perheissä. Lapsista 17 prosenttia oli kotitalouden ainoita lapsia. Vastaajajoukon suurin ryhmä koostui niistä lapsista, joilla on yksi sisarus (46 %), ja 22 prosenttia lapsista asui kotitaloudessa, jossa on kolme lasta. Nelilapsisessa kotitaloudessa asui yhdeksän prosenttia vastaajajoukon lapsista. Lapsista kuusi prosenttia asui kotitaloudessa, jossa on vähintään viisi lasta, ja suurimmat perheet vastaajajoukossa olivat sellaisia, joissa oli yli 10 lasta. Luotettavamman analyysin varmistamiseksi taustamuuttuja luokiteltiin uudelleen kaksiluokkaiseksi siten, että yhden tai kahden lapsen perheitä oli vastaajajoukossa 63 prosenttia ja kolmen tai useamman lapsen perheitä 37 prosenttia. Koko maan perheiden lapsilukuun verrattuna vastaajajoukossa on enemmän monilapsisia perheitä, sillä koko maassa yhden lapsen lapsiperheitä on 43 prosenttia, kaksilapsisia perheitä 39 prosenttia ja kolmelapsisia perheitä 13 prosenttia. Koko maan lapsiperheistä viidessä prosentissa on vähintään neljä lasta. (Tilastokeskus 2021b.)

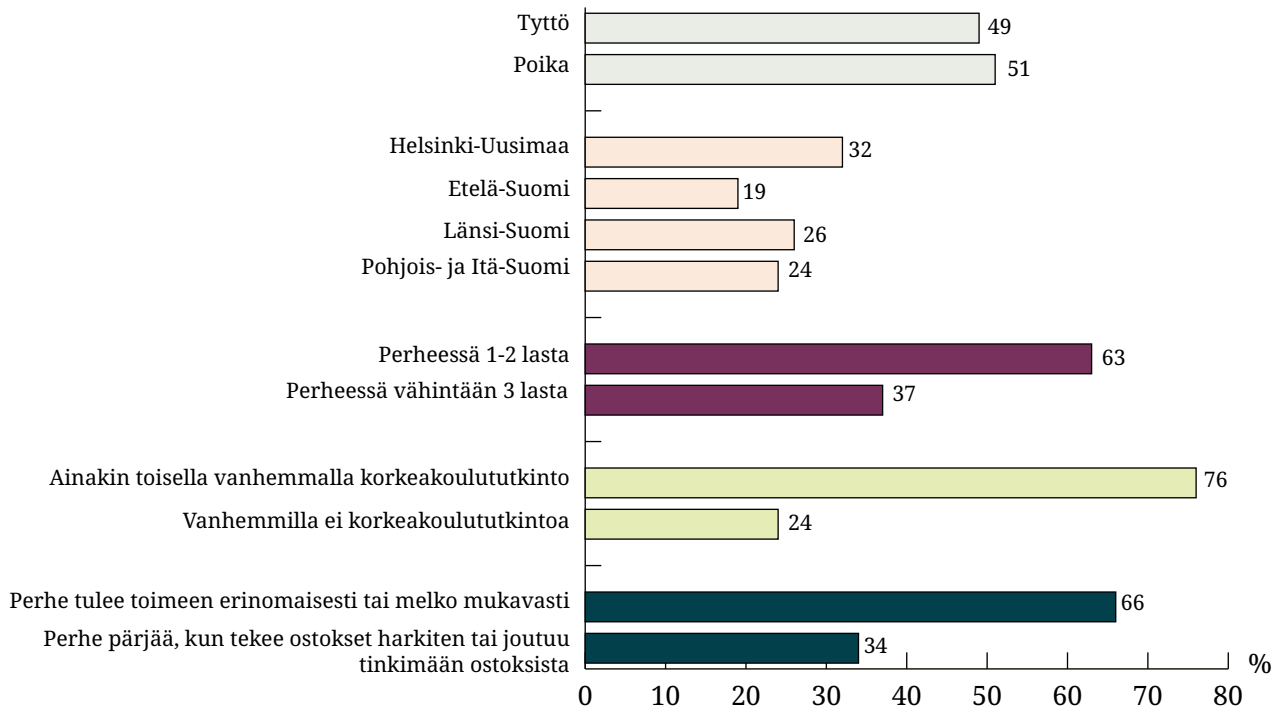
Taustatietona tutkimuksessa haluttiin selvittää korkein koulutus, jonka vanhemmat ovat suorittaneet. Tutkimukseen osallistuneista lapsista peräti 76 prosenttia oli sellaisia, joiden yhdellä tai molemmilla vanhemmilla on korkeakoulututkinto. Näistä vanhemmista yliopistotutkinnon suorittaneita oli 46 prosenttia ja ammattikorkeakoulututkinnon tai vastaavan suorittaneita 31 prosenttia.

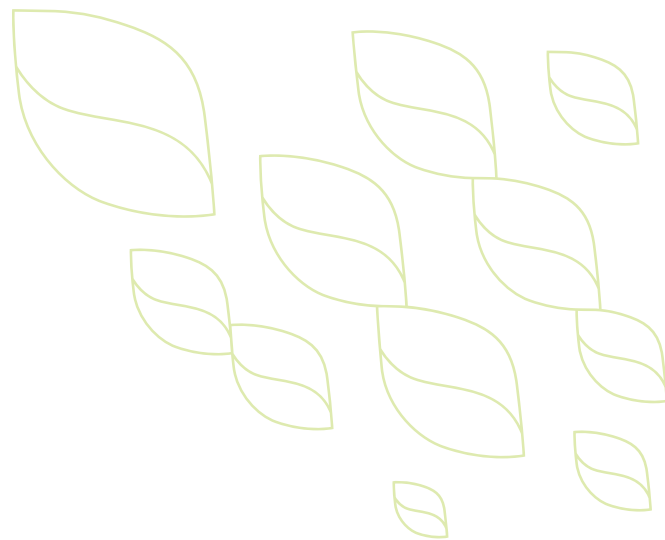
Tutkimukseen osallistuneista lapsista yhdeksällä prosentilla oli enintään ylioppilastutkinnon suorittaneet vanhemmat ja neljällä prosentilla opistotason ammatillisen koulutuksen suorittaneet vanhemmat. Lyhyt ammatillinen koulutus oli vanhempien korkein koulutustaso kymmenellä prosentilla vastaajajoukon lapsista. Vastaajajoukossa oli ainoastaan yksi lapsi (0 %), jonka vanhempien korkein koulutus oli peruskoulu tai vastaava.

Vanhempien koulutusta koskeva taustamuuttuja luokiteltiin uudelleen kaksiluokkaiseksi: korkea-koulututkinnon suorittaneiden vanhempien lapset (76 %) ja ei korkeakoulututkintoa suorittaneiden vanhempien lapset (24 %). Koko väestöön nähden vastaajajoukko on varsin korkeasti koulutettu, sillä kaikista 25–54-vuotiaista suomalaisista 42 prosenttia on suorittanut korkea-asteen tutkinnon, 43 prosenttia toisen asteen tutkinnon ja 14 prosentilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa (Tilastokeskus 2021c). Vastaajajoukon vanhempien korkeaan koulutustasoon vaikutti kuitenkin kysymyksenasettelu, jossa vastaajilta tiedusteltiin sen vanhemman koulutustasoa, jolla on korkeampi koulutus. Haastatteluissa ei siis selvitetty molempien vanhempien koulutustasoa.

Taustatietona vanhemmilta kysyttiin myös kokemusta kotitalouden taloudellisesta tilanteesta ja käytettävissä olevasta rahamäärästä. Vastaajista 15 prosenttia ilmoitti kotitalouden tulevan erinomaisesti toimeen ja 51 prosenttia vanhemmista kertoi kotitalouden tulevan toimeen melko mukavasti. Sellaisia vanhempia, jotka kokivat kotitaloutensa pärjäävän, kun ostokset tehdään harkiten, oli vastaajajoukossa 28 prosenttia. Ajoittain ostoksista kertoi joutuvansa tinkimään kuusi prosenttia vastaajista. Haastattelussa yhtenä vastausvaihtoehtona oli myös ”joudumme tinkimään lähes kaikesta”, mutta kukaan ei vastannut siten. Sen sijaan yksi vastaaja (0 %) ei osannut tai halunnut vastata kysymykseen. Taustamuuttuja luokiteltiin uudelleen kaksiluokkaiseksi siten, että 66 prosenttia vastaajajoukon lapsista asui kotitaloudessa, joka tulee erinomaisesti tai melko mukavasti toimeen, ja 34 prosenttia kotitaloudessa, joka pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu ajoittain tinkimään ostoksista. Koko väestön kaikkiin lapsiperheisiin nähden vastaajajoukon taloudellinen tilanne on hieman heikompi, sillä melko helposti, helposti tai hyvin helposti toimeen tulevilla kotitalouksissa asuu koko väestön lapsista 76 prosenttia. Niiden lasten osuus, jotka asuvat pienin vaikeuksin toimeen tulevilla kotitalouksissa on 18 prosenttia ja suurin vaikeuksin tai vaikeuksin toimeen tulevilla kotitalouksissa kuusi prosenttia. (Tilastokeskus 2022d.)

Kuvio 1. Tutkimuksen analyysivaiheessa käytetyt taustamuuttujat jakaumittain (%).





5. Lasten näkemykset turvallisuudesta

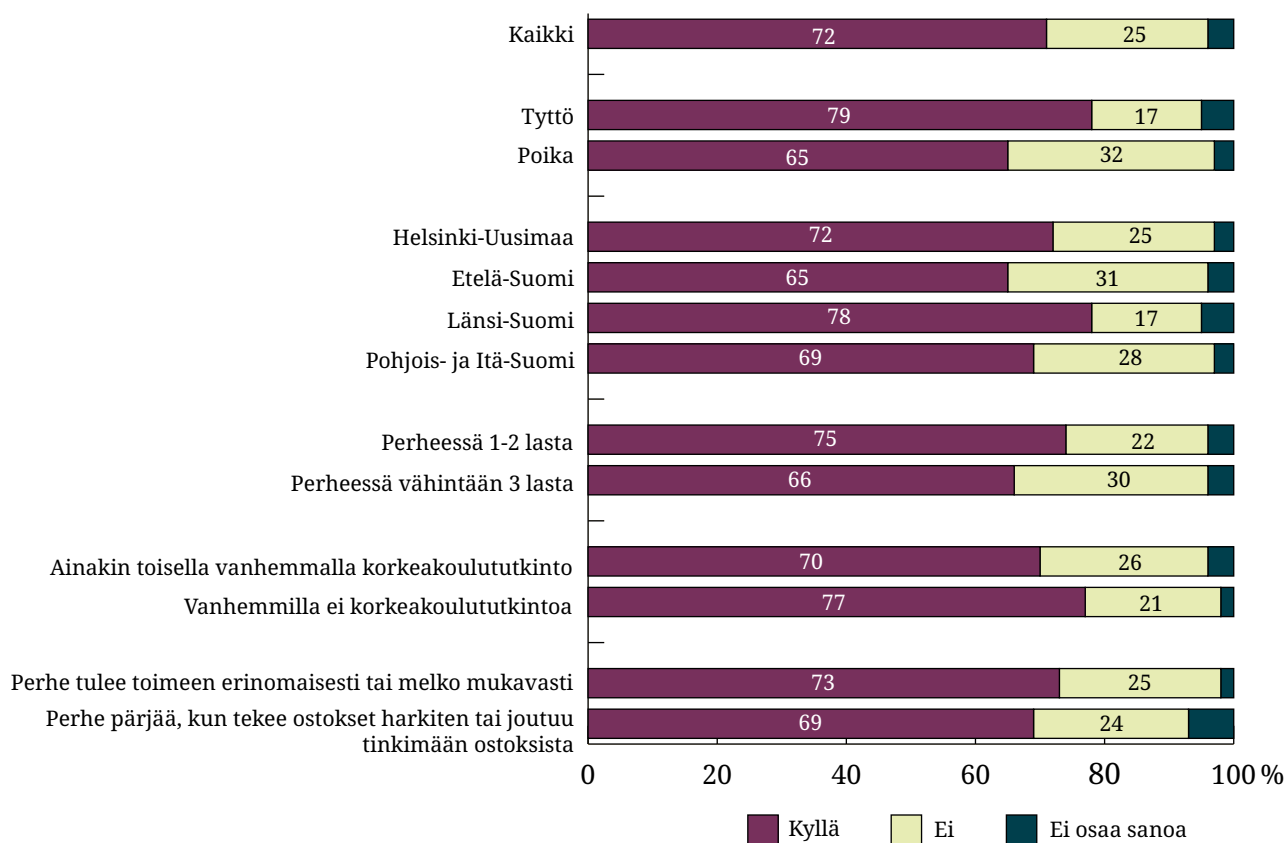
Tässä luvussa lasten näkemyksiä turvallisuudesta tarkastellaan haastattelurungon teemojen mukaisesti. Teemat olivat turvallisuutta edistävät asiat, turvallisuuden kokeminen eri ympäristöissä, turvattomuuden kokemukset, turvallisuuden määritelmä ja kokemukset puhelinhaastattelusta. Luvussa lasten vastausjakaumat raportoidaan taustatekijöittäin. Avointen kysymysten osalta lasten vastausjakaumat raportoidaan niiden taustatekijöiden mukaan, joiden osalta jakaumissa oli suurimmat erot. Lasten vastausjakaumat kaikkiin avoimiin kysymyksiin taustamuuttujineen ovat taulukkomuodossa julkaisun liitteenä (Liitteet 3-12).

5.1 Turvallisuutta edistävät asiat

Turvallista oloa tuovien lelujen ja tavaroiden merkitystä selvitettiin kysymällä lapsilta, onko heillä joku lelu tai tavara, joka tuo heille turvallisen olon. Lapsista 72 prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi ja 25 prosenttia kieltävästi (Kuvio 2). Kysymykseen ei osannut vastata neljä prosenttia lapsista. Kun lasten vastauksia tarkasteltiin eri taustatekijöiden näkökulmasta, tilastollisesti merkitsevä ero löytyi tyttöjen ja poikien vastausten väliltä: tytöillä (79 %) oli useammin turvallisen olon tuova lelu tai tavara kuin pojilla (65 %).

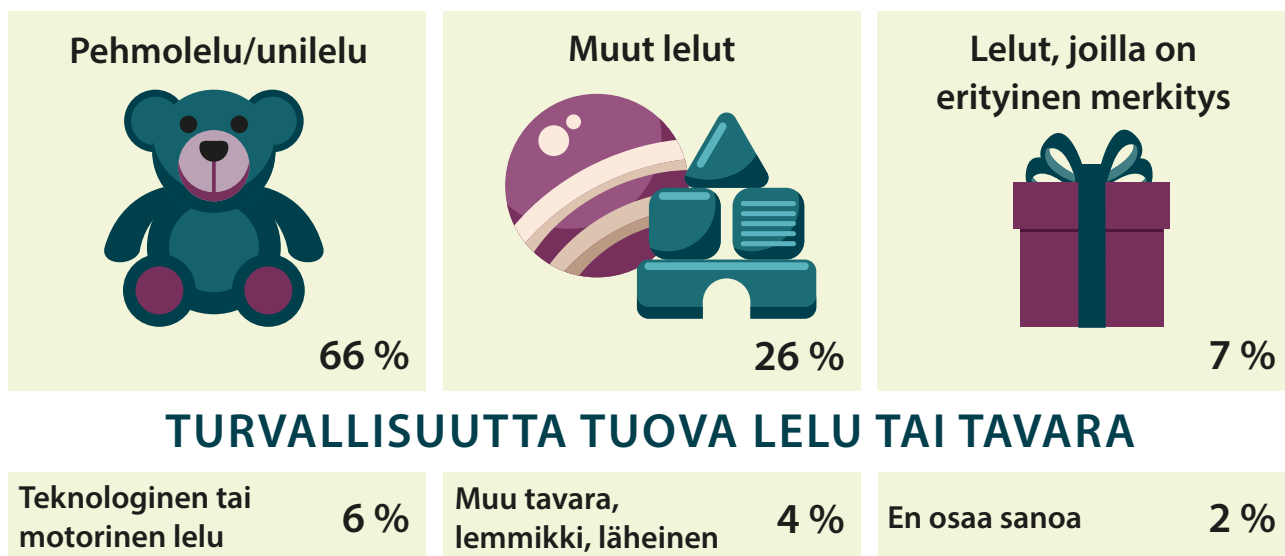
Muiden taustatekijöiden osalta lasten vastausjakaumissa oli eroja, jotka eivät olleet tilastollisesti merkitseviä: Asuinpaikan mukaan tarkasteltuna Länsi-Suomen suuralueella asuvilla lapsilla (78 %) oli turvallisuutta tuova lelu tai tavara useammin kuin Etelä-Suomen suuralueella asuvilla lapsilla (65 %). Perheen koon mukaan tarkasteltuna lapsilla, joilla oli korkeintaan yksi sisarus, (75 %) oli useammin turvallisuutta tuova lelu tai tavara kuin lapsilla, joilla oli vähintään kaksi sisarusta (66 %).

Kuvio 2. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko sinulla joku lelu tai tavara, joka tuo sinulle turvallisen olon?” taustamuuttujien mukaan (%).



Jos lapsi vastasi kysymykseen ”onko sinulla joku lelu tai tavara, joka tuo sinulle turvallisen olon?” myöntävästi, häneltä kysyttiin jatkokysymyksenä ”mikä se on?”. Niistä lapsista, joilla oli jokin turvallista oloa antava lelu tai tavara, 98 prosenttia osasi haastattelussa kertoa tarkemmin siitä. Vain kaksi prosenttia lapsista ei osannut tai halunnut kertoa, mikä lelu hänelle tuo turvallisen olon. Turvallisuutta tuova lelu oli useimmiten pehmo- tai unilelu (66 %) (Kuvio 3). Jonkin muun lelun mainitsi 26 prosenttia lapsista. Muut lelut -luokkaan luokiteltiin esimerkiksi legot, eläinlelut, nuket ja leluajoneuvot. Lapsista seitsemän prosenttia kertoi, että leluun liittyi jokin erityinen merkitys. He kertoivat esimerkiksi saaneensa lelun lahjaksi tai sen kerrottiin lohduttavan, rauhoittavan tai tuovan hyvää mieltä. Kuusi prosenttia lapsista mainitsi teknologiset tai motoriset lelut. Tällaisia olivat esimerkiksi tabletilla tai kännykällä pelattavat pelit ja robotit sekä jalkapallo ja trampoliini. Muut tavarat, lemmikit ja läheiset -luokkaan luokiteltiin lasten vastaukset, joissa puhuttiin esimerkiksi peitosta, tyyneystä, yölampusta, lemmikkieläimistä, äidistä ja isästä.

Kuvio 3. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”onko sinulla joku lelu tai tavara, joka tuo sinulle turvallisen olon?” jatkokysymykseen ”mikä se on?” (%).



TURVALLISUUTTA TUOVA LELU TAI TAVARA

Unikaveri Panda ja niitä on monta, ja ne tuo minulle tosi hyvän olon ja mielikin rauhoittuu.

Sellanen lammas, joka on ollut mulla nollavuotiaasta saakka.

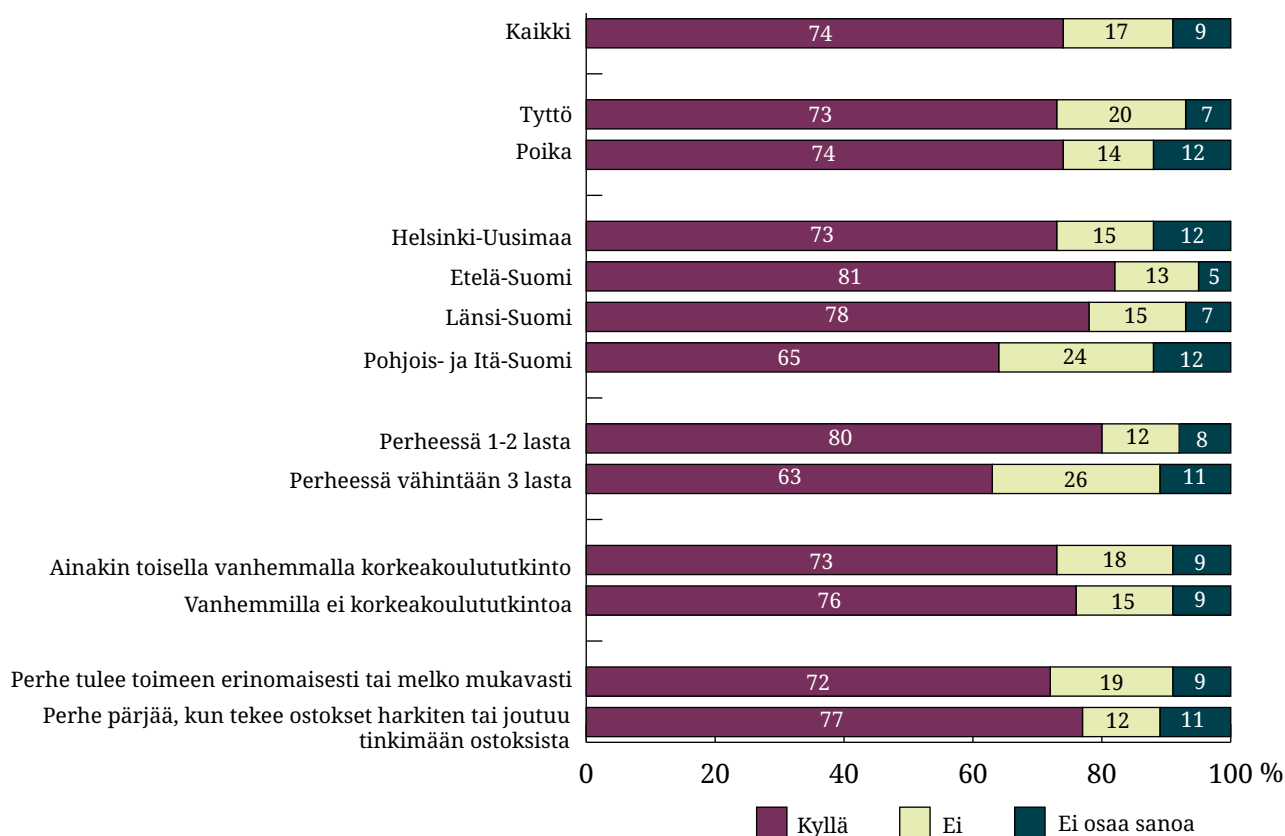
Esimerkiksi tärkeä juttu on tabletti, josta mä katon kivoja juttuja.



Turvallisen paikan merkitystä selvitettiin kysymällä lapsilta, onko heillä jokin turvapaikka eli paikka, jossa heillä on turvallinen olo. Lapsista 74 prosenttia vastasi kysymykseen ”kyllä” ja 17 prosenttia ”ei” (Kuvio 4). Kysymykseen ei osannut vastata yhdeksän prosenttia lapsista. Tilastollisesti merkitsevä ero oli eri kokoisissa perheissä asuvien lasten vastausjakaumissa: yksi- tai kaksilapsisten perheiden lapsista 80 prosenttia ja isompien perheiden lapsista 63 prosenttia kertoi, että heillä on jokin turvapaikka.

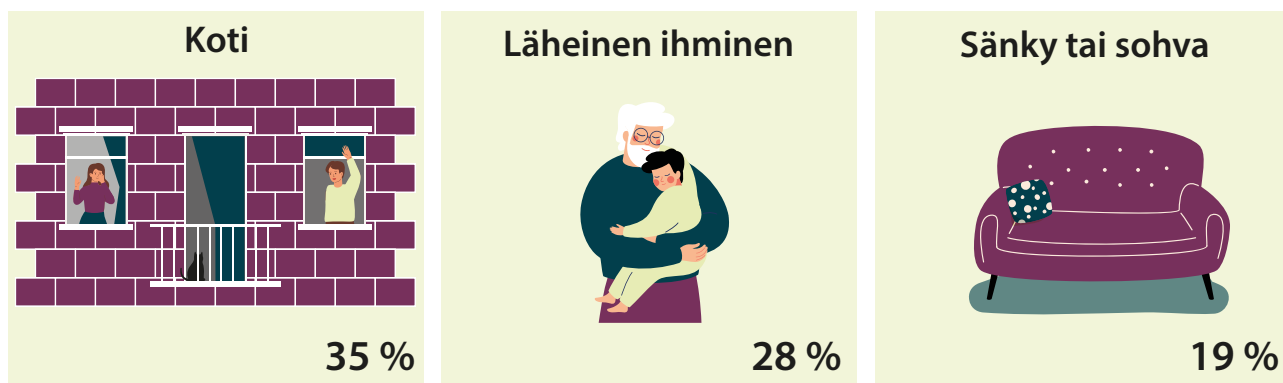
Lasten vastausjakaumissa oli eroja myös asuinalueiden suhteen tarkasteltuna: Etelä-Suomen suuralueen lapsilla (81 %) oli turvapaikka useammin kuin Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueen lapsilla (65 %). Asuinalueiden välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Kuvio 4. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko sinulla jokin turvapaikka eli paikka, jossa sinulla on turvallinen olo?” taustamuuttujien mukaan (%).



Niille lapsille, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen ”onko sinulla jokin turvapaikka eli paikka, jossa sinulla on turvallinen olo?”, esitettiin jatkokysymys ”mikä se on?”. Tyypillisin vastaus kysymykseen oli koti, jonka vastasi 35 prosenttia lapsista (Kuvio 5). Läheiset ihmiset, yleensä äidin tai isän, mainitsi 28 prosenttia lapsista. Turvallisena paikkana pidettiin esimerkiksi äidin tai isän syliä, kainaloa tai sitä, kun he ovat vieressä. Lapsista 19 prosenttia mainitsi sängyn tai sohvan turvallisena paikkana. Useimmiten mainittiin oma sänky, mutta joillekin lapsille turvallinen paikka oli vanhempien sänky tai tietty sohva. Oma tai tietty huone oli turvapaikka 18 prosentille lapsista. Tyypillinen vastaus oli ”oma huone”, mutta joillekin lapsille esimerkiksi leikkihuone tai vanhempien huone oli turvallinen paikka. Lapsista 11 prosenttia liitti turvalliseen paikkaan yksityisyyden: siellä voi olla piilossa, rauhassa tai yksin, eikä kukaan tule häiritsemään. Ulkona olevan tilan tai paikan, esimerkiksi metsän, puun tai uima-altaan, mainitsi neljä prosenttia lapsista ja kahdelle prosentille lapsista päiväkotitai eskari oli turvallinen paikka. Muut-luokkaan (5 %) luokiteltiin esimerkiksi mökki, mummola, kellari, sauna tai maja. Kysymykseen ei osannut vastata kaksi prosenttia lapsista.

Kuvio 5. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”onko sinulla jokin turvapaikka eli paikka, jossa sinulla on turvallinen olo?” jatkokysymykseen ”mikä se on?” (%).



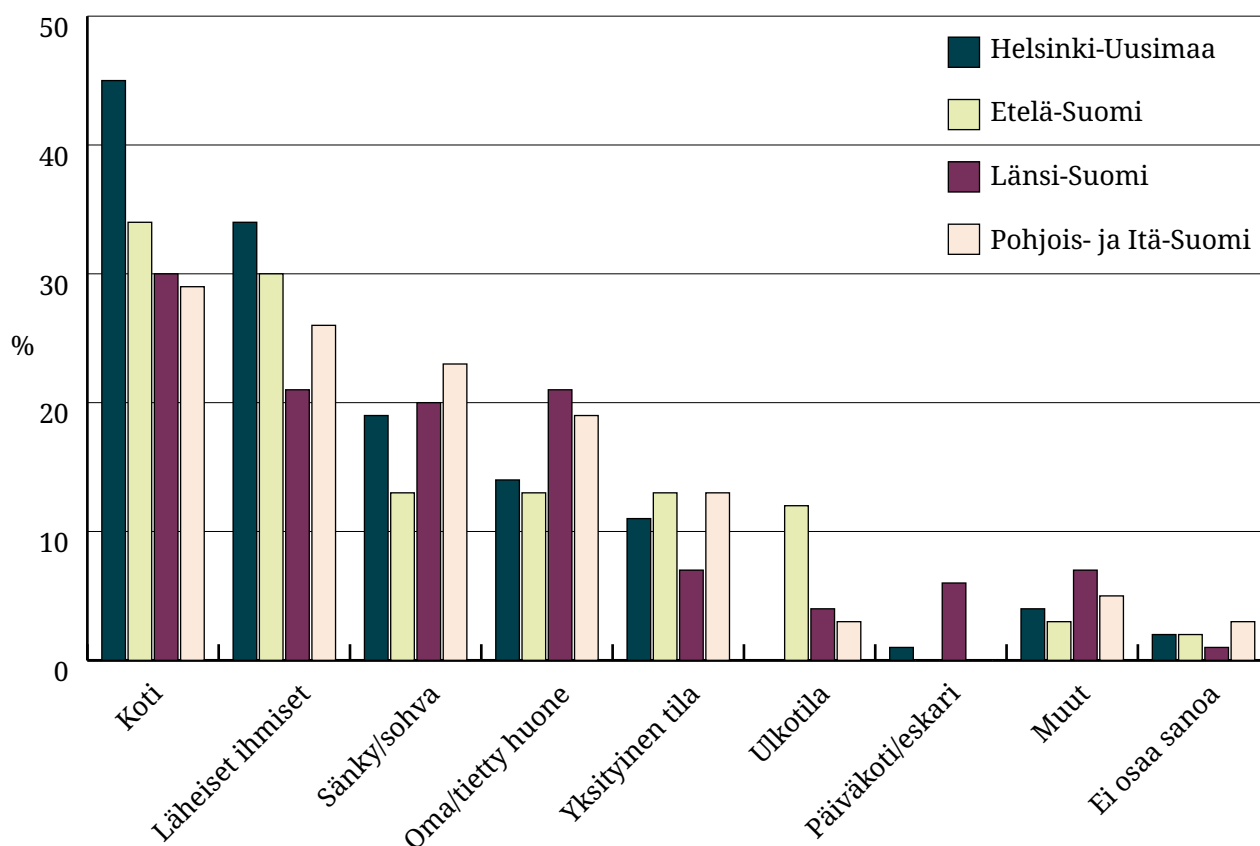
TURVAPAikka ELI PAikka, JOSSA ON TURVALLINEN OLO

Oma huone tai muu tietty huone	17 %	Yksityinen tila	11 %	Ulkotila	4 %
Päiväkoti/eskari	2 %	Muu turvapaikka	5 %	En osaa sanoa	2 %



Taustamuuttujien osalta suurimmat erot olivat eri alueilla asuvien lasten vastausjakaumissa. Kodin merkitys turvallisena paikkana painottui erityisesti Helsinki-Uudenmaan suuralueen lasten vastauksissa (Kuvio 6): Helsinki-Uudenmaan suuralueen lapsista 45 prosenttia mainitsi kodin turvapaikkana, kun Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueen lapsista kodin mainitsi vain 29 prosenttia. Myös läheisten ihmisten merkitys turvallisessa paikassa korostui Helsinki-Uudenmaan lasten vastauksissa muualla Suomessa asuvien lasten vastauksiin nähden. Helsinki-Uudenmaan alueen lapsista puolestaan kukaan ei maininnut ulkotilaa turvallisena paikkana, kun Etelä-Suomen suuralueen lapsista 12 prosenttia näki sen turvallisena paikkana. Lisäksi huomionarvoista oli se, että tytöistä peräti 35 prosenttia liitti turvalliseen paikkaan läheiset ihmiset, kun pojista läheiset ihmiset mainitsi vain 21 prosenttia. Läheiset ihmiset painottuivat useammin myös yhden tai kahden lapsen perheissä elävien lasten vastauksissa (31 %) vähintään kolmelapsisissa perheissä elävien lasten vastauksiin (21 %) nähden.

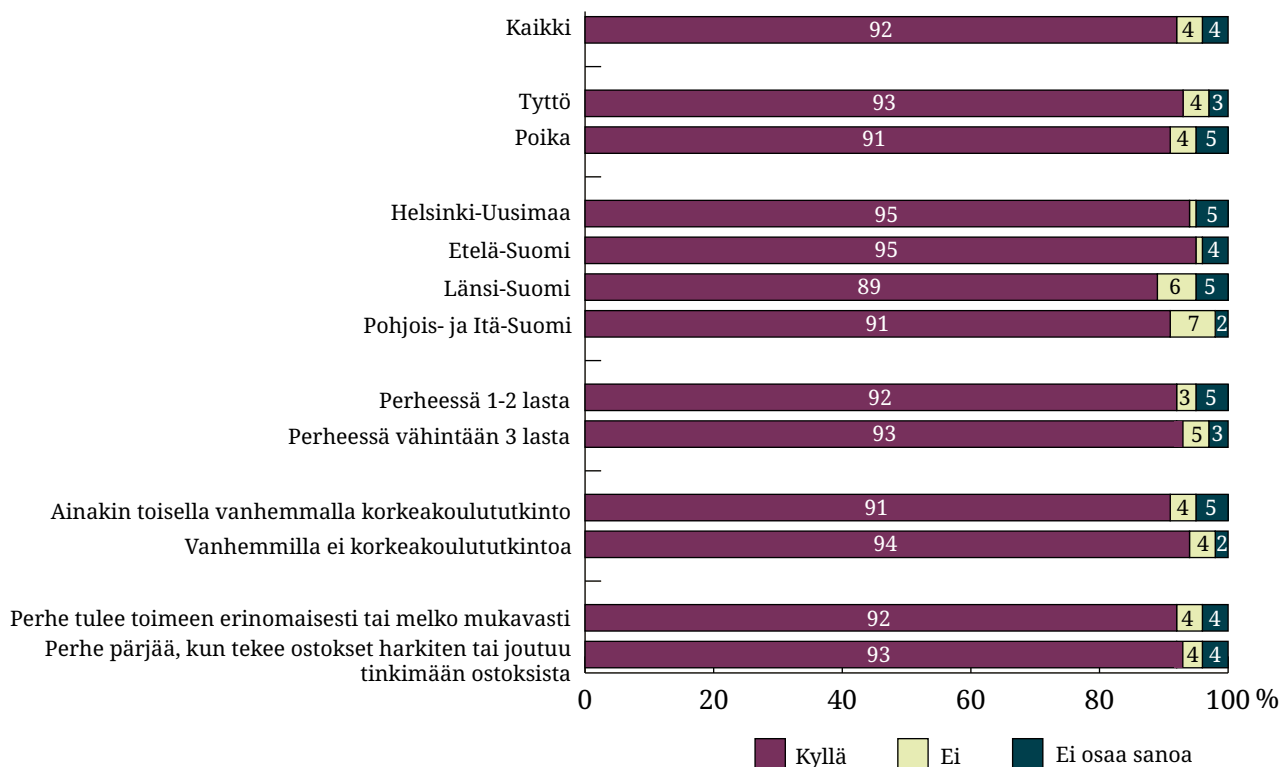
Kuvio 6. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”onko sinulla jokin turvapaikka eli paikka, jossa sinulla on turvallinen olo?” jatkokysymykseen ”mikä se on?” asuinalueen mukaan (%).



Turvallisten ihmisten merkitystä tarkasteltiin kysymällä lapsilta, onko heillä turvallista ihmistä. Lapsista peräti 92 prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi (Kuvio 7). Neljä prosenttia lapsista vastasi kieltävästi ja samoin neljä prosenttia lapsista ei osannut vastata kysymykseen.

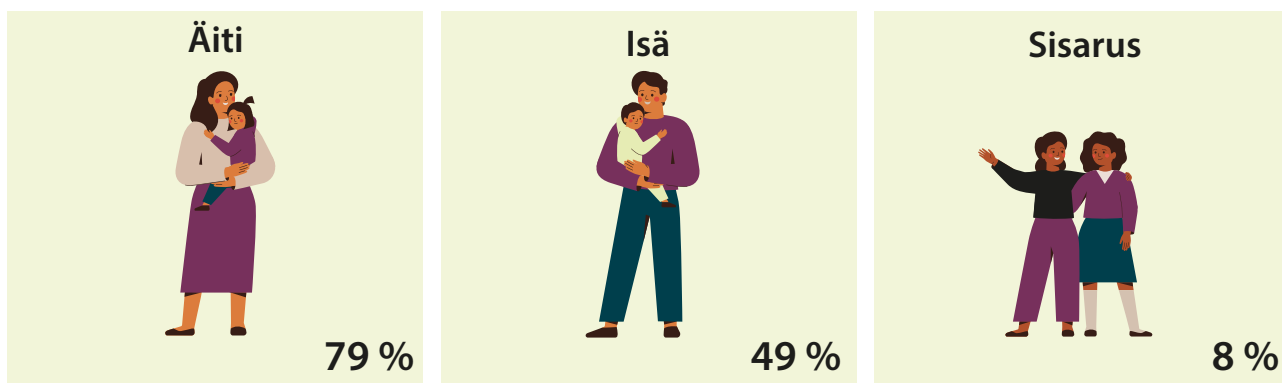
Taustatekijöiden mukaan tarkastelu ei osoittanut tilastollisesti merkitseviä eroja. Suurimmat erot liittyivät asuinalueeseen: Länsi-Suomen suuralueella (6 %) sekä Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueella (7 %) asuvat lapset vastasivat muita useammin, että heillä ei ole turvallista ihmistä. Niin Helsinki-Uudenmaan kuin Etelä-Suomen suuralueiden lapsista vain yksi prosentti vastasi, ettei heillä ole turvallista ihmistä.

Kuvio 7. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko sinulla turvallista ihmistä?” taustamuuttujien mukaan (%).



Lapsilta, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen ”onko sinulla turvallista ihmistä?” kysyttiin jatkokysymyksenä ”kuka hän on?”. Lapsista selvästi suurin osa, 79 prosenttia, kertoi äidin olevan turvallinen ihminen (Kuvio 8). Isän mainitsi 49 prosenttia lapsista. Monille lapsille sekä äiti että isä olivat turvallisia ihmisiä. Lapsista kahdeksan prosenttia kertoi sisarusten olevan turvallisia ja sama prosenttiosuus lapsista mainitsi ystävät turvallisina ihmisinä. Muita turvallisia ihmisiä lapsille olivat isovanhemmat (5 %), perhe, joka sisälsi myös lemmikit (4 %) sekä muut sukulaiset ja tutut, joita olivat esimerkiksi eskarin aikuiset, serkut, tädit ja sedät (3 %). Muut-luokkaan (3 %) luokiteltiin vastaukset, kuten ”niitä on monta”, ”kaikki jotka mä en tunnen” sekä vastaukset, joissa mainittiin pelkkä nimi. Kysymykseen ei osannut vastata yksi prosentti lapsista.

Kuvio 8. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”onko sinulla turvallista ihmistä?” jatkokysymykseen ”kuka hän on?” (%).



TURVALLINEN IHMINEN

Ystävä	8 %	Isovanhemmat	5 %	Perhe	4 %
Muu sukulainen tai tuttu	3 %	Muu ihminen	3 %	En osaa sanoa	1 %

*On kaksi, äiti ja isi.
Eskarikavereita, en jaksa
luetella niitä kaikkia.*

*On äiskä ja iskä ja oma pikkuveli.
Ja myös eskarikaverit.*



Taustatekijöiden näkökulmasta isoimmat erot olivat eri alueilla ja erikokoisissa perheissä elävien lasten vastauksissa. Isää turvallisena ihmisenä pitävien lasten osuus vaihteli alueittain siten, että Etelä-Suomen suuralueen lapsista 56 prosenttia ja Helsinki-Uudenmaan suuralueen lapsista 43 prosenttia mainitsi isän turvallisena ihmisenä. Sisarusten rooli turvallisina ihmisinä painottui muita useammin Länsi-Suomen suuralueen lasten vastauksissa. Niistä lapsista, joiden perheessä on yksi tai kaksi lasta, 53 prosenttia mainitsi isän turvallisena ihmisenä, kun vastaava luku kolmen tai useamman lapsen perheissä asuvien lasten joukossa oli 41 prosenttia. Huomionarvoista on sekään, että niistä lapsista, joiden vanhemmista ainakin toisella on korkeakoulututkinto, 81 prosenttia kertoi äidin olevan turvallinen ihminen, kun vastaava luku niiden lasten joukossa, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa, oli 71 prosenttia.

Niiltä lapsilta, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen ”onko sinulla turvallista ihmistä?”, kysyttiin toinen jatkokysymys ”mitä hän tekee, että sinulle tulee turvallinen olo?”. Kysymys osoittautui vaikeaksi, sillä 33 prosenttia lapsista ei osannut vastata siihen. Lapsista 30 prosenttia vastasi hellimisen tai lohduttamisen, mihin luokiteltiin esimerkiksi halaaminen, silittäminen ja syliin ottaminen

(Kuvio 9). Huolehtimisen ja suojelemisen mainitsi 11 prosenttia lapsista. Siihen sisällytettiin vastaukset, joissa mainittiin esimerkiksi ruoan tekeminen, lääkkeiden antaminen, väkivallalta suojeleminen sekä hoitaminen. Lapsista kahdeksan prosenttia vastasi leikkimisen tuovan turvallista oloa, kun taas seitsemälle prosentille lapsista turvaa toi yhdessä oleminen tai se, että turvallinen ihminen on lähellä. Vastauksissa tuotiin myös esille, että turvallinen ihminen on kiltti ja hemmottelee esimerkiksi karkkia antamalla (4 %), tukee ja auttaa (4 %) sekä juttelee ja rauhoittelee (3 %). Muut-luokkaan (3 %) luokiteltiin vastaukset, kuten piirtäminen, laulaminen, naurattaminen ja ”ei mitään kun mulla on aina turvallinen olo”.

Lasten vastauksia taustatekijöittäin tarkasteltaessa huomio kiinnittyi eri alueilla asuvien lasten vastausjakaumiin (Kuvio 10). Etelä-Suomen suuralueen lapsista 37 prosenttia mainitsi hellimisen ja lohduttamisen toimintana, joka tuo heille turvallisen olon, kun vastaava luku Helsinki-Uudenmaan suuralueella asuvien lasten joukossa oli 23 prosenttia. Helsinki-Uudenmaan suuralueen lapset puolestaan mainitsivat hieman muita useammin turvallista oloa tuovana asiana sen, että turvallinen ihminen on lähellä tai yhdessä lapsen kanssa. Muilla taustatekijöillä ei aineiston perusteella ole suurta vaikutusta siihen, millaisen toiminnan lapset ajattelevat tuovan turvallista oloa.

Kuvio 9. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”onko sinulla turvallista ihmistä?” jatkokysymykseen ”mitä hän tekee, että sinulle tulee turvallinen olo?” (%)



MITÄ TURVALLINEN IHMINEN TEKEE?

On lähellä, yhdessä	7 %	On kiltti ja hemmottelee	4 %	Tukee ja auttaa	4 %
Juttelee ja rauhoittaa	3 %	Jotain muuta	3 %	En osaa sanoa	33 %

*Ne suojelee mua kaikelta miltä pystyy.
Ja sitten auttaa tilanteissa, vaikka
läksyn tekemisessä, jos on vaikka
vaikeeta tai jotain.*

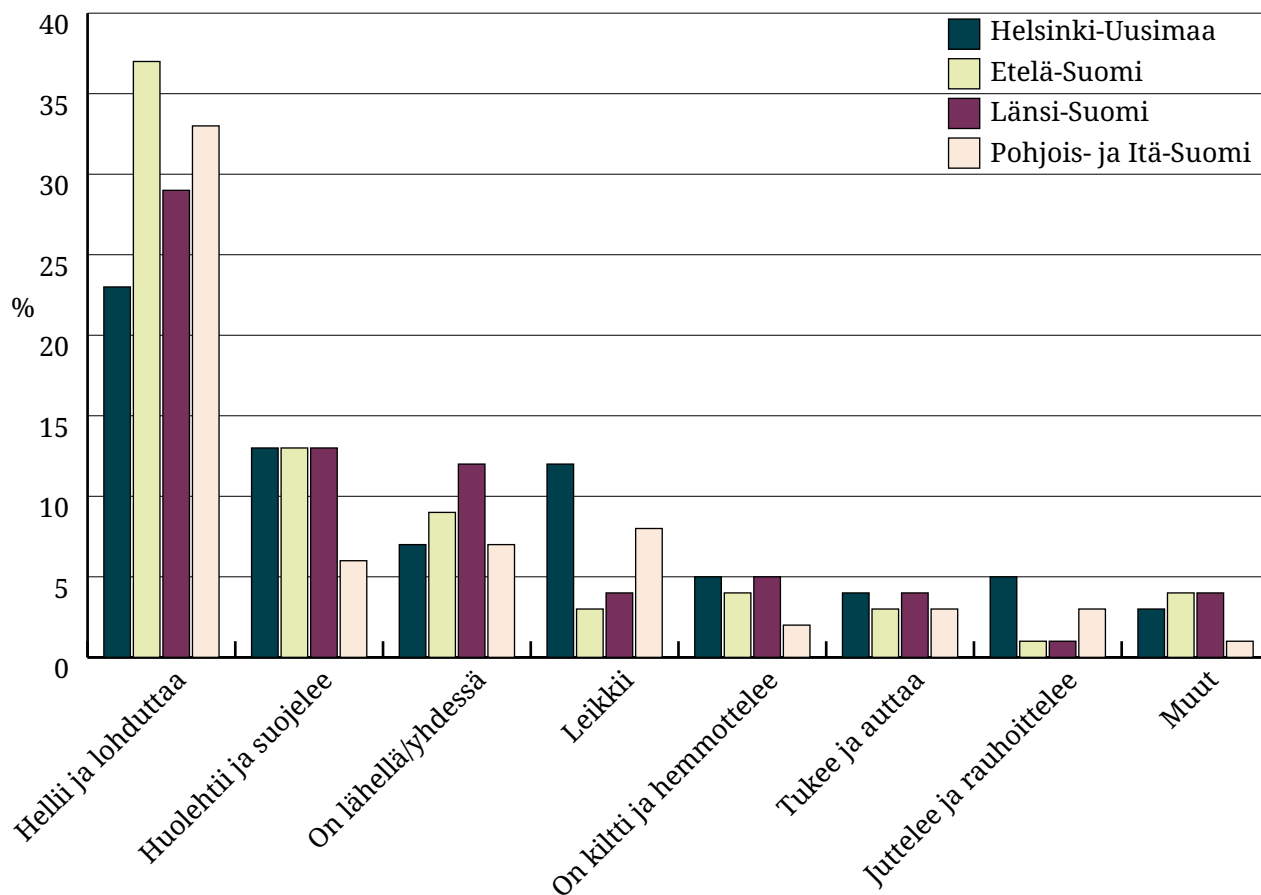
Äiti ottaa syliin.

*Ne tulee katsomaan minua,
kun menen nukkumaan.*

*Mun äiti sanoo aina, että
jos tulee jotain hirviötä,
niin sitten äidillä on
supervoimat
käytössä.*



Kuvio 10. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”onko sinulla turvallista ihmistä?” jatkokysymykseen ”mitä hän tekee, että sinulle tulee turvallinen olo?” asuinalueen mukaan (%). En osaa sanoa -vastaukset (33 %) on jätetty kuviosta pois.



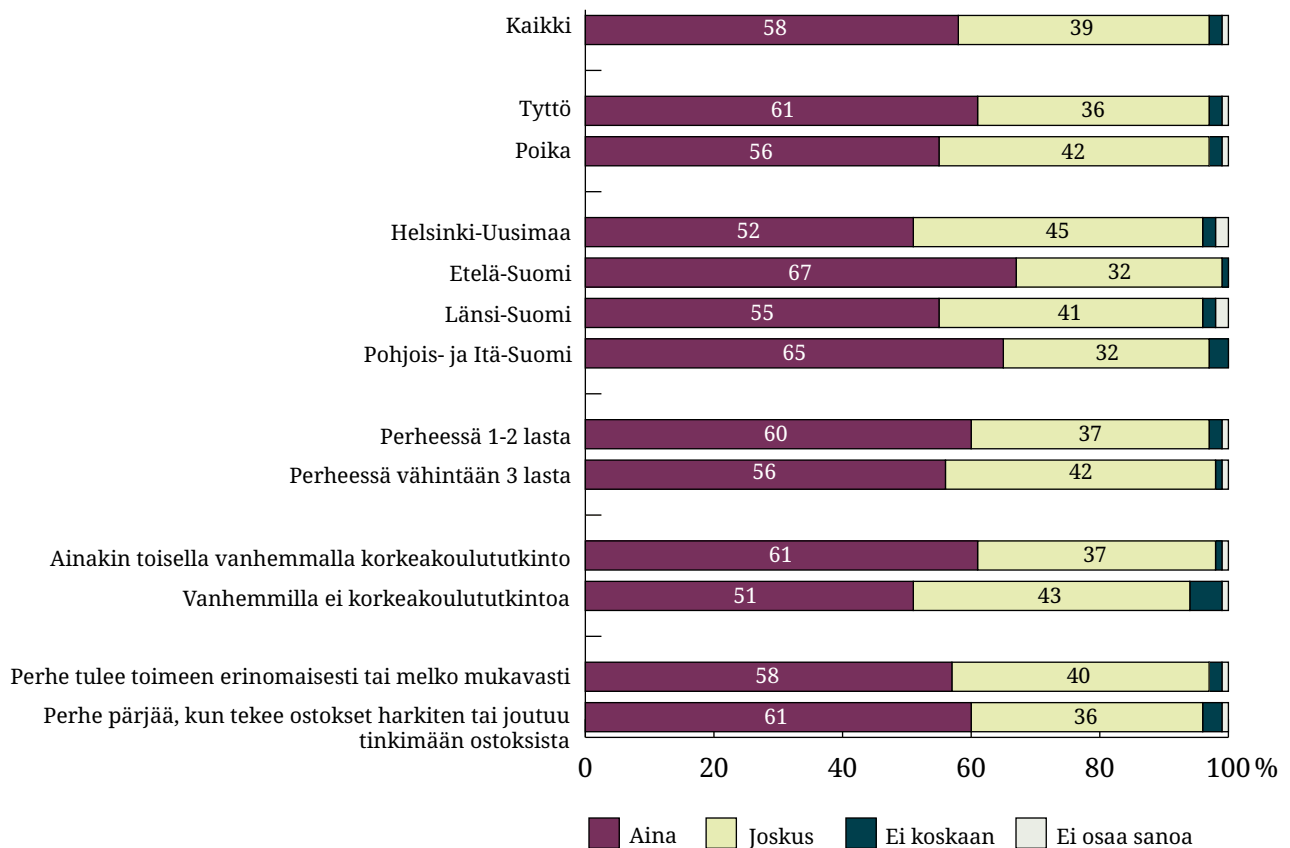
5.2 Turvallisuuden kokeminen eri ympäristöissä

Haastattelujen avulla haluttiin selvittää lasten turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksia esikoulussa. Niinpä lapsilta kysyttiin ”onko sinulla turvallinen olo eskarissa?”. Lapsista 58 prosenttia vastasi kysymykseen vaihtoehdon ”aina” ja 39 prosenttia lapsista oli sitä mieltä, että eskarissa on turvallinen olo ”joskus” (Kuvio 11). Vaihtoehdon ”ei koskaan” valitsi kaksi prosenttia lapsista, ja kysymykseen ei osannut vastata yksi prosentti lapsista.

Kun lasten vastausjakaumia tarkasteltiin taustatekijöittäin, tilastollisesti merkitsevä ero löytyi vanhempien koulutuksen osalta: korkeakoulutettujen vanhempien lapsista suurempi osa (61 %) koki olonsa eskarissa turvallisiksi aina verrattuna alemman koulutusasteen vanhempien lapsiin (ei korkeakoulututkintoa, 51 %). Viisi prosenttia niistä lapsista, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa, ei kokenut oloaan koskaan turvallisiksi eskarissa.

Lasten vastausjakaumissa oli pieniä eroja myös asuinalueittain tarkasteltuna. Etelä-Suomen suuralueen lapsista 67 prosenttia ja Helsinki-Uudenmaan suuralueen lapsista 52 prosenttia koki olonsa turvalliseksi eskarissa aina. Helsinki-Uudenmaan suuralueella elävistä lapsista muita useammat kertoivat puolestaan kokevansa olonsa eskarissa turvalliseksi ”joskus”.

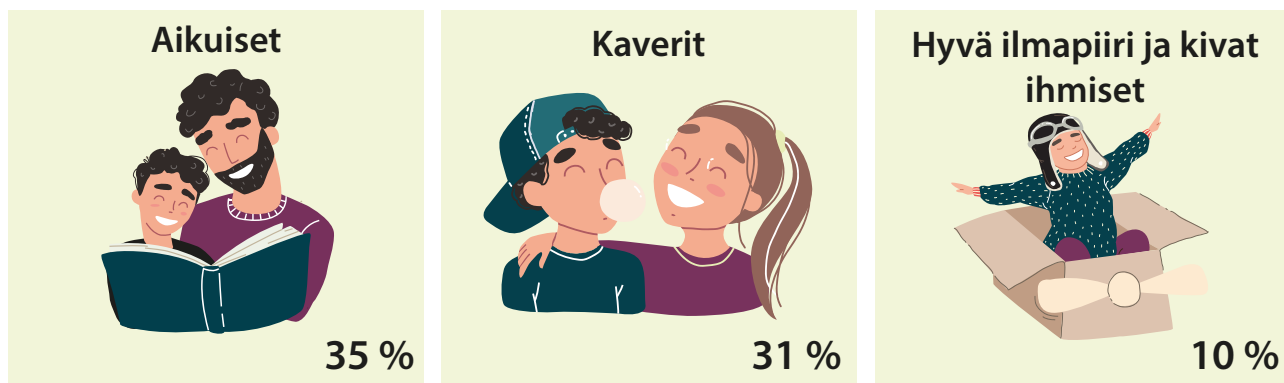
Kuvio 11. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko sinulla turvallinen olo eskarissa?” taustamuuttujien mukaan (%).



Lapsille, jotka vastasivat kysymykseen ”onko sinulla turvallinen olo eskarissa?” vaihtoehdon ”aina” tai ”joskus”, esitettiin jatkokysymys ”mikä tekee eskarista turvallisen?”. Lapsista 35 prosenttia oli sitä mieltä, että aikuiset tekevät eskarista turvallisen (Kuvio 12). Lapset kertoivat, että aikuiset pitävät huolta, suojelevat, vahtivat ja auttavat tarvittaessa. Osassa vastauksista viitattiin aikuisten määrään: ”Koska siellä on niin paljon aikuisia”. Kaverit mainitsi 31 prosenttia lapsista. Usein lapset mainitsivat kavereiden kanssa leikkimisen, jolloin vastaus luokiteltiin myös leikkiminen-luokkaan (7 %). Joka kymmenes lapsi vastasi, että hyvä ilmapiiri ja kivat ihmiset tekevät eskarin turvalliseksi. Tähän luokkaan luokiteltiin vastaukset, joissa mainittiin esimerkiksi kivat tai tutut opettajat tai kaverit sekä ”siel saa olla rauhassa” ja ”kun siellä on kivaa” -vastaukset. Lapsista viisi prosenttia kertoi eskarin toiminnan tekevän eskarista turvallisen. Eskarin toimintaan liittyen mainittiin esimerkiksi ulkoilu, lepo hetket, askartelu, oppiminen ja eskaritehtävät. Eskarin fyysisesti suojaisana tai vaarattomana paikkana toi esille neljä prosenttia lapsista. He kertoivat, että eskarissa ovet ovat lukossa, siellä on aidat ja sieltä ei pääse karkaamaan helposti ja siellä ei ole vaarallisia juttuja.

Eskarin turvattomia asioita, esimerkiksi kiusaamisen tai yksinäisyyden, toi esille kaksi prosenttia lapsista. Muut-luokkaan (2 %) luokiteltiin vastaukset, kuten ”mä tiedän aina et millon mä pääsen kotiin”, ”no kun se on mun eskari” ja ”allihopa!”.

Kuvio 12. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”onko sinulla turvallinen olo eskarissa?” jatkokysymykseen ”mikä tekee eskarista turvallisen?” (%).



MIKÄ TEKEE ESKARISTA TURVALLISEN?

Leikkiminen	7 %	Eskarin toiminta	5 %	Fyysinen suoja, ei vaaroja	4 %
Eskari ei ole turvallinen	2 %	Jokin muu	2 %	En osaa sanoa	24 %

Siel on niin kivoja kavereita, jotka tuntuu tosi turvallisilta.

Jos joku kiusaa niin voi kertoa aikuiselle.

Koska siellä on yleensä kolme opettajaa ja kaikki on yleensä jossain lasten kanssa.

Se hauskuus siellä.



Taustatekijöiden näkökulmasta lasten vastausjakaumissa ei ollut merkittäviä eroja. Suurimmat erot liittyivät perheen taloudelliseen tilanteeseen ja lapsen sukupuoleen: Hyvin toimeen tulevien perheiden lapsista (35 %) useampi kertoi kavereiden tekevän eskarista turvallisen kuin heikommin toimeen tulevien perheiden lapsista (24 %). Tytöt (40 %) vastasivat poikia (31 %) useammin, että aikuiset tekevät eskarista turvallisen.

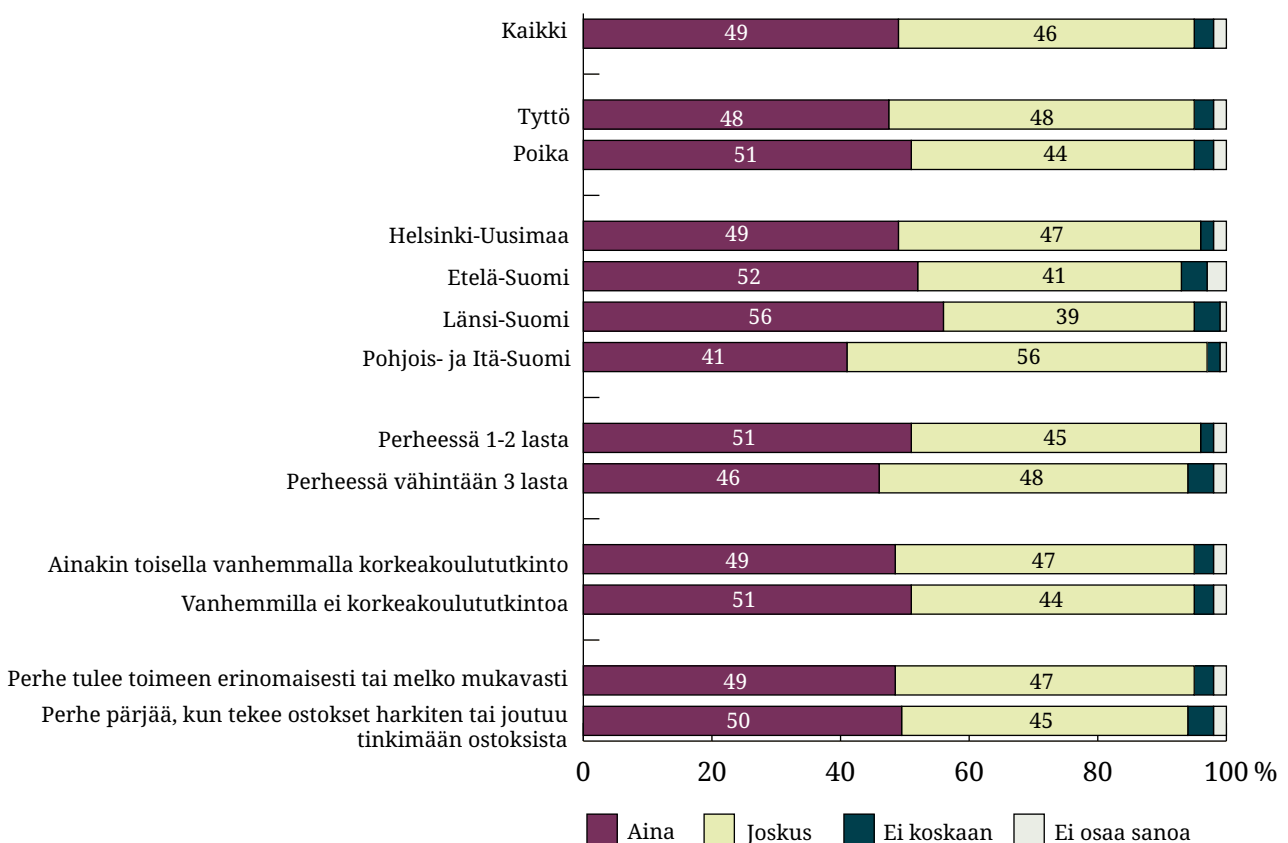
Niiltä lapsilta, jotka vastasivat ”ei koskaan” kysymykseen ”onko sinulla turvallinen olo eskarissa?”, kysyttiin jatkokysymyksenä ”mikä tekisi eskarista turvallisen?”. Kysymykseen vastasi kahdeksan lasta, joista kaksi vastasi ”en tiedä”. Lapset kertoivat, että aikuiset, kaverit tai muut lapset, kiusaamisen lopettaminen sekä jumppatavarat tekisivät eskarista turvallisen. Yksi lapsi oli sitä mieltä, että oikeanlaiset sammutusvälineet tekisivät eskarista turvallisemman: ”Pelottaa, kun eskarin keittiön

palohälytін alkaa soimaan. Kun keittiössä kokataan ja joskus on liikaa savua. Pelottaa, että tulee ihan oikeasti tilanne. Leikit jää kesken ja tavarat jää sinne. Olisi hyvä, että siellä olisi juttu, joka alkaisi heti sammuttamaan ja menisi heti viesti palokunnalle.”

Lasten turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksia ulkona olemisesta selvitettiin kysymällä ”onko sinulla turvallinen olo ulkona?”. Lapsista 49 prosenttia vastasi kysymykseen vaihtoehdon ”aina” ja 46 prosenttia vastasi ”joskus” (Kuvio 13). Kolme prosenttia lapsista ei kokenut oloaan turvalliseksi ulkona koskaan, ja kaksi prosenttia ei osannut vastata kysymykseen.

Kun lasten vastausjakaumia tarkasteltiin taustatekijöiden näkökulmasta, tilastollisesti merkitseviä eroja ei löytynyt. Pieniä eroja oli eri alueiden välillä. Länsi-Suomen suuralueella verrattain monet lapset kokivat olonsa turvalliseksi ulkona, sillä heistä 56 prosenttia vastasi kysymykseen ”aina”. Sen sijaan Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueella elävistä lapsista vain 41 prosenttia koki olonsa turvalliseksi ulkona ”aina”. Enemmistö Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueella asuvista lapsista (56 %) koki olonsa turvalliseksi ulkona joskus.

Kuvio 13. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko sinulla turvallinen olo ulkona?” taustamuuttujien mukaan (%).



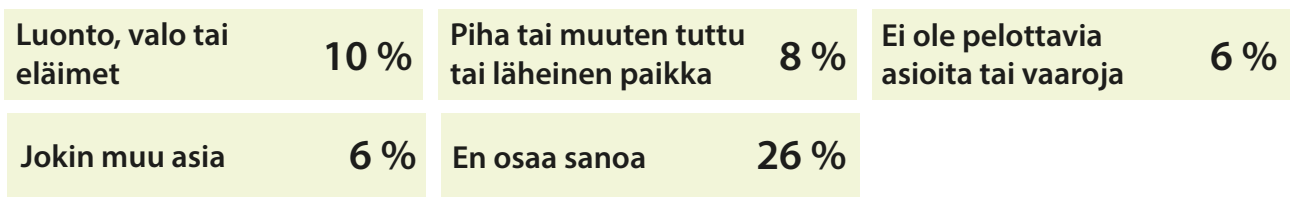
Lapsilta, jotka vastasivat kysymykseen ”onko sinulla turvallinen olo ulkona?” vaihtoehdon ”aina” tai ”joskus”, kysyttiin jatkokysymyksenä ”mikä tekee ulkona olemisesta turvallista?”. Kysymys

osoittautui vaikeaksi, sillä 26 prosenttia lapsista ei osannut vastata kysymykseen. Lapsista 24 prosenttia kertoi kavereiden, sisarusten tai sen, ettei tarvitse olla yksin, tekevän ulkona olemisesta turvallista (Kuvio 14). Leikkiminen, tekeminen tai se, että ulkona on kivaa, toi turvaa 23 prosentille lapsista. Näistä tyypillisin vastaus oli leikkiminen, mutta lapset kertoivat myös esimerkiksi kiipeilemisestä, pelaamisesta, keinumisesta ja pyöriämisestä. Lapsista 13 prosenttia mainitsi sen, että aikuiset tai vanhemmat ovat lähellä tai vahtivat, tuovan heille turvaa ulkona, ja 10 prosenttia oli sitä mieltä, että luonto, valo tai eläimet tuovat turvallisen olon. Jälkimmäiseen luokiteltiin vastaukset, joissa mainittiin esimerkiksi puut, sää, aurinko, metsä, tietty aika vuorokaudesta, happi, valoisuus, muurahaiset, hevoset, kissat ja koirat. Kahdeksan prosenttia lapsista kertoi omassa pihassa tai tutussa tai läheisessä paikassa olemisen tekevän ulkona olemisesta turvallista, ja kuusi prosenttia lapsista yhdisti turvallisuuden tunteeseen sen, ettei ulkona ole mitään pelättävää tai vaarallista. ”Muut”-luokkaan (6 %) sijoitettiin vastaukset, joissa mainittiin esimerkiksi puhelin, mahdollisuus mennä lämpimään, itsestä huolehtiminen, sääntöjen totteleminen ja tieto siitä, että ”apua on lähellä, jos jotain sattuu”.

Kuvio 14. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”onko sinulla turvallinen olo ulkona?” jatkokysymykseen ”mikä tekee ulkona olemisesta turvallista?” (%).



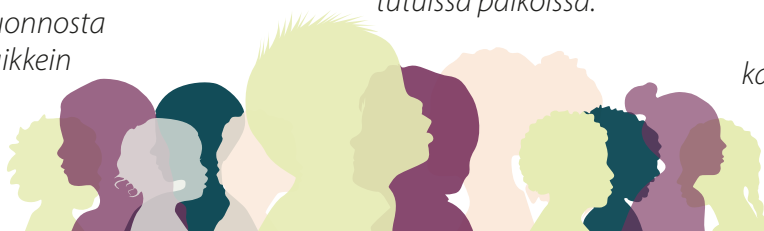
MIKÄ TEKEE ULKONA OLEMISESTA TURVALLISTA?



Siellä saa happea ja siellä voi leikkiä ja siellä on jotain aikuisia mukana. Ei olisi turvallista jos ei olisi tutuissa paikoissa.

Koska mä pidän luonnosta ja se saa minut kaikkein rauhallisemmaksi kuin mikään muu maailmassa.

Siellä on mukana kavereita ja ihmisiä. Ei tarvii olla yksin.



Taustatekijöiden näkökulmasta suurimmat erot lasten vastausjakaumissa löytyivät ”Leikkiminen/tekeminen/siellä on kivaa” -luokan osalta. Matalammin koulutettujen vanhempien lapsista (33 %) useampi koki leikkimisen ja tekemisen tekevän ulkona olemisesta turvallista kuin korkeasti koulutettujen vanhempien lapsista (19 %). Leikkiminen, tekeminen tai se, että ulkona on kivaa, oli yleisempi vastaus myös vähintään kolmelapsisissa perheissä asuvien lasten joukossa (29 %) verrattuna yhden tai kahden lapsen perheissä eläviin lapsiin (19 %). Muita huomionarvoisia eroja lasten vastauksissa ei ollut.

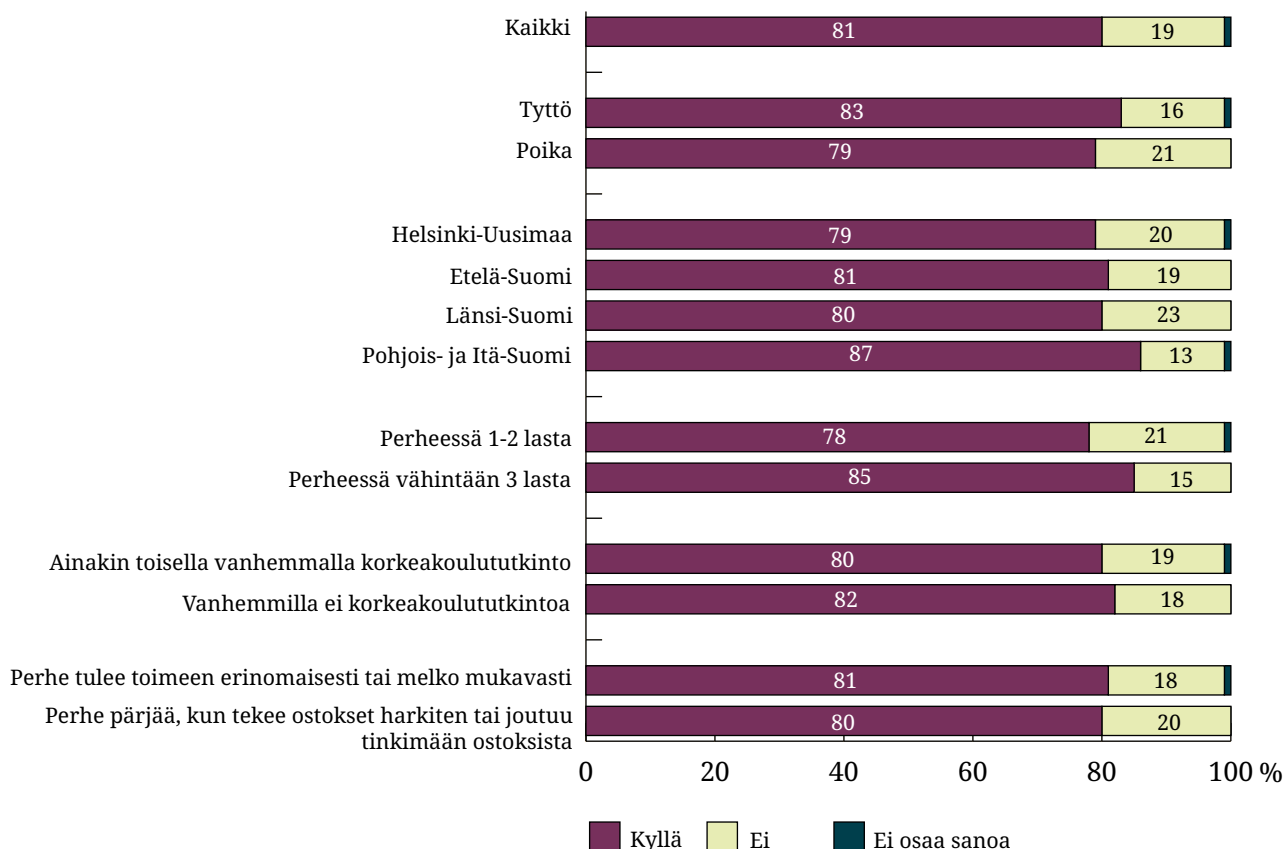
Lapsilta, jotka vastasivat ”ei koskaan” kysymykseen ”onko sinulla turvallinen olo ulkona?”, kysyttiin jatkokysymyksenä ”mikä tekisi ulkona olemisesta turvallista?”. Kysymykseen vastasi vain 12 lasta, joista seitsemän ei osannut sanoa, mikä ulkona olemisesta tekisi turvallista. Ne lapset, jotka osasivat vastata, kertoivat aurinkoisen sään, puiden oksien kestävyuden, riittävän vaatetuksen, autossa olemisen sekä aikuisten mukana olemisen tekevän ulkona olemisesta turvallisempaa.

5.3 Turvattomuuden kokemukset

Lasten turvattomuuden kokemuksia haluttiin selvittää haastatteluissa kysymällä lapsilta ensin ”pelottaako sinua joskus?”. Lapsista 81 prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi ja 19 prosenttia kieltävästi (Kuvio 15). Kysymykseen ei osannut vastata yksi prosentti lapsista. Pelkoa kokeneiden lasten määrä on pysynyt samalla tasolla vuodesta 2020, jolloin 82 prosenttia ilmoitti Lapsibarometrissa pelkäävänsä joskus ja 17 prosenttia vastasi kieltävästi (Tuukkanen 2020).

Lasten vastausjakaumissa ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja taustatekijöiden mukaan tarkasteltuna. Suurimmat erot vastausjakaumissa olivat eri alueilla asuvien lasten välillä: vähiten pelkäämisestä ilmoittivat Helsinki-Uudenmaan suuralueen lapset (79 %), ja heidän osuutensa oli pysynyt lähes ennallaan vuoden 2020 Lapsibarometriin verrattuna (78 %). Useimmin pelkäämisestä ilmoittivat Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueen lapset (87 %), kun vuoden 2020 Lapsibarometrissa useimmin pelkäämisestä kertoivat Etelä-Suomen suuralueen lapset (87 %). (Tuukkanen 2020.) Pieniä eroja havaittiin myös perhekoon mukaan: isojen perheiden lapset (85 %) kertoivat pelkäävänsä joskus hieman useammin kuin yksi- tai kaksilapsisten perheiden lapset (78 %).

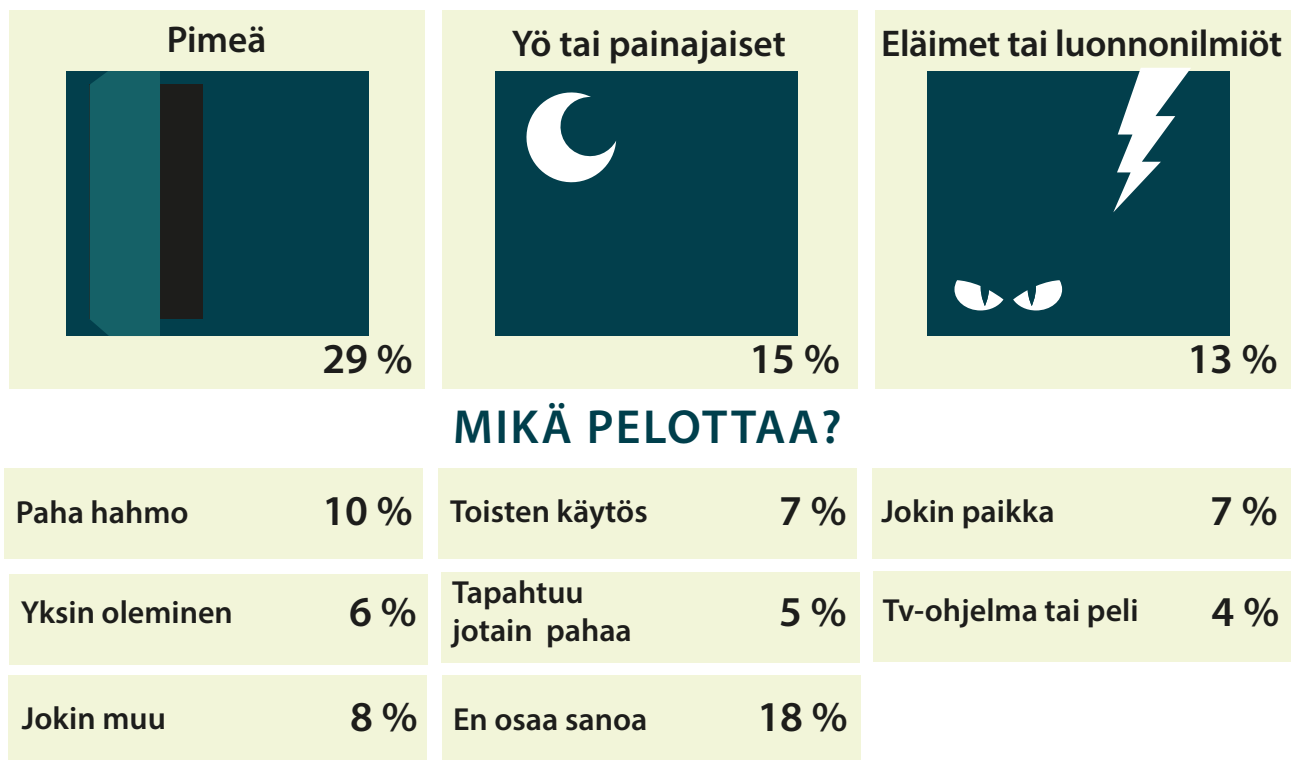
Kuvio 15. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”pelottaako sinua joskus?” taustamuuttujien mukaan (%).



Lapsilta, jotka kertoivat pelkäävänsä joskus, kysyttiin jatkokysymyksenä ”mikä sinua pelottaa?”. Selvästi tyypillisin vastaus oli pimeä, jonka vastasi 29 prosenttia lapsista (Kuvio 16). Lisäksi lapsista 15 prosenttia kertoi yön tai painajaisten pelottavan, mitkä nekin saattoivat monen lapsen ajatuksissa yhdistyä pimeään. Tulos on lähes sama kuin vuoden 2020 Lapsibarometrissa, jossa 28 prosenttia lapsista kertoi pelkäävänsä pimeää ja 17 prosenttia yötä tai painajaisia (Tuukkanen 2020). Tietyt eläimet tai luonnonilmiöt, kuten myrskyt tai ukkonen, pelottivat 13 prosenttia lapsista ja joka kymmenes lapsi kertoi pelkäävänsä pahoja hahmoja. Tällaisia olivat esimerkiksi möröt, hirviöt ja kauhuohjelmien hahmot. Samat teemat toistuivat niin ikään vuoden 2020 Lapsibarometrissa (Tuukkanen 2020).

Toisten käytös, kuten kiusaaminen, väkivalta ja uhkailu, pelotti seitsemää prosenttia lapsista ja seitsemällä prosentilla lapsista pelko liittyi johonkin paikkaan, esimerkiksi kouluun, metsään, lääkäriin, komeroihin tai korkeisiin paikkoihin. Yksin olemisen toi esille kuusi prosenttia lapsista ja viisi prosenttia kertoi heitä pelottavan sen, että tapahtuu jotain paha. Lapset kertoivat pelkäävänsä esimerkiksi sitä, että hampaat irtoavat, jää auton alle tai että lentää keinusta päin aitaa. Jokin televisio-ohjelma tai peli pelotti neljää prosenttia lapsista. Muut-luokkaan (8 %) luokiteltiin vastaukset, kuten ”kaikenlainen välillä”, ”vaihtelee”, kovat tai erikoiset äänet, aura-autot ja pelottavat kuvat ja kirjat. Kysymykseen ei osannut vastata 18 prosenttia lapsista.

Kuvio 16. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”pelottaako sinua joskus?” jatkokysymykseen ”mikä sinua pelottaa?” (%).



Naapurin perheen kaikki isoveljet kiusaavat omaa pikkuveljeään ja pelkään, että he kiusaavat minuakin.

Jos on liian pimeätä ja ajattelen, että mörköjä on, vaikka niitä ei ole.

Se, ku mää oon yöllä pimeässä tai jossain pimeissä paikoissa.

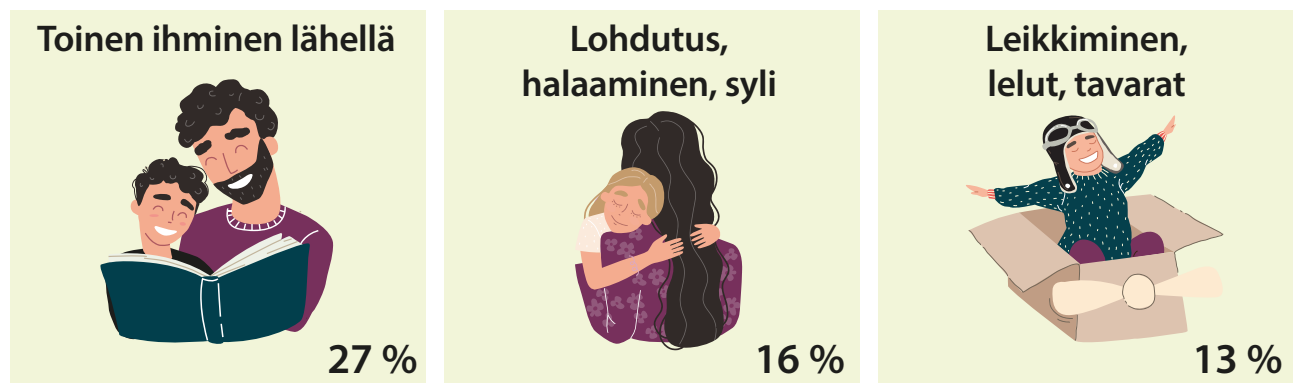


Jos salamoita vähän näkyy, se iskis johonkin lähelle.

Kun lasten pelon aiheita tarkasteltiin taustatekijöiden näkökulmasta, suurimmat erot näkyivät perheen taloudellisen tilanteen näkökulmasta. Niistä lapsista, joiden perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista, 36 prosenttia kertoi pelkäävänsä pimeää, kun vastaava luku erinomaisesti tai melko mukavasti toimeen tulevien perheiden lapsilla oli 25 prosenttia. Pimeää pelkäsivät enemmän myös ne lapset, joiden molemmilla tai toisella vanhemmalla on korkeakoulututkinto (31 %) verrattuna niihin lapsiin, joiden vanhemmilla vastaavaa koulutusta ei ole (22 %). Lisäksi huomiota herättävä ero oli en osaa sanoa -vastausten osalta niiden lasten välillä, jotka asuvat vähintään kolmen lapsen perheissä (26 %) ja yhden tai kahden lapsen perheissä (12 %). Vuoden 2020 Lapsibarometrissa poiketen eri alueilla elävien lasten vastausjakaumista ei löytynyt isoja eroja (Tuukkanen 2020). Ainoa huomionarvoinen ero oli niiden lasten välillä, jotka kertoivat jonkin paikan pelottavan: Etelä-Suomen suuralueella asuvista lapsista 15 prosenttia mainitsi, että jokin paikka pelottaa, kun Länsi-Suomen suuralueen lapsista tällaista ei maininnut kukaan.

Niiltä lapsilta, jotka kertoivat pelkäävänsä joskus, kysyttiin toisena jatkokysymyksenä ”millä pelkosi lähtee pois?”. Lasten vastauksissa korostui toisten ihmisten merkitys. Lapsista 27 prosenttia kertoi, että pelko lähtee pois, kun on toinen ihminen lähellä (Kuvio 17). Usein toisena ihmisenä mainittiin vanhempi, mutta myös kaveri, aikuinen, tuttu ihminen tai vain ”joku”. Ellei toinen ihminen ole lähellä ja tulee pelottava tilanne, moni lapsi kertoi menevänsä jonkun toisen lähelle tai viereen. Lapsista 16 prosenttia kertoi lohdutuksen, halaamisen tai sylissä olemisen auttavan, kun pelottaa. Lohdutusta kerrottiin useimmiten saatavan vanhemmilta, mutta toisinaan myös pehmolelulta. Leikkiminen, lelut tai tavarat veivät pelon pois 13 prosentilta lapsista, ja 12 prosenttia oli sitä mieltä, että itsesäätelyn avulla voi hallita pelkoja. Itsesäätelyllä viitataan vastauksiin, joissa kerrottiin esimerkiksi rauhoittumisen, kivojen asioiden ajattelemisen, silmien sulkemisen ja pelon kohtamisen vievän pelon pois. Lapsista kahdeksan prosenttia kertoi turvalliseen paikkaan menemisen auttavan pelkoihin, ja sama määrä lapsia oli sitä mieltä, että valo auttaa pelkoon. Pelosta kertomisesta kertoi saavansa helpotusta kolme prosenttia lapsista. Muut-luokkaan (8 %) sijoitettiin vastaukset, kuten ”den brukar försvinna”, ”karkit”, ”ei millään” ja ”hämähäkki lähtee pois”. Kysymykseen ei osannut vastata 18 prosenttia lapsista.

Kuvio 17. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”pelottaako sinua joskus?” jatkokysymykseen ”millä pelkosi lähtee pois?” (%).



MILLÄ PELKO LÄHTEE POIS?

Itsesäättely	12 %	Turvalliseen paikkaan meneminen	8 %	Valo	8 %
Pelosta kertominen	3 %	Jokin muu tapa	8 %	En osaa sanoa	18 %

Itse yhtäkkiä voin lopettaa ajattelemasta pelottavaa asiaa ja ajatella muuta.

Moneen asiaan voi laittaa leikkiminen ja laitetaan tähänkin.

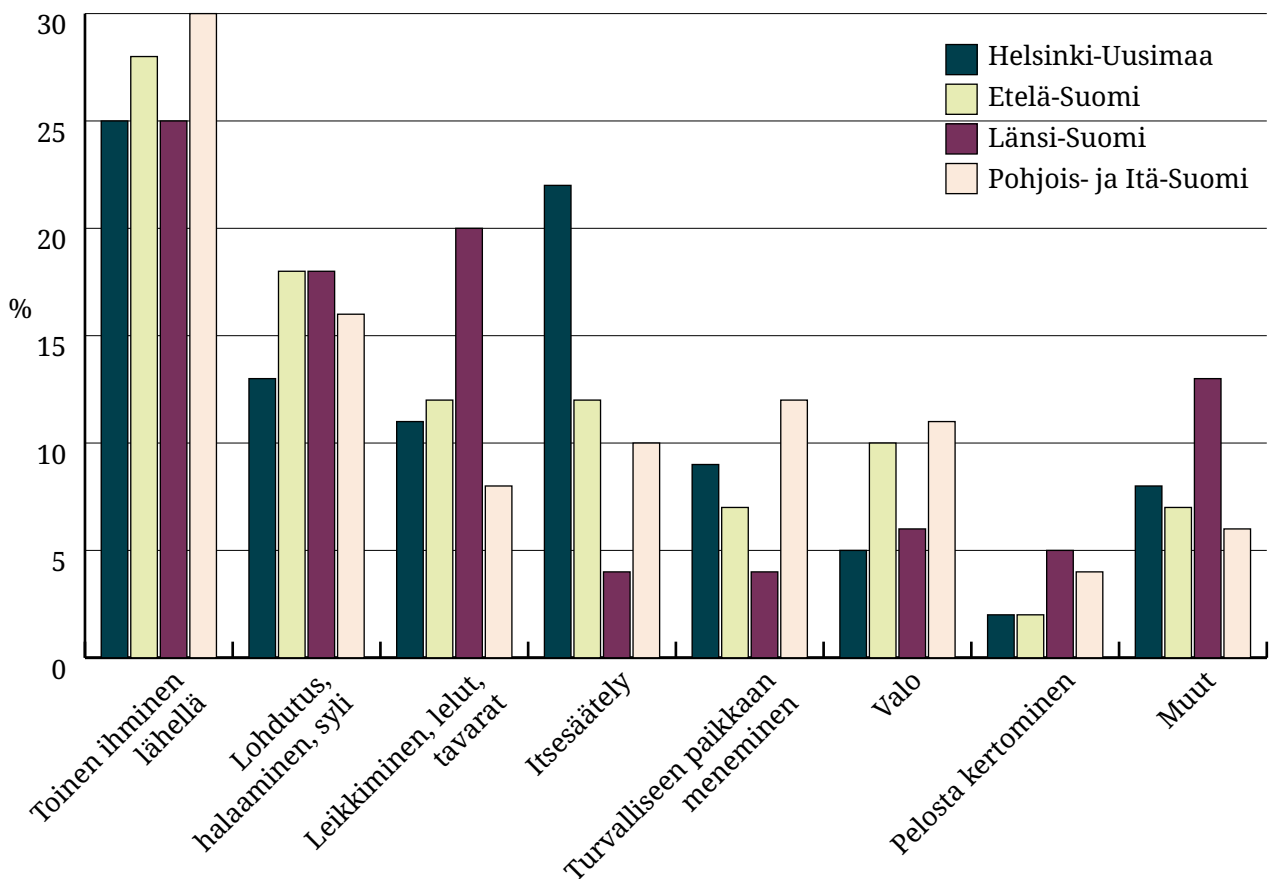
Kun mä pääsen aikuisen lähelle.

Äitin ja isin syliin menen ja halaan niitä.



Taustatekijöiden näkökulmasta suurimmat erot olivat eri alueilla asuvien sekä tyttöjen ja poikien vastausjakaumissa. Alueellisesti suurimmat erot löytyivät, kun tarkasteltiin itsesäätelyn sekä leikkimisen, lelujen ja tavaroiden merkitystä pelkoa pois vievänä asiana (Kuvio 18). Helsinki-Uudenmaan suuralueella asuvista lapsista 22 prosenttia kertoi itsesäätelyn vievän pelon pois, kun muualla elävistä selvästi pienempi osuus lapsista ajatteli samoin. Länsi-Suomen suuralueen lapsista vain neljä prosenttia kertoi itsesäätelyn auttavan pelkoihin. Heidän vastauksissaan painottui puolestaan muihin nähden selvästi useammin leikkimisen, lelujen tai tavaroiden merkitys pelkoa pois vievänä asiana. Tyttöjen ja poikien vastausjakaumat erosivat toisistaan erityisesti sen suhteen, kuinka moni ajatteli lohdutuksen, halaamisen tai sylissä olemisen vievän pelon pois: tytöistä 22 prosenttia kertoi sen auttavan, kun pojista samoin vastasi yhdeksän prosenttia. Muita merkittäviä eroja ei lasten vastauksista löytynyt.

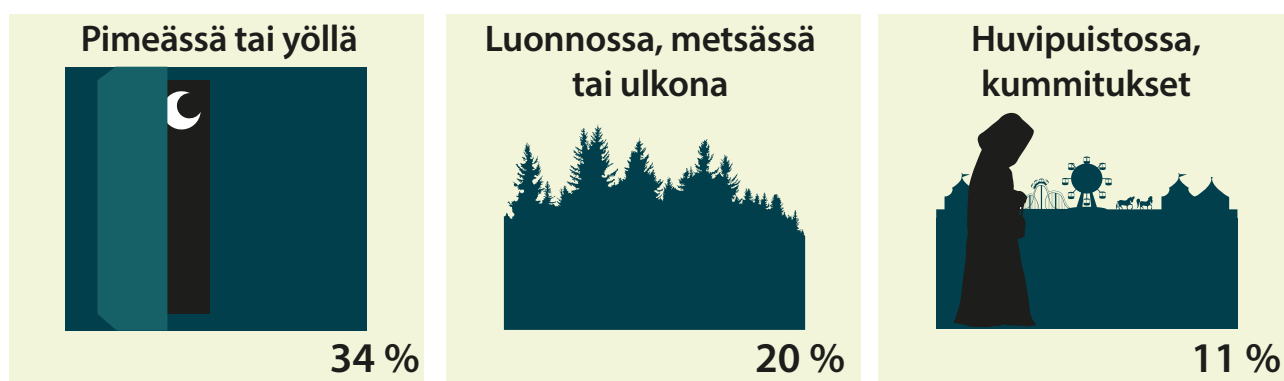
Kuvio 18. Lasten vastausjakauma kysymyksen ”pelottaako sinua joskus?” jatkokysymykseen ”millä pelkosi lähtee pois?” asuinalueen mukaan (%). En osaa sanoa -vastaukset (18 %) on jätetty kuviosta pois.



Lapsille pelottavia paikkoja haluttiin kartoittaa kysymällä lapsilta ”missä paikoissa lapsia voi pelottaa?”. Kysymys esitettiin kaikille lapsille riippumatta siitä, kertoivatko he itse pelkäävänsä joskus vai ei. Vastaaajista kolmasosa (34 %) kertoi pelottavan paikan liittyvän pimeyteen tai yöhön (Kuvio 19). Usein lapset vastasivat vain ”pimeässä”, mutta toisinaan pimeys yhdistettiin tiettyyn paikkaan, kuten metsään, luolaan tai huoneeseen. Lapsista viidesosa (20 %) mainitsi luonnon, metsän tai ulkona

olemisen pelottavan. Tähän luokiteltiin vuoret, luolat, purot, meret, kalliot, puut sekä eläimet, kuten hait, hämähäkit ja karhut. Huvipuistot tai kummitukset mainitsi 11 prosenttia lapsista. Moni kertoi erityisesti kummitusjunien ja -talojen sekä vuoristoratojen pelottavan. Lapsista kahdeksan prosenttia kertoi korkeiden paikkojen olevan sellaisia, joissa lapsia voi pelottaa, ja seitsemän prosenttia lapsista oli sitä mieltä, että yksin oleminen tai eksyminen voi pelottaa lapsia. Se, että sattuu jotain tai tapahtuu onnettomuus, pelotti viittä prosenttia vastaajista, ja sama määrä lapsista kertoi suljetujen tai ahtaiden paikkojen olevan lapsille pelottavia. Viisi prosenttia lapsista yhdisti pelot sosiaaliin tilanteisiin. Pelottavat sosiaaliset tilanteet liittyivät esimerkiksi kiusaamiseen, päiväkodissa tai koulussa olemiseen, tuntemattomiin ihmisiin tai paikkoihin, joissa on paljon ihmisiä. Neljä prosenttia lapsista mainitsi vieraat paikat pelottavina paikkoina. Muut-luokkaan (7 %) luokiteltiin vastaukset, kuten ”autotiellä”, ”kotona”, ”elokuvateatteri” ja ”kaupassa”. Lapsista 26 prosenttia ei osannut vastata kysymykseen.

Kuvio 19. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”missä paikoissa lapsia voi pelottaa?” (%)



MISSÄ PAIKOISSA LAPSIA VOI PELOTTAA?

Korkeissa paikoissa	8 %	Yksin ollessa/eksyminen	7 %	Sattuu jotain/onnettomuudet	5 %
Suljetuissa/ahtaissa paikoissa	5 %	Sosiaalisissa tilanteissa	5 %	Vieraisissa paikoissa	4 %
Muissa paikoissa	7 %	En osaa sanoa	26 %		

No vaikka metsässä oleminen öisin. Sitten vielä komerossa oleminen. Kerran menin komeroon sukan kanssa pilkkopimeässä. Me luultiin, et siellä oli mörköjä ja kummituksia ja hirviöitä.

Vaikka jossain kummitustalossa, jossa on pelkkii kummituksia. Ainakin minua.

Silloin, jos vaikka jos kiipee liian korkeelle puuta eikä pääse enää alas. Siinä voi lapsia pelottaa.

Jos vaikka jo jossain isossa paikassa ja sitten sä eksyt sun vanhemmista.



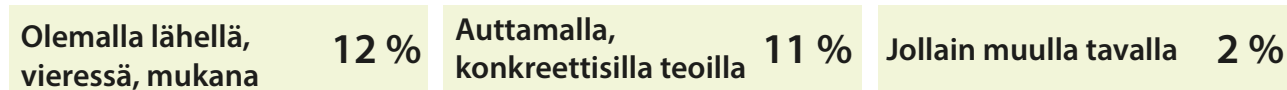
Erilaisista taustoista tulevien lasten vastausjakaumissa oli varsin pienet erot. Vähintään kolmen lapsen perheissä asuvista lapsista (40 %) hieman useampi yhdisti pelottavat paikat pimeyteen tai yöhön kuin yhden tai kahden lapsen perheissä asuvista lapsista (30 %). Lisäksi eri alueilla asuvien lasten vastauksissa oli eroja siten, että 13 prosenttia Pohjois- ja Itä-Suomen lapsista kertoi korkeiden paikkojen olevan lapsille pelottavia, kun samoin vastasi vain kolme prosenttia Helsinki-Uudenmaan suuralueella asuvista lapsista. Muita huomionarvoisia eroja ei lasten vastausjakaumista löytenyt.

Lapsilta kysyttiin myös, miten aikuinen voi auttaa, jos lasta pelottaa. Lapsista 25 prosenttia kertoi halaamisen, silittämisen tai syliin ottamisen auttavan pelottavissa tilanteissa (Kuvio 20). Sanallisen tukemisen tai juttelun vastasi 18 prosenttia lapsista. Sanallinen tukeminen oli esimerkiksi sitä, että aikuinen sanoo, ettei ole mitään pelättävää tai neuvoo lasta. Lapsista 15 prosenttia oli sitä mieltä, että lohduttaminen tai rauhoittaminen auttaa, kun pelottaa, ja 12 prosenttia kertoi sen auttavan, että aikuinen on lähellä, vieressä tai mukana. Joka kymmenes lapsi (11 %) vastasi aikuisen auttamisen tai konkreettisen tekemisen auttavan lasta pelottavissa tilanteissa. Tällä viitattiin esimerkiksi siihen, että aikuinen laittaa valot päälle, puhalttaa kipeään kohtaan, antaa herkkuja, lukee tarinan, tulee leikkiin mukaan tai puuttuu kiusaamistilanteisiin. Muut-luokkaan (2 %) sijoitettiin vastaukset, kuten ”kattoo”, ”ei mua pelota ikinä että tarttis auttaa” ja ”olemalla sille kiltti”. Kysymykseen ei osannut vastata 29 prosenttia lapsista.

Kuvio 20. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”miten aikuinen voi auttaa, jos lasta pelottaa?” (%). En osaa sanoa -vastaukset (29 %) on jätetty kuvioista pois.



MITEN AIKUINEN VOI AUTTAA, JOS LASTA PELOTTAA?



Syllillä tai karkilla tai jätskillä.

No esim ottaa syliin tai kertoo, jos ne tietää siitä jutusta. Et niillekin on käynyt se sama juttu.

Äiti ja isä voi auttaa halilla tai sitten vähän puhalttaa.

Laittaa valot päälle ja sanoo hirviöitä ei oo olemassa.



Kun lasten vastauksia kysymykseen ”miten aikuinen voi auttaa, jos lasta pelottaa?” tarkasteltiin taustatekijöittäin, erot olivat hyvin pieniä. Ainoa huomionarvoinen ero löytyi tyttöjen ja poikien vastauksista: pojista 20 prosenttia kertoi, että aikuinen voi auttaa lasta lohduttamalla tai rauhoittamalla, kun vastaava osuus tytöistä oli yhdeksän prosenttia.

5.4 Turvallisuuden määritelmä

Lasten ajatuksia turvallisuuden määritelmästä selvitettiin kysymällä heiltä suoraan, mitä turvallisuus tarkoittaa. Kysymys osoittautui lapsille vaikeaksi, sillä siihen ei osannut vastata 34 prosenttia lapsista.

Kuvio 21. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mitä turvallisuus sinun mielestäsi tarkoittaa?” (%).



MITÄ TURVALLISUUS TARKOITTAÄ?

Toinen ihminen on lähellä ja suojelee 11 %	Toimii itse tiedostaen, tottelee sääntöjä 5 %	On kivaa, kaikki on hyvin 5 %
Jotain muuta 7 %	En osaa sanoa 34 %	

Se on sellaista että on äiti ja isä ja semmonen suojaisa paikka missä voi asua.

Ei ole vaaraa lähellä. On turvallinen olo. Ei tule yhtäkkiä joku katon läpi, vaikka kivi.

Että ei tehdä asioita liian rajusti niin että käy jotain, että olla vaan rauhallisesti.

Että on hyvä olo ja kaikki asiat on hyvin ja on hyvä mieli eikä ikäviä juttuja.



Joka viides vastaaja (20 %) oli sitä mieltä, että turvallisuus tarkoittaa sitä, että on turvassa tai turvallisessa paikassa (Kuvio 21). Lapsista 17 prosenttia yhdisti turvallisuuden siihen, ettei ole pelättävää tai ei satu mitään. Turvallisuutta hahmotettiin näissä vastauksissa siis vastakohtan kautta: ei pelota, ei

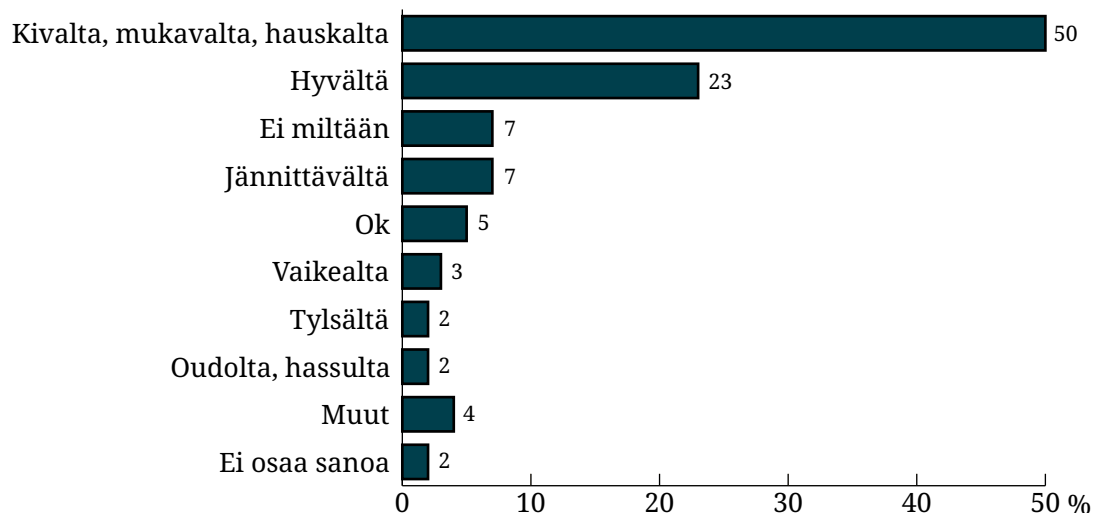
ole vaaraa eikä tapahdu mitään pahaa. Vastajaista 14 prosenttia kertoi turvallisuuden tarkoittavan olotilaa eli sitä, että on hyvä tai turvallinen olo ja 11 prosenttia lapsista liitti turvallisuuden toisiin ihmisiin. Vastauksissa turvallisuus yhdistettiin esimerkiksi siihen, että toinen ihminen on lähellä ja auttaa tarvittaessa ja että aikuiset huolehtivat lapsista ja suojelevat heitä. Lapsista viisi prosenttia kertoi turvallisuuden tarkoittavan sitä, että lapsi itse toimii tiedostaen ja tottelee sääntöjä, esimerkiksi on varovainen liikenteessä, pitää itsestään huolta, ei ota riskejä, ei mene vaarallisiin paikkoihin ja tottelee aikuisten käskyjä. Sama määrä lapsia (5 %) yhdisti turvallisuuden siihen, että on kivaa ja että kaikki on hyvin. Muut-luokkaan (7 %) luokiteltiin vastaukset, kuten ”betyder inte så mycket”, ”joillakin on tosi turvallista ja joillakin ei ehkä niin turvallinen olo”, ”että on valoisaa”, ”onkiminen isin kanssa”, ”liikennesäännöt” ja ”hyvää”.

Suurimmat erot lasten vastausjakaumissa näkyivät ”ei osaa sanoa”-vastauksissa. Kysymys oli vaikea erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueella asuville lapsille, joista peräti 43 prosenttia ei osannut vastata kysymykseen. Helsinki-Uudenmaan suuralueen lasten keskuudessa vastaava luku oli 25 prosenttia. Kysymykseen ”en osaa sanoa” vastanneiden joukossa painottui myös niiden lasten osuus, joiden perheessä on vähintään kolme lasta, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa ja joiden perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten, tai joiden perhe joutuu tinkimään ostoksista.

5.5 Kokemukset haastattelusta

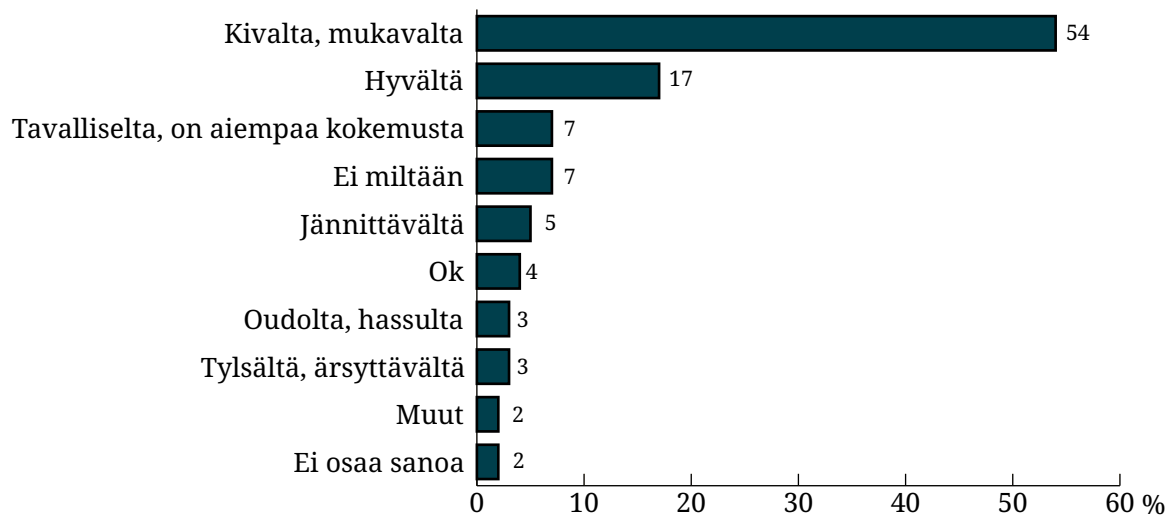
Lasten kokemuksia haastattelusta selvitettiin kysymällä haastattelun lopuksi lapsilta, miltä heistä tuntui vastata kysymyksiin. Lasten annettiin vastata kysymykseen omin sanoin, mutta mikäli lapsi ei osannut omin sanoin kertoa tuntemuksistaan, hänelle esitettiin vastausvaihtoehdot ”kivalta”, ”tylsältä”, ”ei miltään” tai ”ei tiedä”. Vastausten mukaan lasten tuntemukset olivat varsin myönteisiä. Lapsista puolet (50 %) kertoi, että kysymyksiin vastaaminen tuntui kivalta, mukavalta tai hauskalta ja 23 prosenttia sanoi vastaamisen tuntuneen hyvältä (Kuvio 22). Yhteensä yli 70 prosentille lapsista kysymyksiin vastaaminen oli siis myönteinen kokemus. Lapsista seitsemän prosenttia kertoi, että vastaaminen ei tuntunut miltään ja sama määrä lapsia koki vastaamisen jännittävänä. ”Ok” vastasi viisi prosenttia lapsista ja vaikeaksi kysymyksiin vastaamisen tunsivat kolme prosenttia lapsista. Tylsäksi vastaamisen koki kaksi prosenttia lapsista ja sama määrä kertoi vastaamiseen tuntuneen oudolta tai hassulta. Muut-luokkaan (4 %) luokiteltiin vastaukset, kuten ”tavalliselta”, ”normaalilta”, ”aika helppoa”, ”ei kivalta” ja ”pikkusen väsyneeltä”. Kysymykseen ei osannut vastata kaksi prosenttia lapsista.

Kuvio 22. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”miltä sinusta tuntui vastata näihin kysymyksiin” (%).



Toiseksi lapsilta kysyttiin, miltä heistä tuntui puhua puhelimesta. Kuten edellä, myös tähän kysymykseen lasten annettiin vastata omin sanoin. Tarvittaessa heille esitettiin kuitenkin vastausvaihtoehdot ”kivalta”, ”tylsältä”, ”ei mitään” tai ”ei tiedä”. Lasten vastausjakauma oli samansuuntainen edelliseen kysymykseen nähden. Yli puolet lapsista (54 %) vastasi, että puhelimesta puhuminen tuntui kivalta tai mukavalta ja 17 prosenttia kertoi sen tuntuneen hyvältä (Kuvio 23). Lapsista seitsemän prosenttia kertoi puhelimesta puhumisen tuntuneen tavalliselta tai normaalilta tai he toivat esille, että he ovat aiemminkin puhuneet puhelimesta. ”Ei mitään” vastasi seitsemän prosenttia lapsista, ja viisi prosenttia koki puhelimesta puhumisen jännittävänä. Lapsista neljä prosenttia kertoi puhumisen olleen ”ok”, ja kolmelle prosentille lapsista se oli outo tai hassu kokemus. Tylsäksi tai ärsyttäväksi puhelimesta puhumisen koki kolme prosenttia lapsista. Syynä kielteiseen kokemukseen oli se, että lapsella oli ollut ”ohjelma kesken” tai ”kun mä en tiedä miltä tyypit näyttää”. Muut-luokkaan (2 %) luokiteltiin vastaukset, kuten ”ei kivalta eikä tylsältä”, ”ei yhtään jännittänyt”, ”vähän kiinnostavaa” ja ”hankalaa, ei kuulunut hyvin”. Kysymykseen ei osannut vastata kaksi prosenttia lapsista.

Kuvio 23. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”miltä sinusta tuntui puhua puhelimessa?” (%).



No tutulta ku miul on omakin puhelin, ni mie aina monesti soitan kavereille. Se on tuttua, että ei hirveesti sitten jännitä.

No vähän oudolta.

Aika hauskalta.



Joskus ärsyttävältä, kun mä en tiedä miltä tyypit näyttää.

5.6 Yhteenveto tuloksista

Kuusi- ja seitsemänvuotiaista lapsista useimmilla (72 %) on lelu, jonka he kokevat tuovan turvaa. Tyttöjen ja poikien vastausjakaumien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero: tytöistä 79 prosentilla ja pojista 65 prosentilla oli turvaa tuova lelu, useimmiten pehmo- tai unilelu. Lapsista neljännes kertoi, ettei heillä ole erityistä turvaa tuovaa lelua.

Suurimmalla osalla lapsista (74 %) on jokin paikka, jossa heillä on turvallinen olo. Kuitenkin 17 prosenttia lapsista kertoi, ettei heillä ole turvapaikkaa. Tilastollisesti merkitsevä ero löytyi eri kokoisissa perheissä asuvien lasten vastauksista: yhden tai kahden lapsen perheissä asuvista lapsista 80 prosenttia kertoi turvallisesta paikasta, ja kolmen tai useamman lapsen perheissä asuvista lapsista 63 prosenttia. Kun lapsilta kysyttiin, mikä turvapaikka heillä on, tyypillisin vastaus oli koti, jonka vastasi noin kolmannes lapsista. Usein turvapaikkaan yhdistettiin myös läheiset ihmiset (28 %) sekä sänky tai sohva (19 %). Kodin ja läheisten ihmisten merkitys turvallisena paikkana painottui erityisesti Helsinki-Uudenmaan suuralueella asuvien lasten vastauksissa.

Peräti 92 prosenttia lapsista kertoi, että heillä on elämässään turvallinen ihminen. Lapsista pieni osuus, neljä prosenttia, vastasi kuitenkin kieltävästi. Lasten vastausjakaumista ei löytynyt taustatekijöittäin tilastollisesti merkitseviä eroja. Turvallinen ihminen oli useimmille lapsille äiti tai isä. Äidin mainitsi 79 prosenttia ja isän 49 prosenttia lapsista. Isän mainitsivat muita useammin yhden tai kahden lapsen perheissä sekä Etelä-Suomen suuralueella elävät lapset. Muita turvallisia ihmisiä lapsille olivat sisarukset (8 %), ystävät (8 %) sekä isovanhemmat (5 %).

Kun lapsilta kysyttiin, mitä turvallinen ihminen tekee, että heille tulee turvallinen olo, lasten vastauksissa painottui helliminen ja lohduttaminen. Lapsista 30 prosenttia oli sitä mieltä, että turvallinen ihminen halaa, silittää ja ottaa syliin. Lisäksi hän huolehtii ja suojelee (11 %) sekä leikkii (8 %). Taustatekijöittäin tarkasteltuna lasten vastauksista ei löytynyt suuria eroja. Helliminen ja lohduttaminen painottui hieman muita enemmän Etelä-Suomen suuralueen lasten vastauksissa.

Lapsista 58 prosenttia kokee olonsa turvalliseksi esikoulussa aina ja 39 prosenttia joskus. Niiden lasten osuus, jotka eivät koe esikoulua turvalliseksi koskaan, oli kaksi prosenttia. Lasten vastausjakaumissa oli tilastollisesti merkitsevä ero vanhempien koulutustason mukaan niin, että koulutettujen vanhempien lapset kokivat muita useammin olonsa turvalliseksi esikoulussa. Lasten mielestä esikoulusta turvallisen tekevät ennen kaikkea aikuiset, jotka pitävät huolta, suojelevat ja vahtivat, sekä kaverit, joiden kanssa voi leikkiä. Kavereiden merkitys esikoulun turvalliseksi tekevänä asiana korostui erityisesti taloudellisesti hyvin toimeentulevien perheiden lasten vastauksissa.

Ulkona olonsa kokee turvalliseksi aina 49 prosenttia ja joskus 46 prosenttia kuusi- ja seitsemänvuotiaista. Kolme prosenttia lapsista ei kokenut oloaan turvalliseksi ulkona koskaan. Ulkona turvallista oloa lapsille tuovat seura – kaverit, sisarukset ja se, ettei tarvitse olla yksin – sekä leikkiminen, tekeminen ja se, että ulkona on kivaa. Myös aikuisten läsnäolo tuo lapsille turvaa ulkona. Leikkiminen,

tekeminen ja se, että ulkona on kivaa, korostui erityisesti matalammin koulutettujen vanhempien lasten sekä vähintään kolmelapsisissa perheissä asuvien lasten vastauksissa.

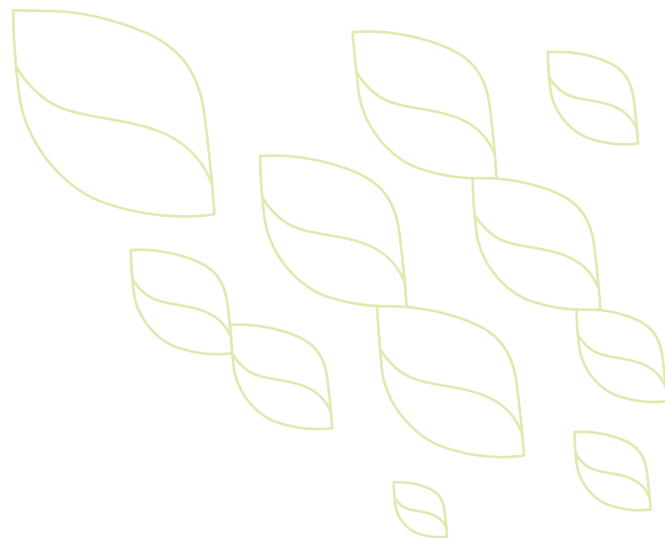
Lapsista selvästi suurin osa, 81 prosenttia, kokee pelkoa joskus. Noin viidennes lapsista (19 %) ilmoitti, etteivät he pelkää koskaan. Pelkoa kokeneiden lasten määrä on pysynyt samana vuoden 2020 Lapsibarometriin verrattuna. Ylivoimaisesti suurin lapsille pelkoa tuottava asia on aiempien Lapsibarometri-tulosten tapaan pimeys, jota kertoi pelkäävänsä 29 prosenttia lapsista. Yötä tai painajaisia pelkää 15 prosenttia ja eläimiä tai luonnonilmiöitä 13 prosenttia lapsista. Pimeän pelko painottui etenkin heikommin toimeen tulevien perheiden lasten joukossa. Kun lapsilta kysyttiin, millä pelko lähtee pois, painottui lasten vastauksissa toisten ihmisten merkitys. Lapsista 27 prosenttia kertoi pelkojen lähtevän, kun on toinen ihminen lähellä, ja 16 prosenttia oli sitä mieltä, että lohdutus, halaaminen tai sylissä oleminen auttaa pelkoihin. Myös leikkiminen, lelut tai tavarat sekä itsesäätely mainittiin asioina, jotka vievät pelkoja pois. Lohdutus, halaaminen tai sylissä oleminen painottui erityisesti tyttöjen vastauksissa ja itsesäätely Helsinki-Uudenmaan suuralueella asuvien lasten joukossa.

Pimeys ja yöaika korostuivat toistamiseen, kun lapsilta kysyttiin pelottavista paikoista. Lapsista kolmasosa (34 %) kertoi pelottavan paikan liittyvän pimeyteen tai yöhön ja viidennes (20 %) mainitsi luonnon, metsän tai ulkona olemisen pelottavan. Myös huvipuistot ja kummitukset sekä korkeat paikat mainittiin pelottavina paikkoina. Pimeys ja yöaika painottui erityisesti niiden lasten vastauksissa, joiden perheessä on vähintään kolme lasta. Jos lapsia pelottaa, aikuiset voivat auttaa heitä ennen kaikkea halaamalla, silittämällä tai ottamalla syliin. Tätä mieltä oli neljännes (25 %) lapsista. Lisäksi aikuiset voivat auttaa lapsia tukemalla heitä sanallisesti, lohduttamalla tai rauhoittamalla sekä olemalla lähellä. Lohduttaminen ja rauhoittaminen korostui erityisesti poikien vastauksissa.

Turvallisuuden määrittelemisen oli lapsille vaikeaa. Kun lapsilta kysyttiin, mitä turvallisuus tarkoittaa, peräti kolmannes lapsista ei osannut vastata mitään. Kysymys osoittautui vaikeaksi erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa asuville lapsille. Viidennes lapsista (20 %) yhdisti turvallisuuden siihen, että on turvassa tai turvallisessa paikassa ja 17 prosenttia siihen, ettei ole pelättävää tai ei satu mitään. Osa lapsista viittasi turvallisuudella olotilaan eli siihen, että on hyvä tai turvallinen olo, ja osalle turvallisuus merkitsi toisten ihmisten suojelua tai lähellä olemista.

Kysymyksiin vastaaminen ja puhelimesta puhuminen oli lapsille pääosin myönteinen kokemus. Lapsista puolet kertoi kysymyksiin vastaamisen tuntuneen kivalta, mukavalta tai hauskalta, ja 23 prosenttia kuvaili vastaamisen tuntuneen hyvältä. Pieni osuus lapsista kertoi, ettei vastaaminen tuntunut milteään (7 %) tai että se tuntui jännittävältä (7 %). Puhelimesta puhumisen koki kivaksi tai mukavaksi 54 prosenttia lapsista, ja 17 prosenttia kertoi sen tuntuneen hyvältä. Osa lapsista (7 %) kertoi puhelimesta puhumisen tuntuneen tavalliselta tai normaalilta tai he toivat esille, että he ovat aiemminkin puhuneet puhelimesta. Pieni osa lapsista kertoi, ettei puhelimesta puhuminen tuntunut milteään (7 %) tai he kokivat sen jännittävänä (5 %).





6. Pohdinta

6.1 Tutkimuseettinen pohdinta

Tässä tutkimuksessa tehdyt tutkimuseettiset valinnat olivat yhdenmukaisia aiemmissa Lapsibarometreissa tehtyjen linjausten kanssa. Nämä linjaukset ja niihin liittyvä pohdinta on esitetty kattavasti aikaisemmissa Lapsibarometri-julkaisuissa, jotka ovat vapaasti saatavilla lapsiasiavaltuutetun verkkosivuilla. Esitellyt linjaukset koskevat koko tutkimusprosessia alkaen tutkimuksen tarkoituksen pohdinnasta ja metodisista valinnoista päättyen siihen, miten tutkimuksen tuloksista viestitään lapsille. Tutkimukselle haettiin aiempaan tapaan lausunto Nuoriso- ja lapsuudentutkimuksen tutkimuseettiseltä toimikunnalta. Puoltavassa lausunnossaan toimikunta totesi, että tutkimusta on punnittu huolellisesti jo pidemmän aikaa ja tutkimuseetiikkaan liittyvät käytännöt ovat vakiintuneita. Toimikunta piti ensisijaisen tärkeänä sitä, että alle kouluikäisten lasten kanssa tehdään eettisesti kestäväää tutkimusta.

Vaikka tässä tutkimuksessa toimittiin aikaisempien linjausten mukaisesti, tutkimusprosessin kuluessa tehtiin jatkuvaa eettistä pohdintaa ja myös uusia linjauksia. Tutkimuksen kohderyhmää laajennettiin kuusivuotiaista 6–7-vuotiaisiin lapsiin. Tämän linjauksen tarkoituksena oli selkeyttää otoksen poimintaa siten, että mukaan poimittiin vain esiopetusikäiset, vuonna 2015 syntyneet lapset, joista osa oli jo täyttänyt seitsemän vuotta. Toinen uusi linjaus oli se, että lasten kokemusten sijaan tutkimuksessa käytettiin ilmaisua ”lasten näkemykset”. Ajatuksena oli näin selkeyttää tutkimuksen lähestymistapaa, jossa ei fenomenologian tapaan pyritä pääsemään yksilöiden käsitysten ja kokemusten kautta ilmiöihin itseensä, vaan tuomaan esille lasten erilaisia näkemyksiä turvallisuudesta (Huusko & Paloniemi 2006). Oman kokemusmaailman sanallistaminen on haastava tehtävä 6–7-vuotiaille lapsille, ja sanallisella ilmaisulla voidaan ajatella päästävän näkemysten, ei kokemusten tasolle.

Lapsibarometrissa käsiteltyyn turvallisuusteemaan liittyy monia arkaluontoisia ja tunteita herättäviä asioita. Tämä huomioitiin haastattelurungon suunnittelussa siten, että kotia koskevat kysymykset jätettiin kokonaan pois. Alun perin tarkoituksena oli selvittää, kokevatko lapset olonsa turvalliseksi esikoulun ja ulkona olemisen lisäksi kotona. Testihaastattelut kuitenkin osoittivat, että ne lapset, jotka eivät kokeneet oloaan turvalliseksi kotona aina, eivät kyenneet tai halunneet puhelinhaastattelussa kertoa, mikä kotona tuntui turvattomalta. Myöskään tutkimusasetelma, jossa vanhemmat ovat läsnä lapsen vastatessa kysymykseen puhelimitse, ei olisi mahdollistanut lasten vastausten luotettavaa analyysia. Tuloksia analysoitaessa on huomioitava, että vanhempien mahdollinen läsnäolo haastattelutilanteissa saattoi vaikuttaa lasten vastauksiin esimerkiksi kysyttäessä turvallisesta ihmisestä.

Se, että turvallisuutta koskevat kysymykset ja niihin vastaaminen saattoivat aiheuttaa lapsissa tunteita, huomioitiin lisäksi siten, että lapsilta kysyttiin haastattelun lopussa, miltä kysymyksiin vastaaminen ja puhelimesta puhuminen tuntuivat. Tulokset osoittivat, että sekä kysymyksiin vastaaminen että puhelimesta puhuminen oli lapsille pääasiassa myönteinen kokemus. Monille lapsille puhelimesta puhuminen oli tavallista tai entuudestaan tuttua, ehkäpä myös korona-ajan rajoituksista johtuen, jolloin yhteydenpito on ollut enemmän puhelimen varassa. Joukossa oli kuitenkin joitakin lapsia, jotka kokivat vastaamisen ”tylsäksi” tai ”vaikeaksi”. Syitä negatiivisten kokemusten taustalla ei voitu tässä tutkimuksessa selvittää, eikä myöskään sitä, oliko turvallisuusteemalla vaikutusta negatiivisiin kokemuksiin. Lasten kokemuksia kysymyksiin vastaamisesta ja puhelimesta puhumisesta tullaan tarkastelemaan tarkemmin erillisessä julkaisussa.



Tutkimuseettisesti yksi kriittisimmistä vaiheista tutkimuksessa oli lasten haastattelemineen. Siihen liittyi koko tutkimuksen luotettavuuden ja onnistumisen kannalta tärkeitä kysymyksiä, esimerkiksi onnistutaanko haastatteluissa luomaan luottamuksellinen ilmapiiri, miten lasten vastauksiin reagoidaan ja miten lapsia tuetaan ja kannustetaan vastaamisessa. Sekä lasten edellä esiteltyjen kokemusten että tutkimusaineiston perusteella haastattelut onnistuivat hyvin. Kuten aiemmissakin Lapsibarometreissa, lasten vastausten pituus vaihteli, mutta pääosin lapset osasivat sanallistaa ajatuksiaan, osa lapsista hyvinkin runsassanaisesti. Luottamuksellinen ja rento ilmapiiri välittyi aineistosta monessa kohdassa, esimerkiksi kun haastattelija kysyi spontaanisti lapselta tarkennuksia vastaukseen tai kun peräti 44 lasta halusi vielä haastattelun päätteeksi, haastattelukysymysten jo loputtua, kertoa haastattelijalle ajatuksistaan. Näissä kertomuksissa näkyi, mitä lapsilla oli juuri sillä hetkellä mielessä. Esimerkiksi yksi lapsi kertoi, kuinka häntä pelotti yökylässä, kun taas toinen kertoi syntymäpäivistään. Joku kertoi perheen kissoista ja kukissa olevista kimalaisista, ja jollakin lapsella oli mielessä maitohampaiden irtoaminen. Yksi lapsi kysyi haastattelijan nimeä ja toinen toivotti haastattelijalle hyvää loppuelämää. Haastattelujen onnistumisen kannalta haastatteliijoilla oli iso merkitys. Tämän tutkimuksen haastatteliijoista suurin osa on toteuttanut Lapsibarometrin haastatteluja aiemminkin.

Tutkimuseetiikan kannalta yksi tärkeä asia on se, että lapsia koskevaa tutkimusta tehdään vain silloin, kun se on tarpeen, ja että tutkimuksen tuloksia hyödynnetään. Lapsibarometri kehitettiin alun perin paikkaamaan sitä määrällisen tutkimuksen aukkoa, joka Suomessa oli pienten, alle kouluikäisten lasten näkemyksiä ja kokemuksia koskevassa tiedonkeruussa. Ilman Lapsibarometriä sama aukko olisi edelleen olemassa, sillä esiopetusikäisten lasten näkemyksiä ei nykyäänkään selvitetä Suomessa valtakunnallisesti ja säännöllisesti määrällisen tutkimuksen avulla Lapsibarometriä lukuun ottamatta, vaan tiedonkeruu on pienempien laadullisten tutkimusten varassa. Tämänkertaisen, neljännen toteutuskerran jälkeen Lapsibarometrin voidaan katsoa vakiinnuttaneen paikkansa esiopetusikäisten lasten näkemyksiä esille tuovana, kansallisen tason tutkimuksena. Vuonna 2022 toteutetulla Lapsibarometrillä halutaan tuoda lasten näkemykset osaksi yhteiskunnallista turvallisuuskeskustelua ja tarjota eri hallinnontasoille, järjestöille ja yrityksille mahdollisuus hyödyntää tätä tärkeää tietoa osana päätöksentekoa ja lapsimyönteisten toimintamallien kehittämistä.

6.2 Tutkimuksen johtopäätökset

Tämän Lapsibarometrin tarkoituksena oli selvittää, mitä turvallisuus merkitsee lapsille, millaiset asiat lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta ja millaiset asiat vähentävät sitä. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että turvallisuus merkitsee lapsille turvallista ja turvalliselta tuntuvaa elinympäristöä, jossa on läheisiä ja hellyyttä tarjoavia aikuisia ja kivoja kavereita. Nämä asiat toistuivat lasten vastauksissa kysymyksestä riippumatta. Turvallisen elinympäristön merkitys korostui, kun lapset kertoivat esimerkiksi turvallisuuden tarkoittavan turvassa tai turvallisessa paikassa olemista tai kun he yhdistivät pelot ennen kaikkea ympäristöön: pimeään, yöaikaan, luonnonilmiöihin tai metsään.

Toisten ihmisten merkitys painottui puolestaan turvallisuutta lisäävänä asiana. Turvallista oloa lapsille toi erityisesti se, että heidän lähellään on ihmisiä, vanhempia ja kavereita, jotka halaavat, lohduttavat ja pitävät huolta, kun pelottaa.

Yhteiskunnallisesti isot, turvallisuuteen vaikuttavat ja paljon uutisissa esillä olleet asiat, kuten covid-19-pandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan tai ilmastokriisi eivät juuri näkyneet lasten vastauksissa. Turvallisuus näyttäytyi lapsille pikemminkin jokapäiväisessä elämässä ilmenevinä asioina. Laajuudessaan ja syvyydessään vaikeasti hahmotettavat, maailmanlaajuiset turvallisuusongelmat eivät vielä näyttäyty esiopetusikäisille lapsille, mitä voidaan pitää myönteisenä tuloksena. Näin he välttyivät mahdollisilta kielteisiltä tunteilta, joita ongelmien tiedostamisen tiedetään aiheuttavan jo monille ala- ja yläkouluikäisille (Pihkala ym. 2020). On tärkeä ja lasten elämässä oleville aikuisille lohdullinenkin huomio, että lasten turvallisuuden tunne rakentuu arjessa lähellä olevista asioista ja ihmisistä.

Tulokset tukevat tältä osin aikaisempia tutkimustuloksia, joiden mukaan turvallisuuden tunnetta tuovat lapsille turvalliset paikat, kuten koti ja turvalliset ihmiset, ennen kaikkea perheenjäsenet ja ystävät (esim. Harden ym. 2000; Smith 2014; Katz, McLeigh & El scwec 2017). Turvattomuutta lapsille tuottavat niin ikään samat asiat, joiden on todettu pelottavan lapsia aiemmissakin tutkimuksissa, esimerkiksi pimeys (Ahmed, Sabir & Zaman 2022), toisten ihmisten käytös (Moore ym. 2017) tai luonnonilmiöt (Collins 2001).

Aikaisemmista tutkimuksista poiketen lasten vastauksissa ei painottunut ainoastaan toisten ihmisten läheisyys tai huolenpito turvallista oloa lisäävänä tekijänä, vaan myös heidän kosketuksensa. Peräti neljännes lapsista kertoi sen, että aikuinen halaa, silittää tai ottaa syliin, auttavan, kun pelottaa. Kosketuksen suurta merkitystä lapsille voi selittää heidän ikänsä, sillä kuusi- ja seitsemänvuotiaat lapset tarvitsevat vielä aikuisten läheisyyttä ja hellyyttä erityisesti hädän hetkellä. Se, että lapsen tarpeisiin vastataan fyysisen läheisyyden kautta, on edellytys turvallisen kiintymyssuhteen syntymiseksi (Bowlby 1979). Erityisen tärkeää läheisyys ja hellyys on niille lapsille, joiden elämässä on turvattomuutta aiheuttavia tekijöitä. Tässä julkaisussa Kaija Puura tarkastelee Lapsibarometrin tuloksia kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta. Hän painottaa aikuisten tehtävää yhtäältä asettaa lapsen toiminnalle selvät säännöt ja toisaalta sanoittaa lasten tunteita ja jakaa ilon kokemuksia. Loppupäätelmänä on se, että läheisyys ja emotionaalinen lämpö ovat lasten ja nuorten turvallisuuden tunteen kannalta olennaisen tärkeitä.

Kokonaisuutena Lapsibarometrin tulokset ovat varsin myönteisiä. Kolme neljästä lapsesta ajattelee, että hänellä on jokin turvallinen paikka, ja yli 90 prosenttia lapsista ilmoitti, että heillä on turvallinen ihminen elämässään. Vaikka turvallisuuden määrittelemisen osoittautui lapsille vaikeaksi, he kuitenkin tunnistivat monia turvallisuutta edistäviä ja sitä heikentäviä tekijöitä omassa elämässään. Suurin osa lapsista tunnisti omia pelkojaan tai paikkoja, joissa lapsia voi pelottaa, ja osasi sanallistaa myös pelkoa pois vieviä asioita tai tapoja, joilla aikuiset voivat auttaa lapsia pelottavissa tilanteissa. Myönteisenä tuloksena voidaan nähdä sekin, että turvattomuuden tunteet liittyivät lapsilla

useimmiten välittömään elinympäristöön ja harvemmin esimerkiksi ihmissuhteisiin. Rakennettuun ympäristöön liittyvät pelot ovat usein helposti ratkaistavissa esimerkiksi valaistusta lisäämällä tai liikennejärjestelyjä muuttamalla.

Ilahduttavaa on se, että YK:n lapsen oikeuksien komitean (2013) esittämä ja aiemmissa tutkimuksissa esitetty huoli lasten elinympäristön kaventumisesta lukkojen tai aitojen taakse ei saanut tukea tämän tutkimuksen tuloksista (Smith 2014). Aikuisten tärkeä rooli tuli esille esikoulun ja ulkona olemisen turvallisuudesta puhuttaessa, mutta myönteiseen sävyyn ja useimmiten esimerkiksi auttamisen, lohduttamisen ja riitoihin puuttumisen näkökulmista. Vaikka oma tuttu piha oli osalle lapsista turvallisimmalta tuntuva paikka ulkona, näyttäytyy lasten elinympäristö tämän tutkimuksen perusteella edelleen enemmän ”melukylän” tapaisena ympäristönä, jossa lapset saavat liikkua suhteellisen vapaasti, kuin ”sellinä”, johon lapset on aikuisten toimesta lukittu (Kyttä, Broberg & Kahila 2009).

Lapsibarometrin tulokset herättävät myös huolta. Huomio kiinnittyy erityisesti siihen, että vain 58 prosenttia lapsista koki aina olonsa turvallisiksi esikoulussa. Tätä ei voida pitää riittävän hyvänä tuloksena, kun lähtökohtana tulisi olla se, että jokainen lapsi voi tuntea olonsa turvallisiksi esikoulussa joka hetki. Turvallisuutta painotetaan myös Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016). Tämän tutkimuksen perusteella ei pystytä päättelemään, mitkä asiat esikoulussa aiheuttavat lapsille turvattomuutta. Aiemmin esimerkiksi kiusaamisen on todettu olevan yleinen ilmiö jo päiväkodeissa, kouluista puhumattakaan (Repo 2015a). Turvallisuudesta ja erityisesti turvallisesta oloa edistävästä ja vähentävistä tekijöistä on syytä keskustella lasten kanssa esiopetuksessa. Antti Kylliäinen kertoo tässä julkaisussa hyvekasvatuksesta, joka on yksi tapa vahvistaa lasten kokemuksia yhteisöön kuulumisesta ja turvallisuudesta esiopetuksessa. Lasten kanssa voidaan myös harjoitella turvallisuutta edistäviä käytäntöjä, esimerkiksi tekemällä turvallisuuskävelyjä ja harjoittelemalla toimimista hätätilanteissa. Brita Somerkoski esittelee tässä julkaisussa pienten lasten turvallisuuskasvatuksen menetelmiä ja tapoja. Kaikissa menetelmissä olennaista on, että aikuinen pysähtyy kuuntelemaan lasta ja pohtimaan yhdessä, mikä lasta pelottaa ja mikä tuntuu turvalliselta.

Toinen huolta herättävä tulos on se, että osa lapsista koki, ettei heillä ole turvallista paikkaa tai ihmistä. Aineistossa oli myös lapsia, jotka eivät koskaan koe oloaan turvallisiksi esikoulussa tai ulkona. Näiden lasten osuus on pieni, mutta heihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota, koska lapsuudessa koetulla turvattomuuden tunteella voi olla kauaskantoiset seuraukset lasten elämässä. Tutkimuksen perusteella ei pystytä kaikenkattavasti selittämään, miksi osa lapsista vastasi näin tai mitkä asiat saisivat nämä lapset tuntemaan olonsa turvallisemmaksi. Lasten taustatekijöitä tarkastelemalla saatiin kuitenkin tietoa siitä, millaisia tekijöitä lasten turvattomuuden tunteiden taustalla voi olla.

Aineistosta löytyi kolme tilastollisesti merkitsevää eroa. Yksi koski lasten esikoulun turvallisuutta koskevia näkemyksiä: korkeasti koulutettujen vanhempien lapset kertoivat kokevansa vähemmän koulutettujen vanhempien lapsia useammin olonsa turvallisiksi esikoulussa. On huolestuttavaa, jos

sosioekonominen tausta määrittää lasten esikoulukokemuksia, sillä yhtenä koulutuksen tärkeimpänä tehtävänä pidetään Suomessa lasten tasavertaista oikeutta oppia ja kasvaa omaan potentiaaliinsa kotitaustasta riippumatta. Yhteiskunnan lisääntyneen sosiaalisen ja alueellisen eriytymisen on jo todettu haastavan perusopetus- ja varhaiskasvatusjärjestelmää – tähän ratkaisuna on esitetty lähikoulujen houkuttelevuuden vahvistamista lisäämällä luottamusta oman lähikoulun laatuun ja turvallisuuteen (Bernelius & Huilla 2021). Tämän tutkimuksen tulosten perusteella ei voida tehdä päätelmiä siitä, miten paljon ja miksi vanhempien koulutustaso vaikuttaa lasten näkemyksiin esikoulun turvallisuudesta. Lasten vastaukset kuitenkin osoittavat, että lasten sosioekonomisen taustan vaikutusta heidän kokemuksiinsa esikoulusta on syytä tutkia jatkossa tarkemmin.

Toinen tilastollisesti merkitsevä ero löytyi turvaa tuovien lelujen osalta: tytöillä oli poikiin nähden selvästi useammin turvaa tuova lelu. Siirtymäobjektien, kuten lelujen merkityksestä eri sukupuolille ei tätä tutkimusta varten tehdyssä kirjallisuuskatsauksessa löydetty tutkimuksia, joten vertailua aiempiin tutkimuksiin ei voida tehdä. Tulosta saattaa kuitenkin osaltaan selittää se, että suurin osa lapsista kertoi turvaa tuovan lelun olevan pehmolelu, joka tyypillisesti yhdistetään hoivaleikkeihin ja siten useammin tyttöjen leikkeihin (Ylitapio-Mäntylä 2009). Se, että turvallista oloa tuova lelu oli useimmiten pehmolelu, tukee Harry Harlowin (1958) teoriaa lasten sisäsyntyisestä tarpeesta kiintyä hädän hetkellä ennen kaikkea pehmeään ja miellyttävään tuntuiseen siirtymäobjektiin. Tulos on tärkeä muistutus aikuisille siitä, miten tärkeitä lelut ovat lapsille varsinkin pelottavissa tai jännittävissä tilanteissa. Turvaa tuova lelu tai esine voi olla erityisen tärkeä haavoittuvassa asemassa oleville lapsille esimerkiksi silloin, kun lapsi muuttaa pois kotoa tai menee sairaalaan. Mainio esimerkki lelujen hyödyntämisestä lapsille turvaa tuovina asioina on joidenkin pelastuslaitosten tapa jakaa lapsille pehmolelut ensihoitotilanteissa⁴. Vastaavan käytännön soisi yleistyvän koko maahan. Ylipäättään tulos ohjaa kiinnittämään huomiota siihen, millaisia ikää koskevia normeja leluihin ja leikkiin liitetään. Varhaiskasvatuksessa lelut ovat vielä osa arkea, mutta jo alakoulussa lelut usein vähenevät ja viimeistään yläkoulussa katoavat kokonaan. Katoaako kuitenkin lelujen merkitys lapsille? Olisiko kouluissakin syytä tunnistaa lelujen turvaa tuova merkitys ja tehdä lelujen mukaan ottamisesta sosiaalisesti suotavampaa?

Kolmas tilastollisesti merkitsevä ero koski lasten kokemusta turvallisesta paikasta: ne lapset, joiden perheessä on korkeintaan kaksi lasta, kertoivat isommissa perheissä eläviä lapsia useammin, että heillä on jokin turvapaikka. Eroa selittänee osaltaan asumisväljyys. Isommat perheet elävät usein ahtaammin, jolloin omaa, yksityistä tai turvalliseksi koettua tilaa voi olla vaikea löytää. Vaikka lapset yhdistivät turvapaikkaan usein läheiset ihmiset, voi sisarusten suurempi määrä myös aiheuttaa turvattomuutta, jos heidän kanssaan tulee eripuraa. Antti Tanskanen ja Mirkka Danielsbacka (2020) ovatkin todenneet, että sisarussuhteet ovat ristiriitaisia, sillä sisarukset ovat yhtäältä erittäin läheisiä toisilleen ja toisaalta toistensa kovimpia kilpailijoita. Sisarusten väliset nahistelut ja kinastelut ovat yleisiä varsinkin lapsuudessa ja nuoruudessa, jolloin he tarvitsevat vanhempien huomiota ja kilpailevat siitä (Tanskanen & Danielsbacka 2020). Erityisesti monilapsisten perheiden vanhempien

⁴ Ylen uutinen aiheesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10831118>.

onkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että jokaisella perheen lapsella on kotona paikka, jossa hän voi kokea olonsa turvalliseksi ja jonka hän kokee omakseen. Lisäksi vanhempien hyvä vuorovaikutussuhde lapsiin on tae sille, että lapset voivat kokea kodin turvalliseksi paikaksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kotona on selvät pelisäännöt, ristiriitoihin puututaan ja vanhemmat kuuntelevat lapsia (Puura 2019).

Lasten vastauksissa näkyi myös alueellisia eroja. Tällä otoskoolla nämä erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueen lapset kokivat ulkona olemisen muita harvemmin turvalliseksi, ja pelon kokeminen ylipäätään oli heille muita tyypillisempää. Helsinki-Uudenmaan suuralueella asuville lapsille koti oli muita useammin turvapaikka, kun taas esikoulu näyttäytyi heille muualla asuvien lasten vastauksiin verrattuna useammin turvattomana paikkana. Lasten kokemuksiin ja näkemyksiin turvallisuudesta vaikuttaa siis elinympäristö, joka voi Suomessa olla hyvin erityyppinen asuinpaikasta riippuen. Tässä tutkimuksessa lasten asuinpaikkaa ei tarkasteltu esimerkiksi kaupunki-maaseutu-luokituksen näkökulmasta, mutta on mahdollista, että isojen kaupunkien keskustoissa turvallisuus näyttäytyy hyvin eri tavoin kuin haja-asutusalueilla, jossa kotia ympäröi metsä ja siellä asuvat eläimet sekä talvella lähes kokoaikainen pimeys. Toisaalta metsän keskellä asuvan lapsen ei välttämättä tarvitse kokea sellaisia pelottavia asioita, joita monet kaupungeissa asuvat lapset joutuvat usein kohtaamaan, esimerkiksi vilkasta liikennettä tai tuntemattomia ihmisiä. Kyse ei ole vain rakennetusta ympäristöstä, vaan elinympäristöstä kokonaisuudessaan, jolloin turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat monet, esimerkiksi sosiaaliset tekijät. Turvallisuuden tunteen osalta kaikki lapset eri puolilla Suomea eivät ole yhdenvertaisessa asemassa. Toisaalta myönteistä on, että lasten vastauksiin vaikutti harvemmin heidän sosio-ekonomisen taustansa. Vanhempien koulutustausta tai perheen taloudellinen tilanne ei siis tämän tutkimuksen perusteella määritä lasten näkemyksiä turvallisuudesta.

Mitä sitten voitaisiin tehdä, jotta lapset kokisivat elämänsä turvalliseksi? Ensinnäkin on tärkeää selvittää lasten näkemyksiä turvallisuudesta eri tilanteissa ja ympäristöissä. Lasten näkemysten selvittäminen on osa lapsivaikutusten arviointia, joka tulisi toteuttaa aina päätöksiä tehtäessä ja esimerkiksi asuinympäristöjä ja lapsille tärkeitä paikkoja, kuten päiväkodin tai koulun piha-alueita, valaistusta, leikkipuistoja ja muita vapaa-ajan paikkoja suunniteltaessa.









Lapsivaikutusten arviointi on erityisen tärkeää ja ajankohtaista nyt, kun kunnissa etsitään energi-ansäästökohteita esimerkiksi valaistusta vähentämällä. Aina ympäristöstä ei voida poistaa lapsia pelottavia asioita, kuten pimeyttä tai metsää, mutta jo pienillä asioilla, kuten katuvalaistuksen lisäämisellä tai suojateiden oikealla sijoittelulla voidaan lisätä lasten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Hyvä esimerkki lasten osallistumisesta turvallisuussuunnitteluun on Päijät-Hämeessä vuonna 2010 toteutettu hanke, jossa selvitettiin monin eri menetelmin lasten ja nuorten ajatuksia turvallisuudesta (Sisäasiainministeriö 2010).

Lapsibarometrin tulokset osoittavat, että turvallisuus käsitteenä ei ole kaikille lapsille tuttu. Siksi toinen tapa lisätä lasten turvallisuuden tunnetta on keskustella siitä nykyistä enemmän lasten kanssa. Vanhemmat ja esikoulun aikuiset voivat esimerkiksi tutustua lasten pelkoihin yhdessä ja pohtia, miten pelkoa aiheuttavan asian kanssa voi tulla toimeen (Puura 2019). On tärkeää, että lasten pelkoja ei vähätellä, vaan lasten tunteita pyritään ymmärtämään ja sanallistamaan yhdessä lasten kanssa. Tällä tavoin myös aikuiset oppivat paremmin ymmärtämään lasten käyttäytymistä, tarpeita ja ajattelua. Samalla lapset saavat työkaluja, joiden avulla he kykenevät oma-aloitteisesti rauhoittamaan itsensä pelottavissa tilanteissa. Tällaiset itsesäätelytaidot ovatkin tulosten mukaan tuttuja jo osalle 6–7-vuotiaille.

Tämän Lapsibarometrin perusteella kaikkein tärkein turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta edistävä tekijä lasten elämässä on kuitenkin läheiset ihmiset. Kavereiden läsnäolo ja vanhemmilta saatu hellyys ja huolenpito antavat turvaa silloinkin, kun pelottaa. Tutkimuksen tärkein viesti vanhemmille ja kaikille lasten lähellä oleville aikuisille onkin läheisyyden ja emotionaalisen lämmön merkitys lasten turvallisuudelle. Tutkimustulokset kannustavat ottamaan lapsia syliin, halaamaan, silitämään ja lohduttamaan heitä usein ja erityisesti silloin, kun elämässä on pelottavia tai jännittäviä hetkiä.

LAPSIBAROMETRIN SUOSITUKSET

**päätäjille, asuinympäristöjen suunnittelijoille, tutkijoille,
lasten parissa työskenteleville sekä vanhemmille ja huoltajille**

-  Selvitetään lasten näkemykset osana asuinympäristöjen suunnittelua (esim. valaistus, liikennejärjestelyt, leikkipuistot, koulujen pihat ja vapaa-ajan paikat).
-  Selvitetään lasten sosioekonomisen taustan vaikutusta heidän kokemuksiinsa esikoulusta.
-  Tunnistetaan lelujen turvaa tuova merkitys lapsille erityisesti jännittävissä ja pelottavissa tilanteissa. Sallitaan lasten pitää mukanaan heille tärkeitä leluja iästä riippumatta ja kannustetaan lapsia siihen. Levitetään pelastuslaitosten hyvää käytäntöä jakaa lapsille pehmolelut ensihoitotilanteissa kaikkialle Suomeen ja muihin vastaaviin tilanteisiin.
-  Tutustutaan lasten pelkoihin ja keskustellaan turvallisuutta edistävästä asioista yhdessä lasten kanssa.
-  Harjoitellaan turvallisuutta edistäviä käytäntöjä eri ympäristöissä (esim. turvallisuuskävelyt, hätätilanteissa toimiminen).
-  Kiinnitetään huomiota siihen, että jokaisella lapsella on kotona ja esikoulussa jokin paikka, joka tuntuu lapsesta turvalliselta.
-  Tunnistetaan läheisyyden ja kosketuksen merkitys lapsille. Lisätään lasten arkeen hellyyttä: halaamista, syliin ottamista, silittämistä ja lähellä olemista.

Lähteet

Aapola-Kari, S., Haikkola, L. & Lahtinen, J. (2021). ”Se on saanut ajattelemaan ja pannut stopin elämään” – nuorten ristiriitaiset kokemukset koronapandemian ensimmäisistä kuukausista. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma77>

Ahmed, M., Sabir, I. & Zaman, M. (2022). Children’s perceptions of their safety and agency in Pakistan. *Child Indicators Research*.

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., et al. (1978). *Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation*. Erlbaum.

Alasuutari, M., Karila, K., Alila, K. et al. (2014). *Vaikuta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75257/tr13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Alonso, F., Esteban, C., Tortosa, F., et al. (2017). Perception of road safety in children’s environment. *American Journal of Educational Research* 5(3), 273–278.

Asmundson, G. J. G. & Afifi, T. O. (eds.) (2020). *Adverse childhood experiences. Using evidence to advance research, practice, policy, and prevention*. Academic Press.

Beier, J. M. (2015). Children, childhoods and security studies: an introduction. *Critical Studies on Security* 3(1), 1–13.

Ben-Arieh, A. & Shimon, E. (2014). Subjective well-being and perceptions of safety among Jewish and Arab children in Israel. *Children and Youth Services Review* 44, 100–107.

Bentley, H., Fellowes, A., Glenister, S., et al. (2020). *How safe are our children? An overview of data on adolescent abuse*. National Society for the Prevention of Cruelty to Children. <https://learning.nspcc.org.uk/research-resources/how-safe-are-our-children>

- Bernelius, V. & Huilla, H. (2021). *Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162857/VN_2021_7.pdf?sequence=4
- Bowlby, J. (1979). *The making and breaking of affectional bonds*. Tavistock Publications.
- Brocklehurst, H. (2015). The state of play: securities of childhood – insecurities of children. *Critical Studies on Security* 3(1), 29–46.
- Collins, K. S. (2001). Children’s perceptions of safety and exposure to violence. *International Journal of Adolescence and Youth* 10(1–2), 31–49.
- Council of the Baltic Sea States. (2020). Report: *Youth safety feeling in the Baltic Sea Region*. https://www.ubc.net/sites/default/files/youth_for_safer_youth_questionnaire_report_0.pdf
- Ellonen, N. & Paavilainen, E. (2021). Erilaiset nuorten kaltoinkohtelun muodot monialaisen tutkimuksen kohteena. *Nuorisotutkimus* 4/2021, 1–3.
- Erikson, E. H. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta*. Gummerus.
- Eskola, J. (2017). Väestön toimintakyky ja palvelut. Teoksessa Turvallisuuskomitea. *Turvallinen Suomi 2018. Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta*, 103–116. https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/01/Turvallinen_Suomi_2018.pdf
- Freud, S. (1982). *Ahdistava kulttuurimme*. Gummerus.
- González-Carrasco, M., Casas, F., Ben-Arieh, A., et al. (2018). Children’s perspectives and evaluations of safety in diverse settings and their subjective well-being: A multi-national approach. *Applied Research in Quality of Life* 14(1), 309–334.
- Harden, J., Backett-Milburn, K., Scott, S., et al. (2000). Scary faces, scary places: children’s perceptions of risk and safety. *Health Education Journal* 59(12), 12–22.
- Harlow, H. (1958). The nature of love. *American Psychologist* 13(12), 673–685.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. (2016). Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37(2), 162–173.
- Kallinen, K., Nikupeteri A., Laitinen M., et al. (2021). Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät. *Kasvatus & Aika* 15(2), 4–21.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (2020). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Tiivistelmät 7:2020. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/06/KARVI_T0720.pdf
- Katz, C., McLeigh, J. D. & El szwec, B. (2017). Preschools’ perceptions of neighborhood environment, safety, and help-seeking. *Children and Youth Services Review* 73, 197–204.

Kauhanen, L., Yunus, W., Lempinen, L. et al. (2022). A systematic review of the mental health changes of children and young people before and during the COVID-19 pandemic. *European Child & Adolescent Psychiatry* 12, 1–19.

Kekkonen, K. (2021). *Käsienpesua ja kotona oloa: Kolmasluokkalaisten lasten koronakokemuksia*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2021:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-885-1>

Kiilakoski, T. & Laine, R. (2022). Tilasto-osio. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.) *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021*. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–91.
<https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2021/>

Korpilahti, U. (toim.) (2018). *Kansallisen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen ohjelman tavoite- ja toimenpidesuunnitelma vuosille 2018–2025: Osa 1*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://www.julkari.fi/handle/10024/136205>

Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., et al. (toim.) (2019). *Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019: 27. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Korpilahti, U., Koivula, R., Doupi, P., et al. (toim.) (2020). *Turvallisesti kaiken ikää. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021–2030 sekä selvitys kustannuksista*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2020:33. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162537/STM_2020_33_j.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Koskela, H. (2009). *Pelkokierre*. Gaudeamus.

Koskela, H. (2012). Pelon politiikka. Esitys valtakunnallisilla Lastensuojelupäivillä 2.–4.10.2012, Helsinki. <https://docplayer.fi/11397957-Pelon-politiikka-hille-koskela-kaupunkimaantieteen-dosentti-blogs-helsinki-fi-hkoskela-hille-koskela-helsinki-fi.html>

Kotovirta, E., Markkula, J., Pajula, M. et al. (2021). *Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2021:17.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9891-9>

Kylliäinen, A. (2021). *Hyvän tekijät. Hyveet ja arvot yksilön ja yhteisön elämässä*. Art House.

Kyttä, M. (2013). *Children in outdoor contexts. Affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness*. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisu A28.

Kyttä, M., Broberg, A. & Kahila, M. (2009). Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47(2), 6–25.

Lapsiasiavaltuutettu (2017). *Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2017: Onko lapsella oikeusturvaa?* Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2017:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-577-5>

- Lapsiasiavaltuutettu (2021). *Lapsiasiavaltuutetun toimintasuunnitelma vuodelle 2022: Turvallisuus ja lapsen oikeudet*. <https://lapsiasia.fi/strategiat-ja-toimintasuunnitelmat>
- Lauginauer, A. (2011). Turvallisuuden merkitys varhaislapsuudessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 76(5), 544–552.
- Lindfors, E. & Somerkoski, B. (2018). Turvallisuuden edistäminen oppimisympäristöissä. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen & T. Jokela (toim.) *Suhteessa maailmaan. Ympäristöt oppimisen avaajina*. Lapland University Press, 291–306.
- Maslow, A. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review* 50.
- Meriläinen, N. & Piispa, M. (2020). ”Antaa isojen herrojen ja rouvien päättää” – Ammattikoulunuorten osallisuus ja vaikuttaminen ilmastonmuutoksen arjessa. Teoksessa E. Pekkarinen & T. Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4, 124–136. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-843-1>
- Miettinen, A., Hakovirta, M., Saarikallio-Torp, M. et al. (2020). *Lasten vuoroasuminen ja sosiaaliturva: Vuoroasumisen nykytila ja merkitys etuus- ja palvelujärjestelmän kannalta*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:51. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-021-9>
- Moore, T. (2017). Children and young people’s views on institutional safety: It’s not just because we’re little. *Child Abuse & Neglect* 74(4), 73–85.
- Moore, T. & McArthur, M. (2017). ’You feel it in your body’: How Australian children and young people think about and experience feeling and being safe. *Children & Society* 31, 206–218.
- Moore, T., McArthur, M., Death, J., et al. (2017). Young people’s views on safety and preventing abuse and harm in residential care: It’s got to be better than home. *Children and Youth Services Review* 81, 212–219.
- Morris, A., Humphreys, C. & Hegarty, K. (2015). Children’s views of safety and adversity when living with domestic violence. In N. Stanley & C. Humphreys (eds.) *Domestic violence and child protection: New challenges and developments*. Kingsley, 18–33.
- Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. (2019). Tilasto-osio. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–112. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf
- Mäkeläinen, T., Häkkinen, T., Federley, M., et al. (2019). *Turvalliseksi koetun lähiympäristön ohjauksen ja suunnittelun nykytila ja suosituksia*. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:31. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161592/31_Lahiymparisto_loppuraportti.pdf
- Mölsä, J. (2017). Henkinen kriinkestävyys. Teoksessa Turvallisuuskomitea. *Turvallinen Suomi 2018. Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta*, 117–132. https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/01/Turvallinen_Suomi_2018.pdf

- Nurmi, H., Joentakanen, J. & Lepistö, J. (2021). Asenne ratkaisee – pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyssäkin: *Valtakunnallinen yhteenveto nykyisistä onnettomuuksien ehkäisyn valmiuksista sekä toimenpiteistä toimintaohjelman käytäntöön saattamiseksi*. Sisäministeriön julkaisuja 2021:36. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-595-2>
- Opetushallitus. (2016). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2016:1. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Pekkarinen, E. & Mettinen, K. (toim.) (2021). *Pandemian varjossa kohti maapallon tulevaisuutta: Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2020*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-908-7>
- Pekkarinen, E. & Mettinen, K. (toim.) (2022). *Yhdenvertaisuus pandemian ajassa: Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2021*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-036-9>
- Pekkarinen, E. & Tuukkanen, T. (toim.) (2020). *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-843-1>
- Pihkala, P., Cantell, H., Jylhä, K. M., et al. (2020). Ahdistuksen vai innostuksen ilmasto? Ilmastoviestinnän ja -kasvatuksen keinoja ilmastoahdistuksesta selviytymiseen. Teoksessa E. Pekkarinen & T. Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4, 153–171. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-843-1>
- Puura, K. (2019). *Näin kasvatat lapsestasi mukavan aikuisen*. WSOY.
- Rees G., Savahl S., Lee B. J. et al. (toim.) (2020). *Children's views on their lives and well-being in 35 countries: A report on the Children's Worlds project, 2016–19*. Children's Worlds Project (ISCWeb). <https://iscweb.org/wp-content/uploads/2020/08/Childrens-Worlds-Comparative-Report-2020.pdf>
- Rekola, M., Kolinen, L., Asikainen, E., et al. (2022). *Liikenneturvallisuusstrategia 2022–2026*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2022:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-746-4>
- Repo, L. (2015a). *Bullying and its prevention in early childhood education*. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0200-3>
- Repo, L. (2015b). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. PS-Kustannus.
- Robinson, S. & Graham, A. (2020). Feeling safe, avoiding harm: Safety priorities of children and young people with disability and high support needs. *Journal of Intellectual Disabilities* 25(4), 583–602.
- Sinkkonen, J. (2004). Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Duodecim* 2004(120), 1866–1873. <https://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>

- Sisäasiainministeriö (2010). *Lapset ja nuoret mukaan turvallisuussuunnitteluun*. Kokemuksia ja malleja Päijät-Hämeestä. Sisäasiainministeriön julkaisuja 7/2010. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80026/sm_072010.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Smith, K. (2014). Discourses of childhood safety: what do children say? *European Early Childhood Education Research Journal* 22(4), 525–537.
- Steckermeier, L. C. (2019). Better safe than sorry. Does agency moderate the relevance of safety perceptions for the subjective well-being of young children. *Child Indicators Research* 12, 29–48.
- Söderling, I. & Grönlund, R. (2020). “Ilmastonmuutos pilaa jääkarhujen kodin” – Maapallon nykytila ja tulevaisuus koululaisten piirustuksin kuvattuna. Teoksessa E. Pekkarinen & T. Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4, 27–50. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-843-1>
- Tanskanen, A. O. & Danielsbacka, M. (2020). Sisärukket. Teoksessa M. Danielsbacka, H. Hämäläinen & A. O. Tanskanen (toim.) *Suomalainen auttaminen*. Gaudeamus, 120–134. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/327647>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022a). Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022b). *FinLapset*-kyselytutkimuksen tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset-lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys-ja-hyvinvointi/finlapset-kyselytutkimus/finlapset-kyselytutkimuksen-tulokset>
- Tilastokeskus. (2021a). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Lapsen asemassa olevat ikäryhmän ja perhetyypin mukaan alueittain, 1992–2020*. https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_perh/statfin_perh_pxt_12c7.px/
- Tilastokeskus. (2021b). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain, 1992–2020*. https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_perh/statfin_perh_pxt_12c4.px/
- Tilastokeskus. (2021c). *Suomen virallinen tilasto (SVT): 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, maakunnan, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan, 2007–2020*. https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vkour/statfin_vkour_pxt_12bs.px/
- Tilastokeskus. (2022a). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain, 1990–2021*. https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rl.px/table/tableViewLayout1/
- Tilastokeskus. (2022b). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestö iän ja sukupuolen mukaan, 1972–2021*. https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rd.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus. (2022c). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestö iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan alueittain, 1972–2021.*

https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11re.px/

Tilastokeskus. (2022d). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Kotitalouksien koettu toimeentulo elinvaiheen mukaan, 2004–2021.*

https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_eot/statfin_eot_pxt_132a.px/

Tucci, J., Mitchell, J. & Goddard, C. (2008). *Children's sense of safety. Children's experiences of childhood in contemporary Australia.* Australian Childhood Foundation.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.521.1248&rep=rep1&type=pdf>

Tuukkanen, T. (2020). *Lapsibarometri 2020. "Unta, ruokaa, leikkejä, rakkautta ja karamelliä, juomaa" – Hyvä elämä 6-vuotiaiden kokemana.* Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:5.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-875-2>

Valtioneuvosto (2022). *Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta.* Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_1+2022.pdf

Virrankari, L. & Leeman, L. (2022a). *Osallisuuden kokemus ja seksuaalinen häirintä: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 13/2022.

<https://www.julkari.fi/handle/10024/144051>

Virrankari, L. & Leeman, L. (2022b). *Osallisuuden kokemus ja seksuaaliväkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 14/2022.

<https://www.julkari.fi/handle/10024/144052>

Virrankari, L., Leemann, L. & Kivimäki, H. (2020). *Osallisuuden kokemus ja koulukiusaaminen: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 35/2020.

<https://www.julkari.fi/handle/10024/140804>

Virrankari, L., Leemann, L. & Kivimäki, H. (2021a). *Osallisuuden kokemus ja vanhempien henkinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 38/2021. <https://www.julkari.fi/handle/10024/142981>

Virrankari, L., Leemann, L. & Kivimäki, H. (2021b). *Osallisuuden kokemus ja vanhempien fyysinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 39/2021. <https://www.julkari.fi/handle/10024/142982>

Vorma, H., Rotko, T., Larivaara, M., et al. (toim.) (2020). *Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030.* Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162053/STM_2020_6.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Weckström, E. (2021). *Kertoen rakennettu – toimien toteutettu: Sosiaalisesti kestävä osallisuuden toimintakulttuurin rakentaminen varhaiskasvatuksessa.* University of Eastern Finland.

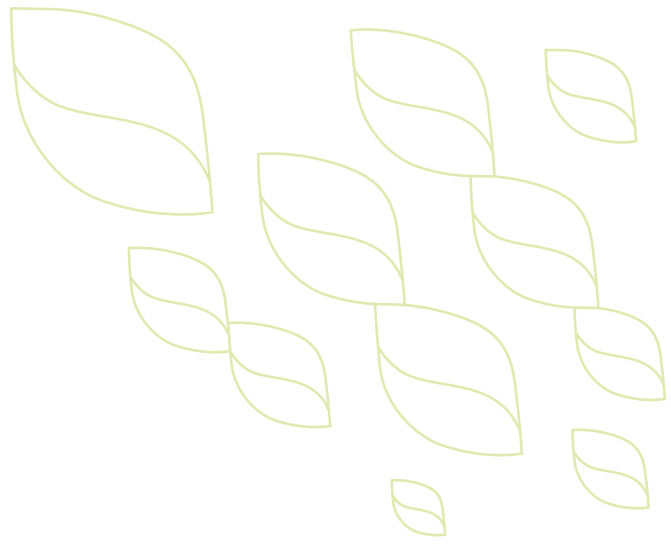
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4288-3>

Winnicott, D. W. (1971). *Playing and reality*. Tavistock Publications.

Ylitapio-Mäntylä, O. (2009). *Lastentarhanopettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-2011281051>

YK:n lapsen oikeuksien komitea (2013). *Yleiskommentti nro 17 (2013) lapsen oikeudesta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin (31 artikla)*. <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>.

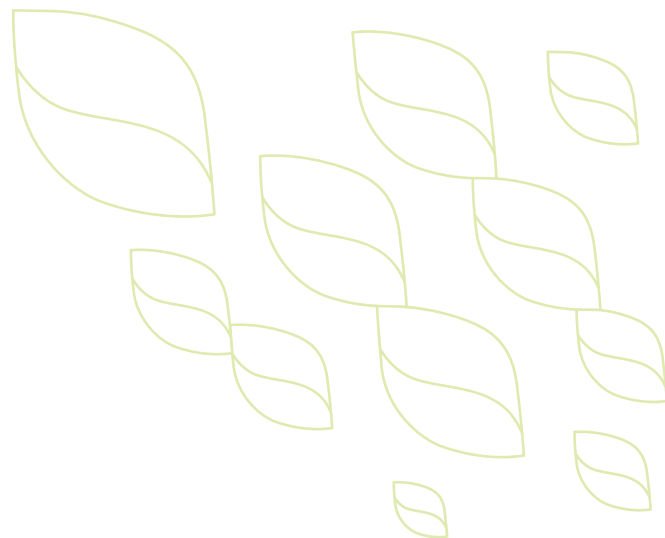
YK:n lapsen oikeuksien komitea (2021). *Yleiskommentti nro 25 (2021) digitaalisen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista*. <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>.



Näkökulmia







”Ett on niinku hyvä olla, ei tapahdu mitään” Turvallisuus, turvattomuus ja turvallisuus- pedagogiikka eskari-ikäisen kasvu- ja oppimisympäristössä

**Brita Somerkoski, kasvatustieteen tohtori,
dosentti (turvallisuuspedagogiikka), Turun yliopisto**

Tämän vuoden Lapsibarometrissa yli 400 eskari-ikäistä pohtii turvallisuutta ja turvattomuutta omien kokemustensa näkökulmasta. Tässä artikkelissa käsittelen ensin erityisesti turvallisuusympäristöön liittyvää käsitteistöä ja tutkimusta sekä tarkastelen yksityiskohtaisemmin joitakin lasten vastauksia. Artikkelin loppupuolella kuvaan pikkulasten turvallisuuskasvatuksen menetelmiä ja tapoja.

Mitä turvallisuus tarkoittaa?

Kielellä on suuri merkitys, kun pohditaan turvallisuutta koskevia käsityksiä. Kaikesta rikkaudesta huolimatta suomen kielessä on vain yksi sana turvallisuudelle, mutta esimerkiksi englannin kielessä käsitteitä on ainakin kaksi: *safety* ja *security*. Oman mausteensa turvallisuussanan maistelulle tuo onnen puuttumisen, sattuman tai vahingon mukanaan tuoma käsite onnettomuus. Sana pitää sisälleen ajatuksen siitä, että emme voisi itse vaikuttaa turvallisuuteemme, vaan kysymys olisi jostakin ulkoa tai ylhäältä annetusta: kohtalon sormesta, joka vaikuttaa elämässämme. Tämän vuoksi tutkimuskirjallisuudessa on pyritty pois onnettomuuskäsitteestä, ja mieluiten käytetään ilmauksia, jotka kuvaavat itse tapahtumaa: autokolari, tulipalo, putoaminen, hukkuminen tai myrkytys. Suomen kielessä on kuitenkin herkullinen ja käyttökelpoinen turvallisuuteen liittyvä yhdyssana: *tapaturma*. Tapaturma on siis ihmisen tavan aiheuttama turma. Käsitteessä on mukana aiheuttaja ja seuraus. (Welander ym. 2004; Somerkoski 2014.)

Turvallisuusympäristöjen tutkimuksessa erotetaan useita ulottuvuuksia, kuten fyysinen toimintaympäristö, sosiaaliset tekijät ja yksilölliset piirteet. Tutkijat vertaavat monimerkityksellistä turvallisuuskäsitettä sateenvarjoon, joka levittäytyy koko elinympäristömme yläpuolelle. Vaarojen näkökulmasta puhutaan erilaisista etuliiteturvallisuuksista, kuten palo-, liikenne- tai sähköturvallisuudesta. Turvallisuus on myös arvo, ja suomalaisille tehdyn tutkimuksen mukaan oman perheen turvallisuus on yksi pysyvimmistä arvoistamme. Arvotutkimuksessa turvallisuutta kutsutaan puutearvoksi; kun ihmisellä on tavalla tai toisella liian vähän turvallisuutta tai hän tuntee olonsa uhatuksi, turvallisuuden merkitys kasvaa. (Helkama 2015.) Puutearvojen kohdalla voidaan puhua myös *epätapahtumista* (Welander ym. 2004). Turvallisuutta voidaankin kuvata tilanteeksi, jossa *jotain ei ole tapahtunut*, kuten tämän tutkimuksen eskari-ikäisen vastauksessa kysymykseen ”Mitä on turvallisuus?”: ”No, että ei kukaan jahtaa tai hyökkää kimppuun tai - - joudu korkeelle ja kukaan ei oo ottamassa sua kiinni.”

Turvallisuustutkijat käyttävät sekä yksilön että yhteiskunnan turvallisuudesta puhuttaessa käsitettä resilienssi, joka tarkoittaa toipumis- ja selviytymiskykyä sekä toimintakyvyn palauttamista ja ylläpitämistä kriisin jälkeen. Resilienttiä on toiminta, jossa estetään lisävahinkojen tapahtuminen, kuten tässä Lapsibarometri-tutkimukseen osallistuneen lapsen vastauksessa: ”Jos on tullut kolari, niin poliisi tulee paikalle pysäyttämään liikenteen.” Myös Maailman terveysjärjestö WHO on määritellyt turvallisuuden *tilaksi, josta puuttuvat ei-toivotut ja pahat tapahtumat* (Welander ym. 2004). Samaa lienee tarkoittanut eräs eskari-ikäinen vastaaja barometriaineistossa. Kysyttäessä, mitä turvallisuus hänen mielestään tarkoittaa, vastaaja totesi näin: ”semmosta, että ei ole vaarallista ja ei ole vaarassa eikä pelota”. Sekä edellä kuvatun lapsivastaajan että maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmässä päästään lähelle turvallisuuskäsitteen kaksijakoisuutta. Kyseessä on ensinnäkin objektiivinen turvallisuus eli se, että pahoja asioita ei tapahdu tosielämässä. Toiseksi kyseessä on subjektiivinen turvallisuus, turvallisuuden tunne, jonka järkkymisen olemme monella tavalla kokeneet esimerkiksi pandemian, laman tai sodan aikana. Ruotsin kielessä nämä kaksi turvallisuusulottuvuutta on erotettu käsittein. *Säkerhet*-käsitettä käytetään, kun puhutaan turvallisuudesta yleensä, sen sijaan *trygghet*-turvallisuus sisältää myös turvallisuuden tunteen.

Lasten pelot

Turvallisuus on tutkimusaiheena haastava, ja usein turvallisuuteen kiinnitetään huomiota vasta, kun sen huomataan puuttuvan. Turvallisuuden puuttumista havainnoitiin käsillä olevassa Lapsibarometri-tutkimuksessa selvittämällä lasten pelkoja. Pelon tunne ja pelkääminen on yleistä, jopa tavallista. Lapsibarometri-tutkimuksessa 81 % lapsista kertoi, että heitä pelottaa joskus. Tosin, koska tässä haastateltavat ovat vasta eskari-ikäisiä, on mahdollista, että kaikki vastaajat eivät ole tunnistanee, muistaneet tai halunneet tunnustaa omaa pelkoaan. Vastaajista 19 % vastasi kieltävästi kysymykseen ”Pelottaako sinua joskus?”

Tarkasteltaessa fyysistä toimintaympäristöä vastaajien yleisin pelonaihe oli tässä tutkimuksessa pimeä. Pimeän pelko liitettiin lasten vastauksissa yksinoloon ja yöhön. Pimeän ja yön pelko oli vastaajajoukossa tyypillistä, sillä noin 44 % tämän tutkimuksen vastaajista kertoi pelkäävänsä pimeää tai yötä. Tutkittaessa turvallisuuskäsitystä lapsen näkökulmasta on huomattava, että lapsen maailmassa turvallisuuden faktiset ja potentiaaliset tapahtumat sekä toisaalta tunteet ja mielikuvi-
vitus yhdistyvät. On mahdollista, että osa lasten kuvaamista peloista on saattanut saada alkunsa todellisesta tilanteesta. Eskari-ikäinen alkaa kognitiivisen kehityksensä perusteella ymmärtää loogisia tapahtumaketjuja sekä elollisen ja elottoman eroja (Kärkkäinen ym. 2021). Hän erottaa periaatteessa käsitteet *oikeasti* ja *leikisti*, mutta käsiteltäessä turvallisuutta fakta ja fiktio kulkevat lapsen maailmassa toisiinsa kietoutuneina ja suloisesti sekaisin. Vaikka lapsen pelon *kohde* on mielikuvi-
tuksen tuotetta, pelon tunne on todellinen, kuten tässä vastauksessa: *”Haamut pelottaa illalla, vaikka ei ole olemassa”*.

Barometriaineistossa lapset ajattelivat pimeän tuovan ympäristöön pelottavia hahmoja, kuten tämän vastaajan vastauksessa, jossa fakta ja fiktio sekoittuvat samaan tapaan kuin edellä: *”jos on liian pimeätä, ja ajattelen että mörköjä on vaikka niitä ei ole”*. Muita fyysisen ympäristön tuottamia pelkoja olivat esimerkiksi luonnonilmiöt tai -paikat, kuten myrskyt, vesiputous ja ukonilma. Yksi vastaajista kuvasi näin ukonilman pelottavuutta: *”jos salamoita vähän näkyy - se iski johonkin lähelle”*. Noin viidesosa tähän kohtaan vastanneista kertoi pelkäävänsä eläimiä, kuten koiria, hämähäkkejä, ampiaisia ja mehiläisiä, punkkeja sekä harvinaisempia suurikokoisia nisäkkäitä: *”jos susi on, niin kannattaa olla ihan paikallaan”*, ja edelleen toinen vastaaja: *”jos näkisin ilveksen puussa ja varsinkin, jos se tulisi alas puusta ja jos näkisin pentuja, niin sitten vasta pelottaa”*. Myös fyysisen ympäristön tavallisesta äänimaisemasta poikkeavat ja kovat äänet, kuten *”leijonan karjaisu”* sekä *”rapinaa yläkerrasta”*, aiheuttivat joissakin vastaajissa pelkoa. Vastauksista ei käynyt ilmi, oliko lapsi todellisuudessa kuullut näitä ääniä vai pelkästään kuvitellut ne.

Osa eskari-ikäisistä pelkäsi itsensä satuttamista ja tapaturmia. Esimerkiksi liikenneympäristö aiheutti tälle vastaajalle hyvin realistisen tilanteen pelkoa: *”ettei jää auton alle”* ja samaan tapaan toiselle vastaajalle puolestaan eskariympäristö: *”kun olen eskarissa niin se, että olen keinussa ja pompin kun keinu pomppii, pelottaa että lentäisin aitaa tai seinää päin tai jos sitten näkee, että sinne minne aikoo, ni siellä olis just semmonen (oksa joka voi tehdä haavoja)”*.

Niistä vastaajista, jotka kertoivat pelkäävänsä joskus, noin kymmenesosa kertoi pelkäävänsä mielikuvi-
tushahmoja. Pelottavien hahmojen joukko oli monipuolinen. Tässä luettelonomaisesti joitakin esimerkkejä Lapsibarometrin vastauksista: *”Kasvi – näyttää muumiolta. Se on keittiössä”*; *”Puttepossun kauhuversio”*; *”että sängyn alla olisi hirviö”*; *”unihaamu, zombi ja muumimörkö”*. Useampi lapsi kertoi haastattelussa tietävänsä, että hahmo ei ole todellinen, mutta silti se tuntui pelottavalta: *”jotkut aaveet, möröt, vaikka niitä ei olisikaan”*; *”tietää, ettei niitä ole, mutta voi pelottaa kuitenkin”*.

Kehityspsykologian alan tutkimuksissa todetaan, että nuoremmat lapset tunnistavat vain yhden tunteen kerrallaan, mutta hieman vanhemmat pystyvät jo kuvaamaan tunteiden samanaikaista

esiintymistä (Neitola & Koivula 2020). Kysyttäessä tässä tutkimuksessa, millaisissa paikoissa voi pelottaa, yksi vastaajista on todennut, että *”myös vähän jännittävässä”*. Aikuisellekaan tunteiden kuvailu ja tunnistaminen ei ole yksiselitteistä. Kysyttäessä *”Mikä sinua pelottaa?”* yksi vastaaja kuvasi tilannetta polveilevan moniulotteisesti pelon, ilon ja jännityksen tunteiden rajamailta näin: *”Hampaitten irtoaminen ja sitten vielä no yö ja sitte vielä hirviöt ja komerot. No kun komerossa oli eskarissa kummitus. Kun tuli hammaskeiju, se antoi mulle vieläkin setelin ja mun kaveri luuli, et äiti tai isä vain laittoi rahan. Se ei ollu totta, mä kysyin, kyllä ei hoidettu. Okei, hammaskeiju laitto jipii!”*

Fyysisen ympäristön turvallisuutta kuvattiin tässä tutkimuksessa myös tilanteiden ja oikein tekemisen avulla: *”- suojatiellä niin autot ei aja kovaa”*; *”Että kävelee tien vieressä eli on varovainen liikenteessä”*. Lisäksi vastaajat kuvasivat turvallisuutta sääntöjen noudattamisena: *”ei tee mitään sellaista mitä ei saisi tehdä”* ja samoin tässä vastauksessa: *”Jos vaikka vanhempi on sanonut, että pihalta ei saa lähteä, niin pitää totella.”* Tässä puolestaan vastaaja on kuvannut liikuntavälineeseen liittyvää tuoteturvallisuutta: *”vaikka, jos joku hyppäisi trampoliinilla, niin siinä on se suoja”*. Turvallisuuden kokeminen on suhteellista – samat asiat eivät tunnu kaikkien mielestä turvallisuudelta. Yksi vastaajista kuvasi turvallisuutta täpärän tilanteen ja pelastumisen näkökulmasta näin: *”(Turvallisuutta on) jos on tippunu tikapuut alta ja pidät vaan kiinni siitä jutusta, missä oot roikkumassa.”*

Sosiaaliset tekijät pelon ja turvallisuuden lähteinä

Sosiaaliset tekijät ovat sekä turvattomuutta ja pelkoa että turvallisuutta tuovia. Osa barometriaaineiston vastaajista, 7 %, pelkäsi tilanteita, jotka liittyivät toisiin: ryhmään, kiusaamiseen, häpeään tai yhdessä oloon: *”että joskus kaverit vaikka tönii”*; *”(toiset lapset) on tehny sellasen ilkeen ilmeen (irvistysilme)”*; *”iso kasvomaalaus, pelkään että toiset nauraa”*.

Osalle vastaajista pelkoa aiheutti sisaruksen lyöminen tai isän suuttuminen. Sosiaalisia tekijöitä ja moraaliajattelua oli mukana pelottavassa tilanteessa, jota vastaaja kuvasi näin: *”pelottaa kertoa, kun on rikkonut jonkun tavaran, eikä uskalla kertoa”*. Toisaalta sosiaaliseen ympäristöön saattoi liittyä myös eksymiseen tai yksin oloon liittyviä pelkoteemoja; näin vastasi noin 6 % tutkimukseen osallistuneista. Muutama vastaaja kertoi pelkäävänsä kirjassa, pelissä tai ohjelmassa esiintyvää hahmoa. Tarkasteltaessa lasten vastauksia tässä tutkimuksessa huomio kiinnittyy siihen, että suuri osa vastaajista tunnisti pelkäävänsä jotakin tai jotakuta. Myös medialla voi olla vaikutusta joidenkin pelkojen syntymiseen, kuten tässä toteamuksessa: *”yhessä ohjelmassa oli yks sellanen jäämörkö ja - - mua pelottaa se”*.

Lapsen sosiaalisen turvallisuusympäristön keskeinen toimija on aikuinen, jonka ratkaisut ja päätökset ovat yhteydessä siihen, mitä lapsi ajattelee turvallisuudesta. Lapsibarometri-tutkimuksessa eskarri-ikäiset vastaajat kuvasivat tapoja, joilla pelko lähtee pois. Näiden vastausten perusteella aikuisen roolia pelon lievittäjänä ja turvan tuojana voidaan pitää merkittävänä.

Vajaa kolmasosa vastaajista kertoi, että pelkästään toisen ihmisen läheisyys voi saada pelon mene-
mään pois. Muita pelon lähtemisen tapoja oli lohduttaminen, halaaminen, silittäminen, rauhoitta-
minen, mukana oleminen, jutteleminen, auttaminen ja käytännöllinen tekeminen. Yhteistä näille
pelon lähtemiseen liittyville asioille oli lapselle omistetun jakamattoman ajan sekä huomion, hyväk-
synnän ja myötätunnon osoittaminen.

13 % vastaajista kuvasi, että myös lelut ja leikkiminen lievittivät pelkoa. Pelkoa lievittävä lelu oli
tavallisimmin unikaverina toimiva pehmolelu: ”- koira jonka nimi on [nn]. Jos mulla on esim. paha
mieli ja kun halaan sitä, niin se auttaa”. Turvallisuutta tuova ja pelkoa poistava lelu oli usein henki-
löitynyt, ja usea vastaaja kertoi turvaa tuovan lelun nimen. Pelkoa vähentävä lelu erottui muista
leluista ja sen ominaisuudet olivat muita tärkeämpiä, kuten tässä yksityiskohtaisessa kuvauksessa:
”No. Se on just tässä ny. Jos olis videopuhelu (vois näyttää). Se on semmonen pehmee, vähän niinku
norsun pää, vähän niinku kädet ihmisellä, mut ei sormia. Sit sil on vähän niinku semmonen mekko. Se
on norsu.”

Kokoavasti voidaan todeta, että tässä tutkimuksessa eskari-ikäiset vastaajat olivat pääosin tunnista-
neet ja ymmärtäneet käsitteen turvallisuus. He osasivat kuvata käsitettä sekä liittämään sen hyvää oloa
tuoviin paikkoihin, tilanteisiin ja henkilöihin. Useissa vastauksissa turvallisuus liittyi tunteeseen,
joka ilmaistiin käänteisesti: *ettei ole mitään hätää*.

Yllättävän monet lasten mainitsemat pelon aiheet olivat sellaisia, joita aikuinenkin saattaisi kertoa
pelkäävänsä. Lapsibarometri-tutkimuksessa ei kuvattu sitä, miten lasten pelot ovat syntyneet. On
todennäköistä, että aikuinen on voinut siirtää omia pelkojaan lapseen (Debiec & Sullivan 2014).
Toisaalta huomio kiinnittyy pelon aiheisiin ja aikuisen rooliin. Lapsen pelko ei ole erillinen, vaan
kietoutunut arjen tilanteisiin – esineisiin, paikkoihin ja henkilöihin. Aikuinen luo lapsen turval-
lisuusympäristön; hän kulkee lapsen vierellä ja jakaa lapsuuden turvallisuuskokemuksen lapsen
kanssa.

Eskari-ikäiset turvallisuuspedagogiikan oppimisympäristöissä

Turvallisuusosaamisen eli turvallisuuskompetenssin tavoitteena on kyky ennakoida riskejä ja
toimia tarkoituksenmukaisesti vaaratilanteissa. (Lindfors & Teperi 2018; Ranta & Martikainen 2019;
Somerkoski 2019.) Kyse on tiedoista ja taidoista. Toisaalta jotta tarkoituksenmukaista toimintaa
saadaan aikaan, myös turvallisuusasenteen tulisi kehittyä. Turvallisuuspedagogiset teemat on sisäl-
lytetty varhaiskasvatusta ja perusopetusta ohjaaviin suunnitelmadokumentteihin (Opetushallitus
2014; 2016; 2022; Puolitaival & Lindfors 2019). Tutkittaessa vanhempien mielipiteitä turvallisuus-
asioiden opettamisesta on käynyt ilmi, että vanhempien mielestä paras tapa opettaa turvallisuus-
asioita on konkreettisen tekemisen yhteydessä (Somerkoski ym. 2022). Vanhemmat pitivät parhaina
keinoina opettaa turvallisuutta kokemuksen, toiminnan ja elämysten kautta. Tällaisia keinoja olivat
laulut, runot, kirjat, pelit ja leikit. Lähestymistavan voidaan katsoa olevan lapsilähtöisen pedagogii-
kan kulmakivi (Rosqvist ym. 2019).

Pedagoginen liveroolipeli paloturvallisuudesta

Eräs tällaisista kokemuksellisista turvallisuuspedagogiikan oppimisympäristöistä on pedagoginen liveroolipeli eli Edularp, jonka tarkemmaksi aiheeksi valitsimme tutkimuksessamme paloturvallisuuden. Tutkimus oli osa Turun yliopiston KIDISAFE-hanketta (2021–2022), jossa tutkittiin varhaiskasvatusikäisten turvallisuuspedagogiikkaa, turvallisuusviestintää ja asumisen turvallisuutta nimenomaan paloturvallisuuden lähtökohdista. Tyypillinen varhaiskasvatusikäisten paloturvallisuustuokio on aikuisen – usein viranomaisen – johdolla toteutettu oppituntimainen hetki, jossa kuuli- ja rooli on melko passiivinen. Pedagogisen liveroolipelin tavoitteena oli tutkia tässä niitä reuna- ehtoja, joilla roolipelaamista voitaisiin hyödyntää turvallisuusasioiden oppimisessa. Tutkimuksella teimme havaintoja siitä, voitaisiinko draamaa käyttää turvallisuusopetuksessa perinteisen opettaja- johtoisen opetuksen sijaan (Somerkoski ym. 2022).

Pedagoginen liveroolipelaaminen on tavoitteellista, improvisoitua eläytymistä rooliin ja tarinaan. Liveroolipelissä ei ole kirjoitettuja vuorosanoja, vaan kaikki tapahtuu tilanteessa spontaanisti – kuin oltaisiin kutsuilla ja puhuttaisiin vapaasti. Pelissä useat tapahtumat voivat siis edetä fyysisessä pelitilassa samaan aikaan; pelaajat voivat käydä pieniä keskusteluja tai aloittaa toimintoja itsenäisesti ja rooliinsa mukaisesti. Ulkopuolisen seurattessa liveroolipeliä toiminta saattaa ensisilmäyksellä vaikuttaa sekavalta ja hallitsemattomalta.

Peli etenee tiettyjen vaiheitten johdolla, joista eräs keskeisimpiä on roolien ja taustatarinan valitseminen. Varhaiskasvatusikäisten pedagogisen liveroolipelin toteuttamisessa on tarkoituksenmukaisinta lähteä siitä, että aikuinen voi päättää tarinan kehyksen, joka kerrotaan pelaajille pääpiirteissään ennen pelin alkua. Myös lapset itse voivat osallistua juonen kehittelyyn, varsinkin, jos roolipelaaminen on ennalta tuttua. (Kemppinen & Laakso 2018.) Peli alkaa pelinjohtajan merkistä. Pelaajat kuljettavat ennalta sovittua tarinaa rooleissaan, kunnes pelinjohtaja ilmoittaa pelin päättymisestä. Tarinaan voi sisältyä yllätyksiä, joihin pelaajat reagoivat improvisoiden ja rooliinsa heittäytyen.

Pedagogisen liveroolipelin ydin on loppukeskustelu, jossa on mahdollisuus kerrata tärkeimmät oppimiseen liittyvät asiat sekä mahdolliset väärinkäsitykset, joita vapaasti etenevän pelin



aikana on saattanut syntyä (Kemppinen & Laakso 2018). Pedagogisessa liveroolipelaamisessa, kuten muissakin draamatyötavoissa, pyritään tuottamaan elämyksellinen konteksti uusille kokemuksille. Menetelmä kuvaa hyvin situationaalisen oppimiskäsityksen ajatusta, jossa oppimistapahtuma on kietoutunut elämään ja elämäntilanteeseen. Siksi sosiaalinen todellisuus on merkittäväällä tavalla mukana oppimistapahtumassa, jota säätelevät myös tunteet, intuitio ja tahto. Näin oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa lapsi suhteutuu maailmaan. (Lehtovaara & Jaatinen 1996.)

Pedagoginen liveroolipeli mahdollistaa fyysisen ja sosiaalisen ympäristön elämyksellisen kokemuksen: peli tapahtuu rajatussa ympäristössä ja pelaajat ovat toistensa kanssa tekemisissä kommunikoiden ja osallistuen, samaan tapaan kuin leikkitilanteessa. Pelissä tavoitellaan henkilökohtaista merkityksellisyyttä, kokemuksellisuutta, tuntemista, oppimista ja muistamista. Voidaan ajatella, että kyse on silloin myös psyykkisen ympäristön luomisesta.

Turvallisuuspedagogisen liveroolipelin tutkiminen aloitettiin jakamalla 5–6-vuotiaiden lasten esiopetusryhmä kolmeen pienempään, alle kymmenen lapsen muodostamaan ryhmään. Tavoitteena oli opettaa vapaasti etenevän roolipelin tarjoamin mahdollisuuksin eskari-ikäisille paloturvallisuuteen liittyviä asioita. Lapsille kerrottiin pelin tarina pääpiirteissään etukäteen. Pelaajien kanssa keskusteltiin rooleista, ja jokainen sai valita itselleen roolin pelin ajaksi. Pelitilaan, joka oli yksi päiväkodin leikkihuoneista, oli varattu erilaisia pähineitä ja leikkiin sopivia välineitä, esimerkiksi keittiökalusteita ja -tarvikkeita, pöytä ja astioita. Pelaajat tiesivät, että perheen ilta keskeytyy, kun yllätysvieras (aikuinen) saapuu. Pelaajat saivat itse päättää, kuka yllätysvieras olisi. Pelinjohtaja (aikuinen) soitti pelin alkamiseksi merkkiään. Myös pelinjohtajalla oli pelin tarinaan liittyvä rooli.

Esimerkkipelissä perhe on valmistamassa ruokaa, joka laitetaan uuniin. Ovikello soi ja yllätysvieras saapuu. On käynyt niin, että yllätysvieraan auto on mennyt rikki. Perhe yrittää auttaa. Tilanne eskaloituu monien välivaiheiden kautta, ja perheen keittiössä ruoka alkaa kärytä uunissa siten, että huoneisto alkaa täytyä savusta. Pelaajat ratkaisevat tilanteen soittamalla hätänumeroon ja poistumalla savuisesta tilasta. Peli päättyy paloauton hälyttämiseen numerosta 112.

Kokeilussa yksi peli kesti 20–40 minuuttia, minkä jälkeen pelinjohtaja soitti jälleen merkkiään pelin loppumisen merkiksi. Roolivälineet, kuten pähineet ja tarvikkeet riisuttiin, ja pelaajat pitivät välipalataun. Tämän jälkeen pelitilanne purettiin loppukeskustelussa.

Tässä peliin osallistuneiden aikuisten havaintoja kolmesta erillisestä pelitilanteesta:

”Lapset ovat valinneet rooleikseen eläinhahmoja. Mäkisten perheessä on useita kissoja, koiria ja yksi tiikerikin. Isosisko tai isovelji ovat suosituimpia roolihahmoja kuin isä tai äiti. Eläimet seikkailevat pelitilan lattialla spontaanisti. Kissat ja koirat mielellään möyriävät, matelevat ja pyöriävät. Osa pelaajista fokuoituu tehtävään, osa hääriilee itsenäisesti. Pelitila ei tahdo riittää – Mäkisten kissat ja varsinkin tiikeri lähtivät mielellään ulos pelihuoneesta. Ovikellon soidessa kaikki eläimet ja ihmisperheenjäsenet ovat keskittyneitä ja kuuntelevat, miksi yllätysvieraaksi saapuneen amiraalin auto on mennyt rikki.

Pelissä haetaan myös aikuisten ja lasten tavaroita pelitilasta. Tällöin huomio kiinnittyy esimerkiksi lääkepurkkiin, jota lapset eivät tunnista lääkkeeksi. Kun perheen ruoka alkaa savuta uunissa, soitetaan hätäkeskukseen. Suomisten kissa ryhtyy soittamaan hätänumeroon pontevasti ja hoitaa hätäilmoituksen loppuun asti itsenäisesti. Yhdessä muistetaan kodin osoite ja poistutaan ryömimällä savuisesta huoneesta pelitilan käytävään. Ryhmän aikuisten ja lasten välille tulee pelin aikana mukava ryhmään kuulumisen tunne – se, että olen osa yhteistä kokonaisuutta. Lapset reagoivat rohkeasti ja luottavat aikuisiin. Ennen loppukeskustelua pidetään tauko roolista pois astumiseksi. Tämä tuntuu välttämättömältä myös aikuisesta pelaajasta. Loppukeskustelussa kerrataan oma osoite ja toiminta hätätilanteessa sekä hätänumeroon soittaminen.”

Tutkijat olivat ennen peliä perehtyneet pedagogisen liveroolipelaamisen periaatteisiin. Etukäteen ei ensinnäkään voitu olla varmoja siitä, millaiseen juonelliseen loppuratkaisuun pelaajat päätyisivät. Toiseksi pedagogisen liveroolipelin pelaaminen edellyttää yhteisen tarinan ja tilan jakamista. Tämän vuoksi pelitilanteen edetessä aikuisten pelaajien tuli hyväksyä tietty kaottisuus ja pelaajien ratkaisut, sillä pelitapahtumat perustuivat improvisaatioon.

Pelissä, josta tässä tutkimuksessa tehtiin havaintoja, pelaajat tekivät hätäilmoituksen puhelimella, ilmoittivat osoitteensa hätäkeskuksen päivystäjälle ja poistuivat savuisesta tilasta matalana ryömien turvaan. Vaikka pedagoginen liveroolipeli -menetelmä vaikuttaisi melko vapaalta, huomio kiinnittyy erityisesti aikuisen asiantuntijan rooliin. Aikuisen pelinjohtajan on tehtävä havaintoja pelitilanteesta ja osattava ohjata tapahtumia muutaman, ennalta sovitun avainpuheenvuoron avulla tavoitteen suuntaan.

Turvallisuusasioiden oppimisen näkökulmasta pelin vaiheista keskeisin on loppukeskustelu. Sen aikana voidaan käsitellä tapahtumia, ja aikuinen asiantuntija voi tarjota lapsipelaajalle oikeita



toimintamalleja. Mahdollista on myös jonkin pelin vaiheen uudelleen pelaaminen, jos menettelyä pidetään tarpeellisenä yhteisen pohdinnan jälkeen. Tässä liveroolipelissä pelaajaryhmien loppukeskustelussa käsiteltiin pelin tapahtumia, varmistettiin hätänumeroon soittaminen ja harjoiteltiin muistamaan oma osoite. Pelejä järjestettiin kolme peräkkäin. Roolipelissä elämyksen ja kokemuksellisuuden avulla syntynyt muistijälki oli vahva: lapset muistivat roolihenkilön ja pelin tapahtumia vielä viikkojen jälkeen. Aikuiset pelaajat kokivat, että pelaaminen tuntui lapsista tärkeältä, koska aikuiset olivat valmiita antamaan jakamatonta aikaa ja huomiota lapsille.

Kokeilussamme sovellettiin pedagogisen liveroolipelin periaatteita. Menetelmään kuului, että aikuiset ovat lasten mukana tarinassa ja sen tapahtumissa ja tilanteissa. On huomattava, että pelin ja leikin välinen raja on hyvinkin häilyvä. Peleissä toiminta on leikkiä tavoitteellisempaa (Laakso ym. 2021). Halusimme tehdä havaintoja rooleista, turvallisuuden oppimisesta ja pelin soveltumisesta turvallisuuspedagogiikan välineeksi. Pedagoginen liveroolipelaaminen mahdollisti lapsen täysivaltaisuuden kokemuksen, ja aikuinen pääsi leikkiin heittäytyessään osaksi lapsen arvo- ja ajatusmaailmaa. Roolipelissä ja myös lasten leikkejä tutkittaessa puhutaan kaksoistietoisuudesta: pelaaja tai leikkijä tiedostaa itsensä omana itsenään, mutta samalla myös roolihahmonaan (Hakkarainen ym. 2013; Bowman & Lieberoth 2018).

Turvallisuusteema asettaa erityisiä reunaehdoja pedagogisen liveroolipelin toteuttamiselle. Peliin on sisällyttävä loppukeskustelu, jossa varmistetaan, että asiat on opittu oikein. Toinen reunaehto on aikuisen asiantuntijuus. Pelitarinan edetessä aikuiset viestivät lapsiryhmälle, että hätätilanteeseen on olemassa turvallisuuden hallintaan liittyviä ratkaisuja. Tässä tapauksessa ratkaisu oli pelitilasta poistuminen ja avun hälyttäminen. Liveroolipelin keinoja voitaisiin käyttää myös turvallisuuden tunteen lisäämiseen ja esimerkiksi aikuisen ja lapsen vuorovaikutussuhteen vahvistamiseen – yhteinen leikki yhdistää. Saman kaltainen tulos saatiin barometriaineistossa, jossa vastaaja kertoi pelon menevän pois aikuisen kanssa yhdessä leikkiessä.

Turvallisuusaiheen opettamisessa tulee kuitenkin varmistua siitä, että pelissä opetetaan nimenomaan oikeita toimintamalleja – sellaisia, jotka saattaisivat todellisessa hätätilanteessa pelastaa ihmishenkiä. Tällaisia toimintamalleja ovat esimerkiksi hätänumeroon soittaminen, savulta suojautuminen ja poistuminen, poistumistiemerkkien huomaaminen ja portaiden käyttäminen hissien sijasta.



Lapsibarometri-tutkimuksessa muutama vastaaja kuvasi, miten pelkoja aiheutti mediassa, esimerkiksi elokuvassa tai pelissä tapahtuneet asiat. Eläytyessään rooleihin lapset saattavat esittää asioita, joita ovat nähneet, lukeneet tai kokeneet itse. Joissain tapauksissa tämä saattaa aiheuttaa pelin tiimellyksessä tilanteen, jossa päädytään äärimmäiseen tai pelottavaan loppuratkaisuun, esimerkiksi jonkun pelaajan vakavaan loukkaantumiseen. Pelin aikuisten on luettava pelitilannetta ja ohjattava peliä siten, ettei pelin tarina sisällä liikaa dramatiikkaa. Joissain tapauksessa pelinjohtaja voi jopa joutua keskeyttämään pelin hetkeksi aikaa. Loppukeskustelulla on keskeinen, pedagoginen ja turvallisuuslähtöinen tehtävä. Loppukeskustelu erottaa pedagogisen liveroolipelin muista draama-pedagogiikan muodoista, esimerkiksi juonellisesta leikistä tai esittävästä teatterista.

Turvallinen arki kasvu- ja oppimisympäristönä

Jo hyvin pienille lapsille voi opettaa turvallisuusasioita. Tämä käy luontevimmin arjen tilanteissa: paloturvallisuudesta voidaan puhua silloin, kun lämmitetään yhdessä saunaa; terävien ruokailuvälineiden käyttöä harjoitellaan ruokailutilanteessa, tien reunassa kulkemista liikenneympäristössä ja pelastusliivien käyttöä puolestaan vesillä liikuttaessa.

Lapsen kanssa arkea jakavan aikuisen on hyvä sanoittaa turvallisuuteen liittyvää tekemistä. Sanoittaminen vahvistaa vuorovaikutusta ja rakentaa lapsen ymmärrystä syy-seuraussuhteista. Sanoitettaessa turvallisuutta aikuisen olisi tärkeä tiedostaa pelkojen siirtyminen. Lapsen kyky ymmärtää käsitteitä ja tapa hahmottaa vaaratilanteita on vielä kapea. Puhuttaessa lapselle vaaroista tulisi aina kertoa myös, millä tavoin vaara voidaan välttää ja miten vaaranpaikan tullen lapsikin voi selviytyä.

Vaikka avun hälyttäminen on teknologioiden kehittyessä tullut yhä helpommaksi, lapsen osalta avun saannin teknologiset keinot ovat ulottumattomissa. Lapsi ei välttämättä osaa hätäilmoituksen edellyttämällä tavalla käyttää puhelinta. Hätänumeroon soittaminen tai viranomaisten apu ei käynyt ilmi myöskään Lapsibarometrin vastauksissa. Toisaalta barometriaineistossa havaittiin, että lapset pelkäävät yksin jäämistä tai eksymistä. Tämän vuoksi on tärkeää opettaa lapselle avun pyytämistä vaikkapa eksymistilanteessa. Lapselle voi neuvoa, että jos huomaa eksyneensä, naapurilta tai joltain muulta luotettavalta aikuiselta voi pyytää apua. Lapselle voi opettaa, miten apua voi pyytää kerrostalon oven postiluukusta, ikkunasta tai parvekkeelta huutamalla. Lisäksi lapsilähtöiseen toimintatapaan liittyy huomion kiinnittäminen lasten kysymyksiin. Kysymykset kuvaavat lapsen ajattelua ja sitä, miten lapsi rakentaa ymmärrystä turvallisuusasioista.

Yleisesti voidaan todeta, että turvallisuus on teknisluonteista. Turhaa monimutkaisuutta on syytä välttää. Lapsilähtöiset turvallisuuden perustaidot ovat helppoja ja yksinkertaisia.

Eskari-ikäisen tärkeitä turvataitoja

- oman nimen ja osoitteen muistaminen
- oman kotioven avaaminen ja sulkeminen sekä avainten käytön aloittaminen
- vanhempien nimen muistaminen
- harmin tai hädän kertominen luotettavalle aikuiselle
- puhelimen käyttäminen soittamiseen ja 112-hätänumeroon soittaminen.

Aikuinen lapsen turvallisuuden rakentajana

Media tarjoaa elämyksellisiä ja kokemuksellisia sankaritarinoita, jotka päättyvät yleensä onnellisesti. Vaikka median esittämät tarinat ovat fiktiivisiä, mielikuvitusohjelmia ja sankaritarinoita voi silti hyvin käyttää aikuisen turvallisuuspuheessa keskustelun aloittajana. Näin on ehkä tapahtunutkin tämän Lapsibarometrin vastaajan kohdalla: *”mun äiti sanoo aina, että jos tulee jotain hirviötä, niin sitten äidillä on supervoimat käytössä”.*

Keskustelussa on tärkeää siirtää toiminta hätätilanteessa lapsen omaan ympäristöön ja antaa keskustelun edetä lapsen ehdoilla. Lapselle voi kertoa, että aikuinen on aina lapsen lähellä ja auttaa kaikissa tilanteissa. Saman asian turvallisesta paikasta kiteytti yksi Lapsibarometrin vastaajista näin: *”Äitin sylissä. Koska siinä on isompi lähellä.”*

Vaikka yleensä ei kotona saa huutaa, vaaran uhatessa pitää käyttää kovaa ääntä. Vaikka lapsi ei saa lähteä vieraiden matkaan, eksymistilanteessa pitää kuitenkin pyytää apua, tarvittaessa jopa vieraalta aikuiselta. Näin on mahdollisesti kerrottukin tälle Lapsibarometri-tutkimukseen osallistuneelle vastaajalle: *”Jos mä nään jonku tutun ihmisen kenestä tiedän, et se auttaa mua. Ni mä tiedän, et mä en voi olla vaarassa, koska se auttaa mua, jos mä oon pulassa.”*

Lasta voi palkita kehuin. Tällainen voisi olla esimerkiksi liikenneturvallisuuteen liittyvä tilanne, jossa isompi lapsi pitää huolta siitä, ettei pikkuisarus pääse tielle. Näin aikuinen osoittaa arvostavansa käytännön turvallisuustoimenpiteitä. Sisarukset voivat tukea toisiaan pelkoa herättävissä asioissa, kuten tässä Lapsibarometrin vastauksessa kysymykseen *”Mitä turvallinen ihminen tekee, että sinulla olisi parempi olo?”*: *”Noo. Mun isoveli tekee semmosta, et ku mul lähtee hermot, ni isoveli tulee auttaa.”*

Lapsi oppii käyttäytymistä vertaisiltaan, mutta erityisesti lähiympäristön aikuisilta. Tästä näkökulmasta aikuisen on tarpeellista tarkastella omia ajatusmallejaan ja omaa sisäistä puhettaan turvattomuudesta ja turvallisuudesta, erityisesti omista peloista. Vaikka aikuisen mielessä vilahtavat monipuolisesti kaikenlaiset skenaariot lasten sieppaamisesta tulipaloon, pelkojen välttämiseksi on parasta kuvata potentiaalisia riskejä lapselle varsin yleisellä tasolla ja korostaa sitä, että pelottavassa tilanteessa lapsikin voi toimia oikein. *”Kun mä pääsen aikuisen lähelle”*, kertoi yksi

Lapsibarometri-tutkimukseen osallistuneista vastaajista kysymykseen ”Mikä vie pelon pois?”. Lapsen turvallisuuden tunnetta tulee vahvistaa kertomalla, että aikuiset huolehtivat lapsesta aina, myös hätätilanteessa, ja siksi lapsen tarkoituksenmukainen toiminta hätätilanteessa on lähtökohtaisesti aikuisen lähellä pysyttely.

Varhaiskasvatustoiminta turvallisuusympäristönä

Varhaiskasvatustoimintaan osallistuu yli 70 % 1–6-vuotiaista lapsista (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021). Näin ollen kansallisessa mittakaavassa tarkasteltuna varhaiskasvatustoiminnalla on hyvät mahdollisuudet tukea koteja lasten turvallisuuskasvatuksessa. Lisäksi turvallisuusasioiden opettamisesta puhutaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014), jonka laaja-alaisten oppimiskokonaisuuksien osa-alueessa *Tutkin ja toimin* todetaan: ”Lapset saavat esiope- tuksessa tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympä- ristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvalli- suuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisim- missa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liik- kumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.”

Päiväkodin turvallisuuskasvatuksen osana toisessa varhaiskasvatusikäisten vielä julkaisematto- massa turvallisuustutkimuksessa eskari-ikäisiltä lapsilta kysyttiin, miksi tietyt esineet ovat vaaralli- sia. Lasten vastauksista voitiin päätellä, että lapset tunnistivat hyvin teräviä esineitä, kuten puukon tai neulan, ja osasivat valita lapsille tarkoitettut saksen muiden tavaroiden joukosta. Lapset osasivat kertoa, että terävä esine on vaarallinen, koska siitä voi saada haavan tai voi tulla verta. Yleensä eskari-ikäinen oppii käyttämään taitavasti työvälineitä, esimerkiksi omia saksia tai jopa puukkoa, jos väline sopii lapsen käteen ja aikuinen on vieressä kertomassa turvalliset toimintatavat. Tässäkin oman toiminnan sanoittaminen ja mallista oppiminen auttavat. Sen sijaan kemikaalien, esimerkiksi vettä muistuttavan läpinäkyvän siivousaineen tai likaisessa tavarassa olevien bakteerien vaaralli- suutta lasten oli vaikeampi ymmärtää. Tällaisiin tilanteisiin lapsi tarvitsee aikuista kertomaan syistä ja seurauksista. (Somerkoski ym. 2022.)

Lapsi kehittyy herkkyyskausittain (Kostelnik ym. 2014; Sinkkonen 2020). Jos lapsen kanssa aikaa viettävät aikuiset osaavat tehdä havaintoja lapsen kehityksen vaiheista, turvallisuusasioillekin löytyy oma hetkensä lapsen ajattelun ja motoriikan kehittyessä. Vanhempien, varhaiskasvatta- jien ja muiden lasten kanssa aikaa viettävien aikuisten tulisi tunnistaa lapselle luonteenomaiset tavat reagoida ja pysähtyä vastaamaan lapsilähtöisesti turvallisuus pohdintoihin tai -kysymyksiin. Koulun alkaminen on monella tapaa tärkeä nivelvaihe. Tällöin lapsen toimintaympäristö laajenee,

rohkeus lisääntyy ja lapsi alkaa tutustua itsenäisesti uusiin ympäristöihin ja ihmisiin. Vaikka lapsen turvallisuusympäristöön kiinnitetään erityistä huomiota ja lasta opetetaan tarkoituksenmukaiseen toimintaan turvallisuuden näkökulmasta, riskejä ei voida kokonaan poistaa. Uusien kokemusten ja elämäntaidon karttuminen ovat tärkeää pääomaa. Lapsen elämää jakavan aikuisen on joka tapauksessa opittava tasapainoilemaan riskien sietämisen ja vaarojen ennakoimisen välillä.

Barometriaineistossa lapset havainnoivat monipuolisesti oman turvallisuusympäristönsä fyysisiä, sosiaalisia ja psyykkisiä piirteitä. Lisäksi aineiston perusteella eskari-ikäiset lapset ymmärtävät turvallisuuskäsitteen ja kuvaavat pelkojensa kautta myös turvattomuutta. Lapsi hahmottaa turvallisuusympäristön osittain myös mielikuvituksen avulla. Aikuisen tärkeää roolia lapsen turvallisuusympäristön rakentajana voidaan toteuttaa monella tapaa: keskustelemalla siitä, mikä tuntuu turvalliselta ja mikä pelottaa; pelaamalla, esittämällä, puuhaamalla ja leikkimällä lapsen kanssa tai opettamalla turvallisista ja tarkoituksenmukaisista toimintatapoja arjessa. Näille kaikille tavoille yhteistä on vuorovaikutus: se, että aikuisen pysähtyy lapsen luokse, kuuntelee häntä ja tarjoaa lapselle jakamattoman ja kokonaisvaltaisen huomionsa.

Lähteet

- Bowman, S. L. & Lieberoth, A. (2018). Psychology and role-playing games. In: J. Zagal & S. Detering, *Role-playing game studies: Transmedia foundations*, 245–264. Taylor & Francis
- Debiec, J. & Sullivan, R. M. (2014). Intergenerational transmission of emotional trauma through amygdala-dependent mother-to-infant transfer of specific fear. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 111(33), 12222–12227. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25071168/>
- Hakkarainen, P., Bredikyte, M., Jakkula, K. & Munter, H. (2013). Adult play guidance and children's play development in a narrative play-world. *European Early Childhood Education Research Journal* 21(2), 213–225. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1350293X.2013.789189>
- Helkama, K. (2015). *Suomalaisten arvot: Mikä meille on oikeasti tärkeää?* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kemppinen, L. & Laakso, M. (2018). Pedagogisen roolipelin maailmoissa. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen & T. Jokela (toim.), *Suhteessa maailmaan. Ympäristöt oppimisen avaajina*. Lapin yliopisto.
- Kostelnik, M., Whiren, A., Soderman, A., Rupiper, M. L. & Gregory, K. (2014). *Guiding children's social development and learning*. Cengage Learning.

Kärkkäinen, S., Waltzer, K., Kontkanen, J., Nuutinen, S. & Havu-Nuutinen, S. (2021). Lasten suunnittelema tutkimushuone päiväkodin pedagogisena toimintaympäristönä. Teoksessa E. Luukka, A. Palomäki, L. Pihkala-Posti & J. Hanska (toim.), *Opetuksen ja oppimisen ytimessä. Ainedidaktisia tutkimuksia 19*. Suomen ainedidaktinen tutkimusseura 7–29.

Laakso, M., Nylund, A., Kautto, A., Kanto, L. & Tolonen, A.-K. (2021). Kieli, leikki ja pelillisuus kehittymisen välineinä. Teoksessa M. Laakso, A. Nylund, A. Kautto, L. Kanto & A.-K. Tolonen (toim.), *Kieli, leikki ja pelillisuus*. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistyksen julkaisuja 53. <https://www.puhejakieli.fi/sites/puhejakieli.fi/files/kielileikkijapelillisuus2021open.pdf>

Lehtovaara, J. & Jaatinen, R. (1996). *Dialogissa II: Ihmisenä ihmisyhteisössä*. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja.

Lindfors, E. & Teperi, A.-M. (2018). Incidents in schools – Incident analysis in developing safety management. In S. Nazir, A.M. Teperi & A. Polak-Sopińska (eds.) *Advances in human factors in training, education, and learning sciences*. AHFE 2018. Advances in Intelligent Systems and Computing, vol 785. Springer, 462–471. https://doi.org/10.1007/978-3-319-93882-0_44

Neitola, M. & Koivula, M. (2020). Lasten sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa M. Neitola, J. Aerila & M. Kauppinen (toim.), *Rinnalla: taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa*. Turun yliopisto. https://sites.utu.fi/rinnalla/wp-content/uploads/sites/56/2021/01/rinnalla_e-kirja.pdf

Opetushallitus. (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*.

Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*.

Opetushallitus (2016). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*.

Puolitaival, M. & Lindfors, E. (2019). Turvallisuuskasvatuksen tavoitteiden tilannekuva perusopetuksessa: dokumenttiaineistoon perustuvaa pohdintaa. Teoksessa M. Rautiainen & M. Tarnanen (toim.), *Tutkimuksesta luokkahuoneisiin*. Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisuja. Ainedidaktisia tutkimuksia 15, 119–140. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/298542>

Ranta, T. & Martikainen, S. (2019). *Turvallisuusjohtaminen varhaiskasvatuksen tukena: Lapsen oikeus turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen*. Laurea

Rosqvist, L., Kokko, M., Kinosh, J., Robertson, L., Pukk, M. & Barbour, N. (2019). Lapsilähtöinen pedagogiikka varhaiskasvattajien kanssa konstruoituna. *Journal of Early Childhood Education Research*, 8(1), 192–214. <http://jecer.org/fi>

Sinkkonen, J. (2020). *Onnellinen lapsi*. WSOY.

Somerkoski, B. (2019). Skills and knowledge as a basis for safety competence in teacher education curriculum. *Finnish Journal of eHealth and eWelfare* 11(4). <https://journal.fi/finjehew/article/view/80362/46067>

Somerkoski, B., Kemppinen, L., Turunen, S. & Puolitaival, M. (2022). Pedagogisen liveroolipelin mahdollisuuksia varhaiskasvatusikäisten turvallisuuspedagogiikan osana. KIDISAFE-hanke. Turun yliopisto. [Julkaisematon käsikirjoitus].

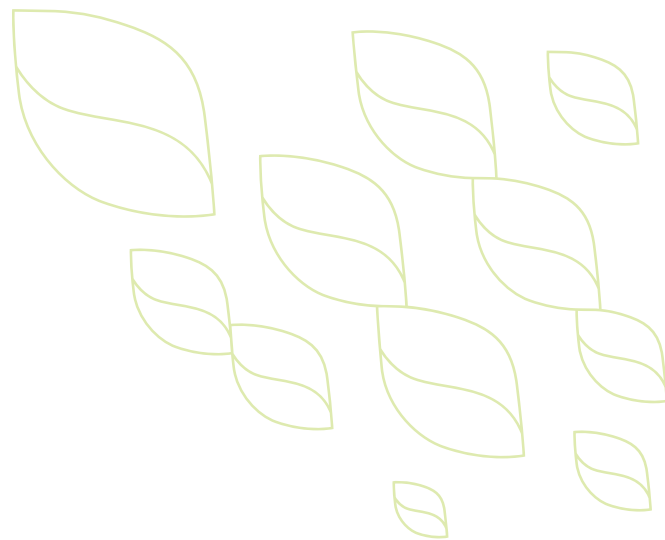
Somerkoski, B., Kesäläinen, J., Puolitaival, M. & Lepistö, J. (2022). Paloturvallisuus lapsiperheissä – vanhempien näkökulma. *Pelastus- ja turvallisuustutkimuksen vuosikirja 2022*. Pelastusopisto., 8 - 22 <https://www.pelastusopisto.fi/pelastus-ja-turvallisuustutkimuksen-vuosikirja-2022-on-julkaistu>

Somerkoski, B. & Lillsunde, P. (2014). Mitä turvallisuus on. Teoksessa B. Somerkoski, P. Lillsunde & A. Impinen (toim.), *Turvallisempi kunta*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021). *Varhaiskasvatus 2020: Varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista enemmistö osallistui kunnan kustantamaan päiväkotitoimintaan*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti 32/2021. <https://www.julkari.fi/handle/10024/143153>

Welander, G., Svanstrom, L. & Ekman, R. (2004). *Safety promotion: an introduction*. 2nd ed. Karolinska Institutet, Department of Public Health Sciences, 128.





Hyveet ja turvallisuus

Antti Kylliäinen, TT, eetikko, Lykeion Oy

Nikomakhoksen etiikkansa viimeisessä luvussa Aristoteles peräänkuuluttaa lainsäätäjältä toimia varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön aikaansaamiseksi. Hänen mukaansa hyveet ovat sekä yksilöiden että yhteiskunnan hyvän elämän välttämätön edellytys, mutta ihmisten suuren enemmistön ei voida odottaa kasvattavan lapsensa hyveisiin ilman asianmukaista lain avulla tapahtuvaa ohjausta. (Aristoteles, 2012, X, 9.)

Ei kulunut kuin 2 300 vuotta, kun lainsäätäjät Suomessa jo ryhtyivät tuumasta toimeen ja säätivät vuonna 1973 ensimmäisen päivähoitolain, joka vuonna 2015 uudistettiin varhaiskasvatuslaiksi. Aristoteles ei tosin olisi ollut lopputulokseen tyytyväinen. Sen enempää varhaiskasvatuslaissa kuin sen pohjalta valmistelluissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakaan ei puhuta mitään hyveistä ja niiden merkityksestä lasten kasvatuksessa. Itse pääasia oli matkan varrella päässyt katoamaan.

Tuoreet tutkimustulokset osoittavat, että Aristoteleella olisi tosiaan hyvä syy olla tyytymätön voimassa oleviin varhaiskasvatuksen säädöksiin. Vielä julkaisemattoman tutkimuksen mukaan päiväkodeissa toteutettu hyvekasvatus tuottaa paljon ja monenlaista hyvää niin lasten omaan kuin ympäröivän yhteisön elämään.

Tämän artikkelin tarkoituksena on hahmottaa lasten kokeman turvallisuuden ja hyveiden välistä yhteyttä. Avain tämän yhteyden ymmärtämiseen löytyy yhteisöllisyydestä. Hyveet ovat yhteisöllinen elementti, ja niiden merkitys perustuu aristoteeliseen käsitykseen ihmisestä yhteisöllisenä oliona. Lapsibarometrin aineisto puolestaan osoittaa, että ympäröivällä yhteisöllä on ratkaiseva merkitys myös lapsen kokemalle turvallisuudelle. Siksi niin hyveiden kuin turvallisuuden näkökulmasta olennaiseksi kysymykseksi nousee, miten kasvatuksen maailmassa nähdään yksilön ja yhteisön suhde.

Yksilö vai yhteisö – vai molemmat?

Kuuluisiko kasvatuksen perimmäisenä pyrkimyksenä olla yksilön vai yhteisön hyvä? Herrat professorit, jotka virkojensa puolesta pohtivat kasvatuksen päämääriä 1930-luvulta alkaen, olivat asiassa ensin yhtä ja sitten toista mieltä.

Turun yliopiston filosofian professori Jalmari Salomaa (1891–1960) lähti siitä, että yksilö on aina riippuvainen yhteisöstä ja yksilön kulttuurinen ja henkinen kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteisön kanssa. Yhteisön edun on näin ollen tultava ennen yksilön etua ja kasvatuksen oltava ensisijaisesti yhteisön palveluksessa. Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun filosofian ja teoreettisen kasvatustieteen professori Erik Ahlman (1892–1952) asetti kasvatustieteologiassaan etusijalle yhteisön tarpeet ja katsoi, että kasvatustieteologioiden oli oltava sopuissa yhteisön menestymisen kanssa. (Salmela, 1998.)

Ahlmanin ja Salomaan esittämät näkemykset olivat kuitenkin aikaan sidottuja, ja aikojen muuttuessa myös näkemykset muuttuivat. Ahlmanin kasvatustieteologiassa 1930-luvun poliittiset joukko- liikkeet ja erityisesti natsi-Saksan tarjoama esimerkki siitä, mihin kansan päämäärien asettaminen yksilöiden edun yläpuolelle saattoi pahimmillaan johtaa, saivat aikaan selvän korjausliikkeen yksilöllisyyden suuntaan. Salomaan kohdalla muutos kohti yksilökeskeisyyttä tapahtui toisen maailmansodan myötä.

Salomaan ja Ahlmanin kasvatustieteologioiden muutokset ja niiden taustat auttavat ymmärtämään suomalaisen koulukasvatuksen kehitystä 1900-luvun jälkipuoliskolla. 1930-luvun totalitaristiset järjestelmät ennen kaikkea Hitlerin Saksassa ja Stalinin Neuvostoliitossa sekä niiden sytyttämä maailmanpalo näyttäisivät olleen se gravitaatiolinko, joka alun perin sinkosi kasvatuksen yksilöä kiertävälle radalle. Kuten kasvatustieteilijä Veli-Matti Värrin toteaa, toiseen maailmansotaan saakka kasvatuksen päämääränä ollut jumalallisella auktoriteetilla perusteltu yhteinen hyvä muuntui sotien jälkeisenä jälleensuunnittelun aikana kansalliseksi vastuuksi yhteiskunnasta. Samalla otettiin ensimmäiset askeleet kohti monimuotoisuuden hyväksymistä ja aiempaa suurempaa ymmärrystä yksilöllisiä valintoja kohtaan. (Värrin, 2018, 40–43.)

Kasvatuksen painopisteen siirtyminen yhteisön hyvästä yksilön hyvään on käynyt peruskoulun alkuvuosikymmenien jälkeen aina vain selvemmäksi. Kasvatuksen keskiöön ovat tulleet yksilön oikeudet, yksilölliset valinnat ja elämäntyyli sekä omien vahvuuksien ja suorituskyvyn kehittäminen. Kiinnostava kysymys on, missä määrin individualistinen kasvatustieteologia pyrkii vain antamaan lapselle ja nuorelle eväitä jatkuvan kehittämisen, suorittamisen, kilpailun ja kuluttamisen läpäisemässä maailmassa pärjäämiseen ja missä määrin se taas on osaltaan ollut vastuussa tällaisen maailman synnyttämisestä.

Individualismia tihkuvasta ajan hengestä huolimatta kysymys yhteisön hyvästä ja sen asemasta kasvatuksessa ei ole kadonnut minnekään. Veli-Matti Värriin mukaan kasvatuksen tärkein tehtävä on ihmisen sivistäminen moraalisubjektiksi. Moraalisubjektiksi kasvamisessa taas on olennaisesti kyse siitä, että yksilön hyvän toteutuminen on sopuosoinnussa yhteisön hyvän kanssa. (Värri, 2011, 47–48.) Kasvatuksen perimmäisenä pyrkimyksenä kuuluisi näin ajatellen olla sellaisen maailman aikaansaaminen, jossa yksilön hyvä ja yhteisön hyvä toteutuvat samanaikaisesti ja mahdollisimman tasapuolisesti.

Hyveet – mitä ja miksi?

Hyveet ovat ne ominaisuudet ja luonteenpiirteet, jotka tekevät meistä hyviä sekä ylipäätään ihmisinä että missä tahansa tehtävässä tai roolissa, jossa satumme elämämme aikana toimimaan. Hyvällä kauppialla on kauppiaan, esimiehellä esimiehen, bändikaverilla bändikaverin ja kasvatustajalla kasvattajan hyveet. Ja meillä kaikilla toivon mukaan ne hyveet, jotka tekevät meistä hyviä kanssaihmissä toinen toisillemme. (Kylliäinen, 2021.)

Hyveillä on ikää yhtä paljon kuin ihmiskunnalla, ellei enemmänkin. Tietyissä mielessä on perusteltua sanoa hyveiden kuuluvan ihmisen lisäksi myös muiden sosiaalisten eläinlajien – etenkin sellaisten laumassa elävien ja laumana toimivien eläinten kuin susien, norsujen, delfiinien tai mehiläisten – maailmaan, mikä tekee hyveistä vielä paljon ihmiskuntaa vanhemman asian. Joka tapauksessa kaikkiin kulttuureihin kaikkina aikoina on kuulunut jonkinlainen käsitys siitä, mitkä ominaisuudet tekevät ihmisestä hyvän ihmisen.

Eri kulttuurien käsitykset ihmisyydestä ja ihmisenä olemisesta eroavat toisistaan. Siksi on luontevaa ajatella, että myös kulttuureihin sisältyvät näkemykset hyveistä ja siitä, millaista toimintaa voidaan missäkin tilanteessa pitää hyveiden mukaisena, ovat joka kulttuurissa omanlaisiaan. Voisi tietenkin toivoa, että hyveisiin liittyvillä kulttuurien välisillä eroavaisuuksilla olisi taipumus tasoittua sitä mukaa kuin erilaisiin kulttuureihin kuuluvat ihmiset pääsevät kosketuksiin toistensa kanssa. Mikäli näin on, eri kulttuurien vallitsevat käsitykset hyveistä saattavat nykyisinä globalisaation ja internetin aikoina erota toisistaan vähemmän kuin äkkipäätään luulisi. Niin tai näin, vaikka erilaisten ihmisten vastaukset kysymykseen ”Mitkä ominaisuudet tekevät ihmisestä hyvän ihmisen?” olisivatkin erilaisia, keskinäisen ymmärtämisen tekee mahdolliseksi se, että itse kysymys on kuitenkin kaikille yhteinen.

Läntisen kulttuuripiirin hyvekäsitys perustuu antiikin kreikkalaisten filosofien, ennen muuta Aristoteleen näkemyksiin. Aristoteleen ajattelussa hyveet kertovat yhteisön keskeisestä merkityksestä ihmisen hyvän elämän kannalta. Voidakseen ja toimiakseen hyvin yhteisö tarvitsee jäsenikseen oikeudenmukaisia ja reiluja, luotettavia ja vastuullisia, rehellisiä ja avoimia, avuliaita, hyväntahtoisia ja toisensa huomioonottavia yksilöitä. Vastaavasti yksilöiden on hyvä kuulua yhteisöön, jossa

tällaiset ominaisuudet toimivat ja toteutuvat. Hyveet tekevät näin sekä yksilöistä hyviä yhteisön jäseniä että yhteisöistä jäsenilleen hyviä yhteisöjä. Tämä tulee selkeästi esiin myös Lapsibarometrin vastauksissa. Päiväkodin aikuisten ja kavereiden hyveiden mukainen toiminta – apua ja lohdutusta saa, leikkeihin pääsee mukaan, riidat selvitetään, kaveria ei kiusata – on barometrin mukaan keskeinen tekijä lasten turvallisuudentunteen rakentumisessa.

Ei hyveitä ilman kasvatusta

Aristoteleen mukaan hyveet eivät kehity ihmisessä luonnostaan mutta eivät myöskään vastoin luontoa. Kukaan ei synny tähän maailmaan valmiiksi hyveellisenä, mutta jokaisella meistä on valmiudet omaksua hyveitä ja oppia toimimaan niiden mukaisesti. Hyveet ovat meissä eräänlaisina siemeninä – Aristoteles käyttää termiä ”luonnollinen hyve” – ja jos saamme pienestä pitäen riittävän määrän oikeanlaista kasvatusta, hyveet alkavat meissä kasvaa ja kukoistaa, sekä omaksemme että muiden iloksi. ”Ei siis ole vähämerkityksistä, tuleeko pienestä pitäen kasvatetuksi sellaisiin tai tällaisiin tapoihin – ero on suuri ja voi sanoa, että siitä riippuu kaikki”, kuten Aristoteles *Nikomakhoksen etiikassa* toteaa (Aristoteles, 2012, II, 1).

Hyvekasvatus on kaikkea muuta kuin vaikeaa. Sen hallitsee jokainen kasvattaja, niin ammattilainen kuin amatööri. Ainoa, mitä hyvekasvattajalta vaaditaan, on jonkinlainen ymmärrys siitä, mikä on hyveiden merkitys ihmisen elämässä ja mitä lapsen ja häntä ympäröivän yhteisön arjessa keskeiset hyveet käytännössä, sanojen, tekojen ja toiminnan tasolla tarkoittavat. Lapsibarometrin mukaan suomalaiset vanhemmat ja varhaiskasvattajat ovat tässä suhteessa varsin hyvin tehtävänsä tasalla. Lapset raportoivat vastauksissaan vanhemmista ja päiväkodin aikuisista, jotka kuuntelevat, lohduttavat, halaavat ja suojelevat välittäen näin ymmärrystä hyveiden merkityksestä myös seuraavalle sukupolvelle.

Vaikka oma esimerkki on niin hyve- kuin muussakin kasvatuksessa tärkein työkalu, kasvattajan ei tarvitse itse hallita hyveitä keskivertoa paremmin. Epäonnistua saa, sillä kasvatuksessa huonokin esimerkki on kasvatuksen kannalta hyvä esimerkki, edellyttäen että kasvattajalla riittää nöyryyttä tunnustaa virheensä. Kasvatettavat tarttuvat hanakasti kasvattajan virheisiin, oppivat niistä ja auttavat kasvattajaakin oppimaan. Jos kasvattajalla on viisautta ottaa tarjottu oppi vastaan, hyvekasvatus laajenee yhteiseksi kasvu- ja oppimisprosessiksi.

Yksi hyveellisyyden ja hyveiden mukaisen toiminnan tärkeimmistä periaatteista on, että sen on perustuttava vapaaehtoisuuteen. Siksi hyvekasvatuksen tarkoituksena ei ole ainoastaan saada lapsi toimimaan hyveiden mukaisesti, vaan toimimaan niin omasta halustaan ja valinnastaan. Jotta näin tapahtuisi, lapsen on tärkeää saada mielihyvää hyveen mukaisista teoistaan, sillä kuten antiikin filosofit jo totesivat, ihminen tekee mieluiten niitä tekoja, joiden tekeminen tuottaa hänelle nautintoa.

Helpoin ja tehokkain keino lapsen mielihyvän synnyttämiseen ja vahvistamiseen on aikuisen antama kehu ja kiitos. Jäätyään kerran kiinni hyveen toteuttamisesta ja saatuaan kiittämisen arvoisesta toiminnastaan ansaitsemaansa palautetta lapsi haluaa kokea saman uudelleen ja etsii mahdollisimman pikaisesti uuden tilaisuuden hyvän tekemiseen. Mitä johdonmukaisempaa ja järjestelmällisempää hyvien tekojen huomaaminen ja niistä kiittäminen on, sitä pikemmin niiden tekemisestä tulee lapselle tapa, ja sitä tiukemmin hyveet häneen kiinnittyvät.

Hyvekasvatuksen voidaan perustellusti sanoa olevan se, mistä koko kasvatuksessa on alun perin ollut kyse. Niin kauan kuin lapsia on ylipäätään tietoisesti kasvatettu, heistä on pyritty kasvattamaan hyviä ihmisiä siihen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, johon he ovat sattuneet syntymään, ja näin antamaan heille mahdollisimman hyvät eväät elämää varten. Tästä huolimatta hyveiden asema ei tämän päivän suomalaislasten kasvatuksessa sen enempää kuin suomalaisessa yhteiskunnassa laajemminkaan ole likikään niin itsestään selvä kuin voisi olettaa ja toivoa.

Lasten kasvattaminen luonteen hyveisiin oli suomalaisen koulukasvatuksen painopisteenä neljän vuosikymmenen ajan 1900-luvun vaihteesta 1940-luvulle, mutta tämän jälkeenkin hyveet olivat vahvasti kuvassa mukana vuosikymmenten ajan. Vielä vuonna 1970 hyväksytyssä peruskoulun ensimmäisessä opetussuunnitelmassa opettajia kehoitettiin kasvattamaan lapset hyveisiin – ei toki kaikkiin opettajan mielestä keskeisiin hyveisiin, jotta opettajan oma persoonallisuusideaa ei polkisi alleen lapsen yksilöllisyyttä, mutta ainakin neljään opetussuunnitelman laatijoiden mielestä olennaisimpaan eli ystävällisyyteen, auttavaisuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja totuudellisuuteen. Näiden neljän hyveen tuli olla esillä läpäisyperiaatteella niin koulun jokapäiväisessä elämässä kuin eri oppiaineissa annetussa opetuksessa. (Kylliäinen, 2021, 15.)



Vuoden 1970 jälkeen sana *hyve* ei ole esiintynyt peruskoulun opetussuunnitelmissa ennen kuin vasta tuoreimmassa, vuoden 2014 opetussuunnitelmassa. Hyveiden paluusta ei kuitenkaan vielä tämän perusteella kannata puhua: hyveet mainitaan dokumentissa vain kahdesti, 7.–9. vuosiluokkien laaja-alaiseen osaamiseen ja samojen vuosiluokkien katolisen uskonnon opetukseen liittyen. (Kylliäinen, 2021, 15.)

Kokonaan hyveet eivät ole kasvatuksesta kadonneet. Lapsibarometriin kootuista lasten vastauksista päätellen päiväkodeista löytyy runsaasti arjessaan hyveitä viljeleviä aikuisia. Yhä edelleen lapsia myös kasvatetaan hyveisiin niin kotona, päiväkodissa, koulussa kuin urheilu- ja muiden harrastusten parissa. Mutta kasvatussuunnitelmista ja kasvatustavoitteiden listauksista hyveitä on ollut turha etsiä, ne ovat jääneet kasvatuksen maailmassa marginaaliin ja saaneet eellä siellä rauhassa omia aikojaan. Sen sijaan, että hyveet olisi suunnitelmallisesti ja määrätietoisesti nostettu kasvatuksen keskiöön, niiden on nähtävästi ajateltu juurtuvan lapsiin itsestään kaiken yhteisen touhun ja puuhailun ohessa. Hyvää on toki saatu aikaan näinkin, mutta selvää on, että lopputulos ei ole voinut olla lähelläkään parasta mahdollista.

Hyveet tuovat turvaa

Ihmisen paras turva ovat toiset ihmiset. Sen tiesivät jo kivikaudella eläneet esi-isämme, ja hyvin ovat asian sisäistäneet myös nykyeskarilaiset. Lapsibarometriin 2022 haastatelluista lapsista 392:lta kysyttiin, mikä tekee eskarista turvallisen. Heistä 61 prosenttia vastasi kysymykseen joko aikuiset, kaverit tai ihmiset. Jos vastaajien joukosta pudotetaan ne, jotka eivät osanneet sanoa kysymykseen mitään, yhteisön ensisijaiseksi turvan tuottajaksi nimesi 81 prosenttia vastanneista.

Toisaalta toiset ihmiset voivat turvan sijaan edustaa meille myös uhkaa. Ellei näin olisi, suomalaiset eivät tarvitsisi oviinsa lukkoja, joka kolmas amerikkalainen ei katsoisi tarpeelliseksi omistaa asetta eivätkä ukrainalaiset joutuisi puolustamaan maataan venäläisiä hyökkääjiä vastaan. Ympärillään olevat ihmiset koki uhkana myös se eskarilainen, joka Lapsibarometrin kysymykseen ”*Mikä tekisi eskarista turvallisen?*” vastasi: ”*No, jos mua ei kiusata, ois kivempaa.*”

Se, tuottaako ympäröivä yhteisö ihmiselle turvaa vai turvattomuutta, riippuu siitä, toimiiko yhteisö hyveiden mukaisesti vai jollakin muulla tavalla. Kuten Lapsibarometrin vastauksistakin käy ilmi, avuliiden, kannustavien ja huolehtivien ihmisten seurassa voi olla turvallisin mielin. Suojaa saa, kun sitä tarvitsee, ja ympärillä oleviin voi luottaa. Sen sijaan ympäristöönsä pahantahtoisesti suhtautuvien ja epäreilusti toimivien ihmisten porukasta on turva kaukana. Koskaan ei voi tietää, mitä tällaiset kaverit keksivät ja milloin itse joutuu heidän silmätikukseen.

Hyveiden merkitys lasten turvallisuudelle tuli esiin kahden eteläsuomalaisen kunnan päiväkodeissa talvella 2021–2022 toteutetussa puolivuotisessa hyvekasvatuskokeilussa. Kokeilu toteutettiin aristoteeliseen hyve-etiikkaan perustuvan *Hyveet elämässä* -hyvekasvatusmallin (www.hyveetelamassa.fi)

avulla. *Hyveet elämässä* -mallin perusideana on auttaa lapsia sisäistämään hyveet ja ottamaan niiden mukaiset teot tavaksi omassa toiminnassaan tuomalla ne osaksi lasten jokapäiväistä elämää mahdollisimman luontevasti ja monipuolisesti. Aiempien kokemusten perusteella voitiin olettaa, että lasten on helppo motivoitua hyveistä, sillä niiden mukaisella toiminnalla on selkeät ja konkreettiset myönteiset seuraukset sekä ympäröivälle yhteisölle että hyveitä toiminnassaan toteuttavalle lapselle itselleen. Lapsiryhmän arki on paljon sujuvampaa, kun yhteiset puuhut eivät katkea tämän tästä riitelyyn ja kiusaamiseen. Hyveiden mukaisten tekojen tekijä puolestaan saa osakseen kannustusta ja itselleen hyvän mielen toimiessaan yhteisön kannalta hyvällä ja rakentavalla tavalla.

Hyvekasvatuskokeiluun lähti alun perin 24 päiväkotiä, joista vain neljä joutui jättämään leikin kesken. Maaliin päässeiden määrää voidaan koronapandemian ja varhaiskasvatuksen vaikean henkilöstötilanteen aiheuttaman kuormituksen vuoksi pitää varsin hyvänä saavutuksena. Kokeilun aluksi vanhemmat yhdessä päiväkodin työntekijöiden kanssa valitsivat ne hyveet, jotka talven aikana nostettiin lasten kasvatuksen kärkeen. Osassa päiväkoteja myös lapset osallistuivat hyveiden valintaan. Näin toteutettiin periaatetta, jonka mukaan yhteisöllä itsellään on valta sanoa, mitkä hyveet sen piirissä katsotaan keskeisimmiksi. Samalla hyvekasvatuksesta saatiin kodin ja päiväkodin yhteinen asia.

Kokeilun yhteydessä hyvekasvatuksen toimivuutta kasvattajien näkökulmasta sekä hyveiden vaikutusta lapsiryhmän toimintaan ja yksittäisten lasten hyvinvointiin seurattiin päiväkodinjohtajille tehtyjen kyselyiden ja lapsiryhmissä pidettyjen hyvepäiväkirjojen avulla. Vastausten ja päiväkirjamerkintöjen perusteella kokemukset hyvekasvatuksesta olivat erittäin myönteiset. Lapsiryhmissä tunteiden tunnistaminen, sanoittaminen ja säätely, rauhallisuus, yleinen hyvinvointi, empatia ja erilaisuuden hyväksyminen, keskinäinen lohduttaminen ja auttaminen, anteeksi pyytäminen ja antaminen sekä lasten kyvyt ristiriitatilanteiden selvittämiseen omin voimin vahvistuivat kokeilun aikana. Samoin vahvistuivat yksittäisten lasten itsetunto ja minäkuva, sosiaaliset taidot sekä kokemukset hyväksytyksi tulemisesta ja yhteisöön kuulumisesta. (Poulter & Kylliäinen, 2022.)

Kyselyissä ja hyvepäiväkirjaohjeistuksessa ei erikseen pyydetty havainnoimaan ja kommentoimaan hyvekasvatuksen vaikutusta lapsen turvallisuudentunteeseen. Mutta sikäli kuin luotettavan, välittävän ja hyväksyvän yhteisön sekä oman itsetunnon ja sosiaalisten taitojen vahvistumisen voidaan ajatella vahvistavan lapsen turvallisuudentunnetta, edellä mainittujen hyvekasvatuksen vaikutusten yhteyttä koettuun turvallisuuteen voitaneen pitää selvänä. Lisäksi varhaiskasvattajat nostivat muutamissa hyvepäiväkirjamerkinnöissä omasta aloitteestaan esiin myös turvallisuuden lisääntymisen paitsi lapsiryhmissä (”Lapselle tulee turvallinen olo kun hän kokee ystävällisyyttä ympärillään ja hän rohkaistuu enemmän sekä motivoituu toimintaan, kun häntä kannustetaan eri asioissa”) hieman yllättäen myös päiväkodin aikuisten kesken (”Luonut rauhallisemman, hyväksyvemmän ilmapiirin. Turvallinen työpaikka ilmapiiriltään?”). Kokeilun perusteella päiväkodissa toteutetulla hyvekasvatuksella voidaan siis sanoa olevan selkeä myönteinen vaikutus lasten kokemaan turvallisuuteen. (Poulter & Kylliäinen, 2022.)

Lopuksi

Lapsibarometria varten keväällä 2022 tehdyissä haastatteluissa ei selvitetty eskarilaisten ja päiväkodin aikuisten hyveellisyyttä tai päiväkodin arjessa toteutuvia yksittäisiä hyveitä. Siksi siitä, että lasten vastauksissa muutama hyve – avuliaisuus, luotettavuus, ystävällisyys – nousee esiin, ei voida vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Barometrin tulosten perusteella hyveiden voidaan kuitenkin arvella toteutuvan suomalaisissa päiväkodeissa varsin hyvin. Ellei näin olisi, päiväkodin aikuisten ja kavereiden merkitys turvallisuuden tuottajina ei lasten mielissä mitenkään voisi olla niin ilmeinen kuin se barometrin mukaan on.

Silti parantamisen varaa päiväkodin kokemisessa turvalliseksi paikaksi edelleen on. Vain kahdeksan Lapsibarometria varten haastatelluista 404 lapsesta kertoi haastattelijalle, ettei koe oloaan turvalliseksi päiväkodissa. Mutta niistä eskarilaisista, jotka tunnistivat vastauksissaan ympäröivän yhteisön ja oman turvallisuudentunteen välisen yhteyden, useampi kuin joka kolmas sanoi kokevansa olonsa eskarissa turvalliseksi ainoastaan ”joskus” ja vain harvempi kuin kaksi kolmesta ”aina”. Mikäli lasten kokemaa turvallisuutta halutaan edelleen vahvistaa, näistä kahdesta ryhmästä edellisen pienentäminen ja jälkimmäisen kasvattaminen olisi syytä ottaa varhaiskasvatuksen tavoitteeksi. Tähän hyvekasvatuksen tuominen päiväkoteihin tarjoaa erinomaisen keinon.

Lähteet

Aristoteles (2012). *Nikomakhoksen etiikka* (suom. S. Knuuttila). Gaudeamus.

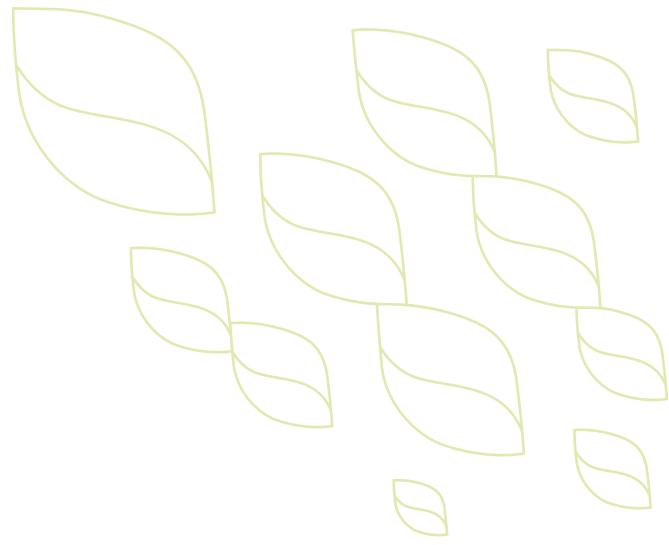
Kylliäinen, A. (2021). *Hyvän tekijät: hyveet ja arvot yksilön ja yhteisön elämässä*. Art House.

Poulter, S. & Kylliäinen, A. (2022). *Hyvekasvatus varhaiskasvatushenkilöstön kokemana*. [Julkaisematon käsikirjoitus].

Salmela, M. (1998). *Suomalaisen kulttuurifilosofian vuosisata*. Otava.

Värri, V.-M. (2011). Kasvatuksen ihanteista ja päämääristä tässä ajassa. Teoksessa T. Jantunen & E. Ojanen (toim.), *Arvot kasvatuksessa* (s. 42–56). Tammi.

Värri, V.-M. (2018). *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Vastapaino.



”Joku aikuinen on apuna, kun pelottaa” Lasten turvallisuuden tunteen kehitys kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta

**Kaija Puura, lastenpsykiatrian professori, ylilääkäri,
Tampereen yliopisto ja Tampereen yliopistollinen sairaala**

Johdanto

Vuoden 2022 Lapsibarometrin teemana on turvallisuus. Barometri pyrkii valottamaan sitä, miten lapset ymmärtävät turvallisuuden, mitkä tekijät lisäävät lasten mielestä heidän turvallisuuden tunnettaan ja missä lasten mielestä on turvallista. Turvallisuus aiheena on erityisen ajankohtainen, sillä viimeaikaiset maailman tapahtumat kuten ilmastokriisi, covid-19-pandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan (Ojala 2015; Bessell 2022; Bürgin ym. 2022; Holt & Murray 2022) ovat kaikki lisänneet lasten ja nuorten turvattomuuden ja ahdistuneisuuden kokemuksia. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuun (SoPS 59–60/1991). Lapset ja nuoret ovat kuitenkin riippuvaisia huoltajiensa ja muiden aikuisten kyvystä turvata heidän tarpeensa ja turvallisuutensa. Ulkoisen turvallisuuden lisäksi olennaista on vanhempien ja muiden aikuisten osuus lapsen sisäisen turvallisuuden tunteen rakentumisessa. Lapsen sisäisen turvallisuuden tunnetta rakentavat aikuisen pysyvyys ja luotettavuus lapsen tarpeisiin vastaamisessa. Lapsibarometrissa haastateltujen kuusi- ja seitsemänvuotiaiden lasten vastauksissa erottuvatkin hienosti aikuisten merkitys ulkoisen turvallisuuden (”Että on jonkun tutun ihmisen luona ja tietää, et mitään paha ei voi tapahtua ku on tutun ihmisen luona.”) ja sisäisen turvallisuuden lähteinä (”Siltä että joku aikuinen on apuna kun pelottaa.”).

Tässä artikkelissa käyn erityisesti kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta läpi nykytietämystä siitä, 1) millaiset tekijät lapsen läheisissä ihmissuhteissa edistävät lapsen turvallisuuden tunnetta, 2)

millaiset tekijät estävät turvallisuuden tunnetta, 3) miten turvallisuus ja turvattomuus vaikuttavat lapsen myöhempään kehitykseen ja 4) mitä aikuiset voivat tehdä lapsen turvallisuuden tunteen lisäämiseksi haastavissakin olosuhteissa.

Vanhemman antama suojeleminen ja lapsen itsesuojelukyvyn kehittyminen

Yhdysvaltalainen psykologian professori ja psykoanalyttikko Robert Emde (1989) on aikanaan määritellyt vanhemman ja lapsen tehtävät lapsuuden kehityksen aikana. Vanhemman tehtävistä ensimmäisenä hän mainitsee sitoutumisen lapsen hoivaamiseen ja hänen tarpeistaan huolehtimiseen, johon lapsi puolestaan vastaa kiintymällä häntä hoivaavaan aikuiseen. Seuraava vanhemman tehtävä on Emden mielestä lapsen suojeleminen ulkoisilta vaaroilta, jotta lapsi voi jäädä henkiin, kasvaa ja kehittyä. Ensimmäisten elinkuukausien ja -vuosienkin aikana lapsen suojeleminen on hyvin konkreettista: vanhempi huolehtii, ettei lapsi esimerkiksi putoa hoitopöydältä, kaadu portaissa, juokse ajotielle tai vaikkapa laita suuhunsa mitään myrkyllistä. Lapsen kehityksen edetessä suojeleminen tapahtuu enenevästi sanallisesti asetettujen rajojen kautta, jolloin lapselle kerrotaan, mitä hänen ei pidä tai mitä hän ei saa tehdä. Kun vanhempi suojelee toiminnallaan ja asettamallaan rajoilla lasta ulkoisilta vaaroilta, lapsi puolestaan oppii kehityksen edetessä tunnistamaan ja muistamaan itse, mikä on vaarallista – hänen kykynsä itsesuojeluun kehittyä.



Lapsibarometrin vastauksissa kysymykseen ”Mitä turvallisuus sinun mielestäsi tarkoittaa?”, 14 prosenttia kuusi- ja seitsemänvuotiaista lapsista vastasi sen tarkoittavan turvallista tai hyvää oloa, 11 prosenttia nosti esiin aikuisen tai jonkun toisen ihmisen tuoman suojelun ja viisi prosenttia oman, vaaroja tiedostavan toimintansa. Noin kolmannes lapsista ei osannut vastata kysymykseen. Kysymykseen ”Mikä tekee eskarista turvallisen?” vastatessaan 35 prosenttia lapsista mainitsi eskarin aikuisten toiminnan, 31 prosenttia kavereiden ja seitsemän prosenttia leikin tuoman turvallisuuden tunteen. On mielenkiintoista, että kysymyksen ”Mikä tekee ulkona olemisesta turvallista?” vastauksissa 24 prosenttia lapsista liitti turvallisuuden tunteen kavereiden tai sisarusten paikalla olemiseen, ja aikuisten läsnäolon ja valvonnan mainitsi 13 prosenttia lapsista. Vastausten perusteella voidaan ajatella, että kuusivuotiaista vasta hyvin pieni osa hahmottaa oman toimintansa merkityksen omalle turvallisuudelleen. Enemmistö kuusivuotiaista näyttää vastauksissaan kuvanneen lähinnä sisäistä turvallisuuden tunnettaan, jonka luomiseen kuusivuotiaat lapset tarvitsevat vielä paljon aikuisten antamaa konkreettista turvaa ja suojelua sekä kotona että kodin ulkopuolella. Vastausten perusteella lapset kokevat saavansa turvaa myös sisaruksiltaan ja toisilta lapsilta, etenkin kodin ulkopuolella.

Lapsen sisäisen turvallisuuden tunteen kehittyminen kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta

Lapsen sisäisen turvallisuuden tunteen kehittymistä voidaan kenties parhaiten tarkastella kiintymyssuhdeteorian kautta. John Bowlby (1982) esitti aikanaan ajatuksen, että vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde on tarkoitettu toimimaan nimenomaan tilanteissa, jossa lasta saattaa uhata tai uhkaa jokin ahdinko tai vaara. Vanhemman tehtävänä on seurata lapsen käyttäytymistä, ymmärtää ja jakaa hänen tunteitaan ja täyttää hänen konkreettiset ja tunne-elämän tarpeensa. Ensimmäisten elinkuukausien aikana toistuvien, tavallisten vanhemman ja vauvan välisten vuorovaikutustilanteiden kautta vauva saa kokemuksen siitä, että häntä ymmärretään ja hänen tarpeisiinsa vastataan. Nämä kokemukset rakentavat hänessä luottamusta siihen, että hänestä pidetään huolta, hän on turvassa. Vanhemmasta tulee lapselle näin turvapaikka (safe base), jonne hän voi tarvittaessa aina palata saamaan hoivaa ja lohdutusta pelästyessään, kokiessaan tarvitsevansa jotain tai halutessaan jakaa ilonsa tai osaamisensa vanhemman kanssa. (Bowlby 1982.)

Kun lapsi alkaa seuraavien kuukausien aikana alkaa liikkua enemmän ja tutkia maailmaa, on vanhemman tehtävänä rohkaista lasta uskaltamaan tehdä uusia asioita. Tämä puolestaan tukee lapsen itseluottamusta ja kokemusta omasta selviytyvyydestä. Maailman tutkimisen ja vanhemman turvaan palaamisen vuorottelu jatkuu koko lapsuuden, mikä auttaa lasta rakentamaan sisäisen turvallisuuden tunnetta, kykyä luottaa toisiin ihmisiin ja toimintamalleja uusissa tilanteissa toimimiseen (Bowlby 1973). Lapsibarometrin kuusi- ja seitsemänvuotiaiden vastaukset kuvaavat heidän kokemuksiaan vanhemman tarjoaman turvan merkityksestä. Kysymykseen ”Onko sinulla turvallista ihmistä?” 92 prosenttia lapsista vastasi myöntävästi. Turvallinen ihminen oli yleisimmin äiti

tai isä. Lasten vastaukset siitä, mitä turvallinen ihminen tekee, kuvaavat hyvin kiintymyssuhdeteorian mukaista vanhemman toimintaa turvapaikkana. Lasten mielestä turvallinen aikuinen hellii ja lohduttaa (30 % vastauksista), huolehtii ja suojelee (11 % vastauksista), leikkii (8 % vastauksista), on lähellä (7 % vastauksista), on kiltti ja hemmottelee (4 % vastauksista), tukee ja auttaa (4 % vastauksista) ja juttelee ja rauhoittelee (3 % vastauksista). Jonkin muun seikan mainitsi 3 prosenttia lapsista, ja 33 prosenttia ei osannut sanoa.

Kiintymyssuhteen merkitystä lapsen turvallisuuden kokemukselle on tutkittu paljon, ja itse asiassa kiintymyssuhdeteorian myöhemmän kehittäjän, Mary Ainsworthin kollegoidensa kanssa (1978) luoma kiintymyssuhdeluokitus on nimetty lapsen kokeman turvallisuuden mukaan. Lapsen turvallinen kiintymyssuhde tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, että lapsi voi luottaa aikuisen olevan hänen turvapaikkansa eli ymmärtävän hänen tarpeensa, tunteensa ja ajatuksensa ja vastaavan niihin riittävällä herkkyydellä oikeaan aikaan ja sopivalla tavalla. Lapsen turvaton kiintymyssuhde jaetaan usein turvattomaan, välttelevään kiintymyssuhteeseen ja turvattomaan, ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen. Lapsen turvaton, välttelevä kiintymyssuhde tarkoittaa, ettei lapsi voi luottaa siihen, että vanhempi kykenee aina vastaamaan hänen tarpeisiinsa, vastaanottamaan hänen tunteitaan ja toimimaan hänen turvapaikkanaan (Ainsworth ym. 1978; Egeland & Sroufe 1981). Lapsi oppii silloin turvautumaan esimerkiksi esineisiin tai omaan toimintaansa itseään rauhoittaakseen ja pyrkii ilmaisemaan omia tarpeitaan mahdollisimman vähän. Crittenden (2008) esitti ajatuksen, että turvaton, välttelevä kiintymyssuhdetyyppi syntyy silloin, kun vanhemman on pakko ohjata lasta jo varhain huolehtimaan itsestään perheen tai yhteiskunnan haastavien olosuhteiden vuoksi.

Lapsen turvaton, ristiriitainen kiintymyssuhde syntyy tilanteessa, jossa vanhempi käyttäytyy lasta kohtaan epäjohdonmukaisesti (Ainsworth ym. 1978; Egeland & Sroufe 1981). Lapsi ei tällöin pysty tietämään, miten vanhempi kulloinkin vastaa hänen tarpeisiinsa, ja voi puolestaan olla vanhempaa kohtaan vastaavasti ajoittain takertuva, ajoittain välttelevä ja liioitella omia tunneilmaisujaan. Turvaton, jäsentymätön kiintymyssuhde on myöhemmin syntynyt alaluokka kuvaamaan tilannetta, jossa vanhemman toiminta lasta kohtaan on niin ennakoimatonta tai epäjohdonmukaista, ettei lapsi pysty muodostamaan tai ylläpitämään malleja sille, miten toimia ahdingossa tai vaaratilanteissa (Main & Solomon 1990; Juffer ym. 2005).

Vaikka jo John Bowlby (1973) totesi kiintymyssuhteen jokaisessa lapsen kehitysvaiheessa muuttuvan yksilön ja ympäristön yhteisvaikutuksessa tapahtuvien muutosten seurauksena, varhaislapsuuden kiintymyssuhteen turvallisuudella on pitkittäistutkimusten mukaan vaikutusta lapsen myöhempään kehitykseen. Varhaislapsuudessaan turvallisesti kiintyneet lapset pystyvät myöhemmin säätämään tunteitaan (Cooke ym. 2019), ihmissuhteissa kokemaansa stressiä (Groh & Narayan 2019) ja omaa käyttäytymistään (Groh ym. 2012) paremmin kuin turvattomasti kiintyneet lapset. Turvallisesti kiintyneet lapset ovat esiopetusiässä, kouluiässä ja nuoruusiässä sosiaalisesti taitavampia kuin turvattomasti kiintyneet lapset (Ashley ym. 2014; Sroufe 2005). Heillä on kykyä empatiaan, molemminpuolisia, läheisiä ystävyys-suhteita, ja he pystyvät toimimaan hyvin myös isomman ryhmän jäsenenä (Sroufe 2005).

Turvattomasti, välttelevästi kiintyneillä lapsilla on myöhemmissä ikävaiheissa vaikeuksia luottaa toisiin ihmisiin ja solmia läheisiä ihmissuhteita, koska heidän varhaislapsuudessa oppimansa toimintamalli ei ohjaa heitä siihen (Sroufe 2005). Turvaton, välttelevä kiintymyssuhde on riskitekijä myös käytösongelmille lapsuudessa (Groh ym. 2012). Turvattomasti, ristiriitaisesti kiintyneillä lapsilla on vaikeuksia selviytyä uusissa, fyysisesti haastavissa ja sosiaalisesti monimutkaisissa tilanteissa (Sroufe 2003), koska heille ei ole muodostunut luottamusta toisiin ihmisiin eikä toimivia toimintamalleja erilaisiin tilanteisiin. Turvaton, ristiriitainen kiintymyssuhde on riskitekijä myöhemmälle ahdistuneisuusoireilulle (Groh ym. 2012). Turvaton, jäsentymätön kiintymyssuhde on yhteydessä stressin hallinnan vaikeuksiin (Spangler & Grossmann 1993) ja käytösongelmiin lapsuuden aikana (Lyons-Ruth, Easterbrooks & Cibelli 1997; Groh ym. 2012) sekä dissosioivaan käytökseen nuoruudessa, jossa tavallisen käytöksen kanssa vaihtelevat voimakkaat tunne- ja käytösreaktiot (Carlson 1998).

Lapsibarometriin haastatelluista lapsista neljä prosenttia vastasi, ettei heillä ollut turvallista ihmistä elämässään, ja toinen neljä prosenttia ei osannut nimetä, kuka olisi heidän turvallinen ihmisensä. Kysymyksen ”Kuka on turvallinen ihminen?” vastauksissa 4 prosenttia lapsista nimesi turvalliseksi ihmiseksi kaverin tai kaverit, ja yksi lapsi itsensä. Kaksi prosenttia lapsista ei myöskään kokenut esikoulua turvalliseksi paikaksi. Lasten haastattelussa ei voitu eikä ollut tarkoituksenakaan tutkia lasten kiintymyssuhteita, mutta vastaukset saavat pohtimaan, mikä näiden lasten perheen tilanne on mahtanut olla.

Mitä aikuiset voivat tehdä lapsen turvallisuuden tunteen lisäämiseksi?

Vuosikymmenten vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhdetta koskevien tutkimusten perusteella tiedämme, että lapsen turvallisuuden tunteen perustana on luottamus läheisen aikuisen tai aikuisten antamaan apuun ja turvaan. Niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin lapsen turvallisuuden tunteen muodostumisella olennaista on aikuisen lasta kohtaan ymmärtävä ja lämmin, johdonmukainen ja ennakoitava toiminta lapsen kanssa erilaisissa arjen tilanteissa. Tähän sisältyy lasta nöyryyttävän, pelottavan tai kaltoinkohteleavan toiminnan välttäminen. Aikuisen tehtävänä on huolehtia lapsen konkreettisesta turvallisuudesta asettamalla lapsen toiminnalle tarvittavat, selkeät säännöt ja rajat: mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Nämä kokemukset toimivat myös lapsen varhaisen moraalin ja itsesäätelykyvyn kehittäjinä.

Aivan yhtä tärkeää on tunnistaa, jakaa ja sanoittaa lapsen tunteita arjen vuorovaikutuksen eri tilanteissa. Niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin aikuisen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteisiä tunteita jakamalla lapsen ilon ja onnistumisen kokemuksia ja auttaa lasta säätelämään haastavampia kiukun ja pettymyksen tunteita. Lapsen haastavien tunteiden kohtaamisessa aikuisen tehtävänä on pyrkiä sanallistamaan lapsen tunne ja tarvittaessa auttaa häntä rauhoittumaan syliin tai viereen

ottamalla. Nämä asiat sisältyvät nykyisiin lasten vanhempien ohjaukseen tarkoitetuissa hoito-ohjelmissa käytettyihin tekniikoihin. Näitä ovat lapsen tarpeiden havainnointi, huomion kohdistaminen lapsen myönteiseen käyttäytymiseen ja sen palkitseminen esimerkiksi sanallisesti, myönteisen vuorovaikutuksen harjoittelu, lapsen kanssa leikkiminen ja tekeminen, syy-seuraussuhteiden pohtiminen lapsen kanssa ja johdonmukainen seuraamusten käyttö (Pulkki-Råback ym. 2022).

Lapsen turvalliset kiintymyssuhteet vanhempiinsa ja aikuisten voimavarat tukea lapsia lisäävät lasten selviytyvyyttä myös vaaratilanteiden aikana (Al-Yagon ym. 2022). Lasten pelkoja vähentävät aikuisten läsnäolo, heiltä saatu rauhoittava tieto ja tuki lapsen pelon ja ahdistuksen käsittelyssä sekä mahdollisuus leikkiä kaikissa olosuhteissa (Paryente & Kalush 2020). Lapsibarometrin haastattelussa kysymykseen ”Miten aikuinen voi auttaa, jos pelottaa?” vastatessaan 25 prosenttia kuusi- ja seitsemänvuotiaista nosti esiin halaamisen, silittämisen tai syliin ottamisen ja 12 prosenttia aikuisen lähellä olon. Lapsista 18 prosenttia vastasi aikuisen auttavan sanallisesti tukemalla ja juttelemalla, 15 prosenttia lohduttamalla ja rauhoittamalla. Lapsista 11 prosenttia koki vanhemman konkreettisen toiminnan auttavan pelon vähentämisessä. Kun lapsilta kysyttiin ”Millä pelko lähtee?”, vastasi 27 prosenttia lapsista toisen ihmisen läheisyyden ja 16 prosenttia lohdutuksen, halaamisen tai sylissä olemisen avulla, 13 prosenttia leikin tai turvaelun avulla, ja 12 prosenttia lapsista vastasi pystyvänsä itse poistamaan pelon. Samanlaiset asiat näyttävät siis Lapsibarometrin lasten vastausten ja aiempien tutkimustulosten perusteella auttavan lapsia tuntemaan olonsa turvalliseksi niin tavallisissa arjen haastavissa tilanteissa kuin vaikeammassakin vaaratilanteissa.

Vastausten perusteella osa lapsista oli oppinut aikuisilta tai muista lähteistä keinoja, joilla he itse pystyivät säätelemään pelon tunnetta (”sillä kun mä laitan etusormen pikkurilliin ja hengitän ylös”, ”Kun ajattelen jotain kivaa”). Lapset mainitsivat kokevansa pelon tunteita pimeässä tai paikoissa, joissa juuri silloin ei ollut aikuista paikalla ja joissa heidän täytyi selvitä omin keinoin. Yksi lapsuuden kehitystehtävistä on oppia säätelemään tunteita, ja siksi oman pelon säätelyn opettelu ja harjoittelu on myös tarpeen. On myös mahdollista, että osa lapsista on oppinut käyttämään omia keinojaan pelon poistajana sen vuoksi, että he ovat sopeutuneet olemaan turvaamatta aikuisiin. Tätä ei kuitenkaan voi päätellä tästä puhelinhaastatteluaineistosta.

Lopuksi

Tässä artikkelissa tarkastelin lapsen turvallisuuden tunnetta ja sen kehittymistä pääosin kiintymyssuhdeteorian pohjalta. Kiintymyssuhdeteoriana on myös kritisoitu muun muassa siksi, että sitä on tutkittu enimmäkseen länsimaisilla, keskiluokkaisilla aineistoilla eli niin sanotuissa Western Educated Industrialized Rich Democratic (WEIRD) -maissa, joihin Suomikin kuuluu. Patricia Crittendenin (2008) ajatus kiintymyssuhdetyyppien sopeuttavasta merkityksestä erilaisissa yhteiskunnallisissa ja sosioekonomisissa olosuhteissa on mielenkiintoinen viime aikoina esille nousseen kulttuurisensitiivisen tutkimuksen näkökulmasta (Keller ym. 2018). Irma Moilasen ja

kollegoiden (2000) vuosituhannen alussa tekemässä tutkimuksessa suomalaisilla lapsilla todettiin enemmän turvatonta, välttelevää kiintymysuhdetta kuin esimerkiksi angloamerikkalaisilla lapsilla. Myöhemmin Airi Hautamäen ym. (2010) tekemässä tutkimuksessa vastaavaa havaintoa ei tehty. Voi olla, että suomalainen yhteiskunta on muuttunut perheiden ja lasten kannalta myönteisemmäksi, ja useammilla vanhemmilla on mahdollisuus toteuttaa turvallista, sensitiivistä vanhemmuutta (Keller ym. 2018).

Lastenpsykiatrin näkökulmasta kiintymyssuhdeteoria antaa ymmärrettävän selityksen sille, miten lapsen varhaiset ihmissuhteet kehittyvät ja mikä merkitys niillä on lapsen aivojen ja mielen myöhemmälle toiminnalle. Kliinisessä työssä näkyy kiistatta myös se, kuinka aikuisten lapsille ja nuorille eri kehitysvaiheissa antama konkreettinen suojeleminen, läheisyys ja emotionaalinen lämpö ovat heidän turvallisuuden tunteensa kehityksen kannalta olennaisen tärkeitä. Meidän tulisikin miettiä kaikkia lapsia ja nuoria koskevia yhteiskunnallisia päätöksiä tehdessämme myös sitä, lisäävätkö ratkaisut lasten ja nuorten mahdollisuutta turvalliseen kasvuun ja kehitykseen.

Lähteet

Al-Yagon, M., Garbi, L. & Rich, Y. (2022). Children's resilience to ongoing border attacks: the role of father, mother, and child resources. *Child Psychiatry and Human Development* 2022, 1–12.

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Erlbaum.

Groh, A.M, Fearon, P.R., Bakermans-Kranenburg, M.J., et al. (2014). The significance of attachment security for children's social competence with peers: a meta-analytic study. *Attachment & Human Development* 16(2), 103–136.

Bakermans-Kranenburg, M. J., van IJzendoorn, M. H. & Juffer, F. (2005). Disorganized infant attachment and preventive interventions: A review and meta-analysis. *Infant Mental Health Journal* 26, 191–216.

Bessell, S. (2022). The impacts of COVID-19 on children in Australia: deepening poverty and inequality. *Children's Geographies* 20(4), 448–458.

Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss. Vol. 2: Separation: Anxiety and anger*. Basic Books.

Bowlby, J. (1988). *A secure base*. Basic Books.

- Bürgin, D., Anagnostopoulos, D., the Board and Policy Division of ESCAP, et al. (2022). Impact of war and forced displacement on children's mental health—multilevel, needs-oriented, and trauma-informed approaches. *European Child & Adolescent Psychiatry* 31, 845–853.
- Carlson, E. A. (1998). A prospective longitudinal study of attachment disorganization/disorientation. *Child Development* 69(4), 1107–1128.
- Cooke, J. E., Kochendorfer, L. B., Stuart-Parrigon, K. L., Koehn, A. J. & Kerns, K. A. (2019). Parent–child attachment and children's experience and regulation of emotion: A meta-analytic review. *Emotion* 19(6), 1103–1126.
- Crittenden, P. M. (2008). *Raising parents: Attachment, parenting, and child safety*. Willan.
- Emde, R. N. (1989). The infant's relationship experience: Developmental and clinical aspects. *Relationship disturbances in early childhood*, 33–51.
- Groh, A. M. & Narayan, A. J. (2019). Infant attachment insecurity and baseline physiological activity and physiological reactivity to interpersonal stress: A meta-analytic review. *Child Development* 90, 679–693.
- Groh, A. M., Roisman, G. I., van IJzendoorn, M. H., et al. (2012). The significance of insecure and disorganized attachment for children's internalizing symptoms: A meta-analytic study. *Child Development* 83, 591–610.
- Hautamäki, A., Hautamäki, L., Neuvonen, L., et al. (2010). Transmission of attachment across three generations. *European Journal of Developmental Psychology* 7(5), 618–634.
- Holt, L. & Murray, L. (2022). Children and Covid 19 in the UK. *Children's Geographies* 20(4), 487–494.
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J. & van IJzendoorn, M.H. (2005). The importance of parenting in the development of disorganized attachment: evidence from a preventive intervention study in adoptive families. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 46, 263–274.
- Keller, H., Bard, K., Morelli, G., et al. (2018). The myth of universal sensitive responsiveness: Comment on Mesman et al. (2017). *Child Development* 89(5), 1921–1928.
- Lyons-Ruth, K., Easterbrooks, M., & Cibelli, C. D. (1997). Infant attachment strategies, infant mental lag, and maternal depressive symptoms: predictors of internalizing and externalizing problems at age 7. *Developmental Psychology* 33(4), 681.
- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E.M. Cummings (eds.), *Attachment in the preschool years. Theory, research, and intervention*. The University of Chicago Press, 121–182.
- Moilanen, I., Kunelius, A., Tirkkonen, T., et al. (2000). *Attachment in Finnish twins. The organization of attachment relationships: maturation, context and culture*. Cambridge University.

Ojala, M. (2015). Hope in the face of climate change: Associations with environmental engagement and student perceptions of teachers' emotion communication style and future orientation. *The Journal of Environmental Education* 46, 133–148.

Paryente, B. & Kalush, M G. (2020). The subjective experiences and reactions of kindergarten children during and after a period of continuous missile attacks. *Journal of Child & Adolescent Trauma* 13(4), 481–492.

Pulkki-Råback, L., Kurki, M., Granlund, K., et al. (2022). Ryhmämuotoiset vanhemmuusohjelmat ovat tuloksellisia lasten käyttäytymisen ongelmien hoidossa. *Suomen Lääkärilehti* 77, e33221.

Spangler, G., & Grossmann, K. E. (1993). Biobehavioral organization in securely and insecurely attached infants. *Child Development* 64(5), 1439–1450.

Sroufe, L. A. (2005) Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development* 7(4), 349–367.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista SopS 59–61/1991.

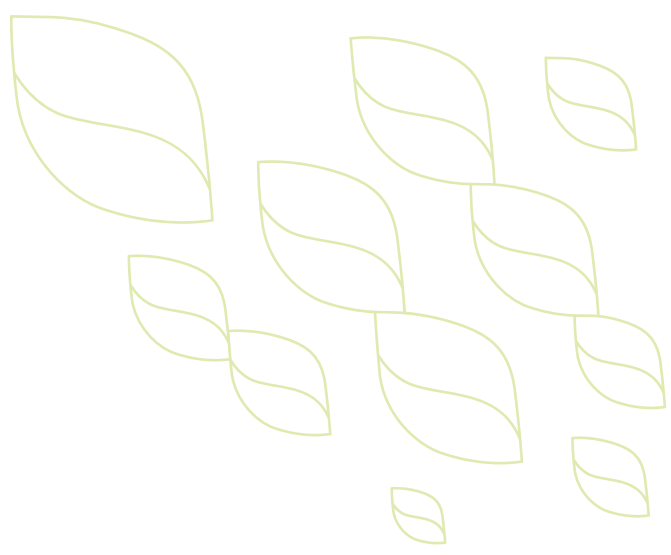
Kirjoittajat

Antti Kylliäinen kuuluu aristoteelisen hyve-etiikan johtaviin asiantuntijoihin Suomessa. Hän johtaa perustamaansa Lykeion Oy:tä. Kylliäinen on kehittänyt aristoteeliseen hyveteoriaan perustuvia työkaluja mm. päiväkotien ja koulujen hyvekasvatukseen. Kylliäinen väitteli teologian tohtoriksi Helsingin yliopistossa marraskuussa 2021.

Kaija Puura on lääketieteen tohtori, lastenpsykiatrian erikoislääkäri, vaativan tason perhepsykoterapeutti ja lastenpsykiatrian dosentti. Tällä hetkellä hän työskentelee Tampereen yliopistossa lastenpsykiatrian professorina ja Tampereen yliopistollisen sairaalan lastenpsykiatrian vastuualueella kehittämisen ja tutkimuksen ylläkkärinä.

Brita Somerkoski on turvallisuuspedagogiikkaan perehtynyt tutkija Turun yliopistossa. Hän on aiemmin työskennellyt luokanopettajana perusasteella sekä pelastustoimessa koulutussuunnittelijana. Brita Somerkosken vuonna 2008 valmistunut kasvatustieteellinen väitöskirja käsitteli lasten luvatonta tulen käsittelyä.

Terhi Tuukkanen on erikoistutkija lapsiasiavaltuutetun toimistossa. Hän on erityisesti lasten osallisuuden perehtynyt yhteiskuntatieteiden tohtori ja kasvatustieteen maisteri. Tuukkanen on toimitanut Lapsibarometri-julkaisua sen alusta alkaen, vuosina 2016–2022.



Liitteet



Liite 1 Tiedotekirjeet lapsille ja vanhemmille



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

KIRJE

1/2

Hei sinä 6- tai 7-vuotias!

Olemme Terhi ja Elina ja olemme töissä lapsiasiavaltuutetun toimistossa. Tehtävämme on parantaa lasten asioita Suomessa. Haluaisimme, että kaikilla lapsilla olisi hyvä olla.

Olemme tekemässä tutkimusta, jossa haastattelemme 6–7-vuotiaita lapsia. Haluaisimme tietää, mitä lapset ajattelevat turvallisuudesta. Kysymme lapsilta esimerkiksi turvallisista paikoista ja ihmisistä sekä pelottavista asioista.

Haluaisimme, että sinäkin kertoisit meille ajatuksiasi. Sinun ei ole pakko vastata kysymyksiimme, jos et halua. Saat itse päättää siitä, vastaatko vai et.

Soitamme ensin äidillesi, isällesi tai huoltajallesi. Sitten kun hän antaa sinulle puhelimen, pääset vastaamaan kysymyksiin ja kertomaan haastattelijalle ajatuksesi. Puhelu ei kestä kovin pitkään. Meillä on sinulle yhteensä 13–19 kysymystä.

Kun riittävän moni lapsi on vastannut kysymyksiimme, kokoamme kaikkien lasten ajatukset yhteen. Teemme sen niin, että kukaan ei voi tietää, mitä juuri sinä olet kertonut meille. Voit siis kertoa meille ajatuksiasi aivan vapaasti.

Kaikkien lasten ajatukset kootaan kirjaksi, jonka nimi on Lapsibarometri. Tästä kirjasta kerrotaan myös sanomalehdille, televisiolle ja radiolle.

Terveisin,

Terhi Tuukkanen, erikoistutkija

Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutettu



Lapsiasiavaltuutetun toimisto | Barnombudsmannens byrå
Vapaudenkatu 58 A, 40100 Jyväskylä | lapsiasia.fi



Hyvä vuonna 2015 syntyneen lapsen vanhempi,

lapsiasiavaltuutetun toimisto toteuttaa vuonna 2022 Lapsibarometrin, jossa kerätään 6–7-vuotiaiden lasten ajatuksia turvallisuudesta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitkä asiat tuovat lapsille turvaa ja miten lasten turvallisuutta voitaisiin edistää. Aineiston kokoa Taloustutkimus. Tutkimukseen on valittu satunnaisesti sellaisia kotitalouksia, joissa asuu vuonna 2015 syntynyt lapsi. Henkilö- ja osoitetiedot on saatu Digi- ja väestötietovirastosta maaliskuussa 2022. Osallistumiskutsu on lähetetty 6000 perheelle.

Mikäli lapsi haluaa osallistua tutkimukseen, hänelle esitetään puhelimitse 13–19 kysymystä. Tutkimus toteutetaan siten, että Taloustutkimus ottaa teihin yhteyttä puhelimitse seuraavan kahden viikon aikana. Mikäli haluatte osallistua tutkimukseen, teille esitetään muutama taustakysymys, jonka jälkeen teitä pyydetään ojentamaan puhelin lapselle haastattelua varten. Pyydämme teitä kiinnittämään huomiota siihen, että haastattelutilanne olisi mahdollisimman rauhallinen, jotta lapsi voisi keskittyä vastaamiseen. Haastattelu kestää arviolta noin 5–15 minuuttia. Haastattelija kirjaa vastaukset ylös. Haastattelut nauhoitetaan ainoastaan laaduntarkkailua varten.

Pyydämme teitä antamaan oheisen kirjeen lapsellenne ja tutustumaan siihen yhdessä lapsenne kanssa. Kirjeessä kerrotaan lapselle, mistä tutkimuksessa on kyse ja miten haastattelu toteutetaan. On tärkeää, että myös lapset tietävät, mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa. Haastattelun jälkeen kannattaa kysyä lapselta, miten hän haastattelun koki ja tarvittaessa jutella aiheesta lisää.

Lapsiasiavaltuutettu käyttää tutkimuksen tuloksia työssään lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämiseksi. Aineisto käsitellään ilman tunnistetietoja ja siten, että siitä ei voi päätellä kenenkään yksittäisen henkilön vastauksia. Yhteystietojanne käytetään ainoastaan puhelinhaastattelua varten. Tuloksia käsittelevät ja analysoivat Taloustutkimus, lapsiasiavaltuutetun toimisto sekä tutkijat, jotka tekevät aineistosta julkaisuja esimerkiksi tieteellisiin lehtiin. Aineisto tallennetaan myös Tietoarkistoon jatkokäyttöä varten. Lapsiasiavaltuutettu julkaisee tuloksia kokoavan Lapsibarometrin loppuvuodesta 2022.

On tärkeää, että mahdollisimman moni osallistuu tutkimukseen, jotta lasten elämään liittyvistä turvallisuutta edistävästä ja sitä haittaavista tekijöistä saataisiin monipuolinen ja totuudenmukainen kuva. Lasten omien näkemysten avulla pystymme paremmin edistämään lasten ja perheiden hyvinvointia.

Lisätietoa tutkimuksesta:

Terhi Tuukkanen | terhi.tuukkanen@oikeus.fi | +358 295 666 851.

Yhteistyöterveisin,

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Terhi Tuukkanen
Erikoistutkija
Lapsiasiavaltuutetun toimisto

Jari Pajunen
Toimitusjohtaja
Taloustutkimus Oy

Lapsiasiavaltuutetun toimisto | Barnombudsmannens byrå

Vapaudenkatu 58 A, 40100 Jyväskylä | lapsiasia.fi

Hej du 6-7-åring!

Vi heter Terhi och Elina och vi jobbar på barnombudsmannens byrå. Vår uppgift är att göra det bättre för barnen i Finland. Vi skulle vilja att barn har det bra.

Vi gör en undersökning där vi intervjuar 6-7-åriga barn. Vi skulle vilja höra barnens tankar om trygghet. Vi ställer frågor till barnen till exempel om platser och människor som känns trygga för dem samt om sådant som skrämmer dem.

Vi skulle vilja att du också berättar för oss om dina tankar. Du måste inte svara på våra frågor om du inte vill. Du får själv bestämma om du svarar eller inte.

Vi ringer först till din mamma, pappa eller vårdnadshavare. När hon eller han ger dig telefonen får du svara på frågorna och berätta om dina tankar för oss. Samtalet tar inte så lång tid. Vi har sammanlagt 13-19 frågor till dig.

När tillräckligt många barn har svarat på våra frågor samlar vi ihop alla barnens tankar. Vi gör så att ingen kan veta vad just du har berättat för oss. Du kan alltså berätta helt fritt om dina tankar för oss.

Alla barnens tankar samlas ihop till en bok som heter Barnbarometern. Vi berättar om den här boken för tidningarna också.

Hälsningar,

Terhi Tuukkanen, specialforskare
Elina Pekkarinen, barnombudsman



Bästa förälder till barn födda 2015,

under 2022 genomför barnombudsmannens byrå en Barnbarometer där vi samlar 6–7-åringars tankar om trygghet. Syftet med undersökningen är att utreda vad som skapar trygghet hos barnen och hur man skulle kunna främja barnens trygghet. Materialet sammanställs av Taloustutkimus Oy. Till undersökningen har man slumpmässigt valt hushåll med barn födda 2015. Person- och adressuppgifter har vi fått från myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i mars 2022. Inbjudan att delta har skickats till 6 000 familjer.

Om barnet vill delta i undersökningen ställer vi 13–19 frågor till honom/henne i telefonen. Undersökningen genomförs så att Taloustutkimus Oy kontaktar er per telefon under kommande två veckor. Om ni vill delta i undersökningen ställer vi några bakgrundsfrågor till er, varefter Ni ombeds överlämna telefonen till barnet för intervjun. Vi ber er se till att intervjusituationen är så lugn som möjligt så att barnet kan koncentrera sig på svaren. Intervjun tar ca 5–15 minuter. En intervjuare registrerar barnens svar. Intervjuerna spelas in endast för kvalitetskontroll.

Vi ber er att ge det bifogade brevet till barnet och läsa det tillsammans med barnet. I brevet berättar vi vad undersökningen handlar om och hur intervjun görs. Det är viktigt att även barnen vet vad det innebär att delta i en undersökning. Efter intervjun är det bra att fråga barnet hur hen upplevde intervjun och vid behov diskutera det tema som intervjun handlade om.

Barnombudsmannen använder resultaten av undersökningen i sitt arbete för att främja barnens välbefinnande och rättigheter. Materialet behandlas utan identifieringsuppgifter och så att man inte kan härleda någon enstaka persons svar. Era kontaktuppgifter används endast för telefonintervjun. Resultaten hanteras och analyseras av Taloustutkimus Oy, barnombudsmannens byrå samt av forskare som gör publikationer av materialet exempelvis för vetenskapliga tidskrifter. Materialet lagras också i Dataarkivet för vidare användning. Under senare delen av år 2022 publicerar barnombudsmannen Barnbarometern där resultaten sammanställs.

Det är viktigt att så många som möjligt deltar i undersökningen så att vi får en så mångsidig och sanningsenlig bild som möjligt av de faktorer i barnens liv som främjar eller hindrar barnens trygghet. Med hjälp av barnens egna synpunkter kan vi bättre främja barnens och familjernas välbefinnande. Med hjälp av barnens egna upplevelser kan vi bättre främja barnens och familjernas välbefinnande.

Ytterligare information om undersökningen: Terhi Tuukkanen, terhi.tuukkanen@oikeus.fi

Med samambetshälsningar,

Elina Pekkarinen
Barnombudsman

Terhi Tuukkanen
Specialforskare
Barnombudsmannens byrå

Jari Pajunen
Verkställande direktör
Taloustutkimus Oy

Liite 2. Lapsibarometri 2022 kyselylomakkeet

Olen tutkimushaastattelija NN Taloustutkimuksesta, hyvää päivää/ilttaa. Teemme lapsiasiavaltuutetun toimeksiannosta tutkimusta, jossa selvitetään 6–7-vuotiaiden lasten ajatuksia turvallisuudesta. Olemme lähettäneet teille ennakkokirjeen, jossa asiasta kerrotaan tarkemmin. Haastatteleme lapsia ja heidän vanhempiaan, joten sekä lapsen että vanhemman tulisi olla läsnä haastattelun aikana. Olisiko teillä ja lapsellanne nyt aikaa vastata muutama kysymykseen? Aikaa vastaamiseen menee korkeintaan 15 minuuttia.

suostuu → siirry kysymyksiin

kieltäytyy → Sitten en vaivaa pidempään. Mukavaa päivän/illan jatkoa!

Taustakysymykset vanhemmalle

Ennen kun esitämme lapsellenne kysymyksiä, kysyisin teiltä muutaman taustatietokysymyksen. Tietoja käytetään ainoastaan tulosten luokittelussa, eikä yksittäistä vastaajaa voida vastauksista tunnistaa. Lisätietoja tutkimuksesta saatte vielä halutessanne teille lähetetystä ennakkokirjeestä.

T1. Montako lasta taloudessanne on?

___ lasta

T2. Asuuko vuonna 2015 syntynyt lapsi

kahden vanhemman kanssa

yhden vanhemman kanssa

vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa kodissa

muun huoltajan kanssa

T3. Mikä on vuonna 2015 syntyneen lapsen sukupuoli?

tyttö

poika

muu

ei halua vastata

T4. Mikä on korkein koulutus, jonka lapsen vanhemmat ovat suorittaneet? Kerro siisen vanhemman koulutus, jolla on korkeampi koulutus.

1) peruskoulu tai vastaava

2) lyhyt ammatillinen koulutus (ammattikoulu, -opisto, -instituutti, -kurssi)

- 3) opistotason ammatillinen tutkinto
- 4) ylioppilastutkinto
- 5) ammattikorkeakoulututkinto tai vastaava
- 6) yliopistotutkinto

T5. Mikä on asuinpaikkanne postinumero?

T6. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten taloutenne taloudellista tilannetta ja käytettävissänne olevaa rahamäärää tällä hetkellä?

- tulemme erinomaisesti toimeen
- tulemme melko mukavasti toimeen
- pärjäämme, kun teemme ostokset harkiten
- joudumme ajoittain tinkimään ostoksista
- joudumme tinkimään lähes kaikesta
- en osaa sanoa/en halua kertoa

Kiitos näistä tiedoista! Seuraavaksi kysyisin muutaman kysymyksen lapseltanne. Voitte halutessanne olla tilanteessa läsnä ja tukea lasta hänen omien mielipiteiden kertomisessa. Toivomme, ettet kuitenkaan kerro asioita lapsen puolesta, koska olemme kiinnostuneet lasten omista ajatuksista. Ojentaisitko puhelimen nyt lapsellenne? (Jos aikuinen haluaa, hänelle voi kertoa lapselle esitettävät kysymykset. Mutta ei kerrota niitä, ellei aikuinen erikseen pyydä.)

Kysymykset vuonna 2015 syntyneelle lapselle

Esittäytyminen lapselle: *Olen NN Taloustutkimuksesta, hei. Me tehdään tutkimusta, jossa halutaan tietää, mitä 6- ja 7-vuotiaat lapset ajattelevat turvallisuudesta. Sinun ajatuksesi ovat meille tärkeitä, koska ne auttavat parantamaan lasten asioita. Saanko kysyä sinulta muutaman kysymyksen? →*

- ei → Selvä juttu, sinun ei ole pakko osallistua tutkimukseen. Heippa sitten!*
- kyllä → Hyvä. Aloitan kohta kysymysten kysymisen. Kerrothan sitten, jos et jossakin vaiheessa halua enää vastata kysymyksiin.*

Ohje haastattelijalle: Luettele vaihtoehdot kysymyksen perään, esimerkiksi ”onko sinulla turvallinen olo eskarissa: aina, joskus vai ei koskaan?”. Ei luetella EOS-vaihtoehtoa. Merkitään se vain siinä tilanteessa, että lapsi ei osaa sanoa mitään. Lapsen sanomaa avoimiin kysymyksiin tarkennetaan, mikäli joku asia jää epäselväksi. Esim. jos lapsi vastaa ”mikä sinua pelottaa” kysymykseen ”kaappi”, kysytään ”mikä kaapissa pelottaa?”.

Ensin haluan kertoa sinulle, että kaikilla lapsilla on oikeus olla turvassa. Kun on turvallinen olo, mikään ei ole sinulle vaaraksi, ei uhkaa sinua eikä sinun tarvitse pelätä.

1. Onko sinulla joku lelu tai tavara, joka tuo sinulle turvallisen olon?

kyllä → 1a. Mikä se on?

ei

ei tiedä

2. Onko sinulla jokin turvapaikka eli paikka, jossa sinulla on turvallinen olo?

*kyllä → 2a. Mikä se on?**

ei

ei tiedä

** Voi kysyä tarkennuksena, mikä siitä tekee turvallisen paikan*

3. Onko sinulla turvallista ihmistä?

kyllä → 3a. Kuka hän on? → 3b. Mitä hän tekee, että sinulle tulee turvallinen olo?

ei

ei tiedä

Tähän seuraavaan kysymykseen vastataan aina/joskus/ ei koskaan.

4. Onko sinulla turvallinen olo eskarissa?

aina → 4a. Mikä tekee eskarista turvallisen?

joskus → 4a. Mikä tekee eskarista turvallisen?

ei koskaan → 4b. Mikä tekisi eskarista turvallisen?

ei tiedä / lapsi ei ole eskarissa

Tähän seuraavaan kysymykseen vastataan aina/joskus/ ei koskaan.

5. Onko sinulla turvallinen olo ulkona?

aina → 5a. Mikä tekee ulkona olemisesta turvallista?

joskus → 5a. Mikä tekee ulkona olemisesta turvallista?

ei koskaan → 5b. Mikä tekisi ulkona olemisesta turvallista?

ei tiedä

6. Pelottaako sinua joskus?

*kyllä → 6a. Mikä sinua pelottaa? → 6b. Millä pelkosi lähtee pois?**

ei

ei osaa sanoa

* Voi tarvittaessa kysyä eri tavoin: Mikä vie pelon pois?

7. Millaisissa paikoissa lapsia voi pelottaa?

8. Miten aikuinen voi auttaa, jos lasta pelottaa?

9. Mitä turvallisuus sinun mielestäsi tarkoittaa?

10. Miltä sinusta tuntui vastata näihin kysymyksiin?

Jos lapsi ei osaa vastata, annetaan vaihtoehdot:

kivalta

tylsältä

ei miltään

ei tiedä

11. Miltä sinusta tuntui puhua puhelimesta?

Jos lapsi ei osaa vastata, annetaan vaihtoehdot:

kivalta

tylsältä

ei miltään

ei tiedä

Tässä olivatkin kaikki kysymykset. Kiitos, että vastasit! Haluatko vielä kertoa jotain?

ei → Selvä. Annatko puhelimen vielä äidillesi/isällesi. Heippa sitten ja kiitos!

kyllä → Kirjaa ylös. → Annatko puhelimen vielä äidillesi/isällesi. Heippa sitten ja kiitos!

Lopetus: *Tässä olivat kaikki kysymyksemme. Teitä siis haastatteli tutkimushaastattelija NN Taloustutkimuksesta. Mukavaa päivän/illan jatkoa!*

Merkitään rekisteristä:

Haastateltavan lapsen äidinkieli

suomi

ruotsi

Barnbarometern 2022 frågeformulär

Hej, jag är undersökningsintervjuare NN från Taloustutkimus, god dag/kväll. Vi gör en undersökning på uppdrag av barnombudsmannen där vi utreder 6–7-åringars tankar om trygghet. Vi har skickat ett brev till er i förväg, där vi berättar mer utförligt om detta. Vi intervjuar barn och deras föräldrar, så därför bör både barnet och föräldern vara närvarande under intervjun. Skulle ni och ert barn ha tid nu att svara på några frågor? Det tar högst 15 minuter att svara på frågorna.

samtycker → gå över till frågorna

avböjer → *Då ska jag inte besvara er längre. Ha en fortsatt trevlig dag/kväll!*

Bakgrundsfrågor till föräldern

Innan vi ställer frågor till ert barn, vill jag ställa några bakgrundsfrågor till er. Informationen används endast vid klassificering av resultaten och ingen enskild respondent kan identifieras av svaren. Ytterligare information om undersökningen får ni i förhandsbrevet om ni så önskar.

Frågor till föräldern

T1. Hur många barn finns det i ert hushåll?

___ barn

T2. Bor ert barn som är fött 2015

med båda föräldrarna

med en förälder

turvis med föräldrarna i två hem

med en annan vårdnadshavare

T3. Vilket kön har ert barn som är fött 2015?

flicka

pojke

annat

vill inte ange

T4. Vilken är den högsta utbildning som barnets föräldrar har? Berätta alltså utbildningen av den förälder som har den högsta utbildningen.

- 1) grundskola eller motsvarande
- 2) kort yrkesutbildning (yrkesskola, -institut, -kurs)
- 3) yrkesexamen på institutnivå
- 4) studentexamen
- 5) yrkeshögskoleexamen eller motsvarande
- 6) universitetsexamen

T5. Vad är ert hemorts postnummer?

T6. Vilket av följande beskriver bäst den ekonomiska situationen i ert hushåll och pengar som ni har till förfogande nu?

- vi klarar oss utmärkt
- vi klarar oss ganska bra
- vi klarar oss bra när vi gör genomtänkta inköp
- ibland måste vi avstå från inköp
- vi måste avstå från det mesta
- jag vet inte/vill inte berätta

Tack för denna information! Nu skulle jag vilja ställa några frågor till ert barn. Om ni vill kan ni vara med och ge stöd till barnet när hen berättar om sina synpunkter. Vi önskar dock att ni inte berättar i stället för barnet, eftersom vi är intresserade av barnens egna tankar. Kan ni överlämna telefonen till ert barn nu? (Om föräldern vill kan man berätta vilka frågor man ställer till barnet, men vi berättar inte dem om föräldern inte särskilt ber om det.)

Frågor till barnet fött 2015

Presentation för barnet: *Hej, jag är NN från Taloustutkimus. Vi gör en undersökning där vi vill höra 6–7-åriga barns tankar om trygghet. Dina tankar är viktiga för oss eftersom de hjälper oss att göra så att alla barn har det bättre. Får jag ställa några frågor till dig?*

nej → Okej, du behöver inte delta i undersökningen. Hejdå!

ja → Vad bra! Jag ska börja ställa mina frågor snart. Berätta för mig om du inte längre vill svara på frågor.

Anvisning till intervjuare: Räkna upp alternativen efter frågan, till exempel ”känner du dig trygg på förskolan: alltid, ibland eller aldrig?”. Vi nämner inte alternativet ”vet inte”. Registrera svaret ”vet inte” endast då barnet inte kan säga något. Barnets svar på öppna

frågor kan preciseras om något är oklart. Till exempel om barnet svarat "skåpet" på frågan "vad är du rädd för", kan man fråga "vad är det som gör att du är rädd för skåpet?".

Först vill jag berätta för dig att alla barn har rätt att känna sig trygga. När du känner dig trygg är det inget som är farligt för dig, inget hotar dig och du behöver inte vara rädd.

1. Har du någon leksak eller någon annan sak som gör att du känner dig trygg?

ja → 1a. Vad är det för en sak?

nej

vet inte

2. Har du någon trygg plats, alltså en plats där du känner dig trygg?

ja → 2a. Vad är det för en plats?*

nej

vet inte

* Som precisering kan man fråga vad det är som gör att platsen känns trygg.

3. Har du någon person som du känner dig trygg med?

ja → 1a. Vem är det? → 3b. Vad gör denna person som gör att du känner dig trygg?

nej

vet inte

Följande fråga besvaras med alltid/ibland/aldrig.

4. Känner du dig trygg på förskolan?

alltid → 4a. Vad är det som gör att du känner dig trygg på förskolan?

ibland → 4a. Vad är det som gör att du känner dig trygg på förskolan?

aldrig → 4b. Vad skulle behövas för att du skulle känna dig trygg på förskolan?

vet inte / barnet går inte i förskola

Följande fråga besvaras med alltid/ibland/aldrig.

5. Känner du dig trygg när du är ute?

alltid → 5a. Vad är det som gör att du känner dig trygg när du är ute?

ibland → 5a. Vad är det som gör att du känner dig trygg när du är ute?

aldrig → 5b. Vad skulle behövas för att du skulle känna dig trygg när du är ute?

vet inte

6. Är du rädd ibland?

ja → 6a. Vad är du rädd för? → 6b. Vad skulle behövas för att du inte skulle känna dig rädd?*

nej

vet inte

* Vid behov kan man fråga på olika sätt: Hur blir du av med sin rädsla?

7. Hurdana platser kan barnen känna sig rädda i?

8. Hur kan en vuxen hjälpa om ett barn känner sig rädd?

9. Vad tycker du att trygghet betyder?

10. Hur kändes det att svara på dessa frågor?

Om barnet inte kan svara, kan man ge följande alternativ:

roligt

tråkigt

okej

vet inte

11. Hur kändes det att prata med mig i telefonen?

Om barnet inte kan svara, kan man ge följande alternativ:

roligt

tråkigt

okej

vet inte

Det här var alla frågor. Tack för att du svarade! Vill du berätta något mer?

nej → Okej. Nu kan du ge telefonen till din mamma/pappa. Hejdå och tack så mycket!

ja → Anteckna svaret. → Nu kan du ge telefonen till din mamma/pappa. Hejdå och tack så mycket!

Avslutning: *Det här var alla våra frågor. Ni intervjuades alltså av undersökningsintervjuare NN från Taloustutkimus. Ha en fortsatt trevlig dag/kväll!*

Antecknas från registret:

Det intervjuade barnets modersmål

finska

svenska

Liitteet 3–12. Lapsibarometrin 2022 taulukot

Liite 3. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko sinulla jokin turvapaikka, jossa sinulla on turvallinen olo? Mikä se on?” taustamuuttujittain (%).

Onko sinulla jokin turvapaikka eli paikka, jossa sinulla on turvallinen olo? Mikä se on?															
				Helsinki-Uusimaa				Perheessä 1–2 lasta		Perheessä vähintään 3 lasta		Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto		Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	
	Kaikki	Tyttö	Poika		Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi					Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa		Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista	
Koti	35	35	36	45	34	30	29	36	35	36	34	34	37		
Läheiset ihmiset	28	35	21	34	30	21	26	31	21	30	21	29	25		
Sänky/sohva	19	18	20	19	13	20	23	18	21	19	19	19	19		
Oma/tietty huone	17	15	19	14	13	21	19	18	15	16	21	18	14		
Yksityinen tila	11	11	10	11	13	7	13	10	13	12	8	14	6		
Ulkotila	4	1	7	0	12	4	3	4	4	4	3	4	5		
Päiväkoti/eskari	2	4	1	1	0	6	0	3	0	3	0	2	2		
Muut	5	3	7	4	3	7	5	5	5	5	6	4	7		
Ei osaa sanoa	2	3	1	2	2	1	3	3	1	2	3	1	4		

Liite 4. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko sinulla turvallista ihmistä? Kuka hän on?” taustamuuttujittain (%).

Onko sinulla turvallista ihmistä? Kuka hän on?														
	Kaikki			Helsinki-Uusimaa				Perheessä 1-2 lasta			Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto		Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	
	Tyttö	Poika		Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi		Perheessä vähintään 3 lasta		Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa				
Äiti	82	76	79	79	76	79	79	78	81	71	79	78		
Isä	46	51	49	56	46	52	53	41	48	49	50	46		
Sisarus	11	6	8	7	15	7	10	5	8	10	7	11		
Ystävä	8	7	8	10	7	8	7	9	8	7	9	6		
Isovanhemmat	6	4	5	9	4	5	6	4	5	4	5	5		
Perhe	3	4	4	4	0	5	3	4	4	2	5	1		
Muut sukulaiset ja tutut	4	2	3	1	3	2	3	2	3	3	2	5		
Muut	3	3	3	4	4	0	3	2	3	2	3	2		
Ei osaa sanoa	1	2	1	0	2	1	1	2	1	2	2	1		

Liite 5. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko sinulla turvallista ihmistä? Mitä hän tekee, että sinulle tulee turvallinen olo?” taustamuuttujittain (%).

Onko sinulla turvallista ihmistä? Mitä hän tekee, että sinulle tulee turvallinen olo?														
	Kaikki			Helsinki-Uusimaa				Pohjois- ja Itä-Suomi			Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto		Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	
	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto	Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista	
Hellii ja lohduttaa	30	33	26	23	37	29	33	28	32	31	23	30	29	
Huolehtii ja suojelee	11	11	12	13	13	13	6	12	9	10	16	11	11	
Leikkii	8	9	8	7	9	12	7	10	5	9	8	9	7	
On lähellä/yhdessä	7	7	8	12	3	4	8	10	3	7	7	8	6	
On kiltti ja hemmottelee	4	3	5	5	4	5	2	4	5	4	6	5	2	
Tukee ja auttaa	4	3	5	4	3	4	3	3	4	3	6	2	6	
Juttelee ja rauhoittelee	3	4	2	5	1	1	3	3	4	4	1	3	2	
Muut	3	4	3	3	4	4	1	5	1	3	4	3	4	
Ei osaa sanoa	33	32	34	32	31	32	38	30	39	34	32	33	35	

Liite 6. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä tekee eskarista turvallisen?” taustamuuttujittain (%).

Mikä tekee eskarista turvallisen?													
	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Perheessä 1–2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto	Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Aikuiset	35	40	31	37	38	34	32	37	32	36	32	34	39
Kaverit	31	32	30	29	34	30	32	32	29	32	27	35	24
Hyvä ilmapiiri ja kivat ihmiset	10	10	10	10	11	10	10	9	12	11	7	8	14
Leikkiminen	7	5	9	6	7	11	4	7	6	7	7	7	7
Eskarin toiminta	5	5	5	4	5	5	7	5	6	4	10	6	4
Fyysinen suoja, ei vaaroja	4	2	7	4	3	5	5	5	3	4	4	5	2
Eskari ei ole turvallinen	2	3	1	1	3	2	2	1	3	1	3	1	4
Muut	2	2	2	2	3	2	0	2	1	2	1	2	2
Ei osaa sanoa	24	24	25	27	22	21	26	22	28	24	26	23	27

Liite 7. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä tekee ulkona olemisesta turvallista?” taustamuuttujittain (%).

Mikä tekee ulkona olemisesta turvallista?														
	Kaikki			Helsinki-Uusimaa				Pohjois- ja Itä-Suomi			Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto		Perheessä vähintään 3 lasta	
	Kaikki	Tyttö	Poika	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista			
Kaverit/sisarukset/ ei tarvitse olla yksin	24	25	22	24	27	23	20	22	26	24	22	24	22	
Leikkiminen/tekeminen/ siellä on kivaa	23	22	24	20	26	24	23	19	29	19	33	22	23	
Aikuiset/vanhemmat ovat lähellä/vahtivat	13	14	11	15	16	12	9	16	8	13	11	13	12	
Luonto/valo/eläimet	10	9	12	11	4	14	11	11	9	11	8	11	10	
Piha/tuttu tai läheinen paikka	8	10	5	7	6	13	4	8	6	9	4	7	9	
Ei ole pelottavia asioita/ vaaroja	6	6	7	9	4	3	8	6	7	8	2	8	2	
Muut	6	5	7	6	10	2	7	5	6	5	7	6	6	
Ei osaa sanoa	26	26	25	28	24	21	28	24	28	24	30	26	25	

Liite 8. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä sinua pelottaa?” taustamuuttujittain (%).

Mikä sinua pelottaa?													
	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Perheessä 1–2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto	Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Pimeä	29	30	27	26	33	29	29	28	30	31	22	25	36
Yö/painajaiset	15	18	13	19	20	14	10	17	13	16	14	18	11
Eläimet/luonnonilmiöt	13	15	12	13	13	14	13	14	12	15	9	11	17
Paha hahmo	10	9	10	13	8	9	7	10	9	10	9	11	7
Toisten käytös	7	7	7	8	5	10	6	10	9	5	14	7	7
Jokin paikka	7	6	7	7	15	0	7	9	4	7	5	6	8
Yksin oleminen	6	6	7	5	5	9	7	7	5	6	9	7	6
Tapahtuu jotain paha	5	6	4	6	8	3	4	6	3	6	1	5	6
Televisio-ohjelma/peli	4	3	5	3	7	3	5	4	4	5	3	4	4
Muut	8	9	8	8	8	9	8	11	5	9	8	10	5
Ei osaa sanoa	18	17	18	14	15	18	24	12	26	15	24	16	21

Liite 9. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”millä pelkosi lähtee pois?” taustamuuttujittain (%).

Millä pelkosi lähtee pois?														
	Kaikki			Helsinki-Uusimaa				Perheessä 1–2 lasta			Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto		Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	
	Tyttö	Poika		Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi		Perheessä vähintään 3 lasta		Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa			Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista	
Toinen ihminen lähellä	27	27	26	25	28	25	30	27	26	25	32	27	26	
Lohdutus, halaaminen, syli	16	22	9	13	18	18	16	18	12	17	13	16	15	
Leikkiminen, lelut, tavarat	13	15	10	11	12	20	8	11	15	12	15	13	11	
Itsesäätely	12	13	12	22	12	4	10	14	10	12	13	10	16	
Turvalliseen paikkaan meneminen	8	4	12	9	7	4	12	7	9	9	6	8	7	
Valo	8	9	6	5	10	6	11	7	9	8	6	6	12	
Pelosta kertominen	3	4	2	2	2	5	4	3	3	2	5	3	4	
Muut	8	7	10	8	7	13	6	8	9	8	9	9	6	
Ei osaa sanoa	18	17	18	19	16	16	19	18	18	18	17	20	15	

Liite 10. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”millaisissa paikoissa lapsia voi pelottaa?” taustamuuttujittain (%).

Millaisissa paikoissa lapsia voi pelottaa?													
	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto	Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Pimeys/yö	34	34	33	31	35	34	35	30	40	34	31	34	34
Luonto/metsä/ulkona	20	19	20	18	21	22	18	20	19	19	21	20	19
Huvipuistot/kummitukset	11	12	11	14	11	11	9	12	11	10	16	13	9
Korkeat paikat	8	8	7	3	12	6	13	8	7	7	9	5	12
Yksin oleminen/eksyminen	7	8	7	9	4	6	9	8	7	9	4	9	4
Sattuu jotain/onnettomuudet	5	5	5	4	9	4	4	5	5	6	2	4	7
Suljetut/ ahtaat paikat	5	7	3	4	8	2	6	5	4	6	2	4	7
Sosiaaliset tilanteet	5	5	4	4	5	7	2	4	5	4	5	5	4
Vieraat paikat	4	6	1	3	1	6	3	4	3	3	4	4	3
Muut	7	4	9	9	9	6	2	5	9	8	4	8	4
Ei osaa sanoa	26	24	28	27	20	24	31	28	23	26	24	24	30

Liite 11. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”miten aikuinen voi auttaa, jos lasta pelottaa?” taustamuuttujittain (%).

Miten aikuinen voi auttaa, jos lasta pelottaa?														
	Kaikki			Helsinki-Uusimaa				Perheessä 1–2 lasta			Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto		Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista	
	Tyttö	Poika		Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi		Perheessä vähintään 3 lasta		Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti			
Halaaminen, silittäminen, syliin ottaminen	27	22	25	20	27	25	22	29	25	23	25	23		
Sanallinen tukeminen, juttelu	22	15	18	17	15	23	19	17	18	20	20	16		
Lohduttaminen, rauhoittaminen	9	20	16	19	14	12	14	16	16	12	14	15		
Lähellä, vieressä, mukana oleminen	12	13	11	12	14	14	12	13	12	13	13	12		
Auttaminen, konkreettinen tekeminen	12	10	10	13	12	9	13	8	11	12	11	12		
Muut	2	2	2	4	3	0	2	1	2	2	2	2		
Ei osaa sanoa	28	30	31	30	25	29	28	30	29	27	28	30		

Liite 12. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mitä turvallisuus sinun mielestäsi tarkoittaa?” taustamuuttujittain (%).

Mitä turvallisuus sinun mielestäsi tarkoittaa?														
	Kaikki			Helsinki-Uusimaa				Pohjois- ja Itä-Suomi			Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto		Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	
	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla korkeakoulututkinto	Vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista	
On turvassa, turvallisessa paikassa	20	17	23	21	24	14	23	23	15	22	16	21	19	
Ei ole pelättävää, ei satu mitään	17	18	16	19	17	18	15	17	17	19	12	20	13	
Hyvä, turvallinen olo	14	16	13	16	15	13	15	15	13	15	14	15	13	
Toinen ihminen on lähellä, suojelee	11	10	13	10	16	12	9	12	11	11	12	11	12	
Toimii itse tiedostaen, tottelee sääntöjä	5	5	5	9	7	3	1	4	6	5	5	5	6	
On kivaa, kaikki on hyvin	5	3	6	6	1	6	3	5	4	4	6	5	4	
Muut	7	8	7	10	4	10	3	9	5	7	8	7	7	
Ei osaa sanoa	34	37	31	25	31	39	43	30	40	31	44	30	41	



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsibarometri on 6–7-vuotiaiden Suomessa asuvien lasten näkemyksiä kartoittava tutkimussarja. Lapsibarometri 2022 perustuu 404 lapsen puhelinhaastatteluun, ja sen teemana on turvallisuus. Tutkimus avaa näkökulmia siihen, mitä turvallisuus merkitsee esiopetusikäisille lapsille, millaiset asiat lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta ja millaiset asiat vähentävät sitä.

Tutkimus on suunnattu päättäjille, lasten parissa työskenteleville, vanhemmille ja kaikille lasten asioista kiinnostuneille.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:9

ISBN 978-952-400-318-6 (painettu)
ISBN 978-952-400-334-6 (verkkojulkaisu)

38.7



LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN